

ΞΕΝΟΦ. ΣΤΕΦ. ΔΑΝΤΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ

Όλοι οι ὀρθογραφικοὶ κανόνες
Οἱ ἀπλοποιήσεις τῆς Ἀκαδημίας
Ὅρθογραφικὰ γυμνάσματα

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΡΑΝΟΣ - ΑΘΗΝΑΙ
ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 5

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΣΤ. ΔΑΝΤΗ

===== Φιλολόγου =====

139

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΜΑΣ ΓΛΩΣΣΑ

ΚΑΙ

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ

- ΟΛΟΙ ΟΙ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ
- ΟΙ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
- ΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ

Σύμφωνα με τὸ Ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργ. Παιδείας
καὶ τὴν ἐπίσημη Γραμματικὴ τοῦ Κράτους

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

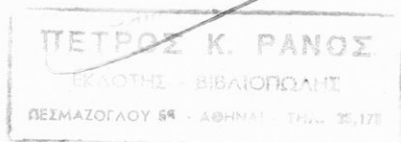
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΡΑΝΟΣ — Πεσμαζόγλου 5ε

ΑΘΗΝΑΙ 1965

Κάθε γνήσιο αντίτυπο έχει την ιδιόχειρη υπογραφή
του συγγραφέα και την σφραγίδα του εκδότη.

Απαγορεύεται κάθε ανατύπωση

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἀπὸ καιρὸ θέλαμε νὰ δώσωμε στὸ εὐρύτερο Ἑλληνικὸ κοινὸ ἓνα γενικὸ, ἀπλό, ὅσο καὶ ἐπιστημονικὸ, ὀρθογραφικὸ βοήθημα ποὺ θὰ εἶχε σκοπὸ νὰ καλύψῃ ὅλες τὶς ὀρθογραφικὰς ἀνάγκας τῆς Νέας Ἑλληνικῆς. Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἦταν οἱ λόγοι ποὺ μᾶς ἐμπόδισαν ὥς τώρα νὰ πραγματοποιήσωμε τὴν ἐπιθυμίαν μας αὐτή. Στὴν ἐκδοσὴ αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ ἔργου μᾶς παρακινεῖ προπάντων ἡ μεγάλη ἀγάπη μας γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ τὴ γενικότερη γλωσσικὴ κατάρτιση τοῦ λαοῦ μας, ποὺ ἐνῶ ξέρει τόσο καλὰ νὰ μιλῇ τὴ μητρικὴν του γλῶσσαν, δὲν ξέρει ὅμως καὶ δὲν μπορεῖ καὶ νὰ τὴ γράφῃ σωστά. Τοῦ χρειάζεται γι' αὐτὸ ἓνα κατάλληλο, σοβαρὸ βοήθημα, ὅσο μπορεῖ πιὸ εὐχρηστο καὶ πιὸ σύντομο, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλη τὴν ἐπιστημονικὴν του θεμελίωση, ὑπεύθυνα γραμμένον, ποὺ νὰ ικανοποιῇ τόσο τὸν ἐντελῶς ἀνίδεο ἀπὸ τὰ ὀρθογραφικά μας ζητήματα, ὅσο καὶ τὸν πιὸ μορφωμένο ἀκόμη ἀναγνώστη, τὸν διανοούμενον καὶ τὸν ἐπιστήμονα, ποὺ δὲν ἔτυχε νὰ τὰ μελετήσῃ μόνος του — ἀφοῦ δὲν ἐδιδάχτηκε ποτὲ τοὺς ἰδιαιτέρους καὶ γενικοὺς κανόνες τῆς Δημοτικῆς — μὲ βάσιν τοὺς σταθεροὺς γλωσσικοὺς καὶ φθογγικοὺς νόμους τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ὅπως τοὺς ἔχουν ὀρίσει ἐπιστημονικὰ καὶ τοὺς ἔχουν διατυπώσει γνωστοὶ γλωσσολόγοι, δικοὶ μας καὶ ξένοι.

Εἶναι ἡ ἀλήθεια ὅτι, τελευταῖα, μὲ τὴν ἐπίσημην εἰσαγωγὴν τῆς Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς καὶ στὰ Γυμνάσια, ἔγιναν μερικὲς πολὺ φιλότιμες προσπάθειες ἀπὸ ἀξιόλογους συναδέλφους καὶ συγγραφεῖς, ποὺ μὲ σύντομες ὀρθογραφικὰς ὁδηγίας, γραμμένες μὲ πολλή

γνώση και αγάπη για την κοινή Νεοελληνική μας γλώσσα, έδωκαν μερικούς πολύ χρήσιμους, όχι όμως άρκετούς, ούτε και τόσο μεθοδικά δοσμένους κανόνες, ώστε να μπορέσουν εύκολα οι περισσότεροι να τους καταλάβουν και να τους εφαρμόσουν, όταν γράφουν.

Με την έκδοση του έργου αυτού επιδιώκομε να δώσωμε στο Πανελλήνιο κοινό κάτι πιο ειδικό για την ὀρθογραφία τῆς Δημοτικῆς, ένα ἔργο πού νά εἶναι ἀποκλειστικά ὀρθογραφικό, σάν βοήθημα πρακτικό ἐκείνων, πού ἐπιθυμοῦν, ἤ καί πού ὑποχρεώνονται ἀκόμη, νά γράφουν σωστά τή μητρική μας γλώσσα, σύμφωνα μέ τούς ὁρισμένους κανόνες της.

Ἀγνή πρόθεσή μας εἶναι νά γίνη, μέ τήν κατάλληλη χρήση του, ένα πραγματικά πολύτιμο βοήθημα, για τήν ἐνίσχυση τῶν ὀρθογραφικῶν γνώσεων ὅλων, ἀφοῦ ἡ ὀρθογράφηση μιᾶς γλώσσας εἶναι βασική προϋπόθεση ἐπιτυχίας στίς διαφορες καί καθημερινές φραστικές ἀνάγκες τοῦ γραπτοῦ λόγου σ' ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς.

Ἄν μπορέσαμε, ὥστόσο, νά τὸ ἐπιτύχωμε τελικά, αὐτό θά τὸ θεωρούσαμε μεγάλη μας ἠθική ικανοποίηση καί εὐχόμαστε τὸ ἀναγνωστικό κοινὸ νά μπορέσῃ νά συλλάβῃ καί νά ἐκτιμήσῃ αὐτή μας τήν προσπάθεια, γιατί πηγάζει ἀπὸ τήν πίστη, πὼς μπορεῖ ἀπ' αὐτὸ νά βγῇ κάτι πολὺ σημαντικό, ἐθνικὰ ἀνεκτίμητο καλό, πού θά βοηθήσῃ γιά τήν εὐκολώτερη καί συντομώτερη ἐθνική προκοπή, ὅπως ἀκριβῶς τήν ὄνειρεύτηκαν ὅλοι οἱ μεγάλοι ὁραματιστὲς τοῦ γλωσσικοῦ καί γενικότερα τοῦ Νεοελληνικοῦ μας πολιτισμοῦ.

Χριστούγεννα 1964

ΞΕΝΟΦΩΝ ΣΤΕΦ. ΔΑΝΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Νεοελληνικὴ μας ὀρθογραφία παρμένη ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ μας ὀρθογραφία, ποὺ ἀκολουθεῖ ἡ καθαρεύουσα, σὰν κληρονομιά της ἀπὸ τὴν Μεσαιωνικὴ καὶ κοινὴ Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ, δὲ στηρίζεται σὲ κανένα φυσικὸ ἢ γλωσσικὸ νόμο παρὰ μόνον στὴν ἀρχαία μουσικὴ (προσφωδιακὴ) προφορὰ καὶ τὴ γλωσσικὴ ἱστορικὴ παράδοση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ μουσικὴ αὐτὴ προφορὰ τῶν φθόγγων καὶ τῶν γραμμάτων, ποὺ εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, ὅταν μιλοῦσαν καὶ ὅταν ἔγραφαν, μὲ τὸν καιρὸ, ἄρχισε σιγὰ σιγὰ νὰ ἀλλάζῃ καὶ νὰ χάνεται συνεχῶς, ἀφήνοντας πίσω της φανερά τὰ γραπτὰ σημάδια πάνω στίς διάφορες λέξεις καὶ στὰ κείμενα, ποὺ εἶχαν ἕως τότε γραφτῇ, ὅπως παραδόθηκαν σ' ἡμᾶς, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ πιά καὶ νὰ ἰσχύῃ καὶ σήμερα ἡ ἀρχαία ἐκείνη προφορὰ πουθενά, γιατί ἡ προφορὰ, ἀπὸ μ ο υ σ ι κ ῇ ποὺ ἦταν στὴν Ἀρχαιότητα, ἔγινε σήμερα καθαρὰ τ ο ν ι κ ῇ προφορὰ, ὅπως μεταδόθηκε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, μὲ βάση τὸν δυνατότερο τόνο τῆς φωνῆς.

Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ τῆς προφορᾶς, ποὺ ἄρχισε νὰ παρουσιάζεται στὴ γλῶσσα μας ἀπὸ πολὺ ἔνωρις (ἀπὸ τὸν Γ' π. Χ. αἰ.) ἐδημιούργησε τὴν ἱστορικὴν ἀνάγκη τῆς σημερινῆς ὀρθογραφίας μας μὲ τίς τόσες πολλὰς δυσκολίες της, γιατί εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ γράφωμε τίς λέξεις, ὅπως τίς ἐπρόφεραν τότε οἱ ἀρχαῖοι, καὶ ὄχι ὅπως τίς προφέρομε ἡμεῖς τώρα, σύμφωνα μὲ τοὺς φθογγικούς (φωνητικούς) νόμους τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ποὺ σὰν ζωντανὴ γλῶσσα καθὼς εἶναι, ἀλλάζει καὶ ἐξελίσσεται μὲ βάση τοὺς φυσικοὺς καὶ γλωσσικοὺς νόμους της.

Γι' αὐτὸ τὸν λόγο ἡ σημερινὴ μας ὀρθογραφία λέγεται «ἱ σ τ ο ρ ι κ ῇ», ἀντίθετα μὲ τὴν ἀ κ ο υ σ τ ι κ ῇ (φωνητικῇ) ὀρθογραφία, ὅπου ὅλες οἱ λέξεις γράφονται, ὅπως ἀκριβῶς ἀκούονται, καὶ ποὺ θὰ ἦταν πολὺ πιὸ φυσικὸ νὰ τὴν ἀκολουθοῦσαμε, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ καθιερωμένη ἱστορικὴ ὀρθογραφία, ποὺ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ τὴν χρησιμοποιοῦμε, ἀπὸ μιὰ καθαρὰ ἐθνικὴ παράδοση, χωρὶς κανέναν ἄλλο πρακτικὸ καὶ μορφωτικὸ σκοπὸ.

Ἡ ἱστορική ὁμῶς αὐτὴ ὀρθογραφία γιὰ τὴν πνευματικὴν μας ἀνάπτυξη, μᾶς στοιχίζει πολὺ ἀκριβᾶ, γιατί συναντοῦμε σ' αὐτὴν ἅπειρες δυσκολίες γιὰ τὴν ἐκμάθησή της, ζήτημα πολὺ σοβαρὸ, ποὺ τόσο μᾶς ἀπασχολεῖ στίς πνευματικὲς καὶ ἐκπαιδευτικὲς μας προσπάθειες, καὶ ποὺ πρέπει νὰ ἀπλοποιηθῇ γενικὰ, ὅσο μπορεῖ πρὸς πολὺ καὶ πρὸς γρήγορα, ὥσπου νὰ ἀντικατασταθῇ ὀριστικὰ μὲ τὴν ἀπλὴ καὶ φυσικὴ ὀρθογραφία, τὴ **φωνητική**, ποὺ εἶναι καὶ ἡ ἀληθινὴ ὀρθογραφία κάθε ζωντανῆς γλώσσας.

Διάφοροι λόγοι, ὄχι μόνον καθαρὰ ἱστορικοί, ἀλλὰ καὶ κοινωνικοὶ καὶ ψυχολογικοὶ καὶ συναισθηματικοί, ἀκόμη καὶ ὀπτικοί, βοήθησαν γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἱστορική αὐτὴ ὀρθογραφία ὡς τώρα, ποὺ μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ τὴν διατηροῦμε καὶ στὴ σημερινὴ γραπτὴν μας γλῶσσα, ἂν καὶ δὲν ἀντιπροσωπεύει οὐσιαστικὰ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν νεκρὴ τυπικὴν της μορφήν καὶ ὅπου τὴ χρησιμοποιοῦμε τώρα, μόνον συμβολικά, ὄχι ὁμῶς καὶ στὸν προφορικὸν μας λόγον—ὅπως ἦταν στὴν Ἀρχαιότητα—ἀφοῦ δὲν ἀνήκει πρὸς ὀργανικά, παρὰ μόνον ἐργαστηριακά, θεματογραφικά, στὴ νεοελληνικὴ γλωσσικὴν μας συνείδηση.

Γι' αὐτὸ ὅλοι ὅσοι εὐθύνονται γενικὰ καὶ ἐνδιαφέρονται ἀληθινὰ γιὰ τὰ πνευματικὰ καὶ ἐθνικὰ μας προβλήματα, ζήτησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ τὴν **ἀπλοποιήσουν**, ὅσο ἦταν δυνατόν πρὸς πολὺ—ἀκόμη καὶ νὰ τὴν καταργήσουν ἐντελῶς—ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸ ἐπιτύχουν, γιατί σκόνταψαν στὴν ἐπίμονον ἄρνησιν καὶ στὴν πολλὴν περιορισμένη ἀντίληψιν καὶ τὴν γλωσσικὴν πρόληψιν πολλῶν, μὲ ἀντίθετες ὀρθογραφικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀπόψεις, ποὺ ἀπὸ μιὰν ἄγωνα καὶ τυπικὴν ἀρχαιολατρίαν καὶ ἀπὸ ἕναν ἀδικαιολόγητον γλωσσικὸν φανατισμόν, δὲ θέλησαν νὰ καταλάβουν ποτε καὶ νὰ παραδεχτοῦν τὴν ἀπλοποίησίν της.

Γνωστοὶ εἶναι οἱ συνεχεῖς καὶ σκληροὶ ἀγῶνες γιὰ τὴν ἀπλούστευσιν τῆς ὀρθογραφίας μας μὲ τὴν περιφημὴ «δίκη καὶ ἀντιδικία τῶν τόνων» καὶ τὴν τόσο θαρραλέαν εἰσήγησιν τοῦ Γιάννη Κακριδοῦ γιὰ τὴν κατάργησιν τῶν τόνων, ποὺ δυστυχῶς ὅπως ἦταν ἐπόμενο, δὲν μπόρεσαν ὥστόσο νὰ καρποφορήσουν παρ' ὅλη τὴν δικαίωσίν τους.

Ἡ ἀπλοποίηση αὐτῇ τῆς ὀρθογραφίας μας ἐπιβάλλεται νὰ γίνη ἐνιαία καὶ νὰ ἰσχύη γιὰ ὅλες τὶς νεοελληνικὲς λέξεις καὶ τοὺς **νεοσχημάτιστους** τύπους τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ἀφοῦ κανένας ἱστορικὸς λόγος δὲν μᾶς δεσμεύει πιά νὰ ἀκολουθοῦμε τὴν ὀλοζώντανη προφορὰ τῆς φωνητικῆς μας ὀρθογραφίας (π. χ. παλιά, φωλιά, σπηλιά, κλπ. ὅλα μὲ *ι* (γιῶτα)).

Ἡ σημερινὴ ἀπαίτηση γιὰ μιὰ πειθαρχημένη καὶ τυπικὰ ὁμοιόμορφη ὀρθογραφία, χωρὶς τὶς ποικίλες καὶ ἀνομοιόμορφες γραφὲς πολλῶν νεοελληνικῶν λέξεων, εἶναι μιὰ ἐθνικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ ἀνάγκη, τῶρα στὴ μεγάλη πνευματικὴ ἐξόρμησι, στὸ γλωσσικὸ τομέα. Εἶναι πραγματικὰ ἀκατανόητο νὰ ὑπάρχη σήμερα τόση ὀρθογραφικὴ ἀσυνδοσία καὶ γλωσσικὴ ἀναρχία στὸν τόπο μας. Καιρὸς εἶναι νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ἀσυγχώρητη ἀδιαφορία γύρω ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ αὐτὸ πρόβλημα-τὸ γλωσσικὸ-γιὰ νὰ πάψουν ἐπὶ τέλους νὰ ὑπάρχουν τόσες ὀρθογραφικὲς αἰθαιρεσείες ἀπὸ τοὺς διάφορους συγγραφεῖς καὶ ἀπὸ τὸν καθημερινὸ τύπο, μὲ τὶς ἀνεύθυνες προσωπικὲς γνώμες καὶ ὀρθογραφικὲς πεποιθήσεις τοῦ καθενός, γιὰ ἓνα ζήτημα, ποὺ συνθέτει τὴν ἐθνικὴ μας ζωὴ καὶ τὴν προβάλλει πνευματικὰ σ' ἡμᾶς καὶ στοὺς ἄλλους.

Ἡ ὀρθογραφικὴ αὐτὴ ἀνομοιομορφία μᾶς μειώνει καὶ μᾶς ἐκθέτει καὶ σὰν ἄ τ ο μ α καὶ σὰ λ α ὅ, γιὰτὶ θολώνει τὴ σκέψῃ καὶ ὁδηγεῖ στὴν ἀβεβαιότητα καὶ στὴ σύγχυσι, πράγμα ποὺ ἐπιδρᾷ ἐπιζήμια καὶ ἀνεπανόρθωτα στὸ χαρακτῆρα μας, καλλιεργώντας ἔτσι τὸ πνεῦμα τῆς ἀμφιβολίας, τῆς ἀπειθαρχίας καὶ τῆς προχειρότητας καὶ σ' ὅλες τὶς ἄλλες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς μας.

Τὸ ὀρθογραφικὸ μας σύστημα εἶναι, ἀκόμη καὶ σήμερα, ἀρκετὰ πολὺπλοκο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ σοβαρὰ καὶ τὰ πιὸ σύνθετα κοινωνικὰ ζητήματα τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, γιὰτὶ εἶναι στενὰ συνυφασμένο μὲ τὴν ἱστορία καὶ τοὺς πολλοὺς καὶ βαθύτερους παράγοντες ποὺ τὴν καθορίζουν.

Χρειαζόνται νὰ προστεθοῦν ἀκόμα πολλὲς ἠθικὲς καὶ ἐθνικὲς δυνάμεις γιὰ νὰ ξεριζωθοῦν οἱ βαθιὰ ριζωμένες γλωσσικὲς προλήψεις, καὶ οἱ προκαταλήψεις, γιὰ νὰ κυριαρχήσῃ πέρα ὡς πέρα τὸ σοβαρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ γενικότερη μόρφωσι τοῦ λαοῦ

πού δὲν ἔπαυε, ἔπειτα ἀπὸ 140 χρόνια ἐλευθέρης ζωῆς, νὰ βρῆται ἀκόμη στὴν ἀμάθεια, σὰν ἀποτέλεσμα κι' αὐτὸ τῶν ὀρθογραφικῶν δυσκολιῶν πού συναντᾷ στὴ μόρφωσή του.

Πολλοὶ εἶναι πού θέλησαν ὡς τώρα νὰ δώσουν σὲ σύντομες ἢ ἐκτενέστερες ἐργασίες τους τὸ **τυπικὸ καὶ κλιτικὸ σύστημα** τῆς Νεοελληνικῆς καὶ νὰ καθορίσουν τὶς βασικὲς καὶ γενικὲς ἀρχές, πού πρέπει νὰ ἀκολουθοῦμε στὴν ὀρθογραφία της. Ἀπὸ τὶς ἐργασίες αὐτὲς ξεχωρίζει ἰδιαίτερα, γιὰ τὴν ἐπιστημονικότητά της, ἡ «Μεγάλῃ Νεοελληνικῇ Γραμματικῇ» καὶ ἡ Ἐπιτομὴ τοῦ **Μανόλῃ Τριανταφυλλίδη**, πού καταντᾷ ὅμως πολὺ δύσχρηστη γιὰ τὸν ἐπιστημονικὸ φόρτο καὶ τὸν ὄγκο της (440 σελίδες) ⁽¹⁾ ὅσο καὶ δυσνόητη στὴ μεθοδική της κατὰταξη, γιὰτὶ εἶναι γραμμένη ὄχι γιὰ τοὺς πολλούς. Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὸ σὲ πολλὰ της σημεῖα διατηρεῖ μιὰν ἀνεξήγητη κάπως τυπικὴ ἀρχή, πού ἀλλοῦ τὴν παρουσιάζει ριζοσπαστικότατη, καὶ ἀλλοῦ σὲ καταπληκτικὸ σημεῖο συντηρητικὴ.

Ἐνα ἰδιαίτερο συνθετικὸ ἔργο, ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν ὀρθογραφία τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, μὲ ὅλους τοὺς ὀρθογραφικοὺς κανόνες της κωδικοποιημένους, χωρὶς ἀμφιταλαντεύσεις καὶ δισταγμοὺς γιὰ τὴν ἀπλοποίησή της, θὰ ἦταν μεγάλης σημασίας γιὰ τὸν σύγχρονον Ἑλληνισμό.

Περιμένομε ἓνα τέτοιο ἔργο νὰ μᾶς τὸ χαρίσῃ πολὺ σύντομα ἡ **Ἀκαδημία μας** ⁽²⁾, τὸ ἀνώτατον αὐτὸ πνευματικὸν ἴδρυμα τῆς Χώρας, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τὸ ἐπιβάλλῃ γενικὰ στὴν Πανελληνία γλωσσικὴ συνείδηση, μὲ ὅλο τὸ πνευματικὸ κῦρος πού διαθέτει, ὥστε νὰ εἴμαστε ὅλοι ὑποχρεωμένοι νὰ τὸ ἀκολουθοῦμε πιστά, γιὰ νὰ μπορούμε ἔτσι νὰ γράφωμε σωστὰ τὴ γλώσσα μας πού ἔχει βαθύτατες τὶς ρίζες της μέσα στὴν ὁλόδροση πηγὴ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεώτερης ἱστορίας μας.

Ε. Α.

(1) Τυπώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1941 στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸν ΟΕΣΒ.

(2) Τὸ 1933 ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εἶχε δημοσιεύσει ἓνα σύντομο ὀρθογραφικὸ διάγραμμα, πού περιεῖχε ὅλες τὶς προτεινόμενες τότε ἀπλοποιήσεις, σὲ πολὺ ὅμως περιορισμένο βαθμό.

Ο ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ

ΤΙ ΑΓΑΠΑ ΚΑΙ ΤΙ ΠΡΟΤΙΜΑ Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

§ 1. Ἡ νέα μας γλῶσσα ἔχει ἀρκετὲς ὁμοιότητες, ἀλλὰ καὶ πολλὰς χαρακτηριστικὰς διαφορὰς μὲ τὴν Ἀρχαία καὶ τὴν καθαρῆν, καὶ στὴ Γραμματική της καὶ στὸ Συντακτικόν, καὶ γενικὰ στὴν ἀρχιτεκτονικὴ της κατασκευή, ποὺ κάμνει τὸν νεοελληνικὸν λόγον νὰ ξεχωρίζῃ ὁλότελα ἀπ' αὐτήν, τόσο στὴν ἔκφραση, ὅσο καὶ στὴν ἐσωτερικὴ δομὴ τοῦ καὶ τοῦ δίνει τὴν ἰδιαίτην φραγίδα του. Τὶς ὁμοιότητες καὶ τὶς διαφορὰς αὐτὰς τῆς Δημοτικῆς πρέπει νὰ τις ἔχῃ, πρὶν ἀπ' ὅλα, καθαρὰ στὸ νοῦ του ὁ καθένας ποὺ θέλει νὰ τὴ μιλῇ καὶ νὰ τὴ γράφῃ σωστά. Ἐτσι, ἡ λαϊκὴ μας γλῶσσα, σύμφωνα μὲ τοὺς δικούς της νόμους, ἔχει γι' αὐτὸ τὶς ἰδιαίτερες προτιμήσεις της, ποὺ εἶναι :

1. Ἀπὸ τὴ Γραμματικὴ της :

§ 2. α) *Διατηρεῖ βασικὰ τὸν ἀρχικὸν τόνον τῶν λέξεων, ἐκεῖ ποὺ ἦταν στὴν ἀρχή, χωρὶς νὰ τὸν μετακινῇ, ὅταν ἡ λέγουσα γίνεται μακρά·*

π. χ. ἡ θάλασσα - τῆς θάλασσας, ἡ αἴθουσα - τῆς αἴθουσας, ὁ φιλότιμος - τοῦ φιλότιμου, ὁ ἄφοβος - τοῦ ἄφοβου κλπ.

§ 3. β) *Ἀγαπᾷ πολὺν τὰ οὐδέτερα οὐσιαστικὰ καὶ τὰ προτιμᾷ ἀπὸ τὰ ἀρσενικὰ καὶ τὰ θηλυκὰ·*

π. χ. (ὁ) ποταμός - τὸ ποτάμι, (ὁ) λύχνος - τὸ λυχνάρι, (ὁ) ποῦς - (τὸ) πόδι, (ἡ) χιών - τὸ χιόνι, (ἡ) χελιδὼν - τὸ χελιδόνι, (ἡ) χεῖρ - τὸ χέρι, (ἡ) κεφαλὴ - τὸ κεφάλι, (ἡ) μεσημβρία - τὸ μεσημέρι· ἐπίσης: (ἡ) πλάτανος - (ὁ) πλάτανος - τὸ πλατάνι, (ἡ) πεύκη - (ὁ) πεῦκος - τὸ πεῦκο, (ἡ) γέφυρα - τὸ γεφύρι κ. ἄ.

§ 4. γ) Ἀγαπᾷ καὶ χρησιμοποιεῖ πολὺ τὶς περιφρασσεῖς ⁽¹⁾ καὶ τὶς μεταφορικὰς, ἔννοιες ποὺ κάμνουν τὸ ὕφος τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου πρὸ περιγραφικὸ καὶ πρὸ ἀναλυτικὸ, ἀλλὰ ὅχι τόσο πυκνὸ καὶ ἐπιγραμματικὸ, ὅπως ἦταν ὁ ἀρχαῖος λόγος, ποὺ ἦταν σύντομος, ἀποφθεγματικὸς καὶ μὲ ἀφάνταστη ἀκρίβεια λιτὸς καὶ ἀποκαλυπτικὸς σὲ νοήματα.

§ 5. δ) Ξεχωριστὴ ἀγάπη ἔχει ὁ λαὸς μας σὲ συνώνυμα, ⁽²⁾ ὅπως τὸ δείχνουν οἱ λαϊκὲς παροιμίες καὶ τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια, ποὺ δίνουν στὴ Δημοτικὴ μας γλῶσσα, μὲ τὸν ἰδιαίτερο χρωματισμὸ τους, καλύτερα τὸν πλοῦτο ποὺ κρύβεται μέσα σ' αὐτὰ καὶ τοῦ προσθέτουν περισσότερὴ ἐκφραστικὴ δύναμη. π.χ. καινούργιος, νέος, φρέσκος - γυρεύω, ψάχνω, κοιτάζω (= ἐρευνῶ) - καρτερῶ, περιμένω, προσμένω - μνημεῖο, μνήμα, τάφος, κιβούρι κ. ἄ. παρόμοια.

§ 6. ε) Ἰδιαίτερα ἀγαπᾷ ἐπίσης ἡ Νεοελληνικὴ γλῶσσα τὶς ἰσχυρὲς λογοτεχνικὲς ἀντιθέσεις.

π. χ. στεριὲς καὶ θάλασσες, χειμῶνα - καλοκαίρι, ἐχθροὶ καὶ φίλοι, μέρα - νύχτα, πάνω - κάτω, βουνὰ καὶ κάμποι κ. ἄ.

Ἔτσι ἡ λαϊκὴ μας ἔκφραση ἀποκτᾷ ἀκόμη πρὸ πολλῇ χάρῃ καὶ λογοτεχνικὸ χρῶμα στὴν ἔκφρασή της.

§ 7. στ) Ἡ Νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀγαπᾷ ὑπερβολικὰ τὶς διάφορες σύνθετες λέξεις.

Τὰ σύνθετα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς εἶναι πραγματικὰ ἀφθονα καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα, ποὺ ὑπάρχουν σὲ ὁποιαδήποτε ἄλλῃ γλῶσσα, καὶ τῆς προσθέτουν μιὰν ἀληθινὴ καὶ ἀκατανίκητὴ γοητεία· γι' αὐτὸ εἶναι καὶ πάρα πολὺ χρήσιμα καὶ ἀγαπητὰ στὴ νεώτερη Λογοτεχνία μας καὶ ξεχωριστὰ στὴ νεοελληνικὴ ποίηση, ὅπως : ἀστροφεγγιά, ἀκροθαλασσιά, βαρυχειμωνιά - γιδοπερόβατα, γυναικόπαιδα, ἀμπελοχώραφα - ἀνθόνερο, βεργολυγερὴ κ. ἄ.

(1) *Περίφραση* λέμε στὴ γλῶσσα ἐκεῖνο πού, ἐνῶ μπορούμε νὰ τὸ ποῦμε μὲ μιὰ μόνο λέξη (μονολεκτικά), τὸ λέμε μὲ δυὸ ἢ περισσότερες λέξεις (*περιφραστικὸς λόγος*).

(2) *συνώνυμα* ἢ συνώνυμες λέξεις λέμε τὶς λέξεις ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια περίπου σημασία.

§ 8. ζ) *Προτιμᾷ τὸν δυνάμικὸν τόνο τῶν λέξεων* (καὶ ὄχι τὸ μουσικὸν τόνο τῶν Ἀρχαίων) καὶ τὸν ἐκφράζει τυπικὰ μὲ τὴ μορφή τῆς *ᾠξείας* ⁽¹⁾· τοὺς δυὸ ἄλλους τόνους, τὴν *βαρεία* καὶ τὴν *περισπωμένην*, τοὺς ἀγνοεῖ φωνητικὰ καὶ τοὺς χρησιμοποιεῖ μόνο, ὅπου ἀκολουθεῖ ὑποχρεωτικὰ τὴν καθιερωμένη ἱστορικὴ ὀρθογραφία· γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς ξεχωρήσῃ.

§ 9. η) *Χρησιμοποιεῖ πολὺν τὴν διάφορον λέξεις μὲ τὴν περιληπτικὴν τοὺς* ⁽²⁾ *ἔννοιαν*·

π. χ. ὁ ἄνθρωπος (=οἱ ἄνθρωποι)· ἡ γυναῖκα (=οἱ γυναῖκες)· τὸ χιόνι (=τὰ χιόνια) κ.τ.θ.

§ 10. θ) *Ἀγαπᾷ νὰ μετατρέπῃ συνεχῶς τὰ ἐπίθετα σὲ οὐσιαστικά* (δηλ. νὰ τὰ οὐσιαστικοποιῇ)·

π.χ. τὸ νερὸ (ἀρχ. νεαρὸν=τὸ δροσερὸ ὕδωρ), τὸ (ἄλογο=ὁ ἵππος), ἡ πηχὴ (οὐσιαστ. ἡ γνωστὴ τροφή), τὸ βραδὺ-βράδυ

§ 11. ι) *Ἐπίσης ἀγαπᾷ νὰ συγκόπη καὶ νὰ συντομεύῃ τὴν λέξεις* (σὲ ὁρισμένους τύπους)·

π. χ. τρώμε (ἀντί : τρώγομε), πᾶμε (πηγαίνομε), μιᾶμε - μιλοῦμε (ὁμιλοῦμε), ἀκοῦμε (ἀκούομε), λέτε (λέγετε), ἐπίσης : σιτάρι - στάρι, πέρουσι - πέρσι (καὶ πολλὰ ἄλλα).

§ 12. ια) *Ἀποφεύγει τὴ φωνητικὴ χασμωδία καὶ ἀγαπᾷ πολὺν τὴ συνίξηση καὶ τὴ συνεκφώνηση τῶν γειτονικῶν φωνηέντων σὲ μιὰ συλλαβή*·

π. χ. δύο - δυό, ἐννέα - ἐννια, καρδία - καρδιά, παιδία - παιδιά, ἄδεια - ἄδεια· ἔτσι : παλιὰ γειτονιά, Βενετιά κλπ.

§ 13. ιβ) *Ἡ κοινὴ Δημοτικὴ μας γλῶσσα ἀγαπᾷ καὶ παραδέχεται τὴ γλωσσικὴ καὶ ὀρθογραφικὴ ἰσοπέδωση καὶ ἐξομολωση ὁρισμένων γραμματικῶν τύπων, μὲ*

(1) Ὁ γλωσσολόγος Μανόλης Τριανταφυλλίδης ὥστόσο παραδέχεται τὴ «βαρεία» σὸν τόνο, ἀλλὰ προπάντων γιὰ τὴν τυπογραφικὴ χρῆση τῆς.

(2) *Περιληπτικὴ* λέγεται μιὰ ἔννοια, ὅταν ὁ ἐνικός ἀριθμὸς λαμβάνεται μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ·

π. χ. ἡ μέλισσα εἶναι χρήσιμη (=οἱ μέλισσες εἶναι χρήσιμες).

ἄλλους, στὸν σχηματισμὸ πολλῶν λέξεων, μὲ ἄλλες ἰσχυρότερες ἢ περισσότερες λέξεις, ἀνάλογες μορφολογικά, σύμφωνα πάντα μὲ τὸν γενικὸ γλωσσικὸ νόμο τῆς **Ἀναλογίας**.]

π. χ. ἀπὸ τὸν τύπο : **ἐγώ**, ἔγινε καὶ ὁ τύπος **ἐσὺ** (ἀντί : **σύ**) καὶ **ἐμεῖς** (ἀντί : **ἡμεῖς**), οἱ γυναῖκες (ἀπὸ τό : **οἱ** ἄνδρες) κ. ἄ.

§ 14. Γενικὰ ἡ Νεοελληνικὴ λαϊκὴ γλῶσσα ἐπιδιώκει παντοῦ τὴν **ἀπλοποίηση** καὶ τὴν κατάργηση τῶν διαφόρων γραμματικῶν καὶ φθογγολογικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ προσπαθεῖ νὰ τὶς ἐξαλείψῃ προσαρμόζοντάς τες καθε φορὰ πάνω στὰ φθογγικά φαινόμενα καὶ τὶς γλωσσικὰς τῆς ἀπαιτήσεις.

2. Ἀ π ὅ τ ῃ Σ ύ ν τ α ξ η :

§ 15. α) Ἡ Νέα Ἑλληνικὴ προτιμᾷ τὴν **ἐνεργητικὴν σύνταξιν** ἀπὸ τὴν **παθητικὴν**, ποὺ δὲν τῆς εἶναι τόσο προσφιλὴς.

π. χ. συνήθως δὲ λέμε : **ἐ τ ι μ ῆ θ η κ ε** ἀπὸ τὸν τάδε, ἀλλὰ : τὸν **ἐ τ ῖ μ η σ ε** (ν) ὁ τάδε· ἐπίσης δὲ λέμε : ἐγράφηκα ἀπὸ τὸν τάδε, ἀλλὰ : μὲ ἔγραψε(ν) ὁ τάδε.

§ 16. β) **Ἀποφεύγει, ὅσο μπορεῖ πιδὸ πολύ, τὴ μεγάλην χρῆσιν τῆς γενικῆς τῶν ὀνομάτων καὶ μάλιστα τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ**.

π. χ. δὲ λέμε τόσο συχνά : (ὁ πλατὺς) τοῦ πλατιοῦ, (ὁ βαθὺς) τοῦ βαθιοῦ· (ὁ εἰλικρινής) τοῦ εἰλικρινῆ· οὔτε λέμε : (οἱ πάπιες) **τῶν** παπιῶν, (τὰ ἀρνάκια) **τῶν** ἀρνακιῶν, (οἱ φοῦσκες) **τῶν** φουσκῶν—(τὰ γραψίματα) **τῶν** γραψιμάτων, (τὰ χαιρετίσματα) **τῶν** χαιρετισμάτων κ. ἄ. Λέμε ὅμως : οἱ μάνες - τῶν μανάδων, οἱ νύφες - τῶν νυφάδων, τὰ παιδιὰ - παιδιῶν.

§ 17. γ) Ὁ Νεοελληνικὸς λόγος ἀγαπᾷ καὶ προτιμᾷ τὴν **κατὰ παράταξιν** σύνταξιν, δηλαδὴ τὸν ἀναλυτικὸ καὶ ἀνεξάρτητο λόγο, μὲ τὶς μικρὰς καὶ αὐτοτελεῖς προτάσεις· καὶ ὄχι τὴν **καθ' ὑπόταξιν** σύνταξιν τῶν Ἀρχαίων, τὸν μακροπερίοδο δηλαδὴ λόγο, μὲ τοὺς πολλοὺς ὑποτακτικοὺς συνδέσμους καὶ τὶς σχοινοτενεῖς προτάσεις, ποὺ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ σύγχρονο γλωσσικὸν αἶσθημα τοῦ λαοῦ.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΕΙΣ (1) ΤΗΣ ΝΕΑΣ

3) Ἡ Δημοτικὴ γλῶσσα καταργεῖ :

§ 18. α) *Τὴν ὑπογεγραμμένη* (ἀπὸ τὶς ρηματικὲς καταλήξεις Ὑποτακτικῆς καὶ Ὑποτακτικῆς) : ἀγαπᾶς - ἀγαπᾶ, τιμᾶς - τιμᾶ, νὰ γράφης, νὰ μιλής κλπ. (χωρὶς ὑπογεγραμμένη).

§ 19. β) *Τὶς αὐξήσεις τῶν ρημάτων* (τὴ χ ρ ο ν ι κ ῆ καὶ μερικότερα τὴ σ υ λ λ α β ι κ ῆ) : π. χ. ὄρισα - ὀρίστηκα, ὀρκίστηκε (μὲ ο, ὀμιτρο) καὶ ὄχι μὲ ω—(ἐ)γύρισα, (ἐ)νόμισα, (ἐ)λούστηκα, (ἐ)λύθηκα κ. ἄ.

§ 20. γ) *Τὸν ἀναδιπλασιασμό τοῦ παρακειμένου (παντοῦ)* :

π. χ. ἀγαπημένος, ὀρισμένος, ἀκουσμένος, γραμμένος, ζωγραφισμένος κλπ. (ἀντὶ τῶν ἀρχαίων τύπων : ἡγαπημένος, ὠρισμένος, ἡκουσμένος, γεγραμμένος, ἐζωγραφισμένος).

§ 21. *Περιορίζει τὴν συναίρεση τῶν ὀνομάτων σὲ πολὺ ὀλίγα μόνον ὀνόματα* :

π. χ. (ῆ) φακῆ (ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου φακῆ), (ῆ) κυανῆ (ἀντὶ : κυανῆ) : κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο : (ὁ) ἀπλός, (ῆ) ἀπλή, (τὸ) ἀπλὸ (ἀντὶ : ἀπλοῦς, ἀπλή, ἀπλοῦν) : ἐπίσης : (ὁ) χρυσός, (ῆ) χρυσή, (τὸ) χρυσό (ἀντὶ : (ὁ) χρυσοῦς, (ῆ) χρυσοῦ, (τὸ) χρυσοῦν κ. ἄ. ὅ.

§ 22. ε) *Θεωρεῖ ὅλα τὰ δίχρονα (α, ι, υ), στὴν παραλήγουσα ὡς βραχύχρονα καὶ τὰ δξύνει παντοῦ* (χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία) :

π. χ. (τὸ πρᾶγμα) πρᾶγμα, (τὴν σφραγίδα) τὴ σφραγίδα, (τὸ ψῦχος) τὸ ψύχος.

§ 23. Ὡς βραχύχρονα ἐπίσης δέχεται τὰ δίχρονα στὴ *λήγουσα τῶν ρημάτων* (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Προστακτικὴ) : ἐπῆγα, εἶδα, ἐπῆραν, ἦταν, μιλοῦσαν, κινουσαν' ἀλλὰ : κοίτα, πῆδα, (ὅπου τὸ α ἐδῶ λαμβάνεται ὡς μακρόχρονο, ὅπως εἶναι) καὶ γι' αὐτὸ ὁ ξ υ ν ε τ α ι ἡ παραλήγουσα τῶν ρηματικῶν αὐτῶν τύπων.

(1) Γιὰ περισσότερες λεπτομέρειες σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὴν ὀρθογραφία τῆς μπορεῖ κανεὶς νὰ βρῇ στὸ ἔργο : «Πρακτικὸν σύστημα Ὀρθογραφίας» ΞΕΝΟΦ. ΔΑΝΤΗ (ἔκδ. Ἐκτὴ —Πέτρο. Ράνου) καὶ στὰ εἰδικὰ κεφάλαια τοῦ παρόντος ἔργου.

§ 24. Στην παραλήγουσα όμως των παραθετικών τὰ δίχρονα τὰ παίρνει ὅλα ὡς μακρὰ καὶ σχηματίζει γι' αὐτὸ ὅλα τὰ παραθετικά εἰς—ότερος - ὅτατος με *ο* (ὅμικρο), χωρὶς καμιά ἐξαίρεση· π. χ. ἱκανότερος, κυριότερος, χρησιμότερος ἀρ-
μυρότερος κλπ. (με *ο*, ἀντὶ με *-ω*).

§ 25. στ) Ἐπίσης ἀπλοποιεῖ τὴ γραφὴ τῶν νεωτέρων (δικῶν μας καὶ ξένων) λέξεων ἀπὸ τὰ διπλὰ ὁμοια,ριζικά κυρίως, σύμφωνα· π. χ. (κᾶν - μία) κα(μ)ιά - καμιά (με ἓνα *μ*), κοπέλ(λ)α, κρεβ(β)άτι κ. ἄ. (με ἓνα μόνο ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ σύμφωνα).

§ 26. Ἡ Νέα Ἑλληνικὴ ἀκολουθεῖ, φωνητικὰ καὶ ὀρθογραφικά, μιὰ μόνο προφορὰ τῶν διαφορῶν *ι* (*ι, η, υ - ει, οι, υι*) με τὸν ἀπλούστερο νεοελληνικὸ φθόγγο, τὸ *γιῶτα*, γιὰ ὅσες λέξεις δὲν ἔχουν τὴν κατάληξή τους ἀπὸ τὴν Ἀρχαία καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀντίστοιχος λόγιος τύπος, ποὺ νὰ μᾶς δεσμεύη νὰ ἀκολουθοῦμε τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν·

π. χ. ἐλιά, παλιά, γριά - νιάτα, δίκιο - μακριὰ κ. ἄ.

§ 27. Αὐτὰ εἶναι τὰ γενικά χαρακτηριστικά τῆς Νέας μας γλώσσας, ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ πλάθεται καὶ νὰ διαμορφώνεται καθημερινὰ στὸ στόμα τοῦ λαοῦ, ὅπως μιλιέται καὶ γράφεται. Ἔχει ὡς τόσο καὶ τὶς ἀτέλειές της, γιὰτὶ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀνδρωθῇ ὀργανικά· βρίσκεται ἐπάνω στὴν ἀνάπτυξή της καὶ ἔχει τὴν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν προσοχὴ καὶ τὴ στοργὴ ὅλων.

§ 28. Ἡ νέα μας γλώσσα ἔχει πραγματικά ὅλα τὰ χαρίσματα τῆς ἡλικίας της: τὴ νεανικὴ εὐαισθησία, τὴ εὐλυγισία, τὴ δροσιά, τὴ ζεστασιά καὶ τὴ χάρη τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Κι' ὅσο κι' ἂν σεβόμαστε καὶ τιμοῦμε τὴν Ἀρχαία μας γλώσσα—τὴ γλώσσα τῶν Θεῶν, ὅπως τὴν εἶπαν—σὰν προμάχη της, ἄλλο τόσο συμπαθοῦμε καὶ προτιμοῦμε τὴν ὁμορφὴ ἐγγονή της, τὴ Νέα, γιὰτὶ εἶναι ὁλοζώντανη, παρμένη ἀπενυθείας μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ, ὅπως εἶναι, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, ἀνεπιτήδευτη, ἀγνή, ἔτοιμη νὰ δεχτῇ τὴν τιμητικὴ θέσιν τῆς σεβαστῆς προμάχης της καὶ νὰ καθίσῃ περὶχαρη καὶ περήφανη στὸ φωτεινὸ θρόνο, ποὺ τῆς ἔχει ἐτοιμάσει καὶ τῆς προσφέρει, σὰν ἀνεκτίμητη γλωσσικὴ κληρονομιά της, ἡ Ἀρχαία μας γλώσσα.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α' ΜΕΡΟΣ

ΤΟ ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

Ἀντιστοιχία φθόγγων καὶ γραμμάτων.

§ 29. Ἀνάμεσα στοὺς φθόγγους καὶ στὰ γράμματα τῆς Νέας μας γλώσσας δὲν ὑπάρχει πάντα ἀντιστοιχία. Ὑπάρχουν δηλαδὴ φθόγγοι ποὺ δὲν ἐκφράζονται μὲ ἀντίστοιχα ἀπλὰ γράμματα, ὅπως εἶναι οἱ φθόγγοι: *ου, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ*· καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὑπάρχουν γράμματα, ποὺ παριστάνουν τὸν ἴδιο φθόγγο, ὅπως: (*ο - ω*)· π. χ. *δμως - ὤμος*, τὸ (*ε - αι*)· π. χ. *χαῖρε*, τὸ (*ι, η, υ*)· π. χ. ὕγιης *εὐλικρινής, ἐπιεικής, ὕνι κ. ἄ.*

§ 30. Ἀπὸ τὰ φωνήεντα (*α, ε, η, ι, ο, υ, ω*) τὸ *η* (ἦτα) καὶ τὸ *υ* (ἔψιλο) προφέρονται, ὅπως καὶ τὸ *ι* (γιῶτα), ἀλλὰ γράφονται μὲ ἰδιαίτερο γράμμα· ὅπως: ἡ *νίκη*, ἡ *πήχη* (ὁ *πήχυς*)· τὸ *ο*, καὶ *ω*, σὰν *ο* (ὄμικρο) καὶ τὸ *ε* καὶ *αι* σὰν *ε* (ἔψιλο).

Σημ. Στὴν ὀρθογραφία μᾶς ἐνδιαφέρουν ὅλα τὰ γράμματα (φωνήεντα καὶ σύμφωνα) καὶ οἱ φθόγγοι τους.

Χωρισμὸς γραμμάτων σὲ φωνήεντα καὶ σύμφωνα κατὰ τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

§ 31. Τὰ φωνήεντα *ε* καὶ *ο* τὰ λέμε *βραχύχρονα*.

Τὰ φωνήεντα *η* καὶ *ω* τὰ » *μακρόχρονα*.

Τὰ δὲ φωνήεντα *α, ι, υ* τὰ » *δίχρονα*.

§ 32. Τὰ σύμφωνα χωρίζονται γενικὰ σὲ ἀπλὰ καὶ διπλά. Διπλὰ σύμφωνα εἶναι μόνον τὸ *ξ, ψ*, γιατί τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ παριστάνει δύο φθόγγους (*κσ - πσ*): *ψυχή, ψάξε, ἐξάψαλμος*.

§ 33. Ὁ φθόγγος (πσ) γράφεται παντοῦ μὲ τὸ γράμμα ψ : ψητό, ψήνω, ψάρι· τὸ δὲ (κσ) γράφεται μὲ ξ : ἔξω, ἐξοχή, ξύλο, ἄξιος, ταξί, ἐξήντα κλπ. Ἐκτός ἀπὸ τῆς λέξεως ποὺ ἔχουν α' συνθετικὴ τὴν πρόθεσιν ἐκ καὶ τὸ β' συνθετικὸν τοὺς ἀρχίζει ἀπὸ σ : ἐκστρατεία, ἐκστομίζω (ξεστομίζω) ἐκσκαφή.

Σημ. : Τὸ ξ (ζῆτα) στὴ νεοελληνικὴ προφορά του δὲν εἶναι πιά διπλό : ζωή, ζυγώνω, ζαρκάδι, ζωγραφίζω.

Τὸ πρῶτον γράμμα σὲ κάθε λέξει λέγεται ἀρχικό, καὶ τὸ τελευταῖον τελικό, τὰ δὲ λοιπὰ ἐσωτερικά.

§ 34. Ἀναλυτικὸς Πίνακας τῶν συμφώνων.

Μὲ τὸν τρόπο ποὺ προφέρονται	Στιγμαῖα		Ἐξακολουθητικά			
	Ἀηχὰ	ἤχηρά	Ἀηχὰ	ἤχηρά	ρινικά	ὕγρα
χειλικά	π	μπ	φ	β	μ	
ὀδοντικά	τ	ντ	θ	δ		
διπλοδοντικά (ἢ συριστικά)	τσ	τζ	σ	ζ		
λαρυγγικά	κ	γκ	χ	γ		
γλωσσικά					ν	λ ρ

§ 35. Ὁρθογραφικὸς κανόνας : Τὸ ἀρχικὸν γράμμα κάθε λέξεως στὴν ἀρχὴ περιόδου, γράφεται πάντοτε κεφαλαῖον· τὸ δὲ τελικὸν (σ) τῶν λέξεων γράφεται πάντοτε -ς : φῶς, σῶος, νοῦς, ἀσφαλῶς, μᾶς ἔσωσες.

§ 36. Τελικά σύμφωνα ἔχει ἡ Νέα Ἑλληνικὴ κυρίως τὸ -ς καὶ -ν· π. χ. τοὺς κήπους, οἱ ὄρες, τῆς γυναῖκες—τῶν λουλουδιῶν, τῶν κήπων, τῶν παιδιῶν.

§ 37. Πολὺ λίγες λέξεις στὴ Νεοελληνική, καὶ μάλιστα ξένες, τελειώνουν σὲ ἄλλα σύμφωνα: π. χ. **τῖκ** - τὰ**κ**, ὦ**π**, ἄ**χ**, ἄ**λτ**, γκροῦ**π**, (τὸ) τὰ**κτ**, ναδι**ρ**, παστέ**λ**, νίκε**λ**, Ἀβραά**μ**, Χερουβεί**μ**.

Τὰ δίψηφα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς — Οἱ δίφθογγοι

§ 38. Τὰ δίψηφα εἶναι δυὸ μαζὶ γράμματα ποὺ παριστάνουν ἓνα μόνο φθόγγο. Τὰ δίψηφα εἶναι συνδυασμοὶ δύο φωνήεντων (**αι, ει, οι, υι, ου**) ἢ δύο συμφώνων.

Δίψηφα φωνήεντα (ἢ δίφθογγοι στὴν καθαρεύουσα) εἶναι :

- α) Τὸ **ου** : τοῦ **βουνοῦ**, τοῦ οὐρα**νοῦ**, τοῦ **κουνουπιοῦ**.
- β) Τὸ **αι**, ποὺ προφέρεται ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ **ε** : σπου**δαῖ**ες, ὥρα**ι**ες, σημα**ι**ες, χαί**ρ**ετε κτλ.
- γ) Τὸ **ει**, τὸ **οι** καὶ **υι**, ποὺ προφέρονται, ὅπως καὶ τὸ **ι** (γιῶτα)· π. χ. κλεί**ν**ει (κλείει), οἱ κάτοικ**οι**, υἱο**θ**ετ**εῖ**.

Στὰ Νέα Ἑλληνικά γράφονται μὲ **υι** (ὑψίλο γιῶτα) μόνον οἱ λέξεις : ἀρ**π**υ**ι**α, υἱο**θ**ετῶ, υἱο**θ**εσία (ἀπὸ τὴν ἀρχαία λέξη **υῖος**). Ἀλλὰ τὸ νεώτερο : γιός, μὲ **ι** : παραγιός, ψυχογιός.

§ 39. **Ὁρθογραφικὸς κανόνας** : Ὅλα τὰ δίψηφα φωνήεντα (δίφθογγοι τῆς ἀρχαίας) εἶναι μακρόχρονα· ἐκτὸς ἀπὸ τὸ **αι** καὶ **οι**, ἃν βρίσκωνται στὸ τέλος κλιτῶν λέξεων.

§ 40. **Δίψηφα σύμφωνα**.- Αὐτὰ εἶναι τὰ ἐξῆς συμπλέγματα:

- α) Τὸ **μπ, ντ, γκ**, ποὺ βρίσκονται σὲ πολλὲς νεοελληνικὲς λέξεις εἴτε στὴν ἀρχή : **μπαί**νω, **ντύν**ω, **ντ**ροπή, **γκ**ρεμός, **γκ**ρίζος, **γκ**ὸλ κλπ. ἢ στὴ μέση, ἔπειτα ἀπὸ σύμφωνο, ἢ σπανιότερα, ὕστερα ἀπὸ φωνῆεν : **μπάρμ**πας, **καμπαρν**τίνα, **μπαμ**πούλας, **ρεμ**πού**μ**πικα. Σὰν **γκ** προφέρονται καὶ τὰ δύο **γγ** στοὺς τύπους : (ἐ)**γγ**όνι, (ἐ)**γγί**ζω - ἀ**γγί**ζω, Ἑ**γγ**λέζος κ. ἄ.

- β) Τὸ **τσ** καὶ **τζ** : π. χ. **τ**σιμπῶ, **ἀτ**σάλι, **ἐτ**σι, **κορίτ**σι, **καρφίτ**σα—**τζι**τζικας, **μελιτζ**άνα, **Χατζ**ῆς, **Τζ**αβέλας κ. ἄ.

«Ἡ Δημοτικὴ μας γλῶσσα καὶ ἡ Ὁρθογραφία της» **Ξ. ΔΑΝΤΗ** 2

Τὸ **τσ** καὶ **τζ** παριστάνουν δύο διαφορετικούς φθόγγους καὶ πρέπει νὰ τοὺς ξεχωρίζουμε καθαρὰ στὴν ὀρθογραφία· κάποτε πρὶν ἀπὸ τὸ **τζ**, **τσ**, ὑπάρχει **ν** : βιολοντσελό, γάντζος, καλικάντζαρος, μαντζουράνα, μπροῦντζος, Φραντζέσκα, κ. ἄ.

Γύμνασμα 1ο.—Νὰ βρεθοῦν διάφορες νεοελληνικὲς λέξεις, ποὺ νὰ περιέχουν ἓνα ἢ περισσότερα διπλὰ σύμφωνα **ξ**, **ψ** (π.χ. ξύλο, ψωμί, ψύξη κλπ.) καὶ 8—10 λέξεις, ποὺ νὰ περιέχουν δίψηφα φωνήεντα ἢ σύμφωνα (π.χ. μπαρούτι, τζάμι).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

(ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΨΗΦΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)

§ 41. Ὁ ρ θ ο γ ρ. παρατήρηση : Δύο ὅμοια σύμφωνα δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρχουν δίπλα σὲ ἄλλο σύμφωνο : ἀγγέλλω — παραγγέλλω, κολλῶ — κολνῶ, στέλλω — στέλνω (σ' αὐτὰ ξεπέφτει τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο - λλ -).

§ 42. Ἐξαιροῦνται οἱ ἐξῆς λέξεις : (τὰ) γάγγλια, (ἡ) γάγγραινα, Ἀγγλία, καὶ μερικὲς ἄλλες· καθὼς καὶ οἱ σύνθετες λέξεις ἀπὸ τὴν πρόθεση ἐκ· π.χ. ἐκ-κλησία, ἔκκληση, ἀνέκκλητος, παρεκκλήσι, (τὸ) ἐκκρεμές, ἡ ἐκκριση κ. ἄ.

§ 43. Ὁρθογραφικὸς κανόνας : Ὅλα τὰ νεοελληνικά σύνθετα, μὲ δεύτερο συνθετικὸ τὴ λέξη (ἐκ)κλησιά, γράφονται στὴ Δημοτικὴ μὲ ἓνα **κ** : π. χ. ἐρημοκλησιά, φραγκοκλησιά, ἐξωκλήσι, ἐρημοκλήσι κ. ἄ.

§ 44. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πρέπει νὰ γράφονται μὲ ἓνα **μ** οἱ λέξεις, ποὺ ἔχουν δεύτερο συνθετικὸ τὴν νεοελληνικὴ λέξη —μάτι· π. χ. μαυρομάτης, ἀνοιχτομάτης, γαλιανομάτης κ. ἄ. ὅ.

§ 45. Ἡ γραφὴ τοῦ -σ- καὶ ἡ προφορὰ τοῦ σὰν ζ (ζῆτα). Τὸ **σ** προφέρεται κανονικὰ σὰν ἡχηρὸ **ζ**, ὅταν ἀκολουθῇ ἄλλο ἡχηρὸ σύμφωνο (γ, β, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ — μπ, ντ, γκ)·

π. χ. σβήνω, ἀσβέστης, σγουρός, προσγειώση, διεισδυση, Σλάβοι, σμάλτο, Σμύρνη, δυσνόητος, Ἰσλανδία, σμπάρος, κ. ἄ.

§ 46. Ὁρθογραφία λέξεων με δύο ὁμοια σύμφωνα.

Πολλές λέξεις τῆς Νέας τὶς γράφομε με δύο ὁμοια σύμφωνα, ἐνῶ τὶς προφέρομε με ἓνα μόνο φθόγγο. Αὐτὸ γίνεται μόνο στὰ ἐξῆς σύμφωνα : ββ—γγ—κκ—λλ—μμ—νν—ππ—ρρ—σσ—ττ—(φφ)· π. χ. σάββατο· ἄγγελος, σύλλογος, ἄλλοῦ, γράμμα, γεννῶ, παπ(π)οὺς, ἄρρωστος, θάλασσα, περίσσιος, περιττός, (ῆ) ἐκκρεμότητα, ἐκκαθάριση, ἐκκίνηση, καὶ ἄλλα.

§ 47. Ὁρθογραφία λέξεων με δύο διαφορετικὰ σύμφωνα.—Ἡ Δημοτικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὰ δύο διαφορετικὰ μεταξὺ τοὺς σύμφωνα, μέσα σὲ μιὰ συλλαβή, ἂν τύχη αὐτὰ νὰ εἶναι καὶ τὰ δυὸ δασέα (θ, φ, χ) ἢ καὶ τὰ δυὸ ψιλὰ (τ, π, κ), τότε τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὸ μετατρέπει στὸ ἀντίστοιχό του ψιλὸ ἢ δασύ, γιὰ τὴν πλὴ μουσικὴ ἀπόδοση τῶν φθόγγων, ὥστε νὰ ὑπάρχη πάντα ἑναλλαγὴ μεταξὺ τοὺς·

π. χ. χθές—χτές, ἐχθρὸς—(ἐ)χτρὸς, κτίζω—χτίζω, δκτῶ—^εδχτῶ, ἀκτὴ—ἀχτὴ, ἀκτίνα—ἀχτίνα, κτυπῶ—χτυπῶ· ἔτσι : φθάνω—φτάνω, φθόνος—φτόνος, (ἐ)φθηνός—φτηνός, πτωχός—φτωχός, σκάπτω—σκάφτω, πτύω—φτύνω, πταῖμε—φταῖμε, ἐπτὰ—ἐφτὰ, λεπτὰ—λεφτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα.

§ 48. Ἐ ξ α ι ρ ο ὕ ν τ α ι πολὺ λίγες μόνο λέξεις, ποὺ ἔμειναν, ὅπως ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή·

π. χ. πτωμα, ἔκπτωση, σύμπιωση, σύμπωμα, ἀνάπτυξη, σύμπτυξη, πτυχίον· καὶ μερικὲς ἄλλες σπανιώτερες, ὅπου τὰ δύο ψιλὰ γράμματα -πτ- παραμένουν, χωρὶς νὰ μετατρέπεται τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ σὲ δασὺ φ (—φτ—).

§ 49. Ἡ Ὁρθογραφία τῶν ρινικῶν διψήφων συμπλεγμάτων : μπ, ντ, γκ καὶ γγ.—Τὰ δίψηφα αὐτὰ σύμφωνα εἶναι πολλὰ στὴ λαϊκὴ μας γλῶσσα καὶ βρῖσκονται ἢ στὴν ἀρχὴ ἢ καὶ μέσα στὴ λέξη· π. χ. κάμπος, μπαίνω, μπανάνα· ντύνω, ντόπιος, ντροπὴ, ντομάτα, νταντέλα, ντελικάτος· γκρεμὸς, γκρίζος, γκίονης, γκαρσόνι, ἀγκαλιὰ, ἀγκώνας, ἀγκάθι, ἀγκινάρα, ἀγκίστρι, κάγκελα, δαγκάνω, ἀγκυρὰ· ἀγγεῖο, ἀγγέλλω, ἀγγελία, ἄγγελος, γάγγραινα, δάγγειος.

§ 50. Σὰν **γκ** προφέρονται καὶ τὰ δύο **γγ** στοὺς τύπους (ἐ)γγίζω—ἀγγίζω, (ἐ)γγόνι, (ἐ)γγάστρι, ποὺ ἔχασαν τὸ ἀρχικὸν τους φωνῆεν **ἐ**.

§ 51. Σὲ μερικὰ μέρη προφέρουν τὰ δίψηφα αὐτὰ ἐλαφρότερα, χωρὶς τὴ ρινικὴ προφορὰ στὴν ἀρχή, ἐνῶ προφέρονται συνήθως ξεχωριστὰ τὸ ρινικὸ **μ, ν**, ἀπὸ τὰ ἀκόλουθὰ του σύμφωνα -π, τ-: ἀμπέλι, λάμπα, λαμπρὴ—πάντοτε, πέντε—φέγγω, φεγγάρι κ. ἄ. Ὑπάρχουν ἀρκετὲς λέξεις στὴ Νέα Ἑλληνικὴ, ποὺ γράφονται καὶ προφέρονται μὲ τὰ παραπάνω συμπλέγματα, ὅπου τὸ ρινικὸ σύμφωνο -μ ἢ ν- προφέρεται κάπως ξεχωριστὰ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα σύμφωνα π, τ, κ, γ.

π.χ. σύμπτωμα, ἀγκαλιὰ, ἀγγαρία. Τὰ συμπλέγματα αὐτὰ τὰ ὀνομάζομε **ρινικὰ** συμπλέγματα.

Τὸ ρινικὸν συμπλεγμα **γγ** προφέρεται σὲ μερικὰς λόγιες λέξεις, ὅχι **νγκ**, ἀλλὰ **ν-γ**, μὲ τὸ **γ** ἐξακολουθητικόν: ἔγ-γαμος, ἔγγράμματος, συγγνώμη (καὶ συγνώμη) συγγραφέας, συγγενής.

Γύμνασμα 2ο.—Νὰ σχηματιστοῦν σύνθετες νεοελληνικὲς λέξεις μὲ δευτέρον συνθετικόν τους τὴ λέξιν **ἐκκλησιὰ** (π.χ. ἐρημοκλησιὰ—ἐρημοκλήσι) καὶ ὀρισμένες ἀπλὲς λέξεις, ποὺ νὰ περιέχουν διάφορα ρινικὰ συμπλέγματα (**μπ, ντ, γκ, γγ**) καὶ γενικότερα δύο ὀνόμοια σύμφωνα (π.χ. κτίζω—χτίζω, δκτώ—δχτώ, φθάνω—φτάνω κ.ἄ.).

§ 52. **Τὰ ἄφωνα τῆς Νεοελληνικῆς.**—Μερικὰ γράμματα σὲ ὀρισμένους λέξεις δὲν προφέρονται καθόλου. Τὰ γράμματα αὐτὰ λέγονται **ἄφωνα** καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Τὸ **υ** στὸ δίψηφον **ευ**, ὅταν ἀκολουθῇ ἄλλο χειλικόν γράμμα **β** ἢ **φ**: π.χ. εὐφορος (ὅπου προφέρεται σὰν τὴν ἀπλὴν λέξιν: ἔφορος· εὐφορία, σάν: ἐφορία) **Εὐφράτης** (Ἐφράτης), **Εὐβοία** (σάν νὰ ἦταν: Ἐβοία), ὅπου ξεπέφτει καὶ χάνεται τὸ **υ** στὴν προφορὰ του.

β) Δὲν προφέρεται τὸ ἔνα ἀπὸ τὰ δύο ὅμοια σύμφωνα σὲ μιὰ λέξιν· π.χ. ἀλλὰ, ἄλλος, ἀλλαγή—γλώσσα, τέσσερα.

γ) Ἐπίσης δὲν προφέρεται τὸ γράμμα -π- στὸ συμπλεγμα: **μπι**, ὅπως π.χ. πέμπτος, ἄμεμπτος, σύμπτωσις κ. ἄ.

ΟΙ ΔΙΦΘΟΓΓΟΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ

Η ΠΡΟΦΟΡΑ ΚΑΙ Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥΣ

§ 53. Διφθόγγους ἡ Δημοτική ἔχει μόνον τοὺς ἑξῆς :

- α) τὸ αῖ (π.χ. νεράϊδα, χάϊδι, ἄϊτός, μάϊνα, πυρκαϊά).
 β) τὸ αη (π.χ. τὸ ἄηδόνι, καημός, κάηκα, Μάης).
 γ) τὸ οῖ (π.χ. βόιδι, ρόιδι, κορόιδο, ὀλόισα).
 δ) τὸ οη ἢ ωη (βόηθα, (τὸ) ὀχτώηχι—δκτώηχι).

§ 54. Τὰ δύο αὐτὰ συμπλέγματα φωνηέντων (—αῖ,—αη, οῖ, —οη) ἡ Δημοτική τὰ συμπροφέρει σ' ἓνα σχεδὸν φθόγγο καὶ σχηματίζει μ' αὐτὰ τοὺς δικούς της φθόγγους.

§ 55. Ἐκτὸς ἂπ' αὐτοὺς ὅμως, πολὺ συχνὰ ἔχομε στὴ Νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα, πρὶν ἂπὸ ἓνα ἄλλο φωνῆεν ἢ δίψηφο γράμ-(ου, αι, ει, οι), ι, ποὺ προφέρεται μαζὶ σὰν μιὰ συλλαβὴ μὲ τὸ συνεχόμενο φωνῆεν· π.χ. γιατρός, γυιαλί, ἄδειος, ἥλιος, πιάνω, μιλιά, μηλιά (τὸ δέντρο), ποιός, ποιοί, φωτιά, χωριάτης.

§ 56. Τὸν συνδυασμὸ αὐτὸ τῶν φωνηέντων, τὸν ὀνομάζομε καταχρηστικούς διφθόγγους τῆς Δημοτικῆς.

§ 57. Ἡ προφορὰ καὶ ἡ ὀρθογραφία τῶν διψήφων φωνηέντων : αυ, ὥς (αβ ἢ ἀφ) καὶ ευ, ὥς (εβ ἢ εφ).

Οἱ συνδυασμοὶ τῶν ἀρχαίων διφθόγγων αυ καὶ ευ παρουσιάζουν διπλὴν προφορὰν στὴ Νεοελληνικὴ γλῶσσα : πότε προφέρονται σὰν αβ ἢ εβ— καὶ πότε σὰν αφ ἢ εφ—

α) Προφέρονται σὰν αβ ἢ εβ, ὅταν ἀκολουθῇ φωνῆεν ἢ ἡχηρὸ σύμφωνο (γ, β, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ, — μπ, ντ, γκ)·

π.χ. αὐγὸ (προφ. ἀβγὸ) παύω (πάβω) αὐγῇ (ἀβγῇ) αὔριο (ἄβριο) αὐλῇ (ἄβλῇ) αὐλάκι (ἄβλάκι) - Αὔγουστος (ἄβγουστος) Εὐα (Ἐβα), Εὐδοξία (Ἐβδοξία), μαῦρος (μάβρος) κ.ἄ. ἔτσι προφέρονται : σαύρα, ταῦρος, εὐλογία, ἐφεύρεση, βασιλεῦω, κυριεύω, μεσιτεῦω, φεύγω κλπ. (πρόφ. αβ -εβ)

§ 58. β) τὸ *αυ*— καὶ *ευ*— προφέρεται σὰν *αφ*—*εφ*, ὅταν ἀκολουθῇ ἄλλο σύμφωνο (κ, π, τ, χ, φ, θ, σ, τσ)·

π.χ. *αὐτὶ* (ἄφτι) *αὐτὸς* (προφ. ἄφτός), *ναύτης* (νάφτης) *εὐκολος* (προφ. ἔφκολος)· *εὐχαριστῶ*, *εὐχάριστος* *εὐτυχής*, *εὐκολία*, *εὐχή* (ἐφχή), *εὐτὺς* (ἐπίρ.)—*Εὐστάθιος*, *εὐπορος*, *εὐστοχος*, *εὐσπλαχνος*· *αὐστηρὸς* (προφ. ἄφστηρός), *αὐξάνω* (ἄφξάνω).

Γύμνασμα 3ο.—α) Νὰ βρεθοῦν λέξεις τῆς Δημοτικῆς μὲ διφθόγγους *αυ* καὶ *ευ*, ποὺ ἄλλοι νὰ προφέρωνται σὰν *-αβ* ἢ *-αφ* καὶ ἄλλοι σὰν *-εβ* ἢ *-εφ*, σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες προφορᾶς τῆς Νέας. β) Νὰ βρεθοῦν ἐπίσης ὁρισμένες λέξεις μὲ διφθόγγους τῆς Νέας Ἑλληνικῆς (*-αι*, *-αη*—*-οι*, *-οη*).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΣΥΛΛΑΒΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ

ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

§ 59. Ὅπως στὴν καθαρεύουσα, ἔτσι καὶ στὴ Δημοτικῇ, κάθε ἔννοια γράφεται μὲ ξεχωριστὴ λέξη :

π.χ. τοῖχος, ἄνθρωπος, πουλί, τραγούδι, χαρά, λουλούδι.

§ 60. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἔννοιες ποὺ γράφονται στὴ Νεοελληνικῇ γλῶσσα μὲ μιὰ μόνη λέξη, ἐνῶ φανερώνουν δυὸ ἀπλὲς ἔννοιες, χωρισμένες ἄλλοτε σὲ δυὸ λέξεις· ἢ ποὺ προῆρθαν ἀπὸ ἀρχαῖες ἐκφράσεις (καὶ προπάντων ἀπὸ ἐμπροθέτους προσδιορισμούς).

§ 61. *Μὲ μιὰ λέξη γράφονται :*

1) Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ ὀνόματα ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ δεκατρία (13) ὥς τὸ δεκαεννιά (19).

2) Οἱ ἀντωνυμίαι: Καθένας-καθεμιά-καθένα, καθετί-κατιτί, ὅποιοσδήποτε, ὅσοσδήποτε, ὅτιδήποτε· ἔτσι μὲ μιὰ λέξη γράφεται καὶ τὸ οὐσιαστικὸν : κ α θ έ κ α σ τ α.

3) Ἡ πρόθεσις σὲ (ἀρχ. εἰς). μὲ γενικὴ ἢ μὲ αἰτιατικὴ ἄρθρου—(εἰς τὸν, εἰς τὴν, εἰς τὸ) ἢ (εἰς τοῦ, εἰς τῆς, εἰς τοῦ) γίνεται στὴ Δημοτικὴ -σ : στὸν, στὴν, στὸ—στοῦ, στῆς, στοῦ.

π. χ. στὸν ἄφρο, στὴ θάλασσα, στὸ δρόμο, στὸ χωριὸ, στὸ χωράφι—στοῦ γιालοῦ, στῆς αὐλῆς, στοῦ σπιτιοῦ, στοῦ νησιοῦ.

§ 62. Οἱ ἐξῆς στερεότυπες ἀρχαῖες ἐκφράσεις καὶ προσδιορισμοί : Ἀπαρχῆς, ἀπεναντίας, ἀπευθείας, ἐντούτοις, ἀφότου. ἀφοῦ, δηλαδή, διαμιᾶς, εἰδάλως, εἰδεμή, ἐνῶ, ἐνόσω, ἐξαιτίας, ἐξάλλου, ἐξάπαντος, ἐξαρχῆς, ἐξίσου, ἐπικεφαλῆς, ἐπίσης, ἐπιτέλους, καθ'αυτό, ἐξῆς, καθ'ἐξῆς—καλημέρα, καληνύχτα, καλησπέρα, καληώρα, καλωσορίζω—καταγῆς, κατευθεῖαν, κί-
λας. Μεμιᾶς, μολοντοῦτο, μολαταῦτα, μόλο (πού), ὀλημέρα, ὀλη-
νύχτα, ὀλωσδιόλου, ὀπουδήποτε ὀπωσδήποτε, προπάντων, σάμ-
πως (σάν—πὼς) τωόντι, ὑπόψη, ὥσπου, ὥστόσο. Καὶ γενικὰ με-
ρικὲς ἄλλες ρηματικὲς ἐκφράσεις, ὅπου χάθηκεν ἡ αἴσθησις, πὼς
γίνονται ἀπὸ δυὸ ξεχωριστὰς λέξεις (π.χ. σούρτα, φέρτα, δώστου).

§ 63. Σημείωσις. Ἡ ἀντωνυμία σοῦ γράφεται καὶ σὲ δυὸ λέξεις (σ') μὲ ἀπόστροφο· π. χ. σοῦ τὸ ἔστειλα—σ' τὸ ἔστειλα, σοῦ τὸ δίνω—σ' τὸ δίνω (ὄχι : στὸ δίνω, στὸ στείλα).

§ 64. Ἐπίσης γράφονται σὲ μιὰ λέξιν : Τὰ σύνθετα τοπωνυμικὰ ὀνόματα καὶ τὰ σύνθετα κύρια ὀνόματα·

π. χ. Περαιώρα, Μεγαχώρα, Μαστρογιώργης, Μπαρμπαν-
γιάννης, Ἀϊλιᾶς, Γερολιμένας καὶ ἄλλα.

§ 65. Γράφονται ὅμως μὲ δυὸ λέξεις οἱ φράσεις : καλῶς ὠρισε, καλῶς τον (ἀλλὰ καλωσορίζω), μετὰ χαρᾶς, τέλος πάν-
των· καὶ οἱ λόγιες ἐκφράσεις : ἐν μέρει, ἐν τάξει, κατ' ἐξοχὴν,
ἐν τῷ μεταξύ, κατ' ἀλφάβητο(ν), κατ' ἄνδρα (ἄντρα) καὶ ἄλλες.

§ 66. Κανόνες συλλαβισμοῦ τῶν Νεοελληνικῶν λέξεων·
Κάθε λέξις ἀποτελεῖται ἀπὸ συλλαβές. Μιὰ λέξις μπορεῖ νὰ ἔχῃ
πολλὰς συλλαβές, ἀλλὰ καὶ μιὰ μόνην συλλαβήν.

Ἔτσι χωρίζομε τὶς λέξεις : σὲ **μονοσύλλαβες** (γῆ, νοῦς, φῶς), **δυσύλλαβες** (κῆ-πος, παι-δί) καὶ **πολυσύλλαβες** (κα-λό-τυ-χος, ἄ-κρι-βο-θώ-ρη-τος, χι-λιο-τρα-γου-δη-μέ-νος). Ὅταν χωρίζωμε τὶς λέξεις σὲ συλλαβὲς πρέπει νὰ προσέχωμε πολὺ, γιατί ὁ χωρισμὸς αὐτὸς γίνεται μὲ ὁρισμένους γραμματικοὺς κανόνες.

§ 67. Συλλαβὴ δίχως φωνήεντα δὲν μπορεῖ νὰ γίνη· ἐνῶ τὰ φωνήεντα καὶ μόνα τοὺς μποροῦν νὰ σχηματίσουν μιὰ συλλαβή.

ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΙΝΑΙ:

§ 68. 1. Ἐνα σύμφωνο ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα συλλαβίζεται πάντα μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνήεν : λό-γος, ἔχο-με, ναυ-τό-παι-δο, νο-σο-κό-μος.

2. Δύο σύμφωνα ὅμοια χωρίζονται πάντοτε : ἄλ-λος, ἄλ-λά, θάρ-ρος, θάλασ-σα, κόκ-κινος, γράμ-μα, ἄγ-γελος, Ἄγ-γλία, ἄρ-ρωστος.

3. Δύο ἀνόμοια σύμφωνα, ἀνάμεσα σὲ δύο φωνήεντα, συλλαβίζονται μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνήεν, ὅταν ἀρχίζη ἀπ' αὐτὰ λέξη Ἑλληνικὴ : λά-σπη (σπα-θί, σπί-νος, σπί-θα)—κο-φτερός (φτε-ρά, φτω-χός, φτά-νω)—ἔ-θνος (θνη-τός)—στά-μνα (μνή-μη)—τζί-τζι-κας (τζά-μι), ἄ-φθο-νος (φθορά) κλπ.

Ἄλλιῶς, χωρίζονται : ὁρ-μή, ἔρ-χο-μαι, βαθ-μός, δάφ-νη, τάγ-μα.

4. Τρεῖς ἢ περισσότερα σύμφωνα ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενο φωνήεν, ὅταν ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα, τοῦλάχιστον, ἀπ' αὐτὰ ἀρχίζη Ἑλληνικὴ λέξη : ἄ-στρο (στρο-φή, στρα-τός, στέλ-λω, τρέ-χω), σφυ-ρί-χτρα (χτέ-νι, χτί-ζω), αἰ-σχρὸς (σχῆ-μα), χρῶ-μα), ἔ-χθρὸς (χθές, θρό-νος).

Ἄλλιῶς, χωρίζονται καὶ τὸ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ συλλαβίζεται μὲ τὸ προηγούμενο φωνήεν : ἄν-θρω-πος, ἔκ-στρο-τεία, νε-ραν-τζιά.

5. *Τὰ συμπλέγματα* : μπ, ντ, γκ, γγ, χωρίζονται σὶν συλλαβισμό, ἐκτὸς ἂν προηγήται ἄλλο σύμφωνο : ἄγ-γελος, ἄμ-πέ-λι, πέν-τε, ἄγ-κα-λιά, ἀν-τρε-ω-μένος, μουγ-κρίζω κ. λ. π. Ἄλλά : μπάρ-μπας, μπαρ-μπού-νι, καβουρ-ντί-ζω κ. ἄ.

6. *Τὰ κοινὰ δίψηφα ὅμως* : μπ, ντ, γκ, τσ, τζ, δὲν πρέπει νὰ χωρίζονται σὶν συλλαβισμό τῆς Δημοτικῆς : μπου-μπού-κι, ντό-μπρος, ντα-ντά, ξε-μπλέ-κω ⁽¹⁾

(1) Οἱ ἴδιοι κανόνες συλλαβισμοῦ ἐφαρμόζονται καὶ στὰ σύνθετα.

§ 69. *Τὰ δίψηφα φωνήεντα καὶ οἱ καταχρηστικοὶ δίφθογγοι σὶν συλλαβισμό τῶν λέξεων λογαριάζονται σὰν ἓνα ἀπλὸ φωνῆεν.*

π. χ. λαι-μός, ροῦ-χα — ποι-ός, ἄ-πια-στος, για-λός, γυα-λιά, μυα-λά, αἰ-τός, γε-ρα-τειά.

§ 70. Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ δύο σύμφωνα, ποὺ τὸ δεύτερον ἀπ' αὐτὰ εἶναι ρ, ἡ συλλαβὴ δὲν προφέρεται συνήθως σὰν καταχρηστικὸς δίφθογγος, ὅποτε τὰ δυὸ αὐτὰ σύμφωνα συλλαβίζονται χωριστά :

π. χ. ἄ-γρι-ος, για-τρε-ά, μα-κριά, γρι-ά, χρε-ά-ζο-μαι.

§ 71. Γ ρ α μ μ α τ ι κ ῆ πα ρ α τ ῆ ρ η σ η : Ἡ τελευταία συλλαβὴ καθὲ λέξης λέγεται *λήγουσα*, ἡ προτελευταία *παραλήγουσα*, ἡ τρίτη ἀπὸ τὸ τέλος, λέγεται *προπαραλήγουσα*, ἡ δὲ τετάρτη καὶ οἱ λοιπὲς *ἀντιπροπαραλήγουσα*.

Γύμνασμα 4ο.— Νὰ χωριστοῦν σωστὰ οἱ παρακάτω λέξεις σὲ συλλαβές—μὲ μιὰ παύλα—σύμφωνα μὲ τοὺς γενικοὺς κανόνες τοῦ συλλαβισμοῦ τῶν νεοελληνικῶν λέξεων.

(π.χ. Ἀ-κρό-πο-λη, Κων-σταν-τι-νού-πο-λη).

Ἀθηναῖος, ἀετός, ἰδέα, εἰρήνη, δίκαιος, καθαρὸς, οὐρανός· ὦρα, ἐκδρομή, ἐξοχή, ὑγιαίνω, χαιρετᾷ, ὀχτώ, ἐννιά· ἐργάτης, ἐργατικός, ἐκκλησιά, ὑπάλληλος, Πελοπόννησος· ἄρρωστος, συγγνώμη, ἀθλητής, ἀστροναύτης, ἀναπνοή.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΤΟΝΙΣΜΟΥ

ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

§ 72. Όλες σχεδόν οἱ Ἑλληνικὲς λέξεις (ἀρχαῖες καὶ νέες) τονίζονται. Ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες: **ὁ, ἡ-οί, αἱ, ἐν, εἰς, ἐν** (ἐξ). Παίρνουν δηλαδὴ ἓνα σημάδι ἐπάνω στὸ φωνῆεν τῆς συλλαβῆς, πού τονίζεται πιὸ δυνατὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες, πού λέγεται **τόνος**. Τόνο παίρνουν ἀκόμη καὶ οἱ μονοσύλλαβες λέξεις·

π. χ. πῶς νὰ σοῦ τὸ πῶ; Ποῦ θὰ πᾶς; Δὲν πᾶς νὰ τῆς τὸ πῆς, νὰ βγῇ γιὰ νὰ μὲ δῇ;

§ 73. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς γνωστοὺς τόνους, τὴν **ὀξεῖα, βαρεῖα καὶ περισπωμένη**, ἡ νέα μας γλώσσα ἐκράτησε οὐσιαστικὰ μόνο τὴν **ὀξεῖα**· τὴν **περισπωμένη** τὴν διατηρεῖ μόνο συμβατικά, τὴν δὲ **βαρεῖα** τὴν ἔχει καταργήσει ἐντελῶς (1).

§ 74. Ἡ ποικιλία αὐτὴ τῶν τριῶν τόνων πιστοποιεῖ ἀπλῶς τοὺς τρεῖς διαφορετικoὺς τρόπους ἢ χρωματισμοὺς φωνῆς, πού φαίνεται πὼς εἶχαν οἱ λέξεις στὴν ἀρχαιότητα, κατὰ τὴν προφορὰ τους, κάτι πού σήμερα δὲν ἐκφράζεται πιὰ καθαρὰ μ' αὐτὰ τὰ γραμματικὰ σημάδια, τοὺς τόνους, γιατί ὁ ἀρχαῖος μουσικὸς τόνος τῆς φωνῆς χάθηκεν ὁλότελα καὶ δὲ μᾶς εἶναι πιὰ γνωστός, ἀφοῦ ἀντικαταστάθηκε μὲ τὸν **δυναμικὸ** τόνο τῆς νεοελληνικῆς προφορᾶς.

§ 75. **Οἱ βραχεῖες καὶ μακρὲς συλλαβές.**—Ὅλη ἡ ὀρθογραφία τοῦ τονισμοῦ στηρίζεται ἐπάνω στὶς **βραχύχρονες** καὶ **τὶς μακρόχρονες** συλλαβές τῆς λήγουσας καὶ τῆς παραλήγουσας τῶν λέξεων.

§ 76. **Βραχύχρονη** λέγεται μιὰ συλλαβή, ὅταν ἔχῃ βραχὺ φωνῆεν (**ε, ο**): λέγε, λό-γος, ἔ-χο-με.

§ 77. **Μακρόχρονη**, ὅταν ἔχῃ μακρὸν φωνῆεν (**η, ω**) ἢ δίψηφο φωνῆεν, δηλαδὴ **δίφθογγον**: μνή-μη, ζω-ή, γνώ-μη.

(1) Ἡ βαρεῖα σήμερα διατηρεῖται μόνο σὰν τυπογραφικὸ στοιχεῖο.

§ 78. Τὰ δίψηφα ὅμως φωνήεντα **αι** καὶ **οι**, ὅταν εἶναι στὸ τέλος τῶν λέξεων (τελικὰ) λογαριάζονται ὡς βραχύχρονα : εἶμαι, κῆποι, θυμοῦνται — τοῦτοι, ἐκεῖνοι.

§ 79. Σημ. Μακρόχρονη ὑπολογίζεται μία συλλαβὴ (κυρίως στὰ παραθετικά) καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχη βραχὺ φωνῆεν, ἀλλὰ ὕστερα ἀπ' αὐτὸ ἀκολουθοῦν διπλὸ σύμφωνο· ἢ δύο, ἢ καὶ περισσότερα, σύμφωνα : ἄ-στρο, τό-ξο, ἔνδο-ξος, περίσ-σιος.

Αὕτῃ ἡ συλλαβὴ λέγεται τότε «θέσει» μακρόχρονη συλλαβή.

Ὁ τονισμὸς τῶν λέξεων γίνεται σύμφωνα μὲ τοὺς ἀκολουθοῦς κανόνες.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

ΚΑΝΟΝΕΣ : Α. Πότε μπαίνει ὀξεῖα :

§ 80. 1. Ὅξεῖα μπαίνει πάντοτε στὴν προπαραλήγουσα ὄλων τῶν λέξεων, ὅταν τονίζεται : ἄνθρωπος, κύριος, θέληση, ἀλήθεια, πρόβατο—ἐρχομαι, εὐχεται.

§ 81. 2. Σὲ κάθε βραχύχρονη συλλαβή, ὅταν τύχη νὰ τονίζεται : ἔλα, λόγος, βουνό, βοσκός, θέλω, μένω, δασονόμος, λεγόταν.

§ 82. 3. Ὅταν καὶ ἡ λήγουσα καὶ ἡ παραλήγουσα εἶναι καὶ οἱ δύο μακρόχρονες : ἀκούει, κλείνει, παίζω, ζήτω—(ἡ) βρύση, μνήμη, ζώνη.

§ 83. 4. Ὅξεῖα δέχονται ἐπίσης ὅλα τὰ ὀνόματα, ποὺ τονίζονται στὴ λήγουσα καὶ βρῖσκονται σὲ ἀσυναίρετη ὀνομαστική, αἰτιατική ἢ κλητική πτώση : ὁ πραγματευτῆς - τὸν πραγματευτή, ὁ ψαρᾶς - τὸν ψαρᾶ, ὁ παπ(π)οῦς - τὸν παπού, ἡ ἀλεπού - τὴν ἀλεπού, ἡ στιγμή - τὴ στιγμή, ἡ Μαριγώ - τὴ Μαριγώ· ἔτσι : τὸ ραβδί, τὸ φαρδύ, οἱ ποταμοί, τοὺς ποταμούς κλπ.

Σύμφωνα με τὸν κανόνα αὐτὸν παίρνουν *ὀξεῖα* : ἡ *ὀκά*, ἡ *μαμά*, ἡ *κυρά*, ἡ *φακή*, ἡ *ἀπλή*, *διπλή*, ἡ *χρυσή*, οἱ *ἀπλοί*, *διπλοί*, *χρυσοί*, τὰ *ἀπλά*, τὰ *χρυσά* κ.λ.π.

§ 84. 5. *Οἱ λέξεις ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἔγκλιση τόνου* : *εὔ*-τε, *μή*-τε, *οὐ*-τε, *εὔ*-θε, *ὦσ*-τε—*δῶ*σε *μού* το, *στεῖ*λε *μάς* το, *ἄφ*ησέ *τού* το κ. ἄ.

Β. Ποῦ καὶ πότε μπαίνει περισπωμένη :

§ 85. 1. *Περισπωμένη μπαίνει σὲ ὅλες τὲς μακροκατάληκτες γενικὲς τῶν ὀνομάτων, ποὺ τονίζονται στὴ λήγουσα* : τοῦ *ψωμᾶ*, τοῦ *πραματευτῆ*, τοῦ *παποῦ*, τῆς *γιαγιᾶς*, τῆς *ἀλεποῦς*, τῆς *χρυσῆς* — τοῦ *βουνοῦ*, τοῦ *θυμαριοῦ*, τοῦ *σπιτιοῦ* — τῆς *Ἀργυρῶς*, τῆς *Μαργαρῶς*.

§ 86. 2. *Ὅταν τονίζεται ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα καὶ τύχη ἡ λήγουσα νὰ εἶναι βραχύχρονη* : *δῶ*ρα, *κῆ*ποι, *μῆ*νες, *ναῦ*τες—*πᾶ*με, *τρῶ*με, *μιλοῦ*με κ.λ.π.

§ 87. 3. *Στὰ ρήματα, ποὺ τονίζονται στὴ λήγουσα καὶ προέρχονται ἀπὸ συναίρεση* : *ἀγαπᾶ*, *τιμᾶ*, (*ὀ*)*μιλᾶ*, *κινᾶ*, *συμπαθᾶ*.

§ 88. 4. *Στὲς προσωπικὲς ἀντωνυμίες* : *μοῦ*, *σοῦ*, *τοῦ*—*ἐμ*εῖς, *ἐμ*ᾶς, *μᾶς*, *ἐσ*εῖς, *σεῖς*, *σᾶς*.

§ 89. 5. *Στοὺς πληθυντικὸς ἀριθμοὺς τῶν ὀνομάτων, ποὺ τελειώνουν σὲ — εῖς* : (οἱ) *συγγενεῖς*, *συγγραφεῖς*, *εἰλικρινεῖς*, *εὐτυχεῖς*, (οἱ) *τρεῖς* κλπ.

§ 90. 6. *Στὰ κύρια ὀνόματα σὲ — ᾶς* : *Λουκᾶς*⁽¹⁾, *Θωμᾶς*, *Μηνᾶς*, *Παλαμᾶς*, *Σκουφᾶς* κ. ἄ.

(1) Τὰ εἰς —*ας* κύρια ὀνόματα (τῶν ἀντρῶν) ἐμφανίζονται στὴ γλώσσα μας ἀπὸ τὴν Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ, καὶ ἦταν πολὺ συνηθισμένα στὴν Κ ο ι ν ῆ Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ (τὸν 3ο π. Χ. αἰῶνα). Αὐτὰ προῆρθαν, τὰ περισσότερα, ἀπὸ συγκοπὴ ἀρχαιοτέρων ὀνομάτων π. χ. ἀπὸ τὸ Μηνόδωρος — Μηνᾶς, ἀπὸ τὸ Λουκιανός — Λουκᾶς, ἀπὸ τὸ Κοσμόδωρος — Κοσμᾶς κλπ.

§ 91. 7. **Στὰ κύρια ὀνόματα σέ—ῆς**⁽¹⁾ (ἀρχαῖα καὶ νεώτερα) **ποὺ τονίζονται στὴ λήγουσα** : Κοραῆς, Λουκῆς, Παναγῆς, Σαρρῆς, Φραντζῆς κλπ. σύμφωνα μὲ τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά ὀνόματα : Ἀπελλῆς, Ἑρμῆς, Ἡρακλῆς, Θαλῆς.

Ἐπίσης στὰ κύρια ὀνόματα : Ἀθηνᾶ, Ναυσικᾶ, Ἰησοῦς, καὶ στὰ ἀπλὰ ὀνόματα : (ῆ) γῆ, τὸ πᾶν, τὸ πῦρ, τὸ φῶς, ὁ νοῦς, ροῦς, (ὅπως ἦταν καὶ στὴν ἀρχαία γλῶσσα).

ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΔΙΧΡΟΝΑ² ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ (α, ι, υ)

§ 92. Οἱ συλλαβές ποὺ περιέχουν δίχρονα φωνήεντα, εἶναι ἀσφαλῶς οἱ πιὸ δύσκολες στὴν ὀρθογραφία μας, γιατί εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀριστῇ ἀκριβῶς, ἂν τὸ δίχρονο τῆς συλλαβῆς εἶναι βραχύχρονο ἢ μακρόχρονο, ἀφοῦ ὅλοι οἱ κανόνες τοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων βασίζονται ἐπάνω μόνο στὰ **βραχεά** καὶ **μακρά** φωνήεντα, ὅχι καὶ στὰ δίχρονα.

Σ' ὅλους εἶναι γνωστὲς οἱ μεγάλες δυσκολίες ποὺ παρουσιάζουν αὐτὰ κάθε τόσο στὴν καθαρεύουσα, γιὰ τὸν τονισμό τους, ποὺ κατάντησαν «οἱ συμπληγάδες πέτρες» τοῦ ὀρθογραφικοῦ μας προβλήματος. Ἡ γλωσσικὴ Ἐπιτροπὴ, ποὺ ὀρίστηκε στὰ 1940, ἀπὸ τὸν Μανόλη Τριαντα-

(1) Τὰ εἰς -ῆς κύρια ὀνόματα (π.χ. Κωστής, Παναγῆς, Τσιμισκῆς, Κοραῆς κλπ.) ὁ Μανόλης Τριανταφυλλίδης παραδέχεται, ὅτι πρέπει νὰ γράφονται μὲ ὁξεία, ὅπως καὶ τὰ κοινὰ εἰς -ῆς (Κωστής, Παναγῆς, Κοραῆς κλπ.). ἐνῶ θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ ἐπαιρναν καὶ αὐτὰ περὶ σ π ω έ ν η, ὅπως καὶ τὰ ἀρχαιότερα (Ἀπελλῆς, Ἑρμῆς Μωῦσῆς κλπ.) γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχῃ αὐτὴ ἡ ὀρθογραφικὴ διαφορὰ μετὰ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων κυρίων ὀνομάτων.

(2) **Τὰ δίχρονα** πῆραν τὸ ὄνομά τους αὐτό, γιατί ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ, σ' ἄλλες λέξεις ἦταν β ρ α χ ύ χ ρ ο ν α, καὶ σ' ἄλλες μ α κ ρ ό χ ρ ο ν α, στὴν προφορὰ τους.

φυλλίδη και τοὺς πολύτιμους συνεργάτες του γιὰ τὴ μελέτη τοῦ γλωσσικοῦ καὶ ὀρθογραφικοῦ μας συστήματος, προσπάθησε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀπλοποιήσῃ, ὅσο μπορούσε περισσότερο, τὸν τονισμό τῶν διχρόνων. Καὶ κατόρθωσε τελικὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ μὲ τοὺς παρακάτω ὀρθογραφικοὺς κανόνες, ποὺ παραθέτομε, καὶ ποὺ θὰ πρέπη νὰ προσέχωμε πολὺ, ὅταν γράφωμε στὴ Δημοτικὴ.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΔΙΧΡΟΝΩΝ

§ 93. *Γενικά τὰ δίχρονα ἢ Δημοτικὴ γλώσσα στὴ λήγουσα* τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς τὰ παραδέχεται ὡς *μακρόχρονα* καὶ τὰ *ὀξύνει* παντοῦ, ὅπως : π.χ.

α) *Τὸ—ας τῆς ὀνομαστικῆς σιὰ πρωτόκλιτα τῆς Νεοελληνικῆς, ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὰ τριτόκλιτα* ⁽¹⁾ *τῆς Ἀρχαίας :*

ὁ αἰώνας, ὁ χειμῶνας, ὁ ζωστήρας, ὁ χαρακτήρας, ὁ μνηστήρας—ἢ γλώσσα, ἢ μουσα, ἢ πείνα, ἢ σφήνα, ἢ χήνα· ἢ μοῖρα, ἢ πείρα, ἢ σφαῖρα, ἢ (μαῖα), ἢ μύγα—ἢ πλατεία, ὀξεῖα, βαρεῖα κ. ἄ. Ὅλα αὐτὰ τὰ ὀνόματα, μὲ ὀξεῖα στὴ Δημοτικὴ.

(Ἐνῶ αὐτὰ στὴν Ἀρχαία καὶ στὴν καθαρεύουσα κανονικὰ γράφονται μὲ περισπωμένη : γλώσσα, μοῖρα, ὀξεῖα, βαρεῖα, πλατεῖα—σφαῖρα, μαῖα, μυῖα).

§ 94. β) *Τὸ καταληκτικὸν —α τῆς γενικῆς τοῦ ἐνικοῦ τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων, ποὺ τονίζονται στὴ λήγουσα :*

π.χ. τοῦ μπαμπᾶ, ψωμᾶ, τοῦ ψαρᾶ, τῆς γιαγιᾶς, τῆς χαρᾶς. Γι' αὐτὸ ἡ γενικὴ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν περισπᾶται κανονικὰ.

---

(1) Τὰ ὀνόματα αὐτὰ στὴν ἀρχαία μας γλώσσα ἦταν *δλα τριτόκλιτα* (μὲ περισπωμένη στὴν αἰτιατικὴ) προῆλθαν δὲ ἀναλογικὰ ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴ πτῶση τοῦ ἐνικοῦ μὲ τὴν προσθήκην ἑνὸς νεοελληνικοῦ καταληκτικοῦ —ς, γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῆς ὀνομαστικῆς. Ἐπομένως τὸ —α αὐτὸ εἶναι κανονικὰ *βραχὺ* στὴν καθαρεύουσα, σὰ δίχρονο τριτοκλίτου ὀνόματος, ποὺ ἦταν (π. χ. ὁ αἰών, αἶτ. τὸν αἰῶνα—ὁ αἰώνας). Μὲ τὴν ὀρθογραφικὴ ἀπλούστευση ὅμως τοῦ τονισμοῦ θεωρεῖται πιά μακρόχρονο καὶ ὀξύνεται κανονικὰ: ὁ αἰώνας.

§ 95. γ) Μακρόχρονο επίσης δέχεται κανονικά ἡ Δημοτική τὸ καταληκτικὸν α—τῶν ρημάτων στὸ β' ἐνικὸ πρόσωπο τῆς Προστακτικῆς·

π.χ. ζήτα, πήδα, ρῶτα - φεύγα, κοίτα, πείνα (Προστακτική).

§ 96. δ) Τὸ —ι στὸ τέλος τῶν νεοελληνικῶν οὐδετέρων ὀνομάτων εἰς —ι (ον), τῆς καθαρεύουσας, τὸ παίρνει ἐπίσης γιὰ μακρόχρονο καὶ γι' αὐτὸ τὰ οὐδέτερα αὐτὰ ὀνόματα σὲ —ι, τὰ ὁξύνει ὅλα·

π.χ. τὸ καλοκαίρι, τὸ καβούρι, τὸ (ἐ)νοίκι, τὸ σκαλιστήρι, τὸ μοναστήρι, τὸ κουδούνι, τὸ χνούδι, τὸ τραγούδι (ὅλα μὲ ὁξεία).

§ 97. ε) Ὡς μακρόχρονα ἐπίσης παραδέχεται ὅλα τὰ δίχρονα ἢ Δημοτικῇ στὴν παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων (οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων)· καὶ γι' αὐτὸ ἀπαιτεῖ ὅλα γενικὰ τὰ παραθετικά εἰς —ότερος καὶ —ότατος τῆς Νέας, ποὺ ἔχουν δίχρονα (α, ι, υ) νὰ γράφονται ὅλα μὲ ὁ μ ι κ ρ ο (—ότερος)·

π.χ. καθαρότερος, ὁμαλότερος, ἱκανότερος, ἀξιώτερος, πλουσιότερος, τακτικότερος, κυριότερος, ἀνθρωπινότερος κ.λ.π.

Ἐνῶ στὴν Ἀρχαίᾳ καὶ στὴν καθαρεύουσα ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ γράφονται μὲ ω— (ώτερος —ώτατος) γιὰτι ἔχουν κανονικὰ τὰ δίχρονα τῆς παραλήγουσας βραχύχρονα.

§ 98. Β. Ὡς βραχύχρονα παραδέχεται ἡ Δημοτικῇ ἀπὸ τὰ δίχρονα ποὺ εἶναι στῇ λήγουσα :

α) Τὸ ἀσυναίρετο —α εἰς τὸ τέλος ὅλων γενικῶς τῶν οὐδετέρων ὀνομάτων :

π.χ. τὸ κτῆμα, τὸ τμήμα, τὸ σῶμα, τὸ χοῦμα, τὸ χρῶμα· τὰ ὠραῖα, τὰ ὁποῖα, ἐκεῖνα, ταῦτα, τὰ μῆλα, τὰ φρούτα.

§ 99. β) Βραχύχρονο εἶναι ἐπίσης τὸ —ᾶ καὶ —ᾷ τῆς ρηματικῆς καταλήξεως τοῦ α' ἐνικοῦ καὶ γ' πληθυντικοῦ προσώπου (τῆς Ὀριστικῆς) καὶ γι' αὐτὸ παίρνει **περισπωμένη ἢ παραλήγουσα** τῶν ρηματικῶν αὐτῶν τύπων τῆς Νέας, ἃν τύχη αὐτὴ καὶ τονίζεται·

π.χ. ἐπῆγά - ἐπῆγαν, ἐπῆρα - ἐπῆραν· ἔτσι : ρωτοῦσάν, πηδοῦσάν, κινουσάν, ἦτάν κ.λ.π. μὲ περισπωμένη.

§ 100. γ) Βραχύχρονα επίσης δέχεται ἡ Νέα μας γλώσσα, γιὰ τὴν ἀπλοποίηση τοῦ τόνου, χωρὶς καμιά ἐξαίρεση, ὅλα τὰ δίχρονα στὴν παραλήγουσα τῶν λέξεων (ὀνομάτων καὶ ρημάτων) καὶ γι' αὐτὸ τὰ δξύνει παντοῦ·

π.χ. δρᾶμᾶ, νάμᾶ, πράγμᾶ—(τὸ) κλίμα, (ἡ) ἀχτίνα, βαλβίδα, νησίδα, κηλίδα, σφραγίδα-μῦθος, θρύλος, στῦλος, ψύχος.

Ἔτσι: ἀφράτος, γεμάτος, δροσάτος, μυρωδάτος, φυγούρατος, κλπ. (ἐνῶ κανονικὰ στὴν καθαρεύουσα αὐτὰ πρέπει νὰ περισπῶνται: γεμάτος, σφραγίδα, στῦλος, με περισπωμένη).

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΤΟΝΟΥ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

§ 101. Σὲ κάθε λέξη τονίζεται μιὰ μόνο ἀπὸ τὶς τρεῖς τελευταῖες συλλαβές :

τραγουδῶ, τραγούδα, τραγούδησα, τραγουδήσαμε.

Τὸν κανόνα αὐτὸν ἀκολουθοῦν καὶ λέξεις με δίφθογγο, ἀκόμη καὶ κατὰ χροστικόν, ὅπως :

ἐν-νιά-η-με-ρα, βρά-δια-σε, νε-ράϊ-δα, σά-λια-γκος.

§ 102. Μερικὲς ὅμως σύνθετες λέξεις τῆς Δημοτικῆς παίρνουν συχνά, κατὰ τὴν προφορά, καὶ δεῦτερο τόνο, στὴν ἀντιπροπαράληγουσα :

ἀντὶπρόπερσι, πρόπερασμένος, ἀντὶπροπαραλήγουσα. Τὶς λέξεις αὐτὲς πρέπει νὰ τὶς γράφωμε με ἓνα μόνο τόνο, τὸν ἀρχικό τους : ἀντιπρόπερσι, προπερασμένος, προελληνικός, ἀντιπροχτεσινὸς κλπ.

Γύμνασμα 5ο.—α) Τονίσετε σωστά, με βάση τοὺς γενικοὺς κανόνες τοῦ τονισμοῦ, τὶς παρακάτω ἀτόνιστες λέξεις : ἀγγελος, γρηγορος, κατασπρος—βρεχει, τρεχει, ταχυδρομος, πηγαινει, γυρευει, πληρωνουν, νυχτα, γυναικα,—(ἡ) γλωσσα, μοιρα, πειρα—(ἡ) σφηνα, σφηκα, χηνα—ὁ καστανas, μυλωνas, ψαραs—(ὁ) χαρακτηρας, σπινθηρας, κηφηνας — (ἡ) φουφου γλωσσου, μαῖμου, ἡ Μαργαρω — της γλωσσους, της μαῖμους, της Μαργαρωs, του καστανα, του μυλωνα.—

β) Νὰ σχηματιστοῦν μικρὲς ἀνεξάρτητες φράσεις ποὺ νὰ περιέχουν *δίχρονα*· καὶ νὰ τονιστοῦν κατὰ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΤΥΠΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

Α'. Ἡ λήγουσα :

§ 103. Ἡ μακρόχρονη λήγουσα δλων τῶν ρημάτων, *δταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε περισπωμένη* :

ἀγαπῶ, γελῶ, ρωτῶ, περπατῶ, σπῶ, τιμῶ, (-ᾱς, -ᾱ)· εὐτυχῶ, εὐτυχεῖς, εὐτυχεῖ, —(γ' πληθ.), εὐτυχοῦν, ἀγαποῦν, γελοῦν, τιμοῦν, ἀκοῦν, κινεῖ, συμπαθεῖ—(β' ἐνικ.) : ἀκοῦς, κλαῖς, πᾶς, τρώς, νὰ δῆς, νὰ πᾶς κλπ.

Β'. Ἡ παραλήγουσα :

§ 104. Τὸ ἄτονο —α τῶν ρημάτων, *δταν βρίσκεται στὴ λήγουσα (τῶν χρόνων τῆς Ὀριστικῆς) εἶναι βραχύχρονο καὶ γι' αὐτὸ, ἂν τύχη ἢ παραλήγουσα τοῦ ρήματος νὰ εἶναι μακρόχρονη, τότε τὸ ρῆμα παίρνει κανονικὰ περισπωμένη*·

π.χ. γελοῦσᾱ - γελοῦσᾱν, περπατοῦσᾱ - περπατοῦσᾱν, πηδοῦσᾱ - πηδοῦσᾱν, μελετοῦσᾱ - μελετοῦσᾱν, χαιρετοῦσᾱ - χαιρετοῦσᾱν, ἦτᾱν, πῆγᾱν κλπ.

§ 105. Ἀλλὰ τὸ ἄτονο —α τῶν ρημάτων στὴ λήγουσα τῆς Προστακτικῆς εἶναι μακρόχρονο καὶ γι' αὐτὸ παίρνει κανονικὰ *ὀξεῖα ἢ παραλήγουσα* τῆς προστακτικῆς αὐτῶν τῶν ρημάτων : π.χ. πῆδα, κοίτα, ζήτα, κυνήγα κλπ.

§ 106. *Περισπωμένη* παίρνουν στὴν παραλήγουσα καὶ οἱ ἑξῆς ρηματικὲς καταλήξεις μὲ —α στὴν παραλήγουσα :

α) *Οἱ καταλήξεις τοῦ ἐνικοῦ τῆς μέσης καὶ παθητικῆς φωνῆς* : -ᾱμαι, -ᾱσαι, -ᾱται· π.χ. θυμᾱμαι, θυμᾱσαι, θυμᾱται.

«Ἡ Δημοτικὴ μας γλώσσα καὶ ἡ Ὀρθογραφία της» Ξ. ΔΑΝΤΗ 3

β) *Οἱ ρηματικὲς καταλήξεις τοῦ πληθυντικοῦ τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς* : - ᾶμε, - ᾶτε, - ᾶνε·

π.χ. γελᾶμε, γελᾶτε, γελᾶνε· πᾶμε, πᾶτε, πᾶνε, (νὰ) φᾶνε.

Ἔτσι γράφονται κανονικὰ μὲ περισπωμένη οἱ τύποι: ἐλᾶτε, φᾶτε, φευγᾶτε, τρεχᾶτε κλπ.

§ 107. *Παντοῦ ἄλλοῦ τὸ - α - στὴν παραλήγουσα τῶν ρημάτων θεωρεῖται βραχύχρονο καὶ παίρνει ὁ ξ ε ί α*·

π.χ. βάλε, βράσε, κάψε, πάψε, ψάξε, κράξε, πάρε - κλάψτε (κλάψετε) ψάξτε (ψάξετε) πάρτε (πάρετε) ἀνεβάστε (ἀνεβάσετε) θυμάστε (θυμόσατε) κλπ.

§ 108. Σημ. Τὴν ὀρθογραφία τῶν ρημάτων, ποὺ περιέχουν *δ ί χ ρ ο ν α* στὴν παραλήγουσα, ἡ Δημοτικὴ γλῶσσα τὴν ἔχει ἀπλοποιήσει ἀρκετά, παίρνοντας ὅλα τὰ δίχρονα σὰν βραχύχρονα στὴν παραλήγουσα γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τὰ τονίξῃ κανονικὰ μὲ *ὁ ξ ε ί α*. Ἐνῶ στὴν *καθαρεύουσα* τὰ ρήματα αὐτὰ εἶναι πολὺ δύσκολα στὸν τονισμό τους καὶ χρειάζονται ξεχωριστὲς γραμματικὲς γνώσεις γιὰ τὴ σωστὴ γραφὴ τους ¹.

Ὁνομασία τῶν λέξεων ἀπὸ τὸν τόνο τους

§ 109. Κατὰ τὴ θέση ποὺ ἔχει ὁ τόνος σὲ μιὰ λέξη, ἡ λέξη αὐτὴ λέγεται :

α) *ὀξύτονη*, ὅταν παίρνῃ ὀξεῖα στὴ λήγουσα: *πηγή, χαρά*.

β) *παροξύτονη*, ὅταν παίρνῃ ὀξεῖα στὴν παραλήγουσα: *κῆπου*.

γ) *προπαροξύτονη*, ὅταν παίρνῃ ὀξεῖα στὴν προπαραλήγουσα.

δ) *περισπωμένη* λέγεται ἡ λέξη, ὅποιαδήποτε καὶ ᾖ εἶναι, ὅταν παίρνῃ περισπωμένη στὴ λήγουσα: *τιμᾶς, πηγῆς*.

ε) *προπερισπωμένη* λέγεται μιὰ λέξη, ὅταν παίρνῃ περισπωμένη στὴν παραλήγουσα: *κῆπος, ρωτοῦσα, πῆγα*.

Σημ. *Ἐπίτονη* λέγεται ἡ συλλαβή, ποὺ βρίσκεται μετὰ ἀπὸ τὴν τονισμένη: (*ᾶν - θρω - πος*).

1) Βλέπε : «*Πρακτικὸν Σύστημα Ὁρθογραφίας*» Ε. ΔΑΝΤΗ.

ΟΙ ΔΑΣΥΝΟΜΕΝΕΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

§ 110. Κάθε Ἑλληνική λέξη, πού ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγο, παίρνει πάνω ἀπ' αὐτὸ ἓνα ξεχωριστὸ γραφτὸ σημεῖο, πού λέγεται *πνεῦμα* (=πνοή) γιὰ νὰ δείξη τὴ λεπτότερη ἢ παχύτερη πνοὴ μὲ τὴν ὁποίαν ἐπρόφεραν τὸ πρῶτο φωνῆεν ἢ τὸν δίφθογγο τῶν λέξεων αὐτῶν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο : ἡ *ψιλή* (°) καὶ ἡ *δασεία* (°).

Κανόνας.—Κάθε λέξη πού ἀρχίζει ἀπὸ τὸ γράμμα υ- ἢ υι- παίρνει πάντοτε δασεία : ὕγεια, ὕλη, ὕμνος, ὑπάρχω, ὕψος κλπ.

Τὰ ἄρθρα : ὁ, ἡ, οἱ· ὁ σύνδεσμος ὥς, ὥστε· καὶ ὅλα τὰ ἀριθμητικὰ δασύνονται : ἕνας, ἕξι, ἑπτὰ, ἑκατό, ἑκατομμύριο (καὶ ὅλα γενικὰ τὰ παράγωγά τους).

Ἐκτὸς τοῦ : ὀκτώ, ἐννέα καὶ εἴκοσι (μὲ ὅλα τὰ παράγωγά τους), πού μόνον αὐτὰ παίρνουν *ψιλή*.

§ 111. *Δασεία* γενικὰ παίρνουν καὶ ὀρισμένες *πρωτότυπες* καὶ *παράγωγες* ἀπ' αὐτὲς λέξεις, πού πρέπει νὰ ξέρωμε ἀκριβῶς ποιὲς εἶναι, καὶ τίς ὁποῖες παραθέτομε σὲ ἀλφαβητικὴ σειρὰ παρακάτω· ὅχι ὅμως μόνον οἱ ἴδιες, ἀλλὰ καὶ τὰ παράγωγά τους. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀκόλουθες.

§ 112. Ἀπὸ Ἄ (ᾱ) : ἄβρός, ἄγιος, ἄγνός, Ἄδης, ἀδρός, αἶμα, Αἶμος, αἷρεσις, αἵρετός, ἀλάτι, Ἀλιάκμονας, ἀλιεία, Ἀλικαρνασσός, ἀλίπαστο, ἀλίπεδο, ἄλμα, Ἀλόνησος, ἄλυνκῃ, ἀλυσίδα, ἀλώνι, ἄλωση, ἄμα, ἀμάξι, ἄμαρτία - ἄμαρτάνω, ἄμιλλα, ἀπαλός, ἀπλός, ἄρμα⁽¹⁾, ἄρμη, ἀρμόζω, ἀρμός, ἀρπάζω, ἀφή, ἀψίδα, ἀψίδυμος, ἀψίκορος, (ὁ) ἀψύς.

(1) Ἡ λέξη *ἄρμα* στὴν ἀρχαία μας γλῶσσα σημαίνει *πολεμικὸ ἀμάξι* καὶ δὲν ἔχει καμιὰ ἀπολύτως σχέση μὲ τὴ Νεοελληνικὴ λέξη (τὰ) *ἄρματα*, πού θὰ πῇ : *ὄπλα* καὶ πού προέρχεται ἀπὸ τὴ Λατινικὴ λέξη *arma*, μόνον στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ.

§ 113. **Ε (ε)**: *εαυτός, εβδοδος, εβδομάδα, Έβραϊος, Έβρος, έδώλιο, έδρα, εΐλωτας ειμαρμένη, ειρκτή, ειρμός, Έκάβη, Έκάτη, εκατό, Έκτορας, Έλένη, Έλικας, Έλικώνας, Έλκος, (Έλκύω), Έλλάδα, Έλλη, Έλληνας, Έλος, ένώνω, έξής, έρμαιο, έρμαφρόδιτος, έρμηνεύω, έρμηνεία Έρμης, Έρμιόνη, έρπετό, έσπερινός, έστία, έστιατόριο, έταϊρος, έταιρεία, έτοιμος, εύρετήριο εφτά, έως.*

§ 114. **Η (ή)**: *ήβη, ήγεμόνας, ήγούμενος, ήδονή, ήλικία, ήλιος, ήμέρα, ήμερος, ήμεδαπός, ήμι-, ήνίοχος, ήπατα, Ηρα, Ηρακλής, Ηρόδοτος, ή Ηρώ, ό Ηρώδης, ήρωας, Ησίοδος, ήσυχος, (ή) ήττα, Ηφαιστος, ήφαιστειο.*

§ 115. **Ι (ι)**: *ιδρύω, ιδρώτας, ιερός, ικανός, ικετεύω, ικεσία, ΐλεως, Ιλαρά, Ιμάντας, Ιματισμός, (Ιμάτιο) Ιππικό, Ίποκράτης, Ιππότης, Ιστορία, Ιστός· και τó Έβραϊκόν όνομα Ίερουσαλήμ (κατά συσχετισμό μέ την ελληνική λέξη: Ιερός).*

§ 116. **Ο (ό)**: *όδηγός, όδός, όλμος, όλόκληρος, όλος, όμάδα, όμαλός, όμηρος, Όμηρος, όμιλία, όμιλος, όμίχλη, όμο-, όμοιος, όμοϋ, όμως, όπλή, όπλο, όποιος, όποια, όποιο, όπότε, όπου, όπως, όραση, όρίζω, όριο, όρκος, όρμος, όρμω, (ό) όρος (1), όσιος, όσος, όταν, ότι, ό,τι.*

§ 117. **Υ (υ)**: *υιοθετώ, υιοθεσία, υιοθέτηση.*

§ 118. **Ω (ώ)**: *ώς, ώστε, ώσόντου, ώρα (ώραϊος, ώριμος, (ώ)ρολόϊ κλπ.*

Σημ.: Γενικά δασύνονται και όλα τά παράγωγα τών δασυνομένων αυτών λέξεων.

Π α ρ α τ ή ρ η σ η: Στις λέξεις που γράφονται όλόκληρες μέ κεφαλαία γράμματα παραλείπονται τά πνεύματα και οί τόνοι: ΑΘΗΝΑΙ — ΑΚΑΔΗΜΙΑ — ΘΕΑΤΡΟ — ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ.

(1) Η λέξη (ό) *όρος* (=όριο, συμφωνία) δέν έχει καμιά σχέση μέ τó ουδέτερο όνομα (τό) *όρος* (=βουνό), που πρέπει νά παίρνει ψιλή και όχι δασεία.

§ 119. "Όταν τὸ πνεῦμα καὶ ὁ τόνος βρίσκωνται μαζὶ στὴν ἴδια συλλαβή, τότε ὁ τόνος, ἂν εἶναι ὀξεῖα (ἢ βαρεῖα), σημειώνεται ὥστερ' ἀπὸ τὸ πνεῦμα· (π.χ. *ἔ-λα*, *ἄ-νοιξη*). Ἄν εἶναι περισπωσμένη, τότε αὕτῃ σημειώνεται πάνω ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς λέξεως· (π.χ. *εἶμαι*, *αἶμα* κλπ.).

Γύμνασμα 6ο.—Νὰ μπῇ τὸ κατάλληλο πνεῦμα (φιλή ἢ δασεῖα) στὶς παρακάτω λέξεις : αβρός, αγνός, αυλητής, αμάξι, απλός, απαλός, αιμα, αμαρτία, αιτηση, αστραπόβροντο ενικός, εδρα, ευρίσκω, ειρήνη, εγώ, εχω—ημέρα, ημερος, ησυχία, ηλιος, ηλεκτρισμός—ιδέα, ιματισμός, ικανός—οδός, ομιλία, ομοιος, ορκος, οφείλω, ουρανός—υπάρχω, υπάλληλος, υιοθεσία—ωστε, ωσπου, ωστόσο, ωφελῶ.

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΕΓΚΛΙΤΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

§ 120. Μερικὲς μονοσύλλαβες ἢ δισύλλαβες λέξεις στὴ νεοελληνικὴ προφέρονται τόσο στενὰ μὲ τὴν προηγούμενὴ τους λέξη, ποὺ χάνουν τὸν τόνο τους ἢ τὸν μετακινοῦν καὶ φαίνονται σὰν νὰ ἀποτελοῦν μ' αὐτὲς μιὰ μόνο λέξη. Αὐτὲς οἱ λέξεις λέγονται *ἐγκλιτικὲς* ἢ *ἐ γ κ λ ι τ ι κ ἄ* καὶ οἱ συχνότερες ἀπ' αὐτὲς εἶναι :

§ 121. *Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῆς προσωπικῆς ἀντωνυπίας :* *μοῦ, μέ, μᾶς—σοῦ, σέ, σᾶς—τός, τή, τό- τοί, τούς, σίς, τές, τὰ*· π.χ. δῶσε *μας*, νὰ σοῦ *τον*, καλημέρα *σας*, πάρε *τες*, νὰ τη, μίλησέ *μας*, ἄφησέ *τους*, (σὰ) νὰ ἦτανε (μὲ συνεκφώνηση).

Σημ. Λέξεις προπαροξύτονες, μὲ νεοελληνικὸ *κ α τ α χ ρ η σ τ ι κ ὸ* δίφθογγο στὴ λήγουσα, μποροῦν νὰ γράφονται χωρὶς δεύτερο τόνο στὴ λήγουσά τους·

π.χ. Τὰ χωράφια *μας*, τὰ σπίτια *σας*, ἡ ἀρρώστια *του*, ἔννοια *σας*, γειά *σου* κλπ.

§ 122. Ἐνθάδε, ὅπου δὲν προφέρεται σὰν δίφθογγος, γράφεται μὲ δύο τόνους ἢ προηγούμενη λέξι· π.χ. βοήθειά σου, τὸ βασιλείου τους, τὰ δάκρυά μας, μὲ τὸν ἄγριό του τρόπο κλπ.

§ 123. Ὁ τόνος μιᾶς ἐγκλιτικῆς λέξεως ἢ χάνεται ἐντελῶς ἢ μετακινεῖται, σὰν ὀξεῖα, στὴ λήγουσα τῆς προηγούμενης ἀπ' αὐτὴν μὲ βάση ὁρισμένους κανόνες.

Κανόνες τῶν ἐγκλιτικῶν λέξεων

§ 124. *Χάνεται* ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ, ὅταν ἡ προηγούμενη λέξι τονίζεται στὴ λήγουσα ἢ στὴν παραλήγουσα (ἄσχετα ἂν εἶναι μὲ ὀξεῖα ἢ περισπωμένη)·

π.χ. μὲ τὴν εὐχή σου, ἡ γῆ μας, τὸ φῶς του, τοῦ χωρισμοῦ μας - οἱ φίλοι σας, ἡ χώρα μας κλπ.

§ 125. *Ἀνεβαίνει* ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ στὴ λήγουσα τῆς προηγούμενης, ὅταν αὐτὴ τονίζεται στὴν προπαραλήγουσα, ἢ ὅταν εἶναι ἐγκλιτικὴ καὶ ἡ προηγούμενὴ τῆς παροξύτονης ἢ προπερισπώμενης.

π.χ. ὁ ἐξάδελφός του, χάρισμά σου, διάβασέ μου, ἄνοιξέ τους, τῆς ὀρεξῆς του, τὸ παῖξίμό της—φέρε μού το, γράψε τῆς το, δῶσε τοῦ τα, δῶσε μάς τον.

Σημ. Μὲ τὴν ἐγκλιση τοῦ τόνου, ὅταν ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀνεβαίνει στὴ λήγουσα τῆς προηγούμενης λέξεως σὰν ὀξεῖα, πρέπει νὰ μὴν προσφέρεται δυνατά, ἔτσι πού νὰ ἐξαφανίζῃ ἐντελῶς τὸν πραγματικὸν τόνο τῆς προηγούμενης, ἀλλὰ νὰ ἀκούγεται πολὺ ἐλαφρά· (π.χ. ὄχι : ἀφησέ μας, χάρισέ μας—ἀλλὰ : ἄφησέ μας, χάρισέ μας κτλ.)

Γύμνασμα 7ο.—Σχηματίσετε διάφορες νεοελληνικὲς φράσεις μὲ ἐγκλιτικὰς λέξεις, ὅπου νὰ φαίνωνται καὶ νὰ δικαιολογοῦνται οἱ παραπάνω κανόνες τῶν ἐγκλιτικῶν (π. χ. τὰ βιβλία πού σου ἔδωσα, στείλε μού τα, σὲ παρακαλῶ, δῶσε τού το κλπ).

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ

Ἡ στίξις τοῦ Νεοελληνικοῦ λόγου

§ 126. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα, ὅταν γράφωμε, χρησιμοποιοῦμε καὶ μερικὰ ἄλλα γραμματικὰ σημεῖα, ὅπως εἶναι : ἡ **ἀπόστροφος**, ἡ **κορωνίδα**, ἡ **ὑποδιαστολή**, τὸ **συνδετικό**, τὰ **διαλυτικά**, τὸ **ένωτικό** καὶ ἡ **παράγραφος**.

§ 127. Ἀλλὰ τὰ πιὸ συχνὰ καὶ ἀπαραίτητα ἀπὸ τὰ γραπτὰ αὐτὰ σύμβολα, εἶναι τὰ **σημεῖα τῆς στίξης**, ὅπως λέμε, ποὺ μ' αὐτὰ κανονίζομε ἀκριβέστερα τὰ διανοήματά μας καὶ εἶναι αὐτὰ ποὺ ὁρίζουν τὶς ψυχικὰς καταστάσεις καὶ τὸ ὕφος ἐκείνου ποὺ θέλει νὰ γράφῃ σωστά.

§ 128. Ἡ **ἀπόστροφος** (') σημειώνεται :

α) στὴν **ἐκθλίψην** π.χ. τ' ἄστρα, ὕστερ' ἀπ' αὐτά, τὸ ἄδειο—τ' ἄδειο, τὸ ἐλάχιστο - τοῦλάχιστο κλπ.

β) στὴν **ἀφαίρεση** καὶ στὴν **συμπροφορά** π.χ. ποὺ' ναι **τος**—μου εἶπε - μου' πε - μου ἔφερε - μου' φερε, θά' **ῥθ' οὐμε**.

γ) στὴν **ἀποκοπή** π.χ. φέρ' το ἀπ' τὸ σπίτι· ποὺ εἶν' τὰ σπίρτα;

§ 129. Ἡ **κορωνίδα** (·)· σημειώνεται μόνο στὴν κράση, στὸ φωνῆεν ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ **σ υ ν α λ ο ι φ ῆ**¹.

π.χ. σοῦ ἔπρεπε—**σοῦ**πρεπε ἢ **σὸ**πρεπε—μου ἔδωσε, **μὸ**δωσε (καὶ ὅχι μὲ -ω, μᾶδωσε, σῶπρεπε).

§ 130. Ἡ **ὑποδιαστολή**· σημειώνεται μόνο στοὺς δεκαδικούς ἀριθμούς καὶ στὴν ἀναφορικὴ ἀντωνυμία : **ὅ,τι** (γιὰ νὰ ξεχωρίξῃ ἀπὸ τὸν εἰδικὸ σύνδεσμο : **ὅτι**)·

π.χ. «εἶδα τότε ὅτι, ὅ,τι κάμωμε θὰ τὸ ἐπιτύχωμε μονάχοι μας· καὶ δὲν ἔχομε ἐλπίδα καμιά ἀπὸ τοὺς ξένους» (Κολοκοτρώνης).

1) **Συναλοιφή** λέγεται ἡ ἔνωση δύο γειτονικῶν φωνηέντων, ἔτσι ποὺ νὰ σχηματίζουν ἓνα : ἀκούουν—ἀκοῦν, λέγετε—λέτε. Ἡ συναλοιφή μπορεῖ νὰ γίνεταί σὲ μιὰ μόνο λέξη, ὁπότε λέγεται **σ υ ν α ί ρ ε σ η** ἢ καὶ σὲ δύο λέξεις (συναλοιφή στὴ συμπροφορά).

§ 131. Τὸ **συνδεδεικτὸν** (—)· σημειώνεται σπάνια, κάτω ἀπὸ ὁρισμένα συμπλέγματα φωνηέντων, ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ δειχτῇ, πὼς πρέπει αὐτὰ νὰ συμπεροφερθοῦν.

π.χ. χαῖδεύω, πάει, μοιάζει, τὰ παιδιὰ¹, ἡ ματιά μου.

§ 132. Τὰ **διαλυτικὰ** (· ·)· σημειώνονται πάνω ἀπὸ τὸ γράμμα ἀρχαίας διφθόγγου γιὰ νὰ δείξουν, πὼς πρέπει νὰ προφερθῇ αὐτὴ ἁ ν α λ υ τ ι κ ἁ καὶ ὅχι σὰ δίφθογγος·

π.χ. χαῖδεύω, θεϊκός, εὐνοϊκός, μυϊκός, καταπραῦντικός· Ἔτσι σημειώνεται καὶ στὶς Νεοελληνικὲς λέξεις μὲ διφθόγγους :
ξεῦποθηκέω, ἐμποροῦπάλληλος—βόῶδι, χαῖδεύω.

§ 133. Τὰ **διαλυτικὰ εἶναι περιττὰ** :

α) σὲ συνδυασμοὺς φωνηέντων, πού δὲν ἀποτελοῦν διφθόγγους ἢ δίψηφα γράμματα, ὅπως π.χ. στὶς λέξεις :

Μω-υσῆς, δι-υλίζω, γῆ-ινος—πρω-ί, πρω-ία, Πο-μψ-ία.

β) ὅταν τὸ προηγούμενο φωνῆεν ἀνήκῃ σὲ δίφθογγο ἢ δίψηφο γράμμα :

ἄλληλούϊα, βεδου-ίνος, θει-ικός, παλαι-ικός, γεφυροποι-ία κλπ.

γ) ὅταν ἡ χωριστὴ προφορὰ τῶν διφθόγγων φαίνεται ἀπὸ τὸν τόνο ἢ τὸ πνεῦμα τῶν λέξεων :

π.χ. ἀντὶ : νεράϊδα — νεράϊδα, ἀντὶ δρυῖνος — δρυῖνος, ἀϋπνία — ἀυπνία (χωρὶς διαλυτικὰ σημεῖα).

§ 134. Τὸ **ἐνωτικὸν** ἢ ἡ **συνέχεια** (—)· χρησιμεύει γιὰ νὰ ἐνώνῃ τὶς λέξεις ἢ τὶς συλλαβὰς μεταξύ τους.

§ 135. Τὸ **ἐνωτικὸν τὸ σημειώνομε** :

α) **στὸ τέλος μιᾶς σειρᾶς γραπτῶν κειμένου, ὅταν δὲ χωρῇ δλόκληρη ἡ λέξη** καὶ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὴν κόψωμε γιὰ νὰ συνεχίσωμε στὴν ἐπόμενη σειρὰ : θε-α-τρι-κὴ κί-νη-ση.

1) Τὰ παι-διά· διαφέρει ἀπὸ τὴ λέξη (ἡ) παι-δι-ά (=τὸ παιχίδι).

β) *ὕστερα ἀπὸ μιὰ προτακτικὴ λέξη :*

π.χ. Ἀι-Γιάννης, Ἀγία-Σοφιά, γερο-Χρῖστος, κυρα-Ρήνη, ὁ Παπα-κώστας. Αὐτὲς οἱ ὅμως λέξεις μποροῦν νὰ γραφτοῦν καὶ μιὰ λέξη, ὅταν ἔχουν γίνει πιά μόνιμα συνθεμένες λέξεις.

§ 136. Σημ. Οἱ προτακτικὲς λέξεις ποὺ ἐνώνονται μόνιμα σὰν μὲ τὸ ἀκόλουθα οὐσιαστικὸ δὲν παίρνουν ξεχωριστὸ τόνο : Μπαρμπακώστας, Γεροθανάσης, Γεροχρῖστος, Μαστρογιώργης.

γ) *στὴν ἀπαρίθμηση σταθμῶν δρομολογίων :* π. χ. ἡ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Πειραιῶς ἢ : Πειραιᾶ—Ὑδρα.

δ) *σὲ τίτλους συντηροφικῶν ἐπιχειρήσεων :* π. χ. Κωνσταντινίδης—Γιωργόπουλος.

ε) *σὲ μερικὰ ξενικά σύνθετα* (ποὺ διατηροῦν καὶ στὰ Ἑλληνικά τὸ διπλὸ τους τόνο) : π.χ. μπάσκετ-μπῶλ, φουτ-μπῶλ, Σουλεϊμάν-πασάς, Ἀλῆ-πασάς (ἀλλὰ καὶ σὲ μιὰ λέξη : Ἀλήπασας).

§ 137. Δὲν χρειάζεται ἐπίσης τὸ ἐνωτικὸ στὰ προτακτικὰ ὀνόματα : *κύρ, καπετάν, πάτερ* π. χ. ὁ κύρ Ἀλέκος, ὁ καπετάν Μιχάλης, ὁ πάτερ Γεράσιμος κ. ἄ.

Ἀποπο φαίνεται νὰ γράφονται μὲ ἐνωτικὸ λέξεις σύνθετες στὴν προφορικὴ γλῶσσα π. χ. γαλλο-ελληνικός, ἐλληνο-γερμανικός.

§ 138. Γενικά, δὲν πρέπει νὰ γίνεται κατάχρηση τοῦ ἐνωτικοῦ, οὔτε πρέπει νὰ συγχέεται αὐτὸ μὲ τὴν παύλα (—) ποὺ μπαίνει γιὰ ἄλλο σκοπὸ.

§ 139. Ἡ χρῆση τῶν σημείων τῆς στίξης εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὶς νοητικὲς ἀνάγκες τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἀλλὰ δὲν εἶναι πάντα σταθερὰ τὰ ὅρια τῆς τοποθέτησής τους σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις, γιατί ἀλλάζουν κάθε τόσο, κατὰ τὶς ψυχικὲς διαθέσεις καὶ τὶς πνευματικὲς ἀνάγκες ἐκείνων ποὺ γράφουν.

ΤΑ ΣΥΧΝΟΤΕΡΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΙΞΗΣ¹ ΕΙΝΑΙ:

§ 140. Ἡ *τελεία* (.) — ἡ *ἐπάνω* ἢ *ἄνω τελεία* (·)
τὸ *κόμμα* (,) — τὸ *ερωτηματικὸν* (;) — τὸ *θαυμαστικὸν* (!)
Ἡ *παρένθεση* (( )). — οἱ *ἀγκύλες* ([ ])
Τὰ *ἀποσιωπητικὰ* (. . . .) — Ἡ *παύλα* (—) τὰ *εἰσαγω-*
γικὰ (« ») καὶ ἡ *παράγραφος* (§).

§ 141. Ἡ *τελεία* . — Μπαίνει στὸ τέλος κάθε περιόδου τοῦ γραπτοῦ λόγου γιὰ νὰ φανερώσῃ τὸ τέλος της.

Κ α ν ό ν α ς. — Τὸ πρῶτο γράμμα κάθε λέξης γράφεται πάντα μὲ *κεφαλαῖο*, ὅπως καὶ ὅταν ἀρχίζῃ νέα περίοδος λόγου, ὕστερα ἀπὸ κάτω τελεία.

§ 142. Ἡ *ἄνω τελεία* · — Αὐτὴ χρησιμεύει γὰ νὰ σημειώσωμε μιὰ μικρότερη διακοπὴ ἀπὸ τὴν τελεία, μεγαλύτερη ὅμως ἀπὸ τὸ κόμμα. Ἰδιαίτερα ἡ ἄνω τελεία μπαίνει :

§ 143. Α) *Μέσα στὴν περίοδο*²:

α) γιὰ νὰ χωρίξῃ τὴν περίοδο σὲ ἡ μ ι π ε ρ ι ό δ ο υ ς, δηλ. σὲ ὁμάδες προτάσεων μὲ ἓνα ξεχωριστὸ συμπληρωματικὸ νόημα.

Οἱ προτάσεις αὐτὲς τῶν ἡμιπεριοδῶν χωρίζονται τότε μεταξὺ τους μὲ κόμματα :

«Τ' ἀηδόνι δὲν ἀπέθανε, | τ' ἀηδόνι πάντα ζῇ·
ἄλλαξε τὰ φτερά του, | δὲν ἄλλαξε φωνή»³.

1) *Στίξη* ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἑλληνικὸ ρῆμα *στίζω* ποῦ θὰ πῇ :
σημαδεύω, χαράζω κάτι.

2) *Π ε ρ ι ό δ ο* λέμε στὴ σύνταξη τὸ αὐτοτελὲς τμήμα τοῦ λόγου, ποῦ περικλείεται μεταξὺ δύο κάτω *τελειῶν*.

Ἡ ἡ μ ι π ε ρ ι ό δ ο ς εἶναι τὸ τμήμα λόγου ἀπὸ τελεία σὲ ἄνω τελεία, ἢ ἀπὸ ἄνω τελεία σὲ τελεία.

3) Στίχοι τοῦ *Σπυρ. Τρικούπη* γιὰ τὸν Σολωμό, ὅταν πέθανε τὸ 1857 στὴν Κέρκυρα.

β) Ἡ ἄνω τελεία μπαίνει ἐπίσης στὸ ἐσωτερικὸ μιᾶς φράσης γιὰ νὰ χωρίσῃ δύο μέρη της, ποὺ σχετίζονται μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ ποὺ ἔχουν διαφορὲς ἢ ἀντιθέσεις, ἢ ὅταν τὸ δεύτερο μέρος ἐπεξηγεῖ τὸ πρῶτο :

«Αὐτὸς δὲν ἦτανε ἄνθρωπος· ἦτανε θεριό, δράκος τοῦ βουνοῦ, στοιχειό. Μάνα ἀνθρώπου δὲ τὸν ἔκανε· ἄνοιξε ἡ γῆ κι' ἀτόφιο τὸν ξετίναξε, σὰ νὰ τὴ χτύπησε βροντή» (Γιάν. Βλαχογιάννης).

§ 144. Ἡ ἄνω τελεία εἶναι τὸ πιὸ λεπτὸ σημεῖο τῆς στίξης καὶ δείχνει ἀκριβέστερα καὶ ἀναλυτικότερα τὴν λογικὴ συγκρότηση ἐκείνου ποὺ τὴν χρησιμοποιεῖ κατάλληλα, γιὰ νὰ δώσῃ ἔτσι λεπτομερέστερα ὅλη τὴν ἀπόχρωση τοῦ νοήματος ποὺ θέλει. Πρέπει γι' αὐτὸ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦμε πάντα μὲ μεγάλη προσοχὴ καὶ ὄχι τόσον ἄβασάνιστα· οὔτε πρέπει νὰ τὴν παραλείπωμε ἢ νὰ τὴν ἀντικαθιστοῦμε μὲ τὸ κόμμα ἢ τὴν τελεία, γιατί διαφέρει οὐσιαστικὰ καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ ὀρθογραφικὰ σημεῖα.

§ 145. Τὸ **κόμμα**.—Τὸ κόμμα χρησιμεύει γιὰ νὰ σημειώσωμε λογικὰ τὸ χωρὶς μὲ τῶν πρὸ τᾶς εὐ ν¹ μεταξύ τους, σύμφωνα μὲ τὸ νόημα τῶν φράσεών μας, ἢ γιὰ νὰ δώσωμε εὐκαιρίαν στὴν ἀναπνοή μας, ὅταν μιλάμε καὶ γράφωμε, ἢ καὶ γιὰ νὰ προκαλέσωμε κάποια ἀναμονὴ ἢ ἰδιαιτέρο νόημα.

§ 146. Τὸ κόμμα εἶναι τὸ πιὸ συχνὸ σημεῖο τῆς στίξης καὶ μᾶς βοηθεῖ πάρα πολὺ γιὰ νὰ καταλάβωμε ἓνα κείμενο· τὸ ἀδέξιο ὅμως μεταχειρισμὰ του δημιουργεῖ πολλὰς φορὲς παρανοήσεις. Δὲν πρέπει γι' αὐτὸ νὰ γίνεται κατάχρησή του, ὅπως συμβαίνει συχνὰ στὸν καθημερινὸ τύπο, στίς ἐφημερίδες καὶ σὲ διάφορα περιοδικὰ καὶ βιβλία.

---

1) **Πρόταση** στὴ σύνταξη λέμε σειρὰ διαφόρων λέξεων λογικὰ τοποθετημένων μεταξύ τους μέσα στὴ φράση (ἐξαρτημένη ἢ ἀνεξάρτητη) ποὺ φανερῶνουν ἓνα ὁλόκληρο νόημα.

ΠΟΤΕ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ ΤΟ ΚΟΜΜΑ

§ 147. Α.—*Μέσα στην πρόταση χρησιμοποιούμε τὸ κόμμα:*

α) *Όταν παραθέτουμε ὁμοιοὺς ὁρους, ἀλλὰ ἀσύνδετους μετὰξὺ τους.* Οἱ ὅροι αὐτοὶ πορεῖ νὰ εἶναι ὑποκειμένα, κατηγορούμενα, ἀντικείμενα, προσδιορισμοὶ ἐπιθετικοὶ, ἀλλὰ καὶ ὅ,τιδήποτε ἄλλο :

π.χ. «Ἡ πρασινάδα, ἡ δροσιά, ἡ μυρωδιά, τὰ ὠραῖα χρώματα, ὅλα μαζί, μᾶς ἀγάλλιαζαν τὴ ψυχὴ μας».

«Τὸ νερὸ ἦταν ἄφθονο, δροσερό, πεντακάθαρο».

«Καράβια κομματιασμένα, βαρκοῦλες μισοσπασμένες, σκοινιὰ σκεβρωμένα, κατάρτια, φιγοῦρες, πανιά, πυξίδες, χρυσόξυλα.

(Ἄνδρ. Καρκαβίτσας).

β) *Μὲ τὸ κόμμα χωρίζουμε μιὰ μετοχικὴ πρόταση, μόνον ὅταν αὐτὴ μπαίνει σὰν ἐπεξήγηση (ἢ ὅταν εἶναι πολὺ μεγάλη).*

π.χ. «Δὲν πορεῖ νὰ περάσῃ ἔτσι ὅλη του τὴ ζωὴ, ταξιδεύοντας, παίζοντας ἢ διασκεδάζοντας.—Μπῆκε στὴν κάμαρά της γελαστή, κρατώντας ἀνθισμένα κλαδιὰ μυγδαλιάς καὶ ἄλλα πολύχρωμα λουλούδια». Ἄλλὰ : «θὰ ἔρθῃ, θέλοντας καὶ μὴ».

γ) *Χωρίζονται ἐπίσης μὲ κόμματα τὰ ρήματα, πὺν ἔχουν τὸ ἴδιο ὑποκείμενο, ὅταν τύχῃ νὰ εἶναι ἀσύνδετα μετὰξὺ τους μὲ τὸ γνωστὸ ἀσύνδετο σὺνδεσμοῦ.*

π.χ. «Πηδαίει στὴ βάρκα, σηκώνει τὴν ἄγκυρα, ἀνοίγει τὸ πανί, κάθετει στὸ τιμόνι καὶ βάζει πλώρη γιὰ τὸ ἀντικρινὸ νησί».

§ 148. Στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ τελευταῖο ρῆμα, πὺν βρίσκεται μπροστὰ ἀπ' αὐτὸ ὁ συμπλεκτικὸς σύνδεσμος καὶ, δὲν θέλει πιά κόμμα, γιὰ τὸ ἀντικαθιστᾷ τὸ καί.

§ 149. Τὸ κόμμα μπαίνει ἐπίσης :

α) *στὴν ἀπαρίθμηση ἐπιθέτων, πὺν χρησιμεύουν σὰν ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ στὸ ἴδιο οὐσιαστικόν.*

π.χ. βάδιζε σκυφτὸς μὲ βαριά, ἀργά, κουρασμένα βήματα.

β) *"Όταν ἔχωμε μέσα στή φράση μιὰ ἐπεξήγηση :*

π. χ. Ἐπιασε μιὰ δυνατὴ βροχή, σωστὸς κατακλυσμός.—
Σημαίνει κι' ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι.

Σημ. Ἀλλὰ *μπορεῖ νὰ παραλείπεται, όταν τὸ τελευταῖο ἐπίθετο ἀποτελῇ μιὰ ἔννοια μὲ τὸ οὐσιαστικὸν, ποὺ προσδιορίζουν τὰ προηγούμενα οὐσιαστικά*· π.χ. ἓνα ὥραϊο κάτασπρο τριαντάφυλλο.—Τὸν κέρασε παλιὸ γλυκὸ κρασί.

γ) *Ἐπίσης τὸ κόμμα τὸ θέτομε, όταν ἔχωμε μέσα στὴν φράση κλητικὴ προσφώνηση*

π.χ. Πῆρα τὸ γράμμα σας, ἀγαπητοί μου γονεῖς, καὶ χάριχα πολὺ. — Μέρασε, βράχε, νὰ διαβῶ (Α. Βαλαωρίτης)—
κλάψτε, βουνὰ καὶ κάμποι.

δ) *"Όταν ἔχωμε στὴν ἀρχὴ μιᾶς περιόδου μόριο βεβαιωτικὸ ἢ ἀρνητικὸ ἢ ἐπίρρημα*

π. χ. *ναί*, θὰ ἔρθω.—*καλά*, θὰ σὲ εἰδοποιήσω ἀμέσως.—*ὄχι*, δὲ θέλει.—τότε, *ἄς* φύγῃ.—*ἔτσι*, κανένas δὲν εὐχαριστήθηκε...

§ 150. Β.—*Πότε μπαίνει τὸ κόμμα μέσα στὴν περίοδο τοῦ λόγου.*—Μεταξὺ τῶν προτάσεων μιᾶς περιόδου τὸ κόμμα μπαίνει γιὰ νὰ χωρίσῃ τίς κύριες προτάσεις ἀπὸ τίς δευτερεύουσες, ποὺ εἰσάγονται μὲ *ὁ πο τ α κ τ ι κ ο ὗ ς σ υ ν δ ῆ σ μ ο υ ς*¹.
Χωρίζομε δηλαδὴ μὲ αὐτό:

1) τίς *αἰτιολογικὰς προτάσεις*, ποὺ εἰσάγονται κυρίως μὲ τὸ: *διότι, ἐπειδὴ, γιατί.*

2) τίς *συμπερασματικές*, ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ: *ὥστε, ἔτσι, ἄρα, λοιπὸν.*

3) τίς *χρονικές*, ποὺ εἰσάγονται συνήθως μὲ τὸ: *ὅταν, ἀφοῦ, ἐνῶ* (σὰν χρονικὸ σύνδεσμο).

1) Ὑποτακτικούς συνδέσμους λέμε: τοὺς χρονικούς, αἰτιολογικούς, συμπερασματικούς, ἐναντιωματικούς, ὑποθετικούς, τελικούς καὶ εἰδικούς· ἐνῶ τοὺς συμπλεκτικούς (καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδὲ) τοὺς ἀντιθετικούς (ὅμως, ἀλλά, μέν. δέ) καὶ τοὺς διαζευτικούς τοὺς λέμε *π α ρ α τ α κ τ ι κ ο ὗ ς* συνδέσμους.

4) τις *ἐναντιωματικές*, πού εισάγονται με τὸ : *ἀν καί, ἐνῶ* (ἀντιθετικό).

5) τις *ὑποθετικές*, πού εισάγονται με τὸ : *ἐάν, ἂν*.

6) τις *ἐπεξηγηματικές*, πού εισάγονται με τὸ : *δηλαδή*.

7) τις *τελικές*, πού εισάγονται με τὸ : *ὅπως, γιὰ νά*.

8) τις *ἀναφορικές*, πού εισάγονται με τὸ : (*ὁ ὁποῖος, ὁποῖα, ὁποῖο*) ἢ τὸ *ποῦ*

9) τις *εἰδικές* με τὸ : *πῶς, ὅτι*.

10) τις *παρενθετικές* καὶ τις *κατηγορηματικές* προτάσεις.

§ 151. Ἐτσι τὸ κόμμα μπαίνει μεταξύ τῶν προτάσεων μέσα σὲ μιὰ περίοδο, μόνο μπροστὰ ἀπὸ τις προτάσεις πού ἀρχίζουν με τὸ : *ὅταν, ἀφοῦ, ἐνῶ, διότι, γιατί, ἐπειδὴ, ὥστε, ἄρα, ὅτι, πῶς, ἐάν, ἂν, ἂν καί, ὅπως, ὅπου, πού*.

Ἐπίσης πρὶν ἀπὸ τις λέξεις : *ἄς, δηλαδή, ἄρα, χωρὶς νά, ἢ πρὶν* καὶ μπροστὰ ἀπὸ τοὺς ἀντιθετικοὺς συνδέσμους: *ἀλλά, ὅμως, μὰ*.

§ 152. *Μπροστὰ ἀπὸ τὸ π ο ὺ συνήθως βάζουμε κόμμα, καὶ μάλιστα ὅταν αὐτὸ εἶναι συμπερασματικό*

π.χ. ἡ νύχτα ἦταν τόσο ὁμορφη, *ποῦ* δὲ μᾶς ἔκανε καρδιά νὰ κοιμηθοῦμε.

§ 153. *Μὲ κόμμα χωρίζουμε πάντοτε καὶ τις προσθετικές ἀναφορικές προτάσεις*

π.χ. Μᾶς μίλησε γιὰ μιὰ χώρα, *ποῦ* μᾶς ἦταν ἄγνωστη.

§ 154. Σημ. Ἡ ἀναφορική ὅμως πρόταση, πού ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο προσδιορισμὸ σὲ μία λέξη, αὐτὴ δ ἐ ν π α ί ρ ν ε ι κ ό μ μ α, ὅπως π.χ. ἡ δύση *ποῦ* εἶδαμε χτῆς θὰ μᾶς μείνη ἀξέχαστη.—«Γνωρίζω κάποια μυστικά *ποῦ* δὲν τὰ ξέρουν ἄλλοι».

§ 155. Ἐπίσης *πρέπει νὰ χωρίζονται με κόμμα καὶ οἱ εἰδικές ἐπεξηγηματικές προτάσεις, ὅπως καὶ οἱ παρενθετικές*, μέσα σὲ μιὰ περίοδο.

π.χ. Αὐτὸ δὲν τὸ φαντάστηκαν ποτέ, *πὼς* βρίσκονται ἄνθρωποι καὶ στὸ φεγγάρι.—Δὲν τὸ λπιζα, οὔτε τὸ περίμενα, *οὔτε* θὰ γινόταν αὐτό.—Μὰ κι' αὐτός, καθὼς ἄκουσα, ἦταν λαμπρὸς ἄνθρωπος.—Τοῦ ἔγραψε, λένε, *πὼς* ἔρχεται αὔριο τὸ πρωί.

§ 156. Τὶς *ἄλλες εἰδικὲς προτάσεις* ὁ Μανόλης Τριανταφυλλίδης νομίζει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὶς χωρίζωμε μὲ κόμματα, γιὰτὶ ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστο κύριο ὅρο τοῦ ῥήματος, σὰν ἀντικείμενα ἢ ὑποκείμενα ποὺ εἶναι· π.χ. μοῦ εἶπε ὅτι δὲ θὰ πᾶμε.

§ 157. Ἄλλὰ θὰ ἦταν, ἴσως, καλύτερα νὰ βάζωμε καὶ σ' αὐτὲς κόμμα, γιὰ νὰ φαίνεται ἔτσι ἀκριβέστερα ἢ εἰδικότερη ἔννοια τῶν προτάσεων αὐτῶν·

π. χ. ἔγραψε *πὼς* θὰ γυρίσῃ σὲ λίγο.—Εἶναι ὅμως βέβαιον, *πὼς* δὲ θὰ τὸν βορῆς ἐκεῖ.

§ 158. *Κόμμα θέτομε, ὅταν ἔχωμε διακοπὴν στὴν ἀφήγησιν*: π.χ. Πέρασε, μοῦ εἶπε ὁ Γιώργος, αὔριο τὸ πρωί ἀπὸ τὸ σπίτι.

§ 159. *Παρατήρησιν*.—Ὅταν ἡ σύνδεσις εἶναι μὲ συμπλεκτικούς ἢ διαχωριστικούς συνδέσμους (ἢ—εἶτε, οὔτε—οὔτε) *δὲ χρειάζεται συνήθως* τὸ κόμμα.

§ 160. Ὅταν εἶναι ἀντιθετικὴ ἢ σύνδεσις τοῦ λόγου τότε μπορεῖ καὶ νὰ μὴ μπαίνει κόμμα· ἀλλὰ ὅταν εἶναι μεγάλη ἢ ἀντίθεσις, τότε μπαίνει ὅπωςδήποτε τὸ κόμμα.

π. χ. Ἦ κάτσε ἡσυχὰ ἢ φύγε.—Ἦ διώχνεις τὸν ἐχτρὸν ἢ χάνεσαι. Κάλλιον ἀργὰ παρὰ ποτέ.—Ἦ ἀλλὰ: θέλω, μὰ δὲ μπορῶ. Τίποτα νὰ μὴν πῆς, παρὰ νὰ τὸν ἀκούσης.

§ 161. *Ἐπίσης χωρίζονται οἱ κύριες ἢ δευτερεύουσες προτάσεις μεταξύ τους, ὅταν ἔχωμε ἀσύνδετο σχῆμα λόγου.*

π. χ. »Μὲ δέρνει τ' ἀνεμόβροχο, εἶμαι φτωχὸ πουλί· ὁ λόγος, τὸ παλάτι μου καὶ βίος μου εἶν' ἡ χαρά·

Πετῶ, κουρνιάζω ξέγνοιαστος, ὅσο ᾗχω τὰ φτερά» (Βαλαωρίτης).

§ 162. Ὅταν ἔχωμε παρενθετικές προτάσεις μέσα στήν περίοδο· π.χ. ἡ παλληκαριά, ὅσα χρόνια κι' ἂν περάσουν, δὲν παλιώνει ποτέ.

Πότε δὲ χρειάζεται κόμμα :

§ 163. α) Ὅταν ἡ σύνδεση τῶν προτάσεων εἶναι **συμπλεκτική** ἢ **διαχωριστική** (διαzeugτική)·

π.χ. Ἐρχόταν συχνὰ **καὶ** μᾶς ἔβλεπε **καὶ** τότε ἤμαστε ὅλο χαρὰ **καὶ** τὸ σπίτι βούιζε ἀπὸ τραγούδια.

π.χ. ἡ κάθισε ἡσυχα **ἢ** πήγαινε ἔξω.—**Μηδὲ** καλὰ κατέβηκε **μηδὲ** στὴ μέση ἐπῆγε (Δημοτ.).

β) Δὲ χρειάζεται κόμμα ἡ πρόταση ποὺ εἰσάγεται μὲ τὴ λέξη **παρὰ**, σὰ δεύτερος ὅρος τῆς σύγκρισης (ἐκτὸς ἐὰν ἡ πρόταση εἶναι πολὺ μεγάλη).

π.χ. Κάλιο ἀργὰ **παρὰ** ποτέ.—Τίποτε ἄλλο νὰ μὴν κάνης, **παρὰ** νὰ σηκωθῇς καὶ νὰ πᾶς ἐκεῖ.

γ) Τὸ κόμμα μπορεῖ καὶ νὰ παραλείπεται ἀκόμη καὶ στὶς μικρὲς ἀντιθετικὲς προτάσεις·

π.χ. εἶναι μικρὸς **μὰ** τὸ λέει ἡ ψυχὴ του· Ἀλλὰ : θέλω, **μὰ** δὲ μπορῶ.—Ὅλα τὰ ἔκαμε, **μὰ** τίποτε δὲν πέτυχε.

δ) Στὶς πλάγιες **ἐρωτηματικὲς** (ποὺ εἰσάγονται συνήθως μὲ τὶς λέξεις, **πὼς, πού, ἂν**) καὶ στὶς **διστακτικὲς** προτάσεις μὲ τὴ λέξη **μήπως**·

π.χ. Δὲ μοῦ εἶπες **ἂν** γύρισε ὁ πατέρας.—Πρώτησέ τον **ποῦ** ἦταν χτές.—Φοβοῦμαι **μήπως** βροῦμε δυσκολίες κλπ. Εἶναι ἀμφίβολο **ἂν** θὰ πάη.

§ 164. Δὲν παίρνει ἐπίσης **κόμμα** ἡ ἀναφορικὴ πρόταση ποὺ ἀποτελεῖ ἀναγκαῖο καὶ ἀπαραίτητο προσδιορισμό·

π.χ. ἡ δύση **ποὺ** εἶδαμε χτές θὰ μᾶς μείνῃ ἀξέχαστη.

Τὸ κόμμα πρὶν ἀπὸ τὸ καί :

§ 165. Συνήθως μπροστὰ ἀπὸ τὸν σύνδεσμο **καί** δὲν βάζομε κόμμα, σὰν συμπλεκτικός σύνδεσμος ποὺ εἶναι· ἀλλὰ κάποτε μπαίνει τὸ κόμμα καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ **καί** :

α) Ὅταν τὸ **καί** εἶναι **μεταβατικό** (ἀντὶ τοῦ δέ) ἢ ὅταν μεσολαβῇ δευτερεύουσα πρόταση·

π.χ. ὁ πατέρας γύρισε στὸ σπίτι, ὅταν ἔκλεισε τὸ γραφεῖο του, **καί** ἡ μητέρα ἔστρωσε τὸ τραπέζι.—Ἐπεφταν τὰ φύλλα ἀπὸ τὰ δένδρα, **καί** τὰ βουνὰ τὰ σκέπαζε τὸ χιόνι·

β) Ὅταν τὸ **καί** εἶναι συμπερασματικό : ἄφησε, καὶ θὰ τὸ σκεφτώ—Ἡ ὅταν εἶναι ἀ ν τ ι θ ε τ ι κ ὸ (ἀντὶ τοῦ : ἐνῶ)·

π.χ. τὰ κοιτάξαμε τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, **καί** τὰ δυὸ ἦταν ἴσια.—Τέτοιο ἦταν, καὶ δὲν ἔχεις νὰ πῆς τίποτε.

Γενικὰ τὸ κόμμα μπαίνει πρὶν ἀπὸ τὸ **καί**, ὅταν θέλωμε μ' αὐτὸ νὰ διευκολύνωμε τὸ σωστὸ διάβασμα·

π.χ. Μὲ ὀλόξανθα μαλλιά, γυαλιστερά, **καί** φλογερὰ μάτια. Ὅπου βουλὴ τους, συφορὰ, **κι** ὅπου τὸ πόδι, χάρος» (Σολωμός)

§ 166. Οἱ παραπάνω κανόνες γιὰ τὸ κόμμα, καὶ γιὰ τὴ στίξη γενικά, δὲν εἶναι ἀπόλυτοι. Τὸ κόμμα ἰδιαίτερα δὲν ἔχει μόνο λογικὴ ἀξία, ἀλλὰ καὶ ἐκφραστικὴ· τὸ χρησιμοποιοῦμε δηλαδὴ γιὰ νὰ προσέξῃ καλύτερα ὁ ἀναγνώστης μιὰ λέξη ἢ φράση ποῦ θέλουμε· ὅπως π. χ. στοὺς στίχους : «Στὸν κῆπο μοῦ γελούσανε τὰ ρόδα, οἱ μενεξέδες»· καὶ παρακάτω :

«μὲ κοίταζαν ἀσάλευτοι, **καί** στάθηκα σ' αὐτούς» (Κ. Παλαμᾶς)

Χωρὶς **κόμμα** δυσκολενόμαστε κάποτε νὰ καταλάβωμε τὸ ἀκριβὲς νόημα ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ φράση :

π.χ. Καλὰ θὰ πᾶμε—Καλά, θὰ πᾶμε. «Ἀπὸ χρυσὰ ποτήρια ἄς τοὺς σκορπίσῃ θυμιάμα, πρῶτο τὸ δικό μου χέρι» (Κ. Χατζόπουλος)

§ 167. Μὲ ἄλλους λόγους, τὴ χρῆση τοῦ κόμματος τὴν κανονίζει, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, καὶ ἡ ὑποκειμενικὴ κρίση ἐκείνου ποὺ γράφει, καθὼς καὶ τὸ εἶδος τῶν γραφομένων τοῦ καθενός.

§ 168. Τὸ *ἐρωτηματικὸ* (;).—Σημειώνεται στὸ τέλος μιᾶς ἐρωτηματικῆς φράσης· π.χ. Τί κάμνεις; Ποῦ πᾶς; Γιατί δὲ μὲ περιμένεις; Ἐγραψες τὰ καθήκοντά σου; Θέλεις νὰ ἔρθῃς;

Δὲ σημειώνεται ὅμως ἐρωτηματικὸ στὴν πλάγια ἐρώτηση: Μὲ ρώτησε γιὰ τὸ δὲν τοῦ τὸ εἶπα. Δὲν ξέρω ποῦ πῆγε.

Σὲ σειρά ἀπὸ πολλὰς ἐρωτήσεις, τὸ ἐρωτηματικὸ σημειώνεται μόνο στὴ τελευταία, ὅταν ὅλες οἱ ἐρωτήσεις αὐτὲς ἀπαιτοῦν τὴν ἴδια ἀπάντησιν·

π.χ. «Θέλεις νὰ σέρνεσαι πάντα ὀρφανή, μονάχη σου, ἔρημη τὴ νύχτα καὶ νὰ ᾄχῃς γιὰ κρεβάτι λιθάρια, γῆ;» (°Αρ. Βαλαωρίτης).

§ 169. Ἀλλὰ ὅταν οἱ ἐρωτήσεις εἶναι χωριστές, τότε σημειώνεται στὴν καθεμιά ἐρωτηματικὴ:—Τί ἔχεις, μάνα, καὶ πονῶς; Τί σοῦ ἔκαμε, λοιπόν, τὸ παιδί σου; Σὲ στενοχώρησε; Ποιὸς πόνος τόσο εἶναι τρανός, ὃ ἰδέα, γιὰ νὰ σὲ φτάσῃ; (Κ. Παλαμᾶς).

Σημ. Τὸ ἐρωτηματικὸ μέσα σὲ παρένθεση (;) δείχνει ἀμφιβολία ἢ εἰρωνεία: Νόμιζε πὼς ἦταν ὁ μεγαλύτερος (;) ρήτορας.

Μετὰ τὸ ἐρωτηματικὸ ἀρχίζομε πάντοτε μὲ κεφαλαῖο τὸ πρῶτο γράμμα, ὅπως καὶ μετὰ τὸ θαυμαστικὸ (ἐκτὸς ἂν τὸ θαυμαστικὸ τὸ συνοδεύῃ ἐπιφώνημα): ὦ! Ντροπὴ—Ἄ! πῶ, πῶ! Συνεχίζομε ὅμως μὲ μικρὸ γράμμα, ὅταν ὑπάρχῃ συνέχεια·

π.χ. Ποῦ εἶσαι; τὸν ρώτησε—Ποῦ τὸν ξέρεις; τοῦ εἶπε τότε.

§ 170. Τὸ *θαυμαστικὸ* (!).—Σημειώνεται ὕστερα ἀπὸ τὰ ἐπιφωνήματα καὶ ἀπὸ κάθε ἐπιφωνηματικὴ φράση, ποὺ ἐκφράζει θαυμασμὸ ἢ γενικὰ ἔντονη ψυχικὴ κατάσταση·

π.χ. Ζήτω! Μπράβο! Σταθῆτε! Χριστὸς ἀνέστη! Τί ὠραία φωνή!

§ 171. Θαυμαστικὸ πρέπει νὰ σημειώνεται καὶ σὲ προτάσεις ἐρωτηματικοῦ τύπου, ἀλλὰ ποὺ εἶναι πραγματικὰ ἐπιφωνηματικὲς στὴν ἔννοιάν τους·

π.χ. Ποῦ καταντήσαμε! Πιστεύεις ἐσύ, ἀλήθεια, τέτοια πράγματα! Ποῦ νὰ βρίσκεται τόση ὥρα!

§ 172. Τὸ θαυμαστικὸ μπαίνει ἀκόμη, ὅταν θέλωμε νὰ υπογραμμίσωμε κάτι σὰν ἀπίστευτο ἢ ἀπίθανο·

π.χ. Τί περίεργο! Τί παράξενος ἄνθρωπος πού εἶναι! Λέει πὼς ἀνέβηκε σέ μισή ὥρα στήν Πάρνηθα!

§ 173. Ὅταν ἡ ἐπιφωνηματική πρόταση ἀρχίζει ἀπὸ *ἐπιφώνημα*, τότε παραλείπεται συνήθως τὸ θαυμαστικό ἀπ' αὐτό·

π.χ. *Ἄχ*, καὶ νὰ ἤμουν ἐγὼ! *ὦ*, πόσο θὰ ἤθελα νὰ ἦταν ἀλήθεια αὐτὸ πὺν λὲς τώρα!

Τὸ *θαυμαστικό*, καθὼς καὶ τὸ *ερωτηματικό*, σημειώνονται μέσα ἀπὸ τὰ εἰσαγωγικά, ὅταν ἀνέχουν στὰ λόγια πὺν κλείνονται μέσα σ' αὐτά· π.χ. «Ποῦ πᾶμε;» ρώτησε.—Ἐξω δὲ ἀπὸ τὰ εἰσαγωγικά, ὅταν δὲν ἀνέχουν στὸ κείμενο, ἀλλὰ σ' αὐτὸν πὺν τὸ ἀναφέρει: Ποιὸς δὲ θυμᾶται τὸ *«μολὼν λαβέ»* τοῦ Λεωνίδα!

§ 174. Ἐπειτα ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου πὺν φανερώνουν ἀριθμούς, εἶναι λάθος νὰ σημειώνωμε θαυμαστικό (ὅπως π.χ. Β'. Γ').—Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι χρειαζεται μόνον ὀξεῖα, ἄσχετα μὲ τὸ σημεῖο τῆς στίξεως, πὺν μπορεῖ νὰ χρειαστῇ·

π.χ. ὁ Γεώργιος *Α'* (ὄχι, Γεώργιος Α'. ἢ Γεώργιος *Α'*).—Ἔτσι γράφομε: Γρηγόριος *Ε'*, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

§ 175. Ἡ *παρένθεσις* ( ).—Χρησιμεύει γιὰ νὰ περικλείσῃ καὶ νὰ ἀπομονώσῃ μιὰ λέξι ἢ φράσι ὁλόκληρη, πὺν ἐπεξηγεῖ ἢ συμπληρῶνι τὰ λεγόμενα ἢ καὶ πὺν μποροῦσι νὰ παραλειφθῇ, ἀλλὰ ἀναφέρεται συμπληρωματικά·

π.χ. Ἡ βάρκα (ἀκόμα καὶ τώρα τρέμω πὺν τὸ θυμᾶμαι) λίγο ἔλειψε τότε νὰ ἀναποδογυρίσῃ.

Τὴν παρένθεσι τὴν ἀντικαθιστοῦμε συχνὰ καὶ μὲ τὰ κόμματα.

Κάποτε, καὶ ἰδιαίτερα σὲ ἐπιστημονικὲς μελέτες, χρησιμοποιοῦμε τὶς *ἀγκύλες* [ ] γιὰ νὰ περικλείσωμε συνήθως κάτι, πὺν ὑπάρχει μόνον ὑποθετικά καὶ ἔτσι συμπληρῶνεται λογικά.

Σημ. Ἡ τελεία ἢ τὸ κόμμα μπαίνει πάντοτε ἀπ' ἔξω, δηλαδὴ μετὰ τὸ κλείσιμο τῆς παρένθεσις· ἐκτὸς ἂν ἡ παρένθεσις ἀρχίζῃ ἀπὸ κεφαλαῖο γράμμα, ὅποτε ἡ τελεία μπαίνει ἀπὸ μέσα, πρὶν κλείσῃ ἡ παρένθεσις.

§ 176. Τὰ ἀποσιωπητικά(...) Μὲ τὰ ἀποσιωπητικά δείχνουμε πὼς ἀποσιωποῦμε κάτι· πὼς δηλαδὴ ἡ φράση ἔμεινε στὴ μέση, ἀτελείωτη, ἢ ἀπὸ συγκίνηση ἢ ἀπὸ κάποιο λόγο· ἢ πὺν δὲ θέμε καὶ κρίνουμε περιττὸ νὰ τὸ ἀναφέρουμε ἢ καὶ κάτι σὰν εὐκολονόητο· π.χ. Πόσα χρόνια τώρα...—Θέλω.. κι' ἄς εἶμαι ἀνήμερος...

§ 177. Κάποτε χρησιμοποιοῦμε τὰ ἀποσιωπητικά γιὰ νὰ τονιστῇ κάτι, πὺν δὲν περιμένει κανεὶς ἢ καὶ γιὰ νὰ τὸ προσέξῃ καλύτερα ὁ ἀναγνώστης.

Μὲ τὰ ἀποσιωπητικά δείχνουμε πολλὰς φορές, καὶ μάλιστα μετὰ ἀπὸ ἓνα ἐρωτηματικὸ ἢ θαυμαστικὸ, κι' ἓνα μεγαλύτερο σταμάτημα στὴν ὁμιλία μας·

π.χ. Πὼς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος;... Τὰ φτερωτά σου ὄνειρα, γιὰτὶ στὸ μέτωπό σου... κλπ. (Βαλαωρίτης).

§ 178. Ἡ **παύλα**.—Τὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἀπλὴ γραμμὴ. Αὐτὴ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ ἑνωτικὸ, πὺν εἶναι μικρότερη γραμμὴ. Μπαίνει:

α) γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ προσώπου πὺν μιλεῖ, σὲ μιὰ σειρὰ διὰ λόγου: Πάρε το—Τί νὰ τὸ κάμω;

β) γιὰ νὰ φανῇ μεγαλύτερη ἢ ἀντίθεση μετὰ τὰ ἀκόλουθα· π.χ. «θέλουν— μὰ δὲ βολεῖ νὰ λησμονήσουν» (Μαβίλης).

γ) Γιὰ νὰ δειχτῇ ἀπὸ τομὴ ἀλλαγὴ ἢ ἀνακο-
λῶσθαι στὴ φράση: εἶδα τ' ἀρνάκι πὺν γεννήθηκε—
κάποιος, ἀλήθεια, θὰ τὸ θυμήθηκε.

δ) ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέλεια διατύπωση λόγου, ὅταν θέλουμε νὰ δείξουμε ἔτσι ἓνα μεγαλύτερο σταμάτημα. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἀλλάζουμε σειρὰ κι' ἀρχίζουμε τὸ κείμενο μετὰ νέα γραμμὴ (τελεία καὶ παύλα, ὅπως λέμε).

Διπλὴ παύλα. Αὐτὴ τὴν βάζουμε στὴ θέση δύο κομμάτων, σὰν παρένθεση: «Ὁ πατέρας μου—μύρο τὸ κύμα πὺν τὸν τύλιξε—
δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ μετὰ κάμῃ ποτὲ ναυτικὸ» (Καρκαβίτσας).

§ 179. Τὰ εἰσαγωγικά « » :

α) Τὰ θέτομε στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος τῶν λόγων ἑνὸς τρίτου προσώπου, πὺ θέλει νὰ ἀναφέρῃ τὰ ἴδια τὰ λόγια ἑνὸς ἄλλου, ὅπως ἀκριβῶς βγῆκαν ἀπὸ τὸ στόμα ἐκείνου πὺ τὰ πρωτοεῖπε· π.χ. Τὰ παιδιὰ ἔλεγαν στὸν παπὺν : « Πές μας, παπού, πάλι τὸ παραμῦθι τῆς Γοργόνας » (Ἄνδρ. Καρκαβίτσας).

β) Σὲ τίτλους βιβλίων, ἐφημερίδων ἢ θεατρικῶν ἔργων, σὲ ὀνόματα πλοίων, σὲ ἐπιγραφὰς κλπ.

Σημ. Πρὶν ἀπὸ τὰ εἰσαγωγικά συνήθως σημειώνεται ἄνω καὶ κάτω τελεία, **διπλὴ τελεία** (:).

§ 180. Ὅταν χρειάζεται, μέσα στὸ κείμενο, πὺ κλείνεται μὲ εἰσαγωγικά, νὰ σημειωθοῦν ἄλλα εἰσαγωγικά, τότε χρησιμοποιοῦμε γιὰ τὰ δεύτερα εἰσαγωγικά, τὰ διπλὰ κόμματα (",,).

π.χ. πέστε : «^α Χριστὸς ἀνέστη ,, , ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

(Σολωμός)

Ἡ τελεία καὶ ἡ ἄνω τελεία, ἂν ὑπάρχῃ, μπαίνει μετὰ τὰ εἰσαγωγικά. Τὸ κόμμα δὲν σημειώνεται, ἐκτός, ἂν μὲ τὸ κλείσιμο τῶν εἰσαγωγικῶν τελειῶν φράση πὺ ἀπαιτεῖ κόμμα.

π.χ. «Καὶ τότε», πρόσθεσε ὁ πατέρας του, «θὰ μπορέσης...». «Ἐλα, φώναξε, ἂν θέλῃς».

§ 181. Ὅταν ἓνα κείμενο μὲ εἰσαγωγικά συνεχίζεται καὶ σὲ ἄλλῃ παράγραφο (§) ξανασημειώνονται τὰ εἰσαγωγικά τοῦ τέλους στὴν ἀρχὴ τῆς ἄλλης παραγράφου (»): ἐνῶ ἡ προηγούμενη παράγραφος πὺ τελειώνει, κλείνει χωρὶς εἰσαγωγικά.

Ἡ τελεία, ἡ ἐπάνω τελεία καὶ τὸ κόμμα, σημειώνονται ἔξω ἀπὸ τὰ εἰσαγωγικά. Τὸ δὲ ἐρωτηματικὸ καὶ τὸ θαυμαστικὸ σημειώνονται μέσα στὰ εἰσαγωγικά (ἐκτός, ἂν δὲν ἀνήκουν στὸ κείμενο, πὺ εἶναι κλεισμένο μέσα στὰ εἰσαγωγικά, ὅποτε μπαίνουν ἔξω ἀπὸ τὰ εἰσαγωγικά.

§ 182. Ἡ ἄνω καὶ κάτω τελεία (ἡ διπλὴ τελεία).— Αὐτὴ μπαίνει γιὰ νὰ δείξῃ τὴ στενὴ σχέση πὺ μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ μέσα στὴ συνέχεια τοῦ λόγου, ὅπως μιλοῦμε.

Τὴ διπλὴ τελεία τὴ χρησιμοποιοῦμε :

α) *Μπροστὰ ἀπὸ τὰ λόγια, ποὺ θέλομε νὰ ἀναφέρωμε κατὰ λέξη καὶ ποὺ κλείνονται σὲ εἰσαγωγικὰ « ».*

π.χ. ὁ Χριστὸς εἶπε : « Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους ».—Μοῦ εἶπε : « Ἐλα, σὲ παρακαλῶ πολὺ, αὔριο τὸ πρωῒ ».

β) *Μπροστὰ ἀπὸ μιὰ ἀπαρίθμηση ἢ ἓνα ἐπακόλουθο·*

π.χ. Τὰ ὠραιότερα νησιά τοῦ Αἰγαίου εἶναι : ἡ Χίος καὶ ἡ Μυτιλήνη.—Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα : ἔχασε ὅλη του τὴν περιουσία.

γ) *Ἐπειτα ἀπὸ πρόταση ποὺ ἀναφέρει ἓνα γνωμικὸ ἢ μιὰ παροιμία·*

π.χ. ἡ παροιμία λέγει : « Ἄκου πολλὰ καὶ λέγε λίγα ».

Σημείωση.—Ὑστερα ἀπὸ τὴ διπλὴ τελεία ἡ λέξη γράφεται μὲ κεφαλαῖο γράμμα στὴν ἀρχή, μόνον ὅταν ἡ διπλὴ τελεία ἔχη τὴ θέση τῆς κάτω τελείας.

Ἡ διπλὴ τελεία δὲν συνηθίζεται ὅμως ὅσο πρέπει, στὰ Ἑλληνικά, μὲ τὴν κατάλληλη χρῆση της.

§ 183. Παράγραφος (§).—Εἶναι τὸ γραμματικὸ σημεῖο τοῦ γραπτοῦ λόγου, ποὺ σημειώνεται στὴν ἀρχὴ τοῦ πεζοῦ λόγου ἐνὸς ὁλοκληρωμένου κειμένου, ἀπὸ σειρὰ προτάσεων καὶ περιόδων γιὰ νὰ δείξῃ ἓνα ἐνιαῖο συγκρότημα ἐννοιῶν, ποὺ ἀναφέρεται καὶ ἀνήκει σ' ὁλόκληρο κείμενο, σὰ συνέχειά του.

Ἡ (§) μπαίνει γιὰ νὰ διευκολύνῃ λογικά, ἀλλὰ καὶ ὁπτικά μαζί, τὰ μεγαλύτερα αὐτὰ συγκροτήματα τῶν ἐννοιῶν, ὅταν ἀποτελοῦν τὴ συνέχεια ἐνὸς ἀρκετὰ μεγάλου κειμένου, ὅπως γίνεται στὰ διάφορα συγγράμματα. Ὅταν βάζωμε (§) τότε ἀλλάζωμε σειρὰ καὶ ἀρχίζωμε νὰ γράφωμε λίγο πὺδ μέσα.

§ 184. Μιὰ παράγραφο μποροῦμε νὰ τὴ χωρίζωμε καὶ σὲ μικρότερα τμήματά της, τὰ **ἐδάφια**. Αὐτὸ γίνεται συνήθως, στὰ νομικά συγγράμματα, γιὰ νὰ φανερώνωμε μ' αὐτὰ λεπτομερέστερα τὰ μέρη τῶν **ἄρθρων** ἐνὸς Νόμου· ὀρίζονται δὲ τὰ ἐδάφια μὲ ἀλφαβητικά στοιχεῖα (α, β, γ, δ, κλπ.).

§ 185. Τὰ ἐδάφια σὲ παλαιότερη ἐποχὴ ἀντικαθιστοῦσαν τὴν ἴδια τὴ στίξη, ἀλλὰ σήμερα χρησιμοποιοῦνται πολὺ σπάνια μὲ ἰδιαίτερο τυπογραφικὸ σημεῖο τὸ στοιχεῖο ∇ μὲ μιὰ κάθετη κεραία στὴ μέση (1).

Γύμνασμα 8ο.—Δικαιολογήσετε τὴν κανονικὴ στίξη ποὺ ὑπάρχει στὸ παρακάτω κείμενο, ἀπὸ τὸ ἔργο : «*Ἡ γλώσσα μου*» τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη ².

Α. Συχνά, πρὶν κοιμηθοῦμε, στεκόμαστε ἀρκετὴ ὥρα κοντὰ στὸ παράθυρο. Μπραστά μας βλέπαμε τὸ πολικὸ ἀστέρι, ποὺ μένει πάντ' ἀκίνητο στὸ ἴδιο σημεῖο τ' οὐρανοῦ. Τριγύρω του γυρίζουν οἱ ἄλλοι ἀστερισμοί. Ἀλλὰ περισσότερο ἀπ' τοὺς ἀστερισμοὺς ἢ ἀδελφούλα μου κι ἐγὼ ἀγαπούσαμε τοὺς σταθερόφωτους πλανῆτες : τὸν κοκκινωπὸ Ἄρη, τὸν ἐξάδελφο τῆς Γῆς μᾶς· τὴ γελαστὴ Ἀφροδίτη μὲ τὴ γλυκιά, τὴ χαϊδευτικὴ, τὴν πραῦντικὴ τῆς λάμψη· τὸν αὐστηρὸ Δία πού, ὅταν φαίνεται, σκεπάζει μὲ τὸ μεγαλεῖο του ὅλες τὶς οὐράνιες ὁμορφίες.

Β. Μὲ πόση ὄρεξη στρωνόμαστε στὸ τραπέζι ὅλοι, ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, ἡ ἀδελφούλα μου κι ἐγὼ, ἅμα γυρίζαμε ἀπ' τὸν περίπατο ! Τὸ τραπέζι ἦταν φορτωμένο φαγητά, καρπούς, λουλούδια, μέταλλα, κρύσταλλα, ποὺ ἔλαμπαν στὸ δυνατὸ φῶς τῆς κρεμαστῆς λάμπας· Ἄκουες φωνές, γέλια, κρότους, ὅλα ἐνωμένα σὲ μιὰ φαιδρὴ συναυλία. Περνοῦσαμε λαμπρά. Τὸ βράδυ καθόταν μαζί μας στὸ τραπέζι καὶ ἡ θεία

(1) Ὁ Ὁ Άγιος Γερώνυμος (τὸν 4ο μ. Χ. αἰ.) εἰσήγαγε τὴ διάταξη νὰ χωρίζεται ἡ Ἀγία Γραφή (ἡ Βίβλος) σὲ ἐδάφια γιὰ τὴν εὐκολώτερη ἀνάγνωση καὶ τὴν καλύτερη κατανόηση τοῦ κειμένου τῆς Βίβλου. Τὸ ἔτος 1509 ἐχωρίστηκαν καὶ οἱ Ψαλμοὶ σὲ ἐδάφια, τὸ δὲ 1520 ἐτυπώθηκε μὲ ἐδάφια καὶ ἡ Λατινικὴ μετάφραση τῆς Βίβλου, κατὰ τὸν τύπο τῆς Ἑβραϊκῆς Βίβλου, ὅπου σημειώνονται τὰ ἐδάφια μὲ ἰδιαίτερη γραμμὴ.

2) Ὅρισμένα χαρακτηριστικὰ παραδείγματα τοῦ βιβλίου εἶναι παρμένα κατ'εὐθείαν ἀπὸ τὰ νεώτερα λογοτεχνικά μας κείμενα ἢ καὶ ἀπὸ τὴν Μεγάλῃ «Νεοελληνικῇ Γραμματικῇ» τοῦ Μ. Τριανταφυλλίδη.

Κατερίνα, καμιά φορά καὶ ὁ μπάρμπα-Νιόνιος. Ὁ πατέρας μᾶς διηγόταν περιστατικά τῆς νιότης του : ταξίδια, θεάματα, ἀνέκδοτα, ἀστεῖα. Τό γέλιο τῆς μικρῆς μου ἀδελφῆς ξεσποῦσε ἀκράτητο κάθε στιγμή. Τότε ἡ μητέρα μου ῥιχνε μιὰ ματιά, χάιδευε τὸ κεφαλάκι τῆς ἀδελφῆς μου καὶ μᾶς ἔλεγε : «Τὶ εἶν' αὐτὲς οἱ ἀταξίες ; Πηγαίνετε τώρα, παιδιά μου, νὰ μελετήσετε.»

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΟΙ ΦΘΟΓΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΚΑΙ Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥΣ

§ 186. Πολλὲς λέξεις μὲ τὴν καθημερινή τους χρῆση, ὅπως σ' ὅλες τὶς γλῶσσες, ἀλλάζουν κάποτε μέσα στὴ φράση τὸν συνηθισμένο καὶ κανονικὸ τύπο ποὺ ἔχουν καὶ παρουσιάζονται μὲ ἄλλη μορφή· παθαίνουν δηλ. διάφορες μετατροπές, ποὺ τὶς λέμε γενικά : **φθογγικὰ πάθη**. Αὐτὸ γίνεται πρὸς πολὺ στὰ φωνήεντα, ἀλλὰ καὶ στὰ σύμφωνα. Ἀπὸ τὶς φθογγικὰς αὐτὰς μεταβολὰς τῆς Δημοτικῆς παραθέτομε ὅσες ἔχουν ὀρθογραφικὴ σχέση¹.

ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

§ 187. Ἡ **χασμωδία** —Εἶναι τὸ δυσάρεστο ἀκουστικὸ συναίσθημα, ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν συσώρευση πολλῶν γειτονικῶν φωνηέντων ἢ διφθόγγων σὲ μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις. Αὐτὴ εἶναι ἐσωτερικὴ ἢ ἐξωτερικὴ· παρουσιάζεται, ὅταν συναντῶνται δύο ἢ περισσότερα φωνήεντα ἢ διφθόγγοι μέσα στὴν ἴδια λέξη (ἐσωτερικὴ)·

π.χ. Γαλλοελληνική, ράισε, ὀλόισιος, ἔλεεινός, ἀκούομε· ἢ ὅταν ἡ προηγούμενη λέξη τελειώνη σὲ φωνῆεν καὶ ἡ ἐπόμενη ἀρχίζῃ ἐπίσης ἀπὸ φωνῆεν ἢ διφθόγγο (ἐξωτερικὴ)·

π.χ. σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη.—τό εἶπε αὐτό.—ἔχει ἀκόμη ἄδεια—ἔφεξε ἡ αὐγὴ κλπ.

1) Ἡ **συγκοπή**, ἡ **ἀποκοπή**, ἡ **μετάπτωση** (ἀφομοίωση καὶ ἀνομοίωση) καὶ ἡ **μετάθεσις** ἔχουν γλωσσικὸ ἐνδιαφέρον περισσότερον παρὰ ὀρθογραφικόν.

Σημ. Ἡ ἐξωτερικὴ χασμωδία εἶναι πιδό συχνὴ καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀποφεύγωμε, ὅσο μποροῦμε, γιὰτὶ εἶναι ἀντιμουσικὸ στοιχεῖο στὴ νέα μας γλώσσα·

π.χ. στὴ φράση : ἄμα ἐγὼ ἄκουσα ὅλα αὐτὰ.—ἀντὶ : ἐγὼ ἄμ' ἄκουσ' ὅλ' αὐτὰ (ὅπου εἶναι πιδό μ ο υ σ ι κ ῆ ἢ ἀπόδοσις).

§ 188. Στὶς φθογγικὰς μεταβολὰς αὐτὰς μεγάλῃ σημασία ἔχει ἡ θέσις καὶ ἡ δυνάμεικὴ σχέση τῶν φωνηέντων μεταξύ τους. Τὸ πιδό δυνατὸ φωνῆεν φθογγικὰ εἶναι τὸ α, κατόπιν ὁ φθόγγος ο (ὁμικρο ἢ ὠμέγα), ἀκολουθεῖ τὸ ου, τὸ ε (αι), καὶ ἔπειτα ὁ φθόγγος ι (η, υ, ει, οι, υι).

§ 189. Τὰ συχνότατα αὐτὰ φαινόμενα τῆς χασμωδίας λέγονται : *συνεκφώνηση, συνίξις, συναλοιφή*.

ΣΥΝΕΚΦΩΝΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΙΣΤΗΣΗ ΤΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

§ 190. Συνεκφώνηση ἔχομε, ὅταν προφέρουμε δυὸ γειτονικὰ φωνήεντα σὲ μιὰ συλλαβή, σὰ δίφθογγο :

π.χ. κα·κο-αναθρεμένος — κακο·αναθρεμμένος· κήκα — κήκα, πετά·ει—πετάει, πηδά·ει—πηδάει.

§ 191. Ἡ συνεκφώνηση εἶναι πολὺ συχνὴ στὴ συμμοφορὰ τῶν λέξεων : τὸν χά·ιδεψε, νά·ιδῆς, ἐγὼ·εἶμαι, αὐτὸ·ἦτανε.— «Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη, ποὺ μὲ βιά·μετράει τὴ γῆ κλπ.».

Ἡ συνεκφώνηση εἶναι πολὺ χρήσιμη στὴν Νεοελληνικὴ μας ποίηση καὶ λέγεται : *μετρικὴ συνίξις*.

§ 192. *Συνίξις*.—Σὲ διάφορες λέξεις ὕστερα ἀπὸ τὸν φθόγγο ι (η, υ, ει, υι) ἢ τὸν φθόγγο ε (αι), ὅταν ἀκολουθῇ ἄλλο φωνῆεν, προφέρονται οἱ φθόγγοι αὐτοὶ ἔτσι, σὰ νὰ ἀποτελοῦν μιὰ μόνο συλλαβή·

π.χ. ἄ·δει·α (σὲ τρεῖς τρισυλλαβὲς)—καὶ : ἄδεια (σὲ δυὸ συλλαβὰς) μὲ τὴν ἀνάλογη διαφορετικὴν σημασίαν ποὺ ἔχει ἡ λέξις·

π.χ. πῆρε ἄδεια· ἀλλά : βρέθηκε ἄδεια ἢ σπηλιά—ἀδιάβροχο, βασιλείο, βοήθεια, διαύγεια, παραλιακός, γέλιο.

Ἔτσι λέμε συνήθως : δύο, ἀλλά : καὶ δυό—παλαιός, καὶ παλιός.

Σημείωση : Τὰ συμπλέγματα τῶν φωνηέντων αὐτῶν εἶναι οἱ λεγόμενοι *καταχρηστικοὶ δίφθογγοι* τῆς Δημοτικῆς·

π.χ. δύο—δυό, ἑννέα—ἐννια, καρδιά—καρδιά, γειτονιά κ. ἄ.

Ἄλλά : Παλαιὰ Διαθήκη, Ρωμαῖος—Ρωμῖος.

§ 193. Μερικὲς ὅμως λέξεις ἔχουν διαφορετικὴ σημασία, ὅταν προφέρονται καὶ γράφονται χωριστά· καὶ ἄλλη, ὅταν γράφονται μὲ συνίζηση·

π.χ. ἔννοια καὶ ἔννοια (φροντίδα, ἔγνοια) τὸ «ποιὸν» ἐνὸς ἀνθρώπου· ἴσος (=ὅμοιος) καὶ ἴσιος (εὐθύς)· ἴσα σια,
ἰσώνω καὶ ἰσιώνω, ἀλλά : ἰσοδύναμος (ὄχι ἰσιοδύναμος) κ. ἄ.

Χρειάζεται γι' αὐτὸ ἰδιαίτερη προσοχὴ μὲ ποιὰ ἔννοια τὶς χρησιμοποιοῦμε τὶς λέξεις, γιὰ νὰ τὶς γράφωμε καὶ σωστά.

§ 194. *Συναλοιφή* εἶναι ἡ συνένωση ἢ συγχώνευση στὴ προφορὰ δύο γειτονικῶν φωνηέντων· καὶ περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς γραμματικὰ φαινόμενα : τὴν *συναίρεση*, τὴν *ἐκθλίψη*, τὴν *κράση* καὶ τὴν *ἀφαίρεση* φωνηέντων. Ἡ *συναίρεση* παρουσιάζεται πάντα μέσα στὴν ἴδια λέξη, ἐνῶ ἡ *ἐκθλίψη*, ἡ *ἀφαίρεση* καὶ ἡ *κράση* παρουσιάζονται μόνον μεταξὺ δύο λέξεων.

Ἡ συναλοιφή γενικὰ στὴ συμπροφορὰ εἶναι πάρα πολὺ συχνὴ στὴ Δημοτικὴ γλῶσσα καὶ μάλιστα στὴν *ἐκθλίψη*·

π.χ. ὕστερα ἀπὸ ὅσα ἀκούσαμε—ὕστερ' ἀπ' ὅσ' ἀκούσαμε—τὶ εἶναι ὅλα αὐτά ;—τὶ εἶν' ὅλ' αὐτά ; Ἀπ' αὐτοῦ, ἀπ' ἐκεῖ.

§ 195. *Συναίρεση*.—Ὅταν τὰ γειτονικά φωνήεντα ἢ οἱ δίφθογγοι μέσα στὴν ἴδια λέξη, εἶναι ὅμοια, τότε αὐτὰ προφέρονται σὰ νὰ ἦταν ἓ ν α μόνον·

π.χ. ἀγαπάετε—ἀγαπαῖτε, ἀκούουν—ἀκοῦν, λέγετε—λέτε

§ 196. Όταν όμως τὰ γειτονικά φωνήεντα εἶναι διαφορετικά, τότε ἀπομένει ἀπ' αὐτὰ τὸ πιὸ δυνατό·

π. χ. δὲν καλοσκούω—δὲν καλακούω· ἔτσι : Νικόλαος—Νικόλας, Ἰωάννης—Γιάννης, δεκαῖξι—δεκάξι, παρᾱήπιες—παράπιες, Θεόδωρος—Θόδωρος, ὀγδοήντα—ὀγδόντα.

§ 197. Ἐκθλιψη.—Ἐκθλιψη ἔχομε, ὅταν χάνεται τὸ τελευταῖο φωνήεν τῆς προηγούμενης λέξης μπροστὰ στὸ ἀρχικὸ φωνήεν τῆς ἐπόμενης :

π. χ. Τὰ ἄστρα—τ' ἄστρα, τὸ ἄκουσα—τ' ἄκουσα, σὲ ἐμένα—σ' ἐμένα, τὰ ἄλλα—τ' ἄλλα, τοῦ οὐρανοῦ—τ' οὐρανοῦ.

Σημείωση : Στὴ θέση τοῦ φωνήεντος, πού ἔπαθε τὴν ἐκθλιψη, σημειώνεται πάντοτε ἡ ἀπόστροφος (').

§ 198. Συνήθως παθαίνουν ἐκθλιψη οἱ παρακάτω λέξεις·

- α) τὰ ἀρθρα : τὸ, τοῦ, τὰ· π. χ. τ' ἄλογο, τ' οὐρανοῦ·
- β) τὰ μόρια : θὰ, νὰ· π. χ. θ' ἀρχίση, ν' ἀρχίσετε·
- γ) οἱ προκλιτικὲς λέξεις : μὲ, σὲ, τὸ, τὰ· μ' ἔδειξε, σ' ἔγραψε·
- δ) οἱ προθέσεις : ἀπὸ, σὲ, γιὰ· π. χ. γι' αὐτὸ, ἀπ' ἄλλου·
- ε) οἱ σύνδεσμοι δὲ, ἀλλὰ, οὔτε, εἴτε : ἀλλ' ὅμως αὐτό.

Ἐπίσης στὶς λέξεις : πέντε, μέσα, ὕστερα, κ. ἄ.

π. χ. ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ—μέσ' ἀπ' ἐκεῖ, πέντ' ἔξι.

§ 199. Δὲν γίνεται ἐκθλιψη ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ὅμοια φωνήεντα στὴ λέξη μιὰ (καμιὰ) : μιὰ ἄλλη φορὰ, καμιὰ ἀνοησία¹. Στὴ λέξη ἓνα (κανένα) : ἓνα ἀγόρι, ἓνα ἐστιατόριο, κανένα ἀμπέλι. Ἐπίσης καὶ στὶς λέξεις : τί, γιατί, οὔτε, μήτε, ἔξι·

π. χ. τί εἶπε, γιατί ἦρθε· κάποτε καὶ στὶς λέξεις : οὔτε ἔλεος· π. χ. μήτε ἔνεση· εἶναι ἓνας χρόνος, ἔξι ἢ ὥρα, ἀλλὰ ἄρχισε.

§ 200. Στὸν ποιητικὸ λόγο ἡ ἐκθλιψη γίνεται πολὺ συχνότερα, ἀκόμη καὶ στὰ ὅμοια φωνήεντα·

1) Στὴν περίπτωση αὐτὴ μπορεῖ νὰ προστεθῇ ἓνα ν στὴν αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικού : μιὰν ἄλλη, κανέναν ἄλλο, καμιάν ἄδεια.

π. χ. «Πάντ' ἀνοιχτά, πάντ' ἄγρυπνα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου» (Διον. Σολωμός).

Σημείωση : Ὁ σύνδεσμος *καὶ* μπορεῖ νὰ γραφτῇ ὡς *κι* ἔμπρὸς ἀπὸ φωνήεντα πολλῶν λέξεων, καὶ δίχως ἀπόστροφο (*κι*).

π. χ. *κι* ἄλλος, *κι* ὁμως, *κι* ἔπειτα, *κι* ὕστερα. Εἶναι ὁμως προτιμότερο νὰ γράφεται μὲ ἀπόστροφο, ἢ ἀκόμη καλύτερα, νὰ γράφεται ὁλόκληρη ἡ λέξη *καὶ*, χωρὶς τὴν ἐκθλιψη.

§ 201. **Ἀφαίρεση.**—Τὸ γραμματικὸ αὐτὸ φαινόμενο παρ-
ρουσιάζεται, ὅταν μιὰ λέξη, ἐνῶ τελειώνει σὲ φωνῆεν καὶ ἡ
ἐπόμενη ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν, δὲν φεύγει τὸ τελευταῖο τῆς προ-
ηγούμενης (ὅπως γίνεται στὴν ἐκθλιψη), ἀλλὰ τὸ πρῶτο φωνῆ-
εν τῆς ἐπόμενης (τὸ ἀντίθετο δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἐκθλιψη).

π. χ. ἐσὺ εἶσαι—ἐσὺ *᾿σαι*· (αὐτὰ ἦταν)—αὐτὰ *᾿ταν* ὅλα—
μοῦ *᾿φερε*· τοῦ τὰ *᾿δειξε*· ποῦ *᾿ναι*;—Τὰ λουλούδια ποῦ *᾿κοψαν*·
κάλλια *᾿χω*—Θέλω *᾿να* (ἔνα) λόγο νὰ σοῦ *᾿πῶ*—Νὰ *᾿μαι* (1), ἢ
νὰ *᾿σαι* καλά, νὰ *᾿ναι*—Πρέπει νὰ *᾿μαστε* τίμιοι.

Καὶ στὴν ἀφαίρεση, ὅπως καὶ τὴν ἐκθλιψη, σημειώνομε ἀπό-
στροφο· ἐκτὸς ἀπὸ τὶς φράσεις: ἔλα *δῶ*, πάρα *κεῖ*, ἦρθε *κεῖνος*.

§ 202. **Ἀπόστροφος** σημειώνεται πάντοτε :

α) στὴν *ἐκθλιψη* (ὅπως π. χ. ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ).

β) στὴν *ἀφαίρεση* (ὅπως π. χ. ποῦ εἶν' αὐτός, ποῦ μοῦ τὸ *᾿πε*)

γ) καὶ στὴν *ἀποκοπή* (ὅπως π. χ. φερ' το ἀπ' τὸ σπίτι).

Ἐνῶ στὴν *κράση* θέτομε *κορωνίδα* (π. χ. τὸ εἶπε—τῶπε).

§ 203. **Κράση** (2).—Κράση λέγεται ἡ συγχώνευση δύο
φωνηέντων ἢ φωνήεντος καὶ διφθόγγου (μεταξὺ δύο λέξεων) σὲ
μιὰ νέα συλλαβή, μὲ τὴ μορφή μιᾶς μόνο λέξης·

1) νὰ *με* (=ἐδῶ εἶμαι) νὰ *σε*, νὰ *τον*, νὰ *μαστε*, νὰ *τους* κλπ.
ὑπάρχει διαφορὰ στὸ νόημα καὶ στὴν ὀρθογραφία ἀπὸ τὸ νὰ *μαι*
=(νὰ εἶμαι), νὰ *σαι* =(νὰ εἶσαι), νὰ *μαστε* =(νὰ εἶμαστε).

(2) Ἡ λέξη *κράση* παράγεται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ρῆμα *κεράννυμι*
(=ἀνακατεῦω, συγχωνεύω) καὶ παρουσιάζεται μόνον στὸ τελευταῖο
φωνῆεν μιᾶς προηγούμενης λέξης μὲ τὸ πρῶτο φωνῆεν ἢ δίφθογγο
τῆς ἐπόμενης: τὸ *ἔκαμα* - τῶκαμα, τὸ *ἐλάχιστο* - τοῦλάχιστο κλπ.

π.χ. *μοῦ* ἔδωσε - *μοῦ* ἔδωσε ἢ *μᾶ* ἔδωσε, *σοῦ* ἔδωσα - *σοῦ* ἔδωσα ἢ *σᾶ* ἔδωσα, *σοῦ* ἔπρεπε - *σοῦ* ἔπρεπε, *ποῦ* ἔχει - *πᾶ*χει, *μοῦ* εἶπε - *μοῦ*πε.—Τί κρίμα, *πᾶ*δωκες γιὰ λίγα λεφτὰ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ σου ;—Κάστρο *πᾶ*χουν δέσει μὲ γητειὲς καὶ μάγια.

Ἡ κράση σημειώνεται προπάντων στὴν ποίηση : «Καὶ σᾶγλυφα (σοῦ ἔγλυφα) καὶ σᾶμπλενα (σοῦ ἔπλυνα) τὰ πόδια.

Σημείωση : Στὸ σημεῖο, ποῦ γεννήθηκεν ἡ νέα συλλαβὴ ἀπὸ κράση, μπαίνει συνήθως ἡ *κορωνίδα* (°), ἀλλὰ μπορεῖ καὶ νὰ παραλείπεται. Αὐτὸ ὅμως γίνεται μόνο στὴν περίπτωσι ποῦ δὲν συμβαίνει νὰ παρανοηθῇ ἓνα γραπτὸ κείμενο.

Παρατήρηση : Οἱ τύποι ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὸ *ου* καὶ *ε* τῆς συμμορφοῦς γράφονται σὲ μιὰ λέξι καὶ μὲ ὅμιτρο (καὶ ὄχι μὲ -ω)· π.χ. *σοῦ* ἔπρεπε - *σᾶ*πρεπε, *μοῦ* ἔδωσε - *μᾶ*δωσε, ἀλλὰ λέγεται καὶ : *σοῦ*πρεπε, *μοῦ*ἔδωσε, *σοῦ*ἔδωσε κ.τ.ῶ.

§ 204. Τὸ ἴδιο ἐπίσης δὲν δικαιολογοῦνται οἱ γραφές : *μᾶ* οὔπε, θᾶ ἄρθοῦνε κλπ. ἀντὶ τῆς ὀρθῆς γραφῆς : *μοῦ* ᾶπε θὰ ᾶρθοῦμε (μὲ ἀφαίρεση)· καὶ ὄχι σὲ μιὰ λέξι (χωρὶς ἀφαίρεση) : *μοῦ*πε, νᾶσαι.—Ἔτσι λέμε : κάλλια ᾶχω (ὄχι : καλλιᾶχω).

§ 205. **Ἀφομοίωση.**—Σύμφωνα μὲ τὸ γραμματικὸ αὐτὸ φαινόμενο μερικὲς λέξεις ἀλλάζουν τὸ ἀρχικὸ τους φωνῆεν, ἑξομοιώνοντάς το μὲ ἄλλο ἰσχυρότερο ἢ μὲ πολλὰ ὅμοια·

π.χ. ὁ ἑμορφος - ὁμορφος, ὁ ἑχτρος - ὀχτρος, τὸ ἑμπρός - ὀμπρός, τὸ ἑξω - ὀξω, ἑξαφνα - ὀξαφνα.

Ἡ ἀφομοίωση εἶναι γενικὸς γλωσσικὸς νόμος τῆς Ἀρχαίας καὶ τῆς Νέας μας γλώσσας καὶ προέρχεται ἀπὸ καθαρὰ φυσιο-λογικοὺς καὶ ψυχολογικοὺς λόγους.

Γύμνασμα 9ο.—Σχηματίσετε διάφορες νεοελληνικὲς φράσεις ποῦ νὰ περιέχουν φθογγικὲς μεταβολὲς τῶν λέξεων, μὲ τὰ ἀνάλογα γραμματικὰ φαινόμενα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, καὶ δικαιολογήσετε τὴν ὀρθογραφίαν τους σύμφωνα μὲ τοὺς ὀρθογραφικοὺς κανόνες καὶ τὶς γλωσσικὲς παρατηρήσεις ποῦ ἔχουν ἀναπτύχθῃ παραπάνω.

ΠΑΘΗ ΣΥΜΦΩΝΩΝ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

§ 206. *Ἀποβολὴ καὶ ἀνάπτυξη τοῦ συμφώνου - γ - ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα τῶν συλλαβῶν.*—

Σὲ μερικὲς λέξεις φεύγει ἢ ἀναπτύσσεται ἓνα εὐφωνικὸ -γ- ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα τῆς ἴδιας λέξης, καὶ μάλιστα ὅταν αὐτὰ ἔχουν τὴν ἴδια προφορά·

π.χ. λέ(γ)ω - τρώ(γ)ω, φα(γ)ῖ - φαῖ, πα(γ)ίδι - παῖδι, ρα(γ)ίζω - ραῖζω, πλά(γ)ι - πλαῖ (ἀποβάλλεται τὸ γ)· ἐνῶ:

π.χ. ἀέρας - ἀ(γ)έρας, ἔκαιε - ἔκαι(γ)ε, ἔκλαιε - ἔκλαι(γ)ε, ἀκούεται - ἀκού(γ)εται, κλαίεται - κλαί(γ)εται (προσθίτεται τὸ γ)

§ 207. Τὸ γ αὐτὸ ἀναπτύσσεται κάποτε, ἀκόμη καὶ σὲ λέξεις μὲ δύο -νν-· ἐννοία - ἔγνοια, ξεγνοιασιά, σύννεφο σύγνεφο, τυραννίμαι - τυραγνίμαι κλπ.

**Τὸ τελικὸ εὐφωνικὸ - ν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς
πότε παραμένει καὶ πότε παραλείπεται**

§ 208. Τὸ τελικὸ - ν (τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ) καὶ σὲ ὅσες λέξεις τελειώνουν σὲ -ν, ὅπως καὶ στὶς λέξεις : δὲ(ν) μὴ(ν),, πάλι(ν), σὰ(ν) κ.ἄ.) σ' ἄλλες *παραμένει*· ἐνῶ σ' ἄλλες *χάνεται*, ἀνάλογα μὲ τὸ πρῶτο γράμμα τῆς ἐπόμενης λέξης.

§ 209. *Παραμένει* γενικὰ τὸ *τελικὸ - ν* στὴ Δημοτική, *ὅταν ἡ ἐπόμενη λέξη ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ δίφθογγον*:

α) στὴν αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλ. ἄρθρων·
π.χ. τὸν ἀέρα, τὴν ἡμέρα, τὸν οὐρανό, τὴν αἴτηση κλπ.

β) στὴν αἰτιατικὴ τοῦ ἀριθμητικοῦ : ἓνα(ν), μιὰ(ν), καμιά(ν)·
π.χ. ἓνα(ν) ἄνθρωπον, μιὰ(ν) ὥρα, καμιά(ν) ἡμέρα

γ) στὴν αἰτιατικὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας (τοῦ γ' προσώπου) *τὴν* (=αὐτήν), *τὸν* (=αὐτόν) : *τὸν* ἄκουσα - *τὴν* εἶδα.
Ἐπίσης : Ἄφῃσέ *τον*, παρακάλεσέ *τον*, πῆγαινέ *την*, πάρε *την*.

δ) στὸ ν τῶν ἀκλίτων λέξεων : δὲν, μὴν, σάν·

π.χ. δὲν ἤρθε, μὴν ἀκούς, σάν ἀστραπή, σάν ὄνερο.

Παραμένει ἀκόμη : στοὺς συνδέσμους : *ἄν, ὅταν, πρὶν*.

καὶ στὰ ἐπιρρήματα : *σχεδόν, προπάντων*

§ 210. Παραμένει επίσης τὸ τελικὸν - ν καὶ ὅταν ἡ ἀκόλουθον λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ σιγγμαῖα σύμφωνα (δηλαδή τὰ : κ, π, τ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ, ξ, ψ).

π.χ. τὸν κόσμον, τὸν ποταμόν, τὸν μπάτην, στὴν ξενιτιά, ἕναν ξένο, τὴν παρακάλεσα, σὰν πουλί, μὴν τρέχεις, μὴν πᾶς, μὴν ξεκινᾷς—μὴν πατάτε τὴ χλόην, μὴν ψάχνεις, σὰν ψάρι κ. ἄ.

§ 211. Χάνεται γενικὰ τὸ τελικὸν - ν :

Ὅταν ἡ ἀκόλουθον λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ σύμφωνον ἐξακολουθητικὸν (γ, β, δ, χ, φ, θ, λ, μ, ν, ρ, σ, ζ).

π.χ. τὴ γυναῖκα, τὴ βρύσην, τὸ γάμον, τὸ φόβον, τὸ δρόμον, τὸ Θανάση—τὴ μητέρα, τὴ σταμάτησε, τὴ ζωγραφίζει—τὴ ρεματιά, τὴ μάνα, τὴ ρίζα, μὴ βλέπης, δὲ βρῖσκω, θὰ πᾶς.

§ 212. Τὸ νεοελληνικὸ ἀπαγορευτικὸν μὴν, δὲν παίρνει ν, καὶ ὅταν ἀκόμη ἀκολουθῇ σημεῖον τῆς στίξεως·

π.χ. Προσέχε· μή! Μή! Ἀφῆσέ την· Μή! κάνε γρήγορα...

§ 213. Τὸ τελικὸν ν τῆς αἰτ. τοῦ ἐνικοῦ μπορεῖ ἐπίσης νὰ παραλειφθῇ στὶς ἀντωνυμίες : αὐτὸν, αὐτὴν—ἐκεῖνον, ἐκείνην—τοῦτον, τοῦτην, μόνον ὅταν φαίνεται ἀπὸ τὸ τελικὸν -ν τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἄρθρου, ὅτι εἶναι ἀρσενικὸ γένος·

π. χ. αὐτὸ (ν) τὸν ἄνθρωπον τὸν ξέρω—ἐκεῖνον (ν) τὸν κύριον δὲν τὸν γνωρίζω—ἐκεῖνον (ν) τὸ δρόμον κ.ἄ. Ἀλλιῶς, πρέπει νὰ μένη (γιὰ νὰ ξεχωρίζῃ τὸ ἀρσενικὸ ἀπὸ τὸ οὐδέτερον γένος).

Σημ. Ἡ συνήθεια ἀπὸ πολλοὺς νὰ βάζουν πάντα στὸ τέλος - ν, σὰν εὐφωνικό, σὲ κάθε περίπτωσιν, δὲν εἶναι σωστή. Μόνο τὰ ἐπίθετα μποροῦν κάποτε νὰ πάρουν τὸ τελικὸν αὐτὸ ν·

π. χ. τὸν καλὸν ἄνθρωπον ὅλοι τὸν ἀγαποῦν κλπ.

Ἡ αἰτιατικὴ μιὰ(ν) μπορεῖ νὰ πάρῃ ἕνα τελικὸν ν, ὅταν ἀκολουθῇ λέξις ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ α : μιὰν ἄλλην, καμιὰν ἄσχημην κ. ἄ.

π. χ. κορυφὴ—κορυφή, σιτάρη—σιτάρι, κάθισε—κάτσε, περιπατῶ — περπατῶ, φέρετε — φέрте, πάρετε—πάρτε κ. ἄ.

§ 214. *Συγκοπή φωνηέντων*.—Σε μερικές λέξεις χάνεται τὸ φωνῆεν, ὅταν βρεθῇ μέσα σὲ δυὸ σύμφωνα.
Τὸ γλωσσικὸ καὶ γραμματικὸ αὐτὸ φαινόμενο λέγεται *συγκοπή*.

§ 215. Τὸ ἴδιο γίνεται σὲ μερικές περιστάσεις καὶ στὴ συμ-
προφορά· χάνεται δηλαδή τὸ τελικὸ φωνῆεν μιᾶς λέξης μπροστὰ
ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ σύμφωνο τῆς ἐπόμενης. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγε-
ται *ἀποκοπή*: φέρε το - φέρ'το, πιάσε το - πιάσ'το, κόψε το
κόψ'το (καὶ κόφτο).—Εἶσαι ἀπὸ τὶς ἑφτά μέσα στὴ θά-λασσα·
ἀλλὰ καὶ—εἶσ' ἀπ' τὶς ἑφτά μέσ' στὴ θάλασσα.

Διαφορετικὴ προφορά τῶν τελικῶν συμφώνων —ν καὶ —ς
στὴ συμπροφορά τῶν νεοελληνικῶν λέξεων.

§ 216. Τὸ *τελικὸ ν*.—Ὅταν μιὰ λέξη ἀρχίζῃ ἀπὸ *κ, π, τ, (τσ, ξ, ψ)* καὶ ἡ προηγούμενὴ τῆς τελειώνῃ σὲ —ν, τὰ σύμ-
φωνα αὐτὰ προφέρονται ἡχηρά, σάν: *γκ, μπ, ντ* (ντζ, γκσ, μπσ).
π.χ. τὸν κήρυκα, τὸν καπετάνιο, τὸν τσάκωσε, τὸν ξέρω κλπ.

§ 217. Ὅταν ἡ ἀκόλουθὴ λέξη ἀρχίζῃ ἀπὸ λαρυγγικὸ σύμ-
φωνο (*κ, γκ, χ, γ*) τὸ —ν τῆς προηγούμενης προσφέρεται, ὅπως
τὸ πρῶτο γάμα στὴ λέξη *ἄγγελος*: τὸν κατάλαβα, τόσον καιρό,
τὸν ξέρω. Ὅταν ὅμως ἡ ἀκόλουθὴ λέξη ἀρχίζῃ ἀπὸ χειλικὸ
σύμφωνο, τότε τὸ *ν* τῆς προηγούμενης προσφέρεται σὰ *μ*.
π.χ. τὸν περιμένω, μὴν πειράζεσαι, ὅταν μπορέσης.

§ 218. Τὸ *τελικὸ -ς*.—Αὐτὸ προφέρεται ἡχηρὰ σὰ *ξ*
ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ἀρχικά σύμφωνα: *β, γ, δ, μπ, γκ, ντ, λ, μ, ν, ρ*.
π.χ. τοὺς δρόμους, τῆς βρύσης, τῆς γιαγιάς, μᾶς λέει, ἄς μπῆκε.
Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μέσα στὴν ἴδια τὴ λέξη: ἔσβησε, σβέλτος,
σγουρός, σμαράγδι κ.λ.π.

§ 219. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ εὐφωνικὸ *ν* τῆς Δημοτικῆς ἔχο-
με καὶ τὸ *εὐφωνικὸ τελικὸ -ς*, ποὺ τὸ συναντοῦμε μόνο στὴ
λέξη: *μέχρι(ς)*. π.χ. *μέχρι σήμερα, μέχρι τώρα*: Ἀλλά:
μέχρις ὅτου, μέχρις αὐτοῦ.

Β' ΜΕΡΟΣ

ΤΟ ΤΥΠΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΚΛΙΤΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΚΛΙΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

§ 220. *Τυπικὸ* μιᾶς γλώσσας λέγεται τὸ τμήμα τῆς Γραμματικῆς ποὺ ἀναφέρεται στὴ συστηματικὴ ἐξέταση καὶ τὴ μελέτῃ τῆς τυπικῆς μορφῆς ὧν τῶν λέξεων (κλιτῶν καὶ ἀκλιτῶν) σύμφωνα μὲ τὸν ἰδιαιτέρο χωρισμὸ τῶν λέξεων σὲ διάφορα μέρη, ποὺ τὰ ὀνομάζομε *μέρη τοῦ λόγου*.

“Ὅλα τὰ μέρη τοῦ λόγου στὴν Ἑλληνικὴ γλώσσα εἶναι 10 καὶ χωρίζονται σὲ : *κλιτὰ* καὶ *ἀκλιτα*.

§ 221. Α.—Τὰ *κλιτὰ μέρη* τοῦ λόγου εἶναι 6, τὰ ἐξῆς :

- 1) Τὰ τρία *ἄρθρα* : *ὁ, ἡ, τό* : ὁ ἄντρας, ἡ γυναῖκα, τὸ παιδί. Μ' αὐτὰ ὀρίζομε τὰ τρία *γένη* τῶν ὀνομάτων.
- 2) Τὰ *οὐσιαστικὰ* (ὅλες οἱ λέξεις ποὺ φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα) : ἄνθρωπος—ἄλογο—γλώσσα.
- 3) Τὰ *ἐπίθετα* (οἱ λέξεις ποὺ φανερώνουν τί λογῆς εἶναι ἓνα οὐσιαστικόν) : *τίμιος* (τρόπος)—ὁμορφο (ἄλογο).
- 4) Οἱ *ἀντωνυμίες* (οἱ λέξεις ποὺ μπαίνουν στὴ θέσῃ τῶν ὀνομάτων) : ἐγώ, ἐσύ, αὐτὸς—ἐκεῖνος, ὅποιος, ὅση.
- 5) Τὰ *ρήματα* (οἱ λέξεις ποὺ δείχνουν τί κάμνομε, τί παθαίνομε ἢ σὲ ποιὰ κατάστασῃ βρισκόμαστε) : λέγω, εἶμαι.
- 6) Οἱ *μετοχές* (οἱ λέξεις ποὺ εἶναι ρήματα καὶ ὀνόματα μαζί). Αὐτὲς εἶναι κυρίως *ἐ π ῖ θ ε τ α* : τρέχοντας, γελώντας κλπ.

§ 222. Β.—Τὰ *ἀκλιτα μέρη τοῦ λόγου* εἶναι τὰ ἐξῆς :

- 1) Τὰ *ἐπιρρήματα* (οἱ ἀκλιτες δηλαδὴ λέξεις ποὺ προσδιορίζουν τὰ ρήματα) : πολὺ, λίγο—μέσα, ἔξω κλπ.
- 2) Οἱ *προθέσεις* (οἱ ἀκλιτες λέξεις ποὺ μπαίνουν μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ρήματα γιὰ νὰ τὰ ὀρίσουν καλύτερα).
- 3) Οἱ *σύνδεσμοι* (οἱ μικρὲς ἀκλιτες λέξεις ποὺ συνδέουν τίς λέξεις ἢ τίς προτάσεις μεταξύ τους).

«Ἡ Δημοτικὴ μας γλώσσα καὶ ἡ Ὁρθογραφία της» Ξ. ΔΑΝΤΗ 5

4) Τὰ *ἐπιφωνήματα* (οἱ ἄκλιτες λέξεις ποὺ φανερῶνουν μιὰ ὁποιαδήποτε συναισθηματικὴ κατάσταση).

§ 223. Στὴν ὀρθογραφία μᾶς ἐνδιαφέρουν ὅλα τὰ *μέρη τοῦ λόγου*, ἀλλὰ περισσότερο τὰ *κλιτά*, γιὰτὶ αὐτὰ εἶναι ποὺ ἀλλάζουν *κατάληξη*, δηλαδὴ τυπικὴ μορφή στὶς διάφορες πτώσεις καὶ τὰ πρόσωπα μὲ τὴν κλίση τους· γι' αὐτὸ εἶναι καὶ τὰ δυσκολώτερα στὴν ὀρθογραφία.

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΚΛΙΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Στὴν κλίση τῶν ὀνομάτων τῆς Δημοτικῆς ἔχομε τέσσερις μόνον πτώσεις :

Ι. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ

Ἑ ν ι κ ὸ ς ἀ ρ ι θ μ ὸ ς			
Πτώσεις	Ἀρσεν.	Θηλυκ.	Οὐδέτ.
Ὀνομαστ.	ὁ	ἡ	τὸ
Γενική	τοῦ	τῆς	τοῦ
Αἰτιατική	τὸν	τὴν	τὸ
Κλητική	ὦ(ἐ)	ὦ(ἐ)	ὦ(ἐ)

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς ἀ ρ ι θ μ ὸ ς			
Πτώσεις	Ἀρσεν.	Θηλυκ.	Οὐδέτ.
Ὀνομαστ.	οἱ	οἱ	τὰ
Γενική	τῶν	τῶν	τῶν
Αἰτιατική	τούς	τις	τὰ
Κλητική	ὦ(ἐ)	ὦ(ἐ)	ὦ(ἐ)

Γύμνασμα 10^ο.— Σχηματίσετε διάφορες νεοελληνικὲς φράσεις μὲ λέξεις κατάλληλες ποὺ νὰ ἀπαιτοῦν κανονικὰ τὸ καταληκτικὸ εὐφωνικὸ -ν τῆς Δημοτικῆς.

§ 224. Ἡ Νεοελληνικὴ γλῶσσα ἔχει καταργήσει ἐντελῶς τὴ **δοτικὴ** πτώση (ἐκτὸς ἀπὸ ὁρισμένους στερεότυπους ἐκφράσεις) ὅπως ἔχει σχεδὸν ἀχρηστέψει καὶ τὴν **κλητικὴ**.

Σημ. Πότε φυλάγεται τὸ -ν τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἄρθρων (**τόν, τήν**) βλέπε στήν § 208 (σελ. 62).

§ 225. Στὴν ποιητικὴ ἔκφραση χρησιμοποιοῦμε κάποτε καὶ τὸ ἀρχαῖο κλητικὸ ἐπιφώνημα **ῶ** : **ῶ** θεέ μου, **ῶ** οὐρανέ, **ῶ** ἄθλιε. Ἐνῶ στὴν καθομιλούμενη γλῶσσα, γιὰ τὰ πρόσωπα, ἔχομε στὴν Δημοτικὴ τὸ κλητικὸ ἐπιφώνημα **ἔ** : **ἔ** Κώστα, **ἔ** Μαρία, **ἔ** κύριε, **ἔ** σύ !

2. Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

§ 226. Τὰ οὐσιαστικὰ χωρίζονται σὲ οὐσιαστικὰ **κοινὰ** (τὰ π ρ ο σ η γ ο ρ ι κ á, ὅπως ὀρίζει ἡ Καθαρρεύουσα) καὶ σὲ **κύρια** (ποὺ δείχνουν ἓνα **ὁρισμένο πρόσωπο**, ζῶο ἢ πράγμα).

Ὅρθογραφικὸς Κανόνας.—Τὰ κύρια ὀνόματα γράφονται ὅλα πάντοτε μὲ **κεφαλαῖο** τὸ πρῶτο γράμμα⁽¹⁾.

π.χ. **Ἑλλάδα**, **Κανάρης**, **Μακρυγιάννης**, **Παῦλος**, **Τρικούπης**, **Ἄννα**, **Μαρία**, **Ἀθῆναι**, **Μεσολόγγι** κλπ.

§ 227. Ἐπίσης γράφεται μὲ κεφαλαῖο τὸ πρῶτο γράμμα ὅλων τῶν ἐπιθέτων καὶ ἀντωνυμιῶν, ποὺ ἀνήκουν σὲ **τιμητικοὺς τίτλους** : π.χ. ὁ **Ἐξοχώτατος**, ὁ **Αἰδεσιμότατος**, **Μεγαλειότατος**, **Υψηλότατος** κ.λ.π.

§ 228. Γράφονται ἀκόμη μὲ κεφαλαῖο τὸ πρῶτο γράμμα :

α) οἱ διάφορες **ἀρχές**, τὰ **ἀξιώματα** καὶ οἱ **ὑπηρεσίες** :

(1) Πέρισσότερες γραμματικὲς λεπτομέρειες γιὰ τὰ κύρια ὀνόματα καὶ τὴν ὀρθογραφία τους βλέπε : «**Πρακτικὸν Σύστημα Ὁρθογραφίας** τῆς Καθαρευούσης καὶ Δημοτικῆς» **ΞΕΝΟΦ. ΔΑΝΤΗ** (Ἔκδ. στ' Πέτρου Ράνου, 1961—Ἀθῆναι) σελ. 147—159.

π.χ. **Νομάρχης**—**Νομαρχία**, **Δήμαρχος**—**Δημαρχία**, **Γυμνάσιο**, ἡ **Φιλοσοφικὴ Σχολή**, τὸ **Πανεπιστήμιο**, ὁ **Διευθυντής** κλπ.

β) Ὅσα ὀνόματα θέλομε νὰ τὰ ξεχωρίσωμε δίδοντάς τους μιὰ χαρακτηριστικὴ καὶ ἰδιαίτερη σημασίαν·

π.χ. ἡ **Τέχνη**, τὸ **Δίκαιο**, ἡ **Ἐκκλησία**, τὸ **Κράτος** κ. ἄ.
γ) Οἱ ἐπικεφαλίδες καὶ οἱ τίτλοι τῶν βιβλίων·

π.χ. ἡ «**Ἀνάστασις**» τοῦ Τολστοῖ — ἡ «**Ἀσάλευτη ζωὴ**» τοῦ Παλαμᾶ — ἡ «**Ὀδύσσεια**» τοῦ Ὀμήρου.

§ 229. Τὰ κύρια ὀνόματα, ποὺ γίνονται ἀπὸ δύο λέξεις, γράφονται καὶ οἱ δυὸ λέξεις μὲ κεφαλαῖο τὸ πρῶτο γράμμα·

π.χ. **Κάτω Παναγία**, **Κάτω Πετράλωνα**, **Ψηλὰ Ἀλώνια**, **Νέα Σμύρνη**, **Μέση Ἀνατολή**, **Μικρὰ Ἀσία**, **Ἅγιος Πέτρος**.

Ο ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟ ΓΕΝΟΣ

§ 230. Ἡ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ ὁρίζει τὸ χωρισμὸ τῶν ὀνομάτων σὲ τρεῖς κλίσεις, μὲ βάση τὸ **γένος** καὶ ὄχι τὶς καταλήξεις, ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ Καθαρεύουσα.

§ 231. Στὴν **πρώτη κλίση** ἀνήκουν γενικὰ ὅλα τὰ **ἀρσενικά**, ἄσχετα ἀπὸ τὴν κατάληξιν ποὺ ἔχουν :
ὁ ἄνθρωπος, ὁ χαρακτήρας, ὁ ταμίας ὁ κανόνας, ὁ ξενώνας κλπ.

§ 232. Στὴ **δεύτερη κλίση** ἀνήκουν ὅλα τὰ **θηλυκά** :
ἡ γυναίκα, ἡ καρδιά, ἡ γλώσσα, ἡ δουλειά, ἡ μαγιά, ἡ ἐλπίδα, ἡ πλατεία, ἡ φιλία—ἡ νίκη, ἡ πηγὴ, ἡ δραχμὴ κλπ.

§ 233. Στὴν **τρίτη κλίση** ἀνήκουν ὅλα τὰ **οὐδέτερα** :
τὸ βουνό, τὸ πεῦκο, τὸ πρόβατο, τὸ γέλιο, τὸ μάγουλο, τὸ τριαντάφυλλο, τὸ θέατρο, τὸ βιολί, τὸ παιδί, τὸ ψωμί, τὸ θάρρος, τὸ ὕψος, τὸ πέλαγο(ς) κλπ.

Σημ. Μὲ τὸν ἀπλὸ αὐτὸ χωρισμὸ ἡ Νεοελληνικὴ γλῶσσα ἀπλοποιεῖ σημαντικὰ τὴ Γραμματικὴ στὸ κλιτικὸ τῆς μέρος.

Τὰ οὐσιαστικά ὀνόματα ἔχουν, ἀνάλογα μὲ τὸ γένος τους, ὅλα σχεδόν, ἓνα μόνο τύπο (ἓνα **γένος**)· εἶναι δηλαδή ἡ ἀρσενικά ἡ θηλυκά ἡ οὐδέτερα·

π.χ. ὁ **κῆπος** — **ἡ** μέλισσα — **τὸ** ἄλλογο — τὸ νερὸ κλπ.

§ 234. Ἀλλὰ μερικά ἀρσενικά οὐσιαστικά ἔχουν καὶ θηλυκὸ (1) γένος, σὰ νὰ ἦταν ἐπίθετα, μὲ δική τους, ξεχωριστὴ κατάληξη (ἢ ἀκόμη καὶ δίχως κατάληξη)·

π.χ. ὁ ἀθλη**τῆς**—ἡ ἀθλή**τρια**, ὁ γείτον**ας**—ἡ γειτόνισ**σα**, ὁ κυνηγ**ός**—ἡ κυνηγ**ός**, ὁ γραμματέ**ας**—ἡ γραμματέ**ας**, ὁ συγγραφέ**ας**—ἡ συγγραφέ**ας** κλπ.

ΟΙ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

§ 235. Τὰ θηλυκὰ οὐσιαστικά σχηματίζονται ἀπὸ τὰ ἀρσενικά μὲ τὶς ἑξῆς ὀνομαστικὰς καταλήξεις : —**ισσα**, —**τρα**,

—**τρια**, —**αινα**, —**ινα**, —**ού**, —**α**·

—**ισσα** : γείτο**νας**—γειτόνισ**σα**, ἀρχον**τας**—ἀρχόντισ**σα**·

—**τρα** : δουλευ**της**—δουλεύ**τρα**, ράφ**της**—ράφ**τρα**·

—**τρια** : διευθυν**της**—διευθύν**τρια**, σπουδασ**της**—σπουδασ**τρια**, ἀθλη**της**—ἀθλή**τρια**, ἐργά**της**—ἐργά**τρια**·

—**αινα** : δρᾶκ**ος**—δράκ**αινα**, λύκ**ος**—λύκ**αινα**·

—**ινα** : ἀράβ**ης**—ἀραβ**ίνα**, πρόβ**ατο**—προβα**τίνα**, πρόσφυγ**ας**—προσφυγ**ίνα**, ἐλάφ**ι**—ἐλαφ**ίνα**, δικηγόρ**ος**—δικηγορ**ίνα**, πρόεδρ**ος**—προεδρ**ίνα**·

—**ού** : κοσκιν**άς**—κοσκιν**ού**, μυλων**άς**—μυλων**ού**·

---

(1) Αὐτὸ συμβαίνει γιὰ τὰ οὐσιαστικά ὀνόματα, σύμφωνα μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Γλωσσολογίας προῆρθαν ἀρχικὰ ἀπὸ ἐπίθετα, ποὺ οὐσιαστικοποιήθηκαν ἀργότερα : π.χ. ὁ καλόγερος (ἐπίθ.)—ὁ καλόγερος (οὐσ.)· ὁ ἡγούμενος (μετοχή) — ἡγούμενος (οὐσιαστικό).

δάσκαλος — δασκάλα ⁽¹⁾, νοσοκόμος — νοσοκόμα,
σκλάβος—σκλάβα.

§ 236. Σὲ ὅσα ὁμῶς ὀνόματα εἶναι ἀνάγκη νὰ φανερωθῇ τὸ θηλυκὸ γένος τοῦ οὐσιαστικοῦ, καὶ δὲν ὑπάρχει, τότε θέτομε τὴ λέξι : ἡ γυναῖκα·

π.χ. ἡ γυναῖκα συγγραφέας, ἡ γυναῖκα διανομέας, ἡ γυναῖκα κουρέας κλπ.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

§ 237. Τὰ οὐσιαστικὰ κάθε κλίσης χωρίζονται σὲ *ισοσύλλαβα* καὶ σὲ *ἀνισοσύλλαβα*.

Ἰσοσύλλαβα λέγονται ὅσα ἔχουν ἴσες συλλαβὲς σὲ ὅλες τὶς πτώσεις· π.χ. κῆπος, κήπου, κῆπον—κῆποι, κήπων, κήπους.

§ 238. *Ἀνισοσύλλαβα* λέγονται ὅσα δὲν ἔχουν σὲ ὅλες τὶς πτώσεις ἴσες συλλαβὲς, ἀλλὰ σὲ ὁρισμένες πτώσεις ἔχουν περισσότερες ἀπὸ ὅ,τι στὴν ὀνομαστικὴν·

π.χ. ἡ μάνα, τῆς μάνας — οἱ μανάδες, τῶν μανάδων· τὸ τρέξιμο, τοῦ τρεξίματος—τὸ κύμα, τοῦ κύματος, τὰ κύματα· τὸ γράψιμο, τοῦ γραψίματος, τὰ γραψίματα κλπ.

Σημ. *Ἀνισοσύλλαβα* ὀνόματα ὑπάρχουν καὶ στὶς τρεῖς κλίσεις καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ξεχωρίζωμε κάθε φορά.

§ 239. Μὲ τὸν *ἀνισοσυλλαβισμό* αὐτὸ τῶν λέξεων τῆς Δημοτικῆς κατορθώνομε νὰ διατηρήσωμε καὶ στὸν πληθυντικὸ τὸ καταληκτικὸ φωνῆεν τοῦ ἐνικοῦ·

---

(1) Δασκάλα καὶ δασκάλισσα, (ὁ) θεῖος—(ἡ) θεία, ἥρωας—ἥρω-
ίδα, παπὰς—παπαδιά, ἐργάτης—ἐργάτρια καὶ ἐργάτισσα, αὐτοκράτορας
—αὐτοκρατορίσσα, γιατρός—γιατρίνα καὶ γιάτρισσα, φίλος—φίλη
καὶ φιλενάδα. Τοῦ δὲ ἀρσενικοῦ (ὁ) βουλευτής, τὸ θηλ. (ἡ) βουλευ-
τίνα· ἐνῶ στὴν Καθαρεύουσα εἶναι : ἡ *βουλευτῆς* (γυνή).

π.χ. ὁ καφῆς	τοῦ καφέ	— οἱ καφέδες
ὁ ψωμάς	τοῦ ψωμά	— οἱ ψωμάδες
ὁ ἄμαξας	τοῦ ἄμαξᾶ	— οἱ ἄμαξᾶδες
ὁ παποῦς	τοῦ παποῦ	— οἱ παποῦδες
ἡ κυρά	τῆς κυρᾶς	— οἱ κυράδες
ἡ μαῖμου	τῆς μαῖμοῦς	— οἱ μαῖμοῦδες
τὸ κύμα	τοῦ κύματος	— τὰ κύματα
τὸ αἷμα	τοῦ αἵματος	— τὰ αἷματα κλπ.

§ 240. Τὰ ἀνισοσύλλαβα παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον πότε-
ρο στὴν κλίση τους παρὰ στὴν ὀρθογραφία, γιατί αὐτὰ τονί-
ζονται κανονικά, μὲ τὴ **θέση τοῦ τόνου**, πὺν ἀπαιτεῖ ἡ κάθε
λέξη: ἄν τονίζεται δηλαδὴ στὴ λ ή γ ο υ σ α, στὴν π α ρ α λ ή-
γ ο υ σ α ἢ στὴν π ρ ο π α ρ α λ ή γ ο υ σ α (ἄγερ-ας — ἄγερ-
δες, παποῦς — παποῦδες κλπ.)

ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

§ 241. Ἡ Δημοτικὴ γλῶσσα ἀντικαθιστᾷ καὶ ἐξομοιώνει
ὅλα τὰ ἀρχαῖα ἀρσενικά **τριτόκλιτα**, πὺν τὰ μετατρέπει σὲ **-ας**
ὀνόματα, **πρωτόκλιτα**:

π. χ. ὁ (ἄηρ) — ἄγερ-ας, ὁ (χαράκτηρ) — χαράκτηρ-ας.

Ἔτσι: ὁ (πατήρ) — πατέρ-ας, ὁ (αἰὼν) — αἰών-ας, ὁ (ἄγων) —
ἄγών-ας, ὁ (μῆν) — μήν-ας, ὁ (λιμὴν) — λιμέν-ας, ὁ (ρήτωρ) —
ρήτορ-ας, ὁ (γείτων) — γείτον-ας, ὁ (πρῆγνιψ) — πρῆγνιπ-ας.

§ 242. Μετατρέπει ἐπίσης ὅλα τὰ θηλυκὰ **τριτόκλιτα**
τῆς Ἀρχαίας καὶ τῆς Καθαρεύουσας, σὲ θηλυκὰ **δευτερόκλιτα**
μὲ **-α** ἢ μὲ **-η** (σὲ πρωτόκλιτα δηλ. μὲ τὴν παλαιότερη διαίρεση):

π. χ. ἡ (μήτηρ) — μητέρ-α, ἡ (θυγάτηρ) — θυγατέρ-α, ἡ (νύξ)
— νύχτ-α, ἡ (φλέψ) — φλέβ-α, ἡ (θρίξ) — τρίχ-α, ἡ (ράχis) — ράχ-η,
ἡ (βρύσις) — βρύσ-η, ἡ (βάπτισis) — βάπτισ-η, ἡ (κόνis) — σκόν-η,
ἡ (λέξις) — λέξ-η, ἡ (κλίσις) — κλίσ-η κ. ἄ.

§ 243. Στὸν πληθυντικὸ σχηματίζει τὴν ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ γενικὰ μὲ τὴν κατάληξιν **-ες** καὶ στὰ ἀρσενικὰ καὶ στὰ θηλυκὰ ὀνόματα (δίχως καμιά ἐξαιρέση)·

π.χ. οἱ πατέρες, τοὺς πατέρες, οἱ μῆνες, τοὺς μῆνες —οἱ μητέρες, τὶς μητέρες, οἱ ράχες, τὶς ράχες.

Ἔτσι : οἱ νίκες - τὶς νίκες, οἱ ὄρες - τὶς ὄρες, οἱ μάχες - τὶς μάχες, οἱ μέρες - τὶς μέρες κλπ.

§ 244. Ἀπὸ τὶς τέσσερις πτώσεις ποὺ διατηρεῖ ἡ Δημοτικὴ, τὴ βασικὴ θέση ἔχει ἡ **αἰτιατικὴ** πτῶση, ποὺ ἀπ' αὐτὴν ἐσχηματίσθηκε σὲ ἀρκετὰς περιπτώσεις καὶ ἡ ὀνομαστικὴ.

§ 245. Ἡ Δημοτικὴ περιορίζει πολὺ τὴ πτῶση τῆς **γενικῆς** στὴ σύνταξιν καὶ τὴν ἀντικαθιστᾷ, πολλὰς φορές, μὲ τὴν ἐμπερόθετον αἰτιατικὴν : (π.χ. νερὸ τῆς βρύσης - νερὸ ἀπὸ τῆς βρύσης· τὴν ἄκρην τοῦ βουνοῦ —τὴν ἄκρην **στοῦ** βουνοῦ) ἢ τὴν ἀντικαθιστᾷ μὲ ἀπλή ὀνομαστικὴν : π.χ. ἕνα ποτήρι ἀπὸ νεροῦ - ἕνα ποτήρι νερό, ἕνα μπουκέτο ἀπὸ λουλούδια - ἕνα μπουκέτο λουλούδια κλπ.).

§ 246. Τὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ δὲν τὴ σχηματίζουν ὅλα ἀνεξαίρετα τὰ οὐσιαστικὰ ὀνόματα· Κάποτε λείπει ἡ γενικὴ ἐντελῶς ἢ σχηματίζεται κάπως δύσκολα ¹.

π.χ. οἱ μάνες - τῶν μανάδων, οἱ λεβέντες - τῶν λεβέντηδων, οἱ βαφτίσεις - τῶν βαφτίσεων. Ἀλλὰ δὲ λέμε τόσο συχνά : τὰ ἀρνάκια - τῶν ἀρνακιῶν, οἱ κότες - τῶν κοτῶν κ. τ. ὅμοια.

§ 247. Ἄλλο βασικὸ γνῶρισμα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς εἶναι ἡ διαφύλαξις τοῦ καταληκτικοῦ φωνήεντος τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ, τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων, καὶ στὴ γενικὴ καὶ αἰτιατικὴ (καὶ κλητικὴ) τοῦ ἐνικοῦ·

π.χ. ὁ στρατιώτης, τοῦ στρατιώτη, τὸν στρατιώτη (ἔστρατιώτη)—ὁ πεταλωτής, τοῦ πεταλωτῆ, τὸν πεταλωτῆ (ἔπεταλω-

(1) Βλέπε στὴ γενικὴ Εἰσαγωγή : Τὰ κυριότερα χαρακτηριστικὰ τῆς Δημοτικῆς (σελ. 9, § 2).

τῇ)—ἡ μούσα, τῆς μούσας, τῇ μούσᾳ (ᾧ μούσα)—ἡ μάγισσα, τῆς μάγισσας, τῇ μάγισσᾳ, - ἡ χήνα, τῆς χήνας, τῇ χήνᾳ - ἡ Ἡρώ, τῆς Ἡρώς, τὴν Ἡρώ.

§ 248. Ἡ Δημοτικὴ γλῶσσα προτιμᾷ ἐπίσης τὴν **τονικὴ ἐξίσωση** τῶν ὀνομάτων. Ἔχει δηλαδὴ βάσιν τὸν ἀρχικὸ τόνο τῆς ὀνομαστικῆς, ποὺ τὸν διατηρεῖ καὶ σ' ὅλες στὶς ἄλλες πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ, σὰ **βασικὸ** τόνο·

π.χ. ἡ αἴθουσα, τῆς αἴθουσας, τὴν αἴθουσα - ἡ ἄμαξα, τῆς ἄμαξας, τὴν ἄμαξα - ἡ ἀνοιξη, τῆς ἀνοιξης, τὴν ἀνοιξη κ.ἄ.

§ 249. Αὐτὸ γίνεται κανονικὰ προπάντων στὰ ἐπίθετα¹.

π.χ. ὁ καλόνυχος, τοῦ καλόνυχου, τὸν καλόνυχον - ἡ καλόνυχη, τῆς καλόνυχης, τὴν καλόνυχην κλπ.

ΚΛΙΣΗ ΚΑΙ ΟΡΘΟΣ ΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

(ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΗ)

§ 250. Τὰ ἀρσενικὰ τῆς α' κλίσης ἔχουν τὶς παρακάτω καταλήξεις καὶ τελειώνουν στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ σὲ **-ς**. Αὐτὰ χωρίζονται στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα σὲ δύο τάξεις:

Στὴν **πρώτη τάξη** ἀνήκουν ὅλα τὰ ἀρσενικὰ ποὺ τελειώνουν σὲ: **-ας, -ης, -ες, -ους**.

Στὴ **δεύτερη τάξη** ἀνήκουν ὅσα ἀρσενικὰ τελειώνουν σὲ **-ος**. Τὰ ἰσοσύλλαβα σὲ **-ας** εἶναι **παροξύτονα** (ἀγῶνας - αἰώνας...) καὶ **προπαροξύτονα** (γείτονας...). **Ὁξύτονα** ἰσοσύλλαβα σὲ **-ας** δὲν ὑπάρχουν.

Στὰ ἰσοσύλλαβα οὐσιαστικὰ σὲ **-ας** ἡ γενικὴ, αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ εἶναι ὅμοιες: τοῦ αἰώνα, τὸν αἰώνα, (ᾧ) αἰώνα (μὲ δξεία καὶ ὄχι μὲ περισπωμένη).

1) Αὐτὸ γίνεται καὶ στὰ σύνθετα οὐσιαστικά, ἐνῶ στὰ ἀπλά οὐσιαστικά συνήθως ὁ τόνος τῆς ὀνομαστικῆς κατεβαίνει στὴ παραλήγουσα· π.χ. ὁ ἄνθρωπος - τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἄγγελος - τοῦ ἀγγέλου κλπ.

§ 251. Κλίση ἄρσενικῶν ἰσοσυλλάβων ὀνομάτων σέ -ας.

Ἑ ν ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς					
ὁ	πατέρ-ας	ὁ	ἁγών-ας	ὁ	γείτον-ας
τοῦ	πατέρ-α	τοῦ	ἁγών-α	τοῦ	γείτον-α
τὸν	πατέρ-α	τὸν	ἁγών-α	τὸν	γείτον-α
ὦ(ἔ)	πατέρ-α	ὦ(ἔ)	ἁγών-α	ὦ(ἔ)	γείτον-α
Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς					
οἱ	πατέρ-ες	οἱ	ἁγών-ες	οἱ	γείτον-ες
τῶν	πατέρ-ων	τῶν	ἁγών-ων	τῶν	γείτον-ων
τούς	πατέρ-ες	τούς	ἁγών-ες	τούς	γείτον-ες
ὦ(ἔ)	πατέρ-ες	ὦ(ἔ)	ἁγών-ες	ὦ(ἔ)	γείτον-ες

§ 252* Εἴσι κλίνονται πολλὰ ὀνόματα τῆς Δημοτικῆς :

(ὁ) ἁγώνας, κανόνας, λιμένας, αἰθέρας, αἰώνας, πυθμένας, σωλήνας, κλητήρας, λαμπτήρας, νιπτήρας, ὁδοστρωτήρας, ἐλαιώνας, ξενώνας, στρατώνας, χειμώνας, (ὁ) ἰδρώτας, ὁ ἐνεστώτας, ὁ ἄμβωνας, ὁ θώρακας, ὁ ἥρωας, ὁ πίνακας, ὁ πρόσφυγας, ὁ ρήτορας, ὁ Ἀγαμέμνωνας, Μίνωας, Κύκλωπας κ. ἄ.

§ 253. Κλίση ἄρσενικῶν σέ -ης καὶ -της ἰσοσυλλάβων ὀνομάτων.

Ἑ ν ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς			
ναύτης	ἐργάτης	ποιητής	σπουδαστής
ναύτη	ἐργάτη	ποιητῇ	σπουδαστῇ
ναύτη	ἐργάτη	ποιητῇ	σπουδαστῇ
ναύτη	ἐργάτη	ποιητῇ	σπουδαστῇ
Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς			
ναῦτες	ἐργάτες	ποιητῆς	σπουδαστῆς
ναυτῶν	ἐργατῶν	ποιητῶν	σπουδαστῶν
ναῦτες	ἐργάτες	ποιητῆς	σπουδαστῆς
ναῦτες	ἐργάτες	ποιητῆς	σπουδαστῆς

§ 254. Τα **παροξύτονα** ἀπὸ τὰ σέ - **ης**, στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα :

τῶν ἐπιβατῶν, τῶν πολιτῶν, τῶν καλλιτεχνῶν σπουργιτῶν κλπ.

§ 255. Κλίση ἀνισοσυλλάβων ἀρσενικῶν σέ : - **ής**, - **ές**,

Ἑ ν ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς			
πραματευτῆς	βαρκάρης	φούρναρης	καφές
πραματευτῆ	βαρκάρη	φούρναρη	καφέ
πραματευτῇ	βαρκάρη	φούρναρη	καφέ
πραματευτῇ	βαρκάρη	φούρναρη	καφέ
Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς			
πραματευτάδες	βαρκάρηδες	φουρνάρηδες	καφέδες
πραματευτάδων	βαρκάρηδων	φουρνάρηδων	καφέδων
πραματευτάδες	βαρκάρηδες	φουρνάρηδες	καφέδες
πραματευτάδες	βαρκάρηδες	φουρνάρηδες	καφέδες

§ 256. Κλίση ἰσοσυλλάβων ἀρσενικῶν ὀνομάτων
σέ - ὸς- καὶ ἀνισοσυλλάβων σέ - οῦς

Ἑ ν ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς			
λαὸς	κῆπος	δάσκαλος	παποῦς
λαοῦ	κήπου	δασκάλου	παποῦ
λαὸ(ν)	κῆπο(ν)	δάσκαλο(ν)	παποῦ
λαῖ	κῆπε	δάσκαλε	παποῦ
Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς			
λαοὶ	κῆποι	δάσκαλοι	παποῦδες
λαῶν	κήπων	δασκάλων	παποῦδων
λαοὺς	κήπους	δασκάλους	παποῦδες
λαοὶ	κῆποι	δάσκαλοι	παποῦδες

Σημ. Κατὰ τὸ παπoύς κλίνονται, χωρὶς πληθυντικὸ ἀριθμὸ, καὶ τὰ ἀρχαιοκλιτὰ συνηρημένα ὀνόματα: *νοῦς, πλοῦς* καὶ *ροῦς*, ἀλλὰ αὐτὰ παίρνουν περισπωμένη, ἐπειδὴ προῆρθαν ἀπὸ συναίρεση. Ἔτσι καὶ τὸ κύριο Ἑβραϊκὸ ὄνομα: Ἰησοῦς.

Γύμνασμα 11ο.—Νά βρεθοῦν πέντε ὀνόματα ἀπὸ ὅλες τίς τάξεις τῶν ἀρσενικῶν (ἰσοσυλλάβων καὶ ἀνισοσυλλάβων) ὀνομάτων καὶ νά κλιθοῦν δύο ἀπὸ κάθε κατηγορία.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

§ 257. Ἀπὸ τὰ ἀρσενικὰ ὀνόματα ποὺ τελειώνουν σὲ - *ονας*, τὰ περισσότερα γράφονται μὲ - *ω* (- *ώνας*): ἀμπελώνας, ἀνθώνας, δαφνώνας, ἐλαιώνας, αἰώνας, Παρθενώνας, Μαραθώνας, Κιθαιρώνας, ὁ Πλάτωνας, ὁ Ἀπόλλωνας κλπ.

§ 258. *Ἐξαιροῦνται* πολὺ ὀλίγα μόνον ὀνόματα, ποὺ γράφονται μὲ - *ο* (ὄμικρο) — *ονας*. Τὰ κυριότερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι: ὁ γείτονας, γνώμονας, ἐπιστήμονας, κηδεμόνας, ὁ ἡγεμόνας, ὁ κανόνας, ὁ ἀλαζόνας, ὁ συνδαιτημόνας, ὁ Μακεδόνας, ὁ Στρυμόνας, ὁ Σάξονας, ὁ Ἀγαμέμνονας, Ἀλιάκμονας, Ἰάσονας, Ἀρίονας καὶ μερικὰ ἄλλα μυθολογικὰ ὀνόματα σπανιότερα.

§ 259. Ὅλα τὰ ἀρσενικὰ *π ρ ο π α ρ ο ξ ύ τ ο ν α* ὀνόματα, ποὺ τελειώνουν σὲ - *ορας* γράφονται μὲ *ο*: ὁ αὐτοκράτορας, διδάκτορας, εἰσπράκτορας, ρήτορας, Νέστορας. Ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστα, κυρίως ξενικὰ ὀνόματα, ὅπως π.χ. δικτάτωρας¹, Βίκτωρας (ποὺ κι' αὐτὰ μποροῦν νὰ γράφονται μὲ *ο*).

§ 260. Τὰ ἀρσενικὰ ποὺ τελειώνουν σὲ - *τήρας* γράφονται ὅλα μὲ - *η* καὶ μὲ *ὄξεϊα*: ἀναπτήρας, ζωστήρας, σωτήρας².

1) Ἀπὸ τὴ Λατινικὴ λέξι dictator - dictatōris (=στρατηγός) καὶ Victor - Victōris (=νικητής).

2) Τὸ δὲ *μάρτυρας* γράφεται κανονικὰ μὲ *υ*, ἀπὸ τὴν ἀρχαία λέξι: ὁ μάρτυς, τοῦ μάρτυρος.

§ 261. Τὰ δὲ εἰς - **έας** ἄρσενικά ὀνόματα γράφονται ὅλα μὲ **ε** : ὁ γραμματέας, ὁ συγγραφέας, ὁ κουρέας, ὁ διανομέας.

Σημ. Τὸ τελικὸν - **ν** τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἄρσενικῶν ὀνομάτων, ποὺ ἔχει ἡ Ἀρχαία καὶ ἡ καθαρεύουσα, ἡ Δημοτικὴ γλῶσσα τὸ παραλείπει συνήθως·

π.χ. τὸν ποταμό(ν), τὸν οὐρανό(ν), τὸν δρόμο(ν), τὸν πλάτανο(ν), τὸν μαθητή(ν), τὸν ἰδρυτή(ν), τὸν στρατιώτη(ν).

Γενικὸς κανόνας : Ἡ μακρόχρονη γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ὄλων τῶν ὀνομάτων, ὅταν τονίζεται στὴ λήγουσα, παίρνει περισπωμένη·

π.χ. ὁ γιατρός - τοῦ γιατροῦ, ὁ μαθητής - τοῦ μαθητῆ, ὁ ψαρὰς - τοῦ ψαρᾶ, τὸ παιδί - τοῦ παιδιοῦ — τῶν γιατρῶν, τῶν μαθητῶν, τῶν παιδιῶν, κλπ.

Γύμνασμα 12ο. Νὰ τονιστοῦν σωστὰ καὶ νὰ κλιθοῦν μερικὰ ἀπὸ τὰ παρακάτω ἄρσενικά ὀνόματα :

(ο) ἀνεμιστήρας, νιπτήρας, λαμπτήρας, γείτονας, ἥρωας, μαρτυρας, αἰώνας—ἀγώνας—ἀμαξας, γαλατας, μαρμαρας—Μυστρας, Παναμας, ἄρχοντας, γεροντας, δρακοντας, γιγαντας, φυλακας, ρητορας—χειμῶνας, μηνας, στρατωνας, κανονας, ἐπιστημονας, Ἀγαμεμνονας, Μακεδονας, Παρθενωνας—ἀθλητης, μαθητης, ἰδρυτης, στρατιωτης, νησιωτης—Ἡπειρωτης, Βολιωτης, Σουλιωτης, δεσποτης.

Ὅλα τὰ ἄρσενικά οὐσιαστικά σχηματίζουν τὴ γενική, αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς τὸ τελικὸν - **ς** τῆς ὀνομαστικῆς καὶ ἔχουν αὐτὲς τὶς πτώσεις ὅμοιες : (ὁ γαλατᾶς) τοῦ γαλατᾶ, τὸν γαλατᾶ — ὁ μαθητῆς, τοῦ μαθητῆ, τὸν μαθητῆ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄρσενικά σὲ - **ος** : (ὁ ποταμός), τοῦ ποταμοῦ — ποταμὲ κλπ.

Ἡ κατάληξις τοῦ πληθυντικοῦ, ὅπως ὄλων γενικὰ τῶν ὀνομάτων, γράφεται μὲ - **ων**.

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΘΗΛΥΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

(ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΛΙΣΗ)

§ 262. Τὰ θηλυκὰ τῆς Δημοτικῆς χωρίζονται καὶ αὐτὰ σὲ *ἰσοσύλλαβα* : ἡ ἐλπίδα—οἱ ἐλπίδες, ἡ μητέρα—οἱ μητέρες κ.ἄ. καὶ σὲ *ἀνισοσύλλαβα* : ἡ ἀλεπού—οἱ ἀλεποῦδες, μαῖμου—μαῖμοῦδες, ἡ μυλωνού—μυλωνοῦδες, γλωσσού=γλωσσοῦδες.

§ 263. Κλίση καὶ ὀρθογραφία θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς Δημοτικῆς μὲ καταλήξεις σὲ - α.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς				
ἡ	ῶρα	χαρά	γλώσσα	ἐλπίδα
τῆς	ῶρας	χαρᾶς	γλώσσας	ἐλπίδας
τῇ(ν)	ῶρα	χαρά	γλώσσα	ἐλπίδα
ῶ (ῆ)	ῶρα	χαρά	γλώσσα	ἐλπίδα
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς				
οἱ	ῶρες	χαρεῖς	γλῶσσες	ἐλπίδες
τῶν	ῶρων	χαρῶν ¹	γλωσσῶν	ἐλπίδων
τίς	ῶρες	χαρεῖς	γλῶσσες	ἐλπίδες
ῶ (ῆ)	ῶρες	χαρεῖς	γλῶσσες	ἐλπίδες

§ 264. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ θηλυκὰ ὀνόματα τονίζονται σὲ ὅλες τὶς πτώσεις, ὅπου τονίζονται καὶ στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ : ἡ ἐλπίδα, τῆς ἐλπίδας—οἱ ἐλπίδες, ἡ πατρίδα, τῆς πατρίδας—οἱ πατρίδες, τῶν πατρίδων κ.τ.λ.

1) Ἡ χρῆσις τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ (τῶν χαρῶν) δὲν συνηθίζεται τόσο, σχηματίζεται ὅμως σὲ ἄλλα ἀρχαιοκλίτα θηλυκὰ : τῶν καρδιῶν, τῶν χωρῶν, τῶν ἡμερῶν, τῶν γυναικῶν κλπ.

§ 265. Δὲν ἀκολουθοῦν τὸν παραπάνω κανόνα :

α) Τὰ ἀρχαιοκλιτα θηλυκὰ σὲ —**ος** : ἡ σύνοδος, συνόδου·
ἡ ἐγκύκλιος—τῆς ἐγκυκλίου—τῶν ἐγκυκλίων.

β) Τὰ ἀρχαιοκλιτα θηλυκὰ ὀνόματα σὲ —**α** καὶ σὲ —**η** :
ἡ ὥρα, τῆς ὥρας—τῶν ὥρῶν, ἡ νίκη, τῆς νίκης—τῶν
νικῶν, ἡ δύναμη, τῆς δυνάμεως—οἱ δυνάμεις, τῶν δυνάμεων,
ἡ θάλασσα, τῆς θάλασσης—οἱ θάλασσοι, τῶν θαλασσῶν,
ἡ αἴθουσα, τῆς αἴθουσας—οἱ αἴθουσες—τῶν αἰθουσῶν.

§ 266. Ὁρθογραφία θηλυκῶν ὀνομάτων σὲ —**η**.

Ἑ ν ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς

ἡ	τιμὴ	κόρη	δύναμη	χάρη
τῆς	τιμῆς	κόρης	δυνάμεως	χάρης
τῇ(ν)	τιμῇ	κόρῃ	δυνάμει	χάρει
ῶ (ῆ)	τιμῇ	κόρῃ	δυνάμει	χάρει

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς

οἱ	τιμῆς	κόρες	δυνάμεις	χάρες
τῶν	τιμῶν	κορῶν	δυνάμεων	(—) ¹
τις	τιμῆς	κόρες	δυνάμεις	χάρες
ῶ (ῆ)	τιμῆς	κόρες	δυνάμεις	χάρες

Γενικὲς γραμματικὲς καὶ ὀρθογραφικὲς παρατηρήσεις
γιὰ τὰ ἀρχαιοκλιτα θηλυκὰ σὲ —**α** καὶ —**η**.

§ 267. Ἡ κατάληξη —**α** ὅλων τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων
τῆς Δημοτικῆς λαμβάνεται ὡς **μακρά**. Γι' αὐτὸ ὅλα γενικῶς
τὰ θηλυκὰ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ποὺ τελειώνουν σὲ —**α**,
ὀξύνονται· π.χ. (ἡ) **μοῖρα**, **μούσα**, **γλώσσα**, **πεῖνα**, **πλατεῖα**,
γυναῖκα, **προίκα**, **ρώγα**, **συρήνα**, **σφήνα**, **χήνα** κλπ.
(ἐνῶ στὴν Καθαρεύουσα αὐτὰ παίρνουν **περισπωμένη**).

1) Ἡ γενική τοῦ πληθυντ. σ' αὐτὴ τὴ λέξη δὲν συνηθίζεται· ἀντὶ
γιν' αὐτὴ βάζομε τὴν πρόθεση **ἀπὸ** μὲ αἰτιατική (π.χ. **ἀπὸ** τῆς χάρες).

§ 268. Τὰ θηλυκὰ ὀνόματα συνήθως στὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἑνικοῦ ἀπὸ τὴν παραλήγουσα στὴ λήγουσα·

π. χ. τῶν Μουσῶν, τῶν γλωσσῶν, τῶν ἡμερῶν, τῶν νικῶν, τῶν ριζῶν, τῶν χωρῶν, τῶν σφαιρῶν, τῶν ὥρῶν κλπ.

Ἡ ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα στὴν λήγουσα·

π. χ. οἱ (ὄρνιθες)—τῶν ὀρνίθων, (οἱ κοινότητες)—τῶν κοινοτήτων, (οἱ ταχύτητες)—τῶν ταχυτήτων, τῶν θαλασσῶν.

§ 269. Ἡ κατάληξις —η τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς Δημοτικῆς, πού προέρχεται ἀπὸ ἀρχαϊκόκλιτα θηλυκὰ ὀνόματα σὲ -ις (γενικὴ —εως) πρέπει νὰ γράφεται μὲ —η (καὶ ὅχι μὲ -ι), γιὰτὶ ἐξομοιώθηκε μορφολογικὰ μὲ τὰ λοιπὰ ὀνόματα σὲ -η τῆς Δημοτικῆς (νίκη —νίκης) καὶ σχηματίζει κανονικότερα τὴ γενικὴ τοῦ ἑνικοῦ σὲ —ης·

π. χ. ἡ ἀντάμωσις—τῆς ἀντάμωσις, ἡ βρύση—τῆς βρύσης, κλπ.

Ἔτσι : ἡ ράχη—τῆς ράχης, ἡ θύμηση—τῆς θύμησης, ἡ καλυτέρευσις—τῆς καλυτέρευσης, ἡ καλοπέρασις—τῆς καλοπέρασης, ἡ ζάχαρις—τῆς ζάχαρης, ἡ κούρασις—τῆς κούρασης, ἡ χώνεψις—τῆς χώνεψης, ἡ χάρις—τῆς χάρης, ἡ φώτισις —τῆς φώτισης, ἡ σκόνις—τῆς σκόνης, ἡ γνώσις—τῆς γνώσης.

Σημ. Ἡ γενικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν θηλυκῶν αὐτῶν ὀνομάτων ἀκόμη δὲν ἔχει ἐπικρατήσει ὀριστικά, καὶ γι' αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύη παρὰλληλα καὶ ὁ λογιότερος σχηματισμὸς τους σὲ -εως (ὅπως λ. χ. τῆς Κυβέρνησης καὶ Κυβερνήσεως)· ὑποχωρεῖ ὅμως συνεχῶς ἡ λόγια αὐτὴ κατάληξις -ις (-εως) μπροστὰ στὴ λαϊκότερη κατάληξις μὲ -η (ἦτα) (γενικὴ -ης).

§ 270. Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὑπερδισύλλαβων θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς Δημοτικῆς διατηρεῖ πάντα τὸν τόνο τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ·

π. χ. οἱ δυνάμεις—τῶν δυνάμεων, οἱ εἰδήσεις—τῶν εἰδήσεων, οἱ συντάξεις—τῶν συντάξεων.

§ 271. Τὰ θηλυκὰ ὀνόματα τῶν γυναικῶν, ποὺ τελειο-
νουν σὲ - (ο), γράφονται ὅλα μὲ - ω·

π.χ. ἡ Ἀγγέλω, ἡ Δέσπω, ἡ Μάρω, ἡ Φρώσω, ἡ Ἡρώ.

§ 272. Τὰ θηλυκὰ τοπικὰ ὀνόματα σὲ - (ο) γράφονται
μὲ - ο (ὄμικρο) καὶ συχνὰ δίχως τὸ - ς τῆς ὀνομαστικῆς·

π.χ. ἡ Μύκονο, ἡ Σάμο, ἡ Σκιαθο, ἡ Σκύρο, ἡ Χίο,
ἡ Λέσβο, ἡ Λέρο, ἡ Ρόδο, ἡ Κύπρο κλπ.

§ 273. Ἐξαιρεῖται μόνο τὸ θηλυκὸ ὄνομα : ἡ Κῶ (ἀρχ.
Κῶς) καὶ τὸ νεώτερο ὄνομα ἡ Ζαχάρω (στὴ Μεσσηνία).

§ 274. Ὅρθογραφία θηλυκῶν ὀνομάτων
σὲ - οὔ, - ος καὶ σὲ - ῶ

Ἑ ν ι κ ὸ ς ἀ ρ ι θ μ ὸ ς					
ἡ	ἄλεπου	ἐγκύκλιος	ὀδὸς	Ἡρῶ	Φρόσω
τῆς	ἄλεπους	ἐγκυκλίου	ὀδοῦ	Ἡρῶς	Φρόσως
τῇ(ν)	ἄλεπου	ἐγκύκλιο	ὀδδ(ν)	Ἡρῶ	Φρόσω
ῶ(ῆ)	ἄλεπου	ἐγκύκλιο	ὀδὸς	Ἡρῶ	Φρόσω
Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς ἀ ρ ι θ μ ὸ ς					
οἱ	ἄλεπουδες	ἐγκύκλιες ⁽¹⁾	ὀδοι		
τῶν	ἄλεπούδων	ἐγκυκλίων	ὀδῶν	—	—
τις	ἄλεπουδες	ἐγκύκλιες	ὀδούς		
ῶ(ῆ)	ἄλεπουδες	ἐγκύκλιες	ὀδοι		

§ 275. Ὅλα σχεδὸν τὰ θηλυκὰ ὀνόματα τῆς Δημοτικῆς
σηματίζουν τὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴ μὲ ἓνα
τελικὸ -ς : (ἡ βρύση) - τῆς βρύσης, ἡ χάρη - τῆς χάρης·
Ἔτσι : τῆς τιμῆς, τῆς χαρᾶς, τῆς ἀλήθειας, τῆς μέλισσας κλπ.

1) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ κάμνει καὶ : οἱ ἐγκύκλιοι·
ἡ δὲ αἰτιατικὴ : τις ἐγκύκλιες καὶ τις ἐγκυλίους.

«Ἡ Δημοτικὴ μας γλῶσσα καὶ ἡ Ὅρθογραφία της» Ε. ΔΑΝΤΗ 6

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀρχαϊόκλιτα θηλυκὰ ὀνόματα σὲ -ος·

π.χ. ἡ ὁδὸς - τῆς ὁδοῦ, ἡ μέθοδος - τῆς μεθόδου, ἡ ἄβυσσος - τῆς ἀβύσσου, ἡ πρόοδος - τῆς προόδου κλπ.

§ 276. Ἡ νεοελληνικὴ κατάληξις - **αινα** ὅλων τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων γράφεται μὲ - **αι**·

π.χ. ἡ λύ**καινα**, ἡ Γιώργ**αινα**, ἡ Γιάνν**αινα**, ἡ Κώστ**αινα**.

Γύμνασμα 12^ο.—Νὰ βρεθοῦν διάφορα θηλυκὰ (οὐσιαστικά) ὀνόματα ἰσοσύλλαβα ἢ ἀνισοσύλλαβα σὲ - **α** καὶ σὲ - **η** καὶ νὰ κλιθοῦν καὶ ὀρθογραφηθοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς Δημοτικῆς : (ὅπως π.χ. ἡ μάνα, ἡ πείνα, ἡ νύχτα, ἡ ἄγκυρα, ἡ σειρήνα, ἡ σελίδα, ἡ σπίθα, ἡ φλόγα, ἡ βροχή, ἡ δραχμή, ἡ πηγὴ, ἡ ζέστη - ἡ βράση, ἡ σκόνη, ἡ ὄρεξις ἡ βάφτις, ἡ ἀνοιξη, ἡ παράσταση, ἡ Πόλη κ.ἄ.).

ΚΛΙΣΗ ΚΑΙ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

(ΤΡΙΤΗ ΚΛΙΣΗ)

§ 277. Οὐδέτερα ἰσοσύλλαβα σὲ - **ι** καὶ - **ο**

Ἑνικὸς ἀριθμὸς					
τὸ	παιδ ι	χέρ ι	τραγουδ ι	πεῦ κο	χωρι δ
τοῦ	παιδι οῦ	χερι οῦ	τραγουδι οῦ	πεύκ ου	χωρι οῦ
τὸ	παιδ ι	χέρ ι	τραγουδ ι	πεῦ κο	χωρι δ
ὦ (ἔ)	παιδ ι	χέρ ι	τραγουδ ι	πεῦ κο	χωρι δ
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς					
τὰ	παιδι α	χέρ ια	τραγουδ ισ	πεῦ κα	χωρι ὰ
τῶν	παιδι ῶν	χερι ῶν	τραγουδι ῶν	πεύκ ων	χωρι ῶν
τὰ	παιδι α	χέρ ια	τραγουδ ια	πεῦ κα	χωρι ὰ
ὦ (ἔ)	παιδι α	χέρ ια	τραγουδ ια	πεῦ κα	χωρι ὰ

§ 278. Σύμφωνα με τὸ *παιδί* κλίνονται πάρα πολλά ὀνόματα: (τὸ) *βιολί*, *γυαλί*, *κλειδί*, *χαλί*, *κρασί*, *μυστήρι*, *σπαθί*, *ραβδί*, *σταμνί* — *Καστρί*, *Δαφνί*, *Πυργί* κ.ἄ.

§ 279. Κατὰ τὸ *χέρι* κλίνονται: (τὸ) *ἄστέρι*, *καλοκαίρι*, *μαχαίρι*, *νυστέρι*, *πανέρι*, *περιστέρι*, *ταίρι* κ.ἄ. πολλά.

§ 280. Σύμφωνα με τὸ *τραγούδι* κλίνονται: (τὸ) *ἄγγελουδι*, *λουλούδι*, τὸ *καράβι*, (τὸ) *μέλι*, τὸ *θυμάρι*, τὸ *χνούδι*, τὸ *μεσημέρι*, τὸ *παιχνίδι*, τὸ *παραμύθι*, *ποτήρι*, *σπίτι*, *σιτάρι*, *σαπούνι*, *φρύδι*, *τρυγόνι*, *χιόνι*, *ψάρι* κλπ.

§ 281. Σύμφωνα με τὸ *πέυκο* κλίνονται: τὸ *γέλιο*, *δέντρο*, *δῶρο*, *ζῶο*, *καπέλο*, *μῆλο*, *ροῦχο*, *σύκο*, *φύλλο*, *θρανίο*, *πλοῖο*, *στοιχεῖο*, *σχολεῖο*, *ταμεῖο*, *ὑπουργεῖο* κλπ.

§ 282. Σύμφωνα με τὸ *βουνό* - *βουνού* - τῶν *βουνῶν* κλίνονται: (τὸ) *νερό*, *λουτρό*, *πιστό*, *ποσοστό* ⁽¹⁾, *ψητό*, *φτερό*, *χειμαδιό*, *μαγειριό*. κ.ἄ.

§ 283. Ἐπίσης οὐδέτερα ἰσοσύλλαβα ἢ Δημοτική μας γλώσσα ἔχει πάρα πολλά σὲ -ο, *ὀξύτονα*: τὸ *φυτό*, τὸ *θεριό*, τὸ *καμπαναριό*, τὸ *σκολιό*, τὸ *προικιό*, τὸ *στοιχιό*, τὸ *χωριό*. Κατὰ τὸ *χωριό* κλίνονται καὶ τὰ: *νοικοκυριό*, *συμπεθεριό* κ.ἄ.

Ὅπως ἐπίσης καὶ ἄρκετὰ *προπαροξύτονα*: τὸ *ἡμερολόγιο*, τὸ *δικαστήριο*, τὸ *σπουδαστήριο*, τὸ *χτίριο* ⁽²⁾, τὸ *δρομολόγιο*, τὸ *σχέδιο*, τὸ *πρόβατο*, τὸ *θέατρο*, τὸ *ποδόσφαιρο*, τὸ *πέλαγο*, τὸ *ἄτομο*, τὸ *πρόσωπο* ⁽³⁾ κ.ἄ.

1) Τὰ οὐδέτερα: τὸ *ποιόν* ἑνὸς καὶ τὸ *ποσόν* (παρμένα ἀπὸ τὴν Καθαρεύουσα) κρατοῦνε τὸ τελικὸ -ν καὶ μπροστὰ ἀπὸ σύμφωνο.

2) Ἡ ὀρθὴ γραφὴ, μετὰ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία, εἶναι: *χτήριο* ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ λέξις: *εὐκτήριο* (*εὐκτήριος* οἶκος στὴν Πόλην).

3) Τὰ τελευταῖα αὐτὰ ὀνόματα στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ κατεβάθουν τὸν τόνο τοὺς στὴν παραλήγουσα: τοῦ *ἀτόμου*, τοῦ *προσώπου*, τοῦ *θεάτρου* — τῶν *ἀτόμων*, τῶν *προσώπων* κλπ.

§ 284. Τὰ οὐδέτερα ἰσοσύλλαβα σέ - ος.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς				
τὸ	δάσος	κράτος	ἔδαφος	στάχυ ⁽¹⁾
τοῦ	δάσους	κράτους	ἐδάφους	σταχυοῦ
τὸ	δάσος	κράτος	ἔδαφος	στάχυ
ὦ (ἔ)	δάσος	κράτος	ἔδαφος	στάχυ
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς				
τὰ	δάση	κράτη	ἐδάφη	στάχυα
τῶν	δασῶν	κρατῶν	ἐδαφῶν	σταχυῶν
τὰ	δάση	κράτη	ἐδάφη	στάχυα
ὦ (ἔ)	δάση	κράτη	ἐδάφη	στάχυα

§ 285. Τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ - μα, - σιμο
καὶ σέ - ας καὶ - ως.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς				
τὸ	κύμα	ὄνομα	πλύσιμο	κρέας
τοῦ	κύματος	ὀνόματος	πλυσίματος	κρέατος
τὸ	κύμα	ὄνομα	πλύσιμο	κρέας
ὦ (ἔ)	κύμα	ὄνομα	πλύσιμο	κρέας
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς				
τὰ	κύματα	ὀνόματα	πλυσίματα	κρέατα
τῶν	κυμάτων	ὀνομάτων	πλυσιμάτων	κρεάτων
τὰ	κύματα	ὀνόματα	πλυσίματα	κρέατα
ὦ (ἔ)	κύματα	ὀνόματα	πλυσίματα	κρέατα

(1) Τὰ οὐδέτερα αὐτὰ προέρχονται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν λέξεϊς : τὸ στάχυ(ον), τὸ δόρυ (-τος), τὸ δάκρυ(ον), τὸ δίκτυ(ον), τὸ πελέκυ (ὁ πέλεκυς), τὸ βράδυ (ἀπὸ τὸ ἐπίθ. βραδύ).

Κατὰ τὸ **κρέας** κλίνονται καὶ τὰ ἀρχαϊκότερα ὀνόματα :
τὸ **πέρας** καὶ **τέρας**.

Ὁρθογρ. κανόνας.—Ὅλα τὰ οὐδέτερα οὐσιαστικὰ
σὲ - (ι) γράφονται μὲ **ι** (γιῶτα) : τὸ βιο**λί**, τὸ παι**δί**,
τὸ φα(γ)**ί**, τὸ δαδ**ί**, τὸ φι**λί**, τὸ νοί**κι** κλπ.

Ἐξαιροῦνται : τὸ δόρ**υ**, τὸ δάκρ**υ**, τὸ στάχ**υ**,
τὸ δίχ**τυ**, τὸ βράδ**υ**, τὸ πελέκ**υ**, ποὺ γράφονται μὲ **υ**.

Τὸ ὄνομα **φῶς** κλίνεται ὅπως καὶ στὰ ἀρχαῖα : τὸ **φῶς**,
τοῦ φωτὸς, τὸ **φῶς** — τὰ φῶτα, τῶν φώτων⁽¹⁾, τὰ φῶτα.
Σύμφωνα μ' αὐτὸ κλίνονται καὶ αἱ ἀρχαῖες λέξεις : τὸ **καθε-**
στῶς⁽²⁾ καὶ **γεγονός**, ἀλλὰ αὐτὰ τονίζονται στὴ γενική καὶ
στὶς ἄλλες πτώσεις στὴν παραλήγουσα : τοῦ καθεστῶ**τος**,
τοῦ γεγονό**τος**.

Κανονικὸς τονισμὸς τῶν προπαροξυτόνων οὐδετέρων τῆς Δημοτικῆς

§ 286. Τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ
καὶ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο τους στὴν παραλήγουσα :

π.χ. τὸ ἄλογο - τοῦ ἀλόγου, τὸ πρόβατο - τοῦ προβάτου,
τὸ πρόσωπο - τοῦ προσώπου, τὸ θέατρο - τοῦ θεάτρου,
τὸ πέλαγο - τοῦ πελάγου κ.ἄ.

§ 287. Ἀλλὰ μερικὰ σύνθετα κρατοῦνε σ' ὅλες τὶς πτώ-
σεις τὸν ἀρχικὸν τόνο τῆς ὀνομαστικῆς, στὴν προπαραλήγουσα :

π.χ. τὸ λυκόσκυλο - τοῦ λυκόσκυλου, τὸ ξεροπήγαδο - τοῦ
ξεροπήγαδου, τὸ ἀντρόγυνο - τοῦ ἀντρόγυνου, τὸ παλιόσπιτο
τοῦ παλιόσπιτου, τὸ παλιόπαιδο - τοῦ παλιόπαιδου, τὸ
βροχόνερο - τοῦ βροχόνερου, τὸ ἀτμόπλοιο - τοῦ ἀτμόπλοιου.

(1) τῶν **φώτων** καὶ δημοτικότερος τύπος : τῶ(ν) φωτῶ(ν).

(2) τὸ **καθεστῶς** γράφεται μὲ -ω, ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον τύπο :
τὸ καθεστῶς—καθεστα-ὸς (μετοχὴ τοῦ καθίσταμαι).

**Ἡ κλίση καὶ ἡ ὀρθογραφία τῶν ἐλλειπτικῶν
καὶ ἰδιοκλίτων ὀνομάτων τῆς Δημοτικῆς**

§ 288. Τὰ ἐλλειπτικά ὀνόματα ἐμφανίζονται μόνο σὲ ὀρισμένες πτώσεις, ὅπως : τὰ *ἡπατά* μου, (τὸ) *ὄφελος*, (τὶς) *προάλλες*, τὸ *πρωῖ* (γενική : τοῦ πρωῖνου), τὸ *σέβας* (γενική : τοῦ σεβασμοῦ)· (ἦρθε) στὰ *σύγκαλά* του· καὶ μερικὰ ἄλλα.

Στὴ γενική πτώση συνηθισμένες εἶναι οἱ λέξεις : τοῦ *κάκου*, τοῦ *θανατᾶ*, *λογῆς*, *κάθε λογῆς*, *λογιῶν-λογιῶν*.

§ 289. Ἰδιόκλιτα λέγονται τὰ οὐσιαστικά ποὺ κλίνονται μὲ δικό τους τρόπο. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Μερικὰ ἀρσενικά ποὺ τελειώνουν σὲ - *έας*. Αὐτὰ κλίνονται στὸν ἐνικό κατὰ τὸ *ταμίας*, ἐνῶ στὸν πληθυντικό ἀκολουθοῦν τὴν ἀρχαία κλίση σέ : *εἷς - έων*, *εἷς - εἷς*·

π.χ. ὁ *κουρέας*, τοῦ *κουρέα*, τὸν *κουρέα* - οἱ *κουρεῖς*, τῶν *κουρέων*, τοὺς *κουρεῖς*.

§ 290. Ἔτσι κλίνονται : ὁ *δεκανέας*, *γραμματέας*, *γραφέας*, *διανομέας*, *εἰσαγγελέας*, *σκαπανέας*, *συγγραφέας* κ.ἄ.

β) Τὰ οὐσιαστικοποιημένα ἀρχαιοκλιτα ἐπίθετα : *συγγενής*, *εὐγενής*, ποὺ ἔχουν πληθυντικό σὲ - *εἷς* : οἱ *συγγενεῖς*, τῶν *συγγενῶν*, τοὺς *συγγενεῖς* - οἱ *εὐγενεῖς* τῶν *εὐγενῶν*, τοὺς *εὐγενεῖς*.

γ) Μερικὰ ἀρχαιοκλιτα σὺδέτερα : (τὸ) *ὄν* - (τὰ) *ὄντα*) τὸ *παρόν*, τὸ *παρελθόν*, τὸ *προῖόν* (τὰ προϊόντα), τὸ *καθῆκον*, τὸ *συμφέρον*, τὸ *ἐνδιαφέρον*, τὸ *μέλλον*, τὸ *πᾶν*, τὸ *σύμπαν*, τὸ *μηδέν*, τὸ *φωνήεν* (τοῦ φωνήεντος), τὸ *δόρυ* (τοῦ δόρατος), τὸ *ὄξυ* (τοῦ ὀξεός) κ.ἄ.

Γύμνασμα 13^ο.—Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ κλιθοῦν, μερικὰ ἀπὸ τὰ οὐδέτερα οὐσιαστικά ὀνόματα τῆς Δημοτικῆς, ὅλων τῶν κατηγοριῶν, σύμφωνα μὲ τὶς καταλήξεις ποὺ ἐμφανίζουν, καὶ νὰ δικαιολογηθῇ ὁ κανονικὸς τονισμὸς καὶ ἡ ὀρθογραφία τους.

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

§ 291. Γενικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὰ ἐπίθετα.—Ἡ ὀρθογραφία τῶν ἐπιθέτων παρουσιάζει ὀρθογραφικὸ ἐνδιαφέρον μόνον σὲ ὁρισμένους πτώσεις· καὶ περισσότερο στὰ *παραθετικά* καὶ τὶς παραγωγικὰς τοὺς καταλήξεις. Κατὰ τὰ ἄλλα, κλίνονται κανονικά, ὅπως καὶ τὰ οὐσιαστικά, σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς κλίσεις, σύμφωνα πάντα μὲ τὸ *γένος* ποὺ ἔχουν.

§ 292. Μόνο τὰ ἐπίθετα μὲ ἄρσενικὸ γένος σὲ - *ύς*, - *ής*, ἀκολουθοῦν δική τους κλίση :

π.χ. ὁ βαθ*ύς*, - τοῦ βαθι*οῦ* - οἱ βαθι*οί*, ὁ σταχ*τής*, - τοῦ σταχτι*οῦ* - οἱ σταχτι*οί*· ὁ εἰλικριν*ής* - τοῦ εἰλικριν*ῆ* - οἱ εἰλικρινεῖς, ὁ συγγεν*ής* - τοῦ συγγεν*ῆ* - οἱ συγγενεῖς.

Σημ. Σταθερὰ καὶ μόνιμα ὅρια ἀνάμεσα στὸ *ἐπίθετο* καὶ *οὐσιαστικὸ* δὲν ὑπάρχουν. Πολλὲς φορὲς συναντᾷ κανεὶς οὐσιαστικά ποὺ εἶναι στὴν οὐσία τοὺς ἐπίθετα καὶ παίρνονται σὰν οὐσιαστικά·

π.χ. ὁ μοναχός, τὸ γλυκό, ἡ μουσικὴ (ὡς ἐπίθ.)—ἡ μουσικὴ (ὡς οὐσιαστικό). Ἔτσι λέμε: «ὁ *τρελός* εἶδε τὸν μεθυσμένο καὶ τὸν φοβήθηκε» — Δὲ φάνηκεν ἡ *μελαχροινὴ* κ.ἄ.

§ 293. Τὰ ἐπίθετα στὴ Δημοτικὴ εἶναι, ὅλα σχεδὸν, μὲ *τρία γένη* καὶ *τρικατάληκτα*·

π.χ. ὁ καλός - ἡ καλή - τὸ καλό, ὁ μικρός - ἡ μικρή - τὸ μικρό, ὁ ἔτοιμος - ἡ ἔτοιμη - τὸ ἔτοιμο, ὁ πλούσιος - ἡ πλούσια - τὸ πλούσιο, ὁ χρήσιμος - ἡ χρήσιμη - τὸ χρήσιμο, ὁ φιλότιμος - ἡ φιλότιμη - τὸ φιλότιμο, ὁ ὁμορφος - ἡ ὁμορφη - τὸ ὁμορφο, ὁ ὠραῖος - ἡ ὠραία - τὸ ὠραῖο κλπ.

1) Ἔτσι στὴν Ἀρχαία γλῶσσα: ἡ *ἐρημος* (ἐπίθ.) καὶ ἡ *ἐρημος* (σὰν οὐσιαστ.), ὁ *χορηγός* (σὰν ἐπίθ.) καὶ ὁ *χορηγός* (σὰν οὐσιαστ.).

§ 294. Στὰ ἐπίθετα ὁ βασικὸς νόμος μένει συνήθως ἀμετακίνητος (βλέπε σελίδα 73, § 248, 249).

§ 295. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ θετικοῦ βαθμοῦ.—Ὅλα σχεδὸν τὰ ἐπίθετα τῆς Νεοελληνικῆς ἔχουν *τρία* γένη καὶ *τρεῖς* καταλήξεις. Κάθε γένος, δηλαδή, ἔχει καὶ δική του κατάληξη· σχηματίζονται δὲ μὲ ὁρισμένες καταλήξεις, πὺν λέγονται *ἐπιθετικές*.

§ 296. Οἱ ἐπιθετικὲς αὐτὲς καταλήξεις τῆς Δημοτικῆς εἶναι :

ος - η - ο : (ὁ) καλός, (ἡ) καλή, (τὸ) καλὸ - (ὁ) ἔξυπνος, ἔξυπνη, ἔξυπνο - δίκαιος, δίκαιη, δίκαιο.

ος - α - ο : τίμιος, τίμια, τίμιο - πλούσιος, πλούσια, πλούσιο
ώραῖος, ώραία, ώραῖο.

ὁς - ιὰ ὁ - : εὐγενικός, εὐγενικιά, εὐγενικὸ - γλυκός, γλυκιά, γλυκὸ - φτωχός, φτωχιά, φτωχό.

ὕς - (εἰὰ) ιὰ - ὕ : βαθύς, βαθιά, βαθύ - φαρδύς, φαρδιά, φαρδύ - πλατύς, πλατιά (1), πλατύ.

ῆς - ιὰ - ἰ : σταχτής, σταχτιά, σταχτὶ - βυσινής, βυσινιά, βυσινί.

ῆς - ῆς (- ικο· ἡ - μένο) : (ὁ) εὐγενής, (ἡ) εὐγενής, (τὸ) εὐγενικὸ - εὐτυχής, εὐτυχής, (τὸ) εὐτυχισμένο.

ίτης - ισ(σ)α² - (ικο) : μαυραγορίτης, μαυραγορίτι(σ)σα
μαυραγορίτικο - μακαρίτης, μακαρίτι(σ)σα,
μακαρίτικο - κανακάρης, κανακάρισα, κανακάρικο.
Ἔτσι καὶ : εἰδωολάτρης, εἰδωολάτρι(σ)σα.

1) (ἡ) γλυκιά καὶ γλυκειά (ἀπὸ τὸ ἀρχ. γλυκεῖα) - (ἡ) πλατιά καὶ πλατεῖα (ἀρχ. πλατεῖα), ἡ βαθιά (βαθειά) καὶ τὰ ὅμοια. Ἀλλὰ τὸ οὐσιαστικὸ ποιεῖται μὲν : ἡ πλατεία, (ἀρχ. πλατεῖα) πάντοτε γράφεται μὲ -ει, ὅπως καὶ τό : θεία (ὁ θεῖος). Ἔτσι καὶ : ἡ βαρεία (ὡς οὐσιαστικά) - (ἀρχ. ἡ βαρεῖα).

2) Ἡ κατάληξη αὕτη - ισσα μπορεῖ νὰ γράφεται καὶ μὲ ἓνα -σ-

άτης - τρα (ἡ - άτισα) — (- ικο) : άκαμάτης, άκαμάτρα
ἢ άκαμάτισα, άκαμάτικο κ.ά.

ἡς - ἡς - ές : (άρχαιοκλιτα) : ό, ἡ έπιμελής, εύσεβής, εύτυχής·
(τό) έπιμελής, εύσεβής, εύτυχές κ.τ.ό. (σπάνια).

§ 297. Αὐτά εἶναι ἐλάχιστα καὶ ἔμειναν στὴ Νέα μας γλώσσα ἀπὸ τὴν Ἀρχαία (άρχαιοκλιτα) κλίνονται δὲ κατὰ τό : ν ι κ η τ ῆ ς, ὡς ἐξῆς : ό, ἡ έπιμελής (τοῦ έπιμελή), τόν έπιμελή³, ὦ έπιμελή - οἱ έπιμελεῖς, τῶν έπιμελῶν, τούς, τίς έπιμελεῖς, ὦ έπιμελεῖς,

§ 298. Τὰ οὐδέτερα τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν σχηματίζονται τίς πιότερες φορὲς μὲ περίφραση : π.χ. ἀντὶ τὸ έπιμελής, λέμε : αὐτὸ ποὺ ἔχει έπιμέλεια· ἀντὶ τὸ (εἰλικρινές) : αὐτὸ ποὺ ἔχει εἰλικρίνεια· εύτυχές - τὸ εύτυχισμένο κλπ.

Σημ. Ἡ γενικὴ τοῦ ένικοῦ αὐτῶν τῶν ἐπιθέτων εἶναι σχεδὸν ἄχρηστη στὴ Νεοελληνικὴ γλώσσα.

Γενικὲς ὀρθογραφικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὰ ἐπίθετα

§ 299. Μερικὰ θηλυκὰ ἐπίθετα σχηματίζονται καὶ μὲ τὴν νεοελληνικὴ ἐπιθετικὴ κατάληξη - οὐ (μὲ ὀξεία) : ὁ ξανθομάλλης - ἡ ξανθομάλλα καὶ ἡ ξανθομαλλοῦ, ἡ μαυροματοῦ κ.ά.

§ 300. Ἡ νεοελληνικὴ ὕ π ο κ ο ρ ι σ τ ι κ ῆ (χαϊδευτικὴ) κατάληξη τῶν θηλυκῶν σὲ - οὐλα καὶ τῶν οὐδετέρων, ποὺ τελειώνει σὲ - οὐλί, πρέπει νὰ γράφεται μὲ ὀ ξ ε ί α·
π.χ. (ὁ μικρούλης), ἡ μικροῦλα, τὸ μικροῦλι - (ὁ φτωχός) ἡ φτωχοῦλα, τὸ φτωχοῦλι (ὁ ξανθός), ἡ ξανθοῦλα, τὸ ξανθοῦλι.

(- ισα) : άκαμάτισα καὶ άκαμάτρα· λεβέντισα, σακάτισα, χωριάτισα.

3. Αὐτὰ στὴν Ἀρχαία γλώσσα καὶ στὴν Καθαρεύουσα, στὴν αἰτιατικὴ τοῦ ένικοῦ παίρνουν πάντα *περισπωμένη*, γιὰτὶ προέρχονται ἀπὸ συναίρεση : τόν, τὴν έπιμελή - τόν, τὴν εύτυχῇ - εἰλικρινῇ.

§ 301. Ὅσα ἐπίθετα τῆς Δημοτικῆς σχηματίζονται ἀνώμαλα σὲ - **ύς** (ἀντὶ σὲ - **ός**), ὅπως π.χ. ὁ μακρ**ύς** (μακρός), ὁ ἐλαφρ**ύς** (ἐλαφρός), ὁ φαρδ**ύς** κ. ἄ. Αὐτὰ ἔχουν ὅλα τὸ θηλυκό τους σὲ - **ιά** καὶ κλίνονται καὶ γράφονται σύμφωνα μὲ τὰ εἰς : - **ύς** - **ιά** - **ύ** ἐπίθετα : π.χ. ἡ μακρ**ιά**, λαφρ**ιά**, φαρδ**ιά**.

§ 302. Ἡ ἐπιθετικὴ κατάληξις -**ύς**, θηλυκὸ - **ιά** (εἰά) -**ύ**, στὴν ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ οὐδετέρων ἐπιθέτων γράφεται -**ύ**. Ἀλλὰ στὶς ἄλλες πτώσεις γράφεται μὲ -**ι**

π.χ. ὁ βαθ**ύς**, τὸ(ν) βαθ**ύ**, τὸ βαθ**ύ**, ὁ πλατ**ύς**, τὸ(ν) πλατ**ύ**, τὸ πλατ**ύ** κλπ. Ἀλλὰ τοῦ : βαθ**ιοῦ** — οἱ βαθ**ιοί**, τῶν βαθ**ιῶν**, τοὺς βαθ**ιοὺς**—τὰ βαθ**ιά**, τῶν βαθ**ιῶν**, τὰ βαθ**ιά** κλπ. Συνήθως ὅταν παίρνονται σὰν οὐσιαστικά σχηματίζονται σὲ - **υ**. π.χ. τὸ φέρεσιμον ἐκείνου τοῦ παχ**υ**, ἡ γεύσις τοῦ βαρ**υ** (καφέ).

§ 303. Τὰ ἐπίθετα σὲ - **ύς** (- **ιά**, - **ύ**) καὶ σὲ - **ής**, (-**ιά** -**ι**) σχηματίζουν τὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ σὲ - **υ** καὶ - **ῆ**. π.χ. ὁ παχ**ύς** - τοῦ παχ**υ** — ὁ μαβ**ής** - τοῦ μαβ**ῆ**.

§ 304. Τὰ δὲ νεοελληνικὰ ἐπίθετα ποὺ σημαίνουν κυρίως χροῶμα, αὐτὰ γράφονται μὲ - **η** (ῆτα) - **ής** ⁽¹⁾ - **ιά**, **ί**. π.χ. (ὁ) βυσ(σ)ιν**ής** - (τὸ) βυσ(σ)ιν**ί**, ὁ σταχτ**ής** - τοῦ σταχτ**ῆ**, θαλασσ**ής**, κανελ**ής**, κεραμιδ**ής**, τριανταφυλλ**ής**, χρυσαφ**ής**, ψαρ**ής**, πορτοκαλ**ής**, οὐραν**ής**, φιστικ**ής** κ.ἄ.

Ἔτσι καὶ : ὁ μαβ**ής**, δαμασκ**ής**, δεξ**ής** (δεξιός) - ἡ δεξ**ιά**, ἡ μαβ**ιά**, ἡ δαμασκ**ιά**, τὸ μαβ**ί**, τὸ δαμασκ**ί**, τὸ δεξ**ί** κλπ.

(1) Ἡ διάκρισις αὐτὴ τῶν νεοελληνικῶν ἐπιθέτων σὲ -**ης** (μὲ -**ῆ**) στὰ ἀρσενικά, καὶ μὲ -**ι** (στὰ οὐδέτερα) γίνεται ἀπὸ τὸν Μ. Τριανταφ. σὲ ὁρισμένα μόνο ἐπίθετα, ποὺ φανερώουν χρωματισμοὺς : ὁ θαλασσ**ής**, ὁ βυσιν**ής**, ὁ καφετ**ής**, κλπ. Ἀλλὰ νομίζομε πὼς ὁ χωρισμὸς αὐτὸς εἶναι ἐντελῶς ἄσκοπος, γιατί δημιουργεῖ νέα περίπτωσις ὀρθογραφίας, ἐνῶ μπορεῖ αὐτὰ νὰ γράφονται ὅλα μὲ -**ύς** -**ιά** -**ύ** (μὲ -**ύ**).

§ 305. Ἐπίσης ἡ νεοελληνικὴ ἐπιθετικὴ κατάληξις **-ής** (θηλυκὸν - **ιά**) ἔχει τὸ οὐδέτερον γένος σ' ὅλες γενικὰ τὶς πτώσεις του, ὅπως καὶ τὸ θηλυκὸν γένος σὲ - **ι**.

π.χ. ἡ θαλασσι**ιά**, τῆς θαλασσι**ᾶς**, τὴ θαλασσι**ᾷ**, οἱ θαλασσι**ῶν** τῶν θαλασσι**ῶν**—τὸ θαλασσί, τοῦ θαλασσι**οῦ**—τὰ θαλασσι**ά**, τῶν θαλασσι**ῶν** κλπ.

Τὸ δὲ ἀρσενικὸν γένος γράφεται μὲ - **ι** (γιῶτα) μόνο στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ (ὅταν αὐτὴ τελειῶνῃ σὲ - **ιοῦ**) καὶ σ' ὅλες τὶς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ, ἐνῶ στὴν ὀνομ. καὶ αἵτ. μὲ - **η**.

π.χ. ὁ θαλασσι**ης** (τοῦ θαλασσι**οῦ**) καὶ θαλασσι**ῃ** (οὖς.) τὸν θαλασσι**ῃ**—οἱ θαλασσι**οί**, τῶν θαλασσι**ῶν**, τοὺς θαλασσι**οὺς**.

Ἀνάλογα σχηματίζονται καὶ τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα, ἀλλὰ γράφονται μὲ - **ῃ** : τοῦ Μακρ**ῃ**, τοῦ Φαρδ**ῃ** (μὲ - **η**).

§ 306. Ὅσα ἀνισοσύλλαβα ἐπίθετα σχηματίζονται σὲ - **ας** ὁξύνονται στὴν ὀνομαστικὴ : ὁ λογ**άς**, ὁ ὑπναρ**άς**, ὁ μυτ**άς**, ὁ φαγ**άς**, ὁ χειλ**άς**, ὁ χωρατ**άς** κ. ᾶ.

§ 307. Τὰ θηλυκὰ τῶν ἐπιθέτων, ποὺ τελειώνουν σὲ - **ός**, - **ιά**, - ὁ αὐτὰ γράφονται στὸν πληθυντικὸν μὲ χωρὶς - **ι** : οἱ γλυ**κές**, οἱ συγγενικ**ές**, οἱ ρηχ**ές** (ὅπου πιά δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παραμένῃ τὸ - **ι** μετὰ τὸ - **κ** καὶ τὸ - **χ** (γιατὶ τὸ γράμμα - **κ** καὶ - **χ** μπροστὰ ἀπὸ τὸ - **ε** ἔχει μόνο του τὴν προφορὰ ποὺ χρειάζεται, χωρὶς τὸ γιῶτα).

§ 308. Ἡ νεοελληνικὴ ἐπιθετικὴ κατάληξις - **ιά**, τῶν θηλυκῶν, γράφεται μὲ - **ι** (γιῶτα) : ἡ μακρ**ιά**, ἡ φαρδ**ιά**. Ἔτσι καὶ ἡ πλατει**ᾷ** - πλατι**ᾷ**, ἡ (βαθ**ειᾷ**) βαθ**ιᾷ** κλπ. μὲ φωνητικὴ ἀπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας τοῦ θηλυκοῦ, γράφονται τῶρα μὲ - **ι**.

§ 309. Ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ κλίσις τοῦ ἐπιθέτου : (ὁ) πολ**ύς**, (ἡ) πολλ**ή**, (τὸ) πολ**ύ**.—Τὸ ἀνώμαλον καὶ **ιδιόκλιτον**, ἐπίθετον : πολ**ύς** κλίνεται μὲ τὸν ἀκόλουθον τρόπο :

Ἑ ν ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς			Παρατήρηση:
ὁ πολὺς	ἡ πολλή	τὸ πολὺ	Ἡ γενική τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἄρσ. καὶ οὐδετέρου γένους εἶναι πολὺ σπάνιες :
τοῦ πολῦ (1)	τῆς πολλῆς	τοῦ πολῦ	
τὸν πολὺ	τὴν πολλή	τὸ πολὺ	
ὦ (ἐ) —	ὦ (ἐ) —	ὦ (ἐ) —	
Ἠ λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς			τοῦ πολῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολ- λοῦ κόσμου.
οἱ πολλοὶ	οἱ πολλῆς	τὰ πολλὰ	
τῶν πολλῶν	τῶν πολλῶν	τῶν πολλῶν	
τούς πολλοὺς	τις πολλῆς	τὰ πολλὰ	
ὦ (ἐ) πολλοὶ	ὦ (ἐ) πολλῆς	ὦ (ἐ) πολλὰ	

Γύμνασμα 14^ο.—Νὰ βρεθοῦν διάφορα νεοελληνικά ἐπίθετα ἀπὸ ὅλες τὶς κατηγορίες, νὰ σχηματισθοῦν στὰ τρία τοὺς γένη καὶ νὰ κλιθοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς νεώτερους κανόνες τῆς ὀρθογραφίας μας.

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

§ 310. **Γενικά.**—**Παραθετικά** τῶν ἐπιθέτων ὀνομάζομε, μὲ μιὰ λέξη, τὸν **συγκριτικὸν** καὶ **ὑπερθετικὸν** βαθμὸν μαζί. Ἡ ὀρθογραφία τῶν παραθετικῶν τῆς Δημοτικῆς δὲν παρουσιάζει τὶς τόσες πολλὰς δυσκολίες, ποὺ παρουσιάζονται στὴν Καθαρεύουσα, γιατί ἔχει εἰσαχτῆ, τελευταῖα, γενική ἀπλοποίηση στὸ ἄρκετὰ σοβαρὸ αὐτὸ κεφάλαιο τῆς ὀρθογραφίας, μὲ τὴν νέα ἀπλούστευση τῶν **διχρόνων** συλλαβῶν (**α, ι, υ**), ποὺ θεωροῦνται ὡς μακρὰ, γιὰ τὴν ἀπλούστερη ὀρθογράφηση τῶν παραθετικῶν καταλήξεων **-ότερος** καὶ **-ότατος** ὅλων τῶν ἐπιθέτων τῆς Δημοτικῆς.

(1) *Ἔτσι : ὁ βαθὺς - τοῦ βαθῦ, ὁ πλατὺς - τοῦ πλατῦ - τοῦ φαρδῦ κλπ. Ἀλλὰ τὰ οὐδέτερα τῶν νεοελληνικῶν αὐτῶν ἐπιθέτων σχηματίζουν τὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ σὲ **-ιοῦ** : τοῦ βαθιοῦ (πηγαδιοῦ), τοῦ φαρδιοῦ (τραπεζιοῦ) τοῦ πλατιοῦ (χωραφιοῦ) κτλ.

Ἡ ὀρθογραφία τῶν παραθετικῶν κατάληξεων
 σὲ —(ό) τε ρ ο ς — (ό) τ α τ ο ς

§ 311. Ἀπὸ ὀρθογραφικῆ ἀποψη ἡ πιὸ δύσκολη στὴ γραφὴ τῆς κατάληξης τῶν ἐπιθέτων εἶναι ἡ ἀπλή καὶ πολὺ συνηθισμένη κατάληξη -(ό)τερος -ότερη -ότερο, τοῦ συγκριτικοῦ βαθμοῦ, ὅπως καὶ -(ό)τατος -(ό)τατη -(ό)τατο, τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ.

§ 312. Ἡ κατάληξη αὐτὴ -(ό)τερος, -(ό)τατος γράφεται μὲ ο (ὄμικρο) ἢ με -ω (ὠμέγα), ἀνάλογα μὲ τὸ φωνῆεν τῆς συλλαβῆς, ποῦ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸ -(ό)τερος, -(ό)τατος :

Ἄν δηλᾶδὴ αὐτὸ εἶναι βραχύχρονο (ε ἢ ο) τότε τὸ (ο) γράφεται μὲ -ω (ὠμέγα). Ἄν ὅμως αὐτὸ εἶναι μακρόχρονο (η, ω) ἢ ἡ συλλαβὴ περιέχῃ δίφθογγο ἢ δύο σύμφωνα ἢ ἔχῃ διπλὸ σύμφωνο (ζ, ξ, ψ), τότε τὸ -ότερος γράφεται μὲ ο (ὄμικρο).

§ 313. Ὅλα τὰ δίχρονα φωνήεντα στὴ παραλήγουσα τοῦ θετικοῦ βαθμοῦ τῶν νεοελληνικῶν ἐπιθέτων ἢ Δημοτικῇ τὰ δέχεται ὡς μακρὰ (¹), καὶ γι' αὐτὸ ἡ παραθετικὴ τους κατάληξη -ότερος, ότατος, γράφεται γενικᾶ μὲ -ο (ὄμικρο).

π.χ. δυνατότερος-δυνατότατος, καθαρότερος-καθαρότατος, πλουσιότερος-πλουσιότατος, προτιμότερος, λιγότερος, μικρότερος, εὐθυμότερος, ἰσχυρότερος, ἀρμυρότερος (¹) κλπ.

Ὅρθογραφικὸς κανόνας.—Ἡ παραθετικὴ κατάληξη -(ό)τερος, -(ό)τατος ὅλων τῶν ἐπιθέτων τῆς Δημοτικῆς γράφεται μὲ -ώτερος, -ώτατος, μόνον ἐὰν ἡ προηγούμενη συλλαβὴ περιέχῃ φωνῆεν ε ἢ ο : νεώτερος - νεώτατος, σοφώτερος - σοφώτατος, συντομώτερος κλπ.

(1) Ἐνῶ τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐπίθετα στὴν Καθαρεύουσα ἔχουν τὰ δίχρονα (α, ι, υ) στὴν παραλήγουσα βραχύχρονα καὶ γι' αὐτὸ κανονικὰ γράφονται μὲ -ώ(τερος) -(ώ)τατος : ἱκανώτερος, δυνατότερος, πλουσιώτερος, ὀλιγώτερος, ἄλμυρῶτερος κλπ.

§ 314. Σ' ὅλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις γράφεται παντοῦ με **ο** (ὄμικρο) ἢ κατάληξη **-ότερος, -ότατος**·

π.χ. δικαιότερος, δικαιότατος - ἐξυπνότερος, ἐξυπνότατος
ξηρότερος, ξηρότατος - τολμηρότερος - τολμηρότατος, πυκνότε-
ρος - πυκνότατος, σεμνότερος - σεμνότατος, ἐνδοξότερος - ἐνδο-
ξότατος, ἀγνότερος - ἀγνότατος, λαμπρότερος - λαμπρότατος.

Ἔτσι : ἀγιδότερος - ἀγιδότατος, πλουσιότερος - πλουσιότατος,
γενικότερος - γενικότατος, λαϊκότερος - λαϊκότατος, χρησιμό-
τερος - χρησιμότατος, ἀνθρωπινότερος - ἀνθρωπινότατος κλπ.

Γράφεται δηλαδή ἡ παραθετική κατάληξη **-ότερος, -ότα-
τος** ⁽¹⁾ με **-ο**, ὅταν ἡ πρὶν ἀπ' αὐτὸ συλλαβὴ περιέχῃ μακρό-
χρονο φωνῆεν **-η** ἢ **-ω** ἢ ὅταν περιέχῃ **δίφθογγο** ἢ **θέσει μα-
κρόχρονη** συλλαβή, (σεμνός, λεπτός, ἐνδοξός) ἢ ὅταν ἡ πρὶν
ἀπὸ τὸ **-ότερος** συλλαβὴ περιέχῃ **δίχρονο** φωνῆεν (**α, ι, υ**).

Ὁρθογραφικὸς κανόνας.—Ἡ νεώτερη παραθετικὴ
κατάληξη **-ύτερος, -ύτατος**, γράφεται στὴ νεοελληνικὴ
γλώσσα με **-υ**·

π.χ. πρωτύτερος, καλύτερος, μεγαλύτερος, γλυκύ-
τερος, φαρυτύτερος, μακρύτερος κλπ.

(Ἀπὸ ἀναλογία με τὰ λοιπὰ σὲ **-ύς -εῖα -ύ**
ἐπίθετα τῆς Ἀρχαίας).

§ 315. Ἡ κατάληξη **-τερος -τερη -τερο**, τῶν ἐπι-
θέτων, ποὺ παράγονται ἀπὸ τοπικὰ ἐπιρρήματα σὲ **-ω**, γράφε-
ται με **ω** : ἄνω, ἀνώτερος, ἀνώτατος· κάτω, κατώτερος,
κατώτατος· ἔξω (ἐξώτερος), ἀπώτερος κλπ.

(1) Περισσότερα γιὰ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν παραθετικῶν
βλέπε : σελῖς 115 - 119, «Πρακτικὸν Σύστημα Ὁρθογραφίας» —
ΞΕΝ. ΔΑΝΤΗ — ἔκδοσις 1962.

Σημ. Τὸ ἐπίθετο : *ίδιος* ἔχει τὰ παραθετικά του σὲ - *αίτερος*, - *αἵταιος* ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο τύπο τοῦ ἐπιθέτου : *ιδιαιέτερος*, *ιδιαιάτατος* (μὲ -*αι*).

§ 316. Ὁ περιφραστικὸς τύπος τοῦ συγκριτικοῦ βαθμοῦ μὲ τὸ ποσοτικὸν ἐπίρρημα : *πιό*, εἶναι πολὺ συνηθισμένος στὴν νεοελληνικὴ ἔκφραση· π.χ. *πιὸ* ἔξυπνος, *πιὸ* καλὸς, *πιὸ* ὁμορφη, *πιὸ* ἔντιμη, *πιὸ* ψηλό, *πιὸ* νόστιμο κλπ. Ἀκόμη καὶ σὲ μετοχές : *πιὸ* εὐτυχισμένος, *πιὸ* καλοντυμένος.

§ 317. Ἀνώμαλα παραθετικά τῆς Νέας.—Ἀνώμαλα σχηματίζουν, σὲ μονολεκτικὸν τύπο, τὸν συγκριτικὸν τους, τὰ ἐπίθετα : *καλός*, *κακός*, *πολύς*, *μεγάλος*, *γέρος* καὶ *πρῶτος* : *κακός* - χειρότερος, *καλός* - καλύτερος, *μεγάλος* - μεγαλύτερος, *πολύς* - περισσότερος (πιότερος) *γέρος* - γεροντότερος, *πρῶτος* - πρωτότερος. Ὑπερθετικοί : ἄριστος, κάκιστος, πλεῖστος, μέγιστος.

4. Η Ο Ρ Θ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Ὁρθογραφικὸς κανόνας.—Ὅλα τὰ ἀριθμητικά καὶ τὰ παράγωγά τους δασύνονται : ἕνας, ἔξι, ἑπτὰ, ἑκατό. **Ἐξαιροῦνται** τό : ὀχτώ, ἑννέα, εἴκοσι καὶ ὅλα τὰ παράγωγά τους : ἑνικός, ἑξακόσια, ἑβδομάδα κ.θ.κ.

§ 318. Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἀπὸ *δεκατρία* ἕως τὸ *δεκαεννέα* γράφονται σὲ μιὰ λέξη : δεκατέσσερα, δεκαπέντε, δεκαἕξι, δεκαεπτὰ, δεκαοχτώ, δεκαεννέα.

§ 319. Ὁ *ἕνας*, τοῦ ἑνός, τὸν ἕνα(ν) - (ἡ) *μιὰ*, *μῆς*, *μιά(ν)*.

Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ : *ἕνας* - ἕνα(ν), *μιὰ(ν)* τελειώνει σὲ -*ν*, μόνον ὅταν ἡ ἀκόλουθη λέξη ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ στιγμιαῖο σύμφωνο· π.χ. ἕνα*ν* ὥραῖο κῆπο, *μιὰν* ἡμέρα, *μιὰν* ἄσχημη(ν) ὥρα.

§ 320. Τὸ **δύο** γράφεται μὲ **-υ** καὶ προφέρεται καί : **δυό**. Σὰν πρῶτο συνθετικὸ ὅμως γράφεται πάντοτε μὲ **ι**· π.χ. δισύλλαβη, τὸ διστίχο (ποιήματος) —**δίκανο**, διμοιρία.

§ 321. Τὸ **τρία**, στὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ γένος, στὴν ὀνομαστικὴ καὶ στὴν αἰτιατικὴ γράφεται μὲ **-εις** (οἱ **τρεῖς**), ἀλλὰ στὶς ἄλλες πτώσεις καὶ τὰ παράγωγα γράφονται μὲ **ι** : τῶν **τριῶν**, **τριάκοντα**, **τριακόσια** κλπ.

§ 322. Τὸ ἀριθμητικὸ οἱ **τέσσερις** (καὶ **τέσσερεις**)¹ τεσσάρων γράφεται κανονικὰ μὲ **δύο** **σσ** καὶ μὲ **ι**.

§ 223. Τὰ ἀριθμητικὰ ἀπόλυτα **ένα**, **τρία**, **τέσσερα** κλίνονται ὅπως παρακάτω :

ἕνας	μία (μιὰ)	ἕνα
ἑνὸς (ἐνοῦ)	μιᾶς (μιανῆς)	ἑνὸς (ἐνοῦ)
ἕνα(ν)	μία (μιὰ(ν))	ἕνα

Σημ. Τὸ **δύο** στὴ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν κλίνεται, παρὰ μόνον στὴ γενικὴ : τῶν **δυνῶν(ν)**.

οἱ τρεῖς	τὰ τρία	οἱ τέσσερις	τὰ τέσσερα
τῶν τριῶν	τῶν τριῶν	τῶν τεσσάρων	τῶν τεσσάρων
τοὺς τρεῖς	τὰ τρία	τοὺς τέσσερις	τὰ τέσσερα

§ 324. Τὸ **ἕξι** (ἀρχ. **ἕξ**) καλύτερα εἶναι νὰ γράφεται μὲ **ι**, καὶ ὅχι μὲ **η** (**ἕξη**)· κατὰ τὸ **ἕξῃντα**, **ἑβδομήντα** κλπ.

§ 325. Τὸ **ἐννέα** γράφεται μὲ **δύο** **-νν**, ὅπου προφέρεται σὰν ἐννέα ἢ **ἐννια** (ἐννιακόσια)· σ' ὅλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις καὶ στὰ παράγωγά του, τὸ **ἐννέα** γράφεται μὲ **ένα** **-ν**· π.χ. **ἐνατος**, **ἐνενήντα**, **ἐννεηκοστός**.

§ 326. Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα κλίνονται κανονικὰ σὰν τὰ οὐσιαστικά σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς **τρεῖς** κλίσεις ἀνάλογα μὲ τὸ γένος τους : **πρῶτος**, **πρώτη**, **πρῶτο**· **δεύτερος**, **δεύτερη**, **δεύτερο** κ.κ.ε.

1) Ὁ Μ. Τριανταφυλλίδης τὸ γράφει μὲ **-εις** (κατὰ τὸ ἀριθμητικὸ **τρεῖς**)· ἀλλὰ φωνητικὰ πρέπει νὰ γράφεται μὲ **ι** (τέσσερις).

§ 327. Ἡ κατάληξη - *ήντα* τῶν ἀπολύτων ἀριθμητικῶν ἀπὸ τὸ πενήντα καὶ πάνω γράφεται μὲ *η* καὶ μὲ *οξεία* : πενήντα, ἑξήντα, ἑβδομήντα, ἑνενήντα.

5. Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

§ 328. Ἀπὸ τὰ 8 εἴδη τῶν ἀντωνυμιῶν τῆς Νέας ὀρθογραφικῆς δυσκολίες παρουσιάζουν μόνο οἱ προσωπικῆς ἀντωνυμίαι τοῦ πρώτου προσώπου : *ἐγώ*, καὶ τοῦ β' : *ἐσύ*, πὺν κλίνονται καὶ γράφονται, ὅπως παρακάτω :

<i>ἐγὼ</i>	<i>ἐμεῖς</i>	<i>ἐσὺ</i> ¹	<i>ἐσεῖς</i>
<i>ἐμένα</i> καὶ <i>μοῦ</i>	<i>ἐμᾶς</i> καὶ <i>μᾶς</i>	<i>ἐσένα</i> καὶ <i>σοῦ</i>	<i>ἐσᾶς</i> — <i>σᾶς</i>
<i>ἐμένα</i> — <i>μὲ</i>	<i>ἐμᾶς</i> — <i>μᾶς</i>	<i>ἐσένα</i> — <i>σὲ</i>	<i>ἐσᾶς</i> — <i>σᾶς</i>
—	— —	<i>ἐσὺ</i> —	<i>ἐσεῖς</i>

§ 329. Οἱ *πρώτοι τύποι* συνηθίζονται προπάντων, ὅταν θέλωμε νὰ ποῦμε κάτι μὲ ἔμφαση ἢ γιὰ νὰ τὸ ξεχωρίσωμε :

π.χ. σ' *ἐμένα* ἢ σ' *ἐσένα* ; Ἀλλά : τὸ πῆρε ἀπὸ *μένα* καὶ τὸ ὅδωσε σὲ *σένα** μὲ *σένα* καὶ μὲ *μένα* κλπ.

Οἱ *δεύτεροι τύποι* (οἱ ἀδύνατοι) εἶναι πιὸ συχνοὶ καὶ δὲμποροῦν νὰ μποῦν χωρὶς τὸ ρῆμα (ἐκτὸς ἂν ἰσοδυναμοῦν μὲ χητικῆς ἀντωνυμίας). Τότε προφέρονται καὶ γράφονται σὰν *προκλητικῆς* ἢ *ἐγκλητικῆς* λέξεις, ἀκόμη καὶ ἂν ὀρθογραφοῦνται μὲ τονικὸ σημάδι : τονίζονται δὲ μόνον, ὅταν εἶναι μπροστὰ ἀπὸ τὸ ρῆμα, πὺν ἀνήκουν, εἰδεμὴ τὸ : *μου*, *σου*, *του*, παθαίνουν κανονικὰ ἔγκλιση τόνου :

π.χ. *μοῦ* τὸ πῆρε, *σοῦ* τὸ ἔδωσε, *τοῦ* τὸ ἔφερε κλπ.

Ἀλλά : πάρε *μού* το, χάρισμά *σου*, φέρε *τού το* κλπ.

Σημ. Γιὰ τὴν ὀρθογραφία τῶν ἐγκλητικῶν βλέπε λεπτομέρειες στὴ σελίδα 38.

1) Τὸ *ε* τοῦ (ἐ)σὺ καὶ τοῦ ἐμεῖς προῆρθε ἀπὸ τὸ *ε*- τοῦ *ἐγώ*, σύμφωνα μὲ τὸν νεοελληνικὸ γλωσσικὸ νόμο τῆς Ἀναλογίας.

§ 330. Ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία τοῦ γ' προσώπου : **αὐτός, αὐτή, αὐτό**, κλίνεται κανονικά, ἀλλὰ ἔχει καὶ ἀδύνατους σχηματισμούς :

τὸς	τῇ	τὸ	τοῖ	τὲς	τὰ
τοῦ	τῆς	τοῦ	τοὺς	τοὺς	τοὺς
τὸν	τῇ (ν)	τὸ	τοὺς	τὶς (τὲς)	τὰ

§ 331. Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ σ' αὐτοὺς τοὺς τύπους τοῦ γ' προσώπου (αὐτῶν) εἶναι κοινή : **τούς**.

π.χ. **τούς** τὸ εἶπα· φώναξε **τὶς** κοπέλες καὶ **τοὺς** μίλησε· ἀποχαιρετώντας **τες**, εἶδε καὶ τὰ παιδιὰ καὶ **τούς** εἶπε.—« Ἄν ἔβρης νιὸς χαιρέτα **τους**, καὶ νιές, κουβέντιασέ **τες** » (δημοτικό).

§ 332. Οἱ ἀντωνυμίες πὺ ἀρχίζουσιν ἀπὸ **ἐ** - μποροῦν νὰ πάθουν **ἀφαίρεση** ἢ **ἐκθλίψη**, μόνον ἂν προηγῇται λέξις πὺ τελειώνει σὲ **α**, σὲ (**ο**) ἢ σὲ τονισμένο **-έ (αί)**.

π.χ. κατὰ **σένα**, παρὰ **μένα**, γιὰ **σένα**· φεύγα **σὺ** ἀπὸ **μένα**, ἀπὸ **μας**, πηγαινέ **σύ**— Καλὲ **σύ**, πάρε **καὶ σὺ**.— Δὲν εἶμ' ἐγὼ, εἶσ' ἐσύ· φύγετ' ἐσεῖς.

§ 333. Στὶς ἀντωνυμίες, πὺ ἔπαθαν **ἀφαίρεση**, δὲ σημειώνεται συνήθως ἀπόστροφος : ἀπὸ **μένα**, ἀπὸ **σένα**, τρέχα **σὺ** κλπ.

§ 334. Ὁ τύπος τῆς γενικῆς καὶ αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἄρσενικοῦ : **ἐμένα** καὶ **μου**, συχνὰ πάει μαζὶ καὶ δίνει τότε μεγαλύτερη ἐκφραστικὴ δύναμη.

π.χ. **ἐμένα** ἢ σκέψη **μου** πάει μακριά, **ἐσένα** ὁ πατέρας **σου** θὰ σὲ περιμένῃ· τὰ παιδιὰ μας **ἐμας** πᾶνε καλά.—« **ἐμένα** γυιὸς μου ὁ πόλεμος, κόρη μου **ἐμένα** ἢ νίκη » (Παλαμαῖς).

Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ **ἄρσενικοῦ** : **τόν**, διατηρεῖ πάντοτε τὸ τελικὸ - **ν** : **τόν** βλέπω, φέρε **μάς τον**· λοιπόν, νὰ **τον**, κοίτα **τον**, ἄφησέ **τον** κλπ.

§ 335. Στὴν αἰτιατικὴν : **τήν**, τῶν θηλυκῶν, ὅταν εἶναι **προκλιτικὴ**, φεύγει τὸ τελικὸ - **ν**, ἂν ἀκολουθῇ λέξις ἀπὸ **φωνῆεν**

ἢ **στιγμιαῖο** σύμφωνα : τὴν ἔχω ἰδωμένη ἀπὸ καιροῦ· πρέπει νὰ τὴν ἀγαπᾷτε. Διαφορετικὰ φεύγει τὸ -ν τῆς αἰτιατικῆς· π.χ. θὰ μᾶς **τῇ** δώσουν, **τῇ** γλύτωσε, δὲν **τῇ** βλέπω.

Ἡ ὀρθογραφία τῶν ἀναφορικῶν ἀντωνυμιῶν
καὶ τοῦ ἀναφορικοῦ **π ο ὗ**

§ 336. Τὸ **ὅ,τι** σὰν ἀναφορικὴ ἀντωνυμία καὶ σὰν ἄκλιτο (χρονικὸ ἐπίρρημα) γράφεται μὲ **ὑποδιαστολή** :

ὅ,τι νομίζεις κάμε, πάρε **ὅ,τι** θέλεις—Φτάσαμε **ὅ,τι** (=μόλις) βγῆκε· ἐνῶ δ'εἰδικὸς σύνδεσμος **ὅτι**, γράφεται χωρὶς ὑποδιαστολή : νομίζω **ὅτι**, λέγω **ὅτι**, ἐλπίζω **ὅτι**, ἀναφέρω **ὅτι** κλπ.

§ 337. Ἡ ποσοτικὴ ἀναφορικὴ : **ὅσος, ὅση, ὅσο** — **ὅσοσδὴποτε, ὅσηδὴποτε, ὅσοδὴποτε** καὶ οἱ **ἀοριστολογικὲς** ἀναφορικὲς ἀντωνυμίαι : **ὅποιος, ὅποια, ὅποιο** — **ὅποιοσδὴποτε, ὅποιαδὴποτε, ὅποιοδὴποτε**, γράφονται ὅλες μὲ (δ)μικρο καὶ δασύνονται, ὅπως καὶ ὅλες οἱ ἀναφορικὲς ἀντωνυμίαι ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ **ὁ** -

§ 338. Ἡ ὀρθογραφία τοῦ **νεοελληνικοῦ ἀναφορικοῦ π ο ὗ**. Αὐτὸ γράφεται μὲ **ὀξεία** καὶ ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ **τοπικὸ** ἢ ἐρωτηματικὸ **ποῦ**, ποὺ παίρνει **περισπωμένη** : **ποῦ** πᾶς ; **ποῦ** εἶναι ; Θὰ μάθω **ποῦ** κάθεται· φρόντισε νὰ μάθης **ποῦ** βρίσκεται.

Σημ. Τὸ **τοπικὸ ποῦ** γράφεται πάντοτε μὲ **περισπωμένη** (καὶ σὲ εὐθεία καὶ σὲ πλάγια ἐρώτησι) : **ποῦ** θὰ πᾶτε ; — Δὲ μᾶς εἶπε **ποῦ** ἦταν καὶ **ποῦ** θὰ πάη κλπ.

§ 339. Ἡ χρῆσις τοῦ ἀναφορικοῦ **ποῦ** εἶναι πάρα πολὺ συνηθισμένη στὴ νεοελληνικὴ γλώσσα, γιὰ ἀντικαθιστᾷ πολλὰς ἔννοιαι, στὴ νέα μας ἔκφρασις·

π.χ. τὸ παιδί **ποῦ** ἔφερε τὸ γράμμα· ὁ διαβάτης **ποῦ** περνοῦσε — **Ποῦ** εἶναι ὁ φίλος σου, **ποῦ** γυρεύεις ; Καὶ ποῖος εἶς' ἐσύ, **ποῦ** τολμᾷς νὰ μὲ προσβάλλης ; — Μιὰ παιδούλα,

πού ἥλιος δὲν τὴν εἶδε ποτέ.—Τὸ δρόμον, *ὅπου* πέρασα, δὲν τὸν ξαναδιαβαίνω.—Νὰ βγοῦν τὰ κλεφτοκάραβα, *πού* ἔχουν τοὺς κλέφτες μέσα κ.ἄ.

Σημ. Πότε ἀκριβῶς μπαίνει κόμμα πρὶν ἀπὸ τὸ *πού*, βλέπε πάρα πάνω στὴ σελίδα 46, § 152.

§ 340. Οἱ ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίαι τῆς Νέας : *ποιός, ποιά, ποιδ* — *πόσος, πόση, πόσο, τί* (τίνος), κλίνονται σὰν ἀπλὰ κανονικὰ ὀνόματα.

§ 341. Ἡ ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία : *ποιός; ποιά, ποιδ* ἔχει τὴ γενικὴ *ποιανοῦ, ποιανῶν ἢ καὶ τίνος, τίνων*

π. χ. *τίνος* εἶσαι; — *τίνων* παιδι εἶναι αὐτὸς ὁ μικρός;

Σημ. Τὸ ἐρωτηματικὸ *γιατί* δὲν πρέπει νὰ μπερδεύεται μὲ τὸ αἰτιολογικὸ *γιατί* (=διότι), πού γράφεται σὲ μιὰ μόνο λέξη.

§ 342. Οἱ σύνθετες ἀοριστολογικὲς ἀντωνυμίαι : *κανένας* (κανεῖς), *καμία* (καμιὰ), *κανένα*, γράφονται σὲ μιὰ λέξη· τὸ δὲ θηλυκὸ καμιὰ μὲ ἓνα *μ*, μὲ ἀπλοποίηση τῶν δύο *μμ* (*κάν* - μιὰ — καμμιά). Ἔτσι καὶ οἱ ἀντωνυμίαι : *κάποιος* (*κάν* - ποιός) *κάποια, κάποιο*, καὶ τὰ ἀοριστολογικά : *κάτι, κάθε, κάποτε, τίποτε* (τίποτα) κ.τ.ῶ.

Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν νεοελληνικῶν ἀντωνυμιῶν : (*μοῦ, μέ, σοῦ, τοῦ, τῆς—μᾶς, σᾶς, τοῦς, τές, τὰ, τὸς κ.ἄ.*) ὅταν βρίσκονται μετὰ ἀπὸ τὸ ρῆμα ἢ μετὰ ἀπὸ τὴ λέξη, πού ἀνήκουν συντακτικά, τότε δὲν *τονίζονται*.

π.χ. *μοῦ* τὸ χάρισε ὁ πατέρας *μου*. *Τοῦ* εἶπε — Πές *του*.

§ 343. Ὁ *δεῖνα*, ἡ *δεῖνα*, τὸ *δεῖνα* ἢ (τὸ *τάδε*) μένουν ἀκλίτες λέξεις καὶ γιὰ τὰ τρία γένη καὶ γράφονται μὲ *ει*.

Γύμνασμα 15^ο.—Νὰ σχηματισθοῦν αὐτοτελεῖς νεοελληνικὲς προτάσεις μὲ τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἀντωνυμιῶν καὶ νὰ δικαιολογηθῇ ἡ σωστὴ χρῆσις καὶ ἡ ὀρθογραφία τους. Σχηματίσετε ἰδιαίτερες φράσεις μὲ τὸ *ἀναφορικὸ πού* : (π.χ. ἐκεῖ *πού* *πᾶς* νὰ προσέχης. Αὐτὸ *πού* εἶπες δὲν ἦταν σωστὸ κλπ.).

6. Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

§ 344. Ἡ χρῆσις τοῦ ρήματος σὲ κάθε γλῶσσα εἶναι πάρα πολὺ διαδομένη, γιὰ τὸ ρῆμα εἶναι τὸ βασικότερον στοιχεῖον τοῦ λόγου μέσα σὲ μιὰ πρότασι· καὶ γι' αὐτὸ ἡ ὀρθογράφησις τοῦ εἶναι ἡ πρὸ ἀπαραίτητη προϋπόθεσις γιὰ κεῖνον ποὺ θέλει νὰ ὀρθογραφή. Τὰ συνακόλουθα τοῦ ρήματος εἶναι : ὁ **χρόνος**, τὸ **πρόσωπο**, ὁ **ἀριθμὸς**, ἡ **ἐγκλισις**, ἡ **φωνή**, καὶ ἡ **διάθεσις**, ὅπως τὰ ὀρίζει ἡ **Γραμματικὴ**. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ τὸ ρῆμα ἔχει καὶ τὸ ὑποκείμενον, ἀντικείμενον ἢ τὸ κατηγορούμενον του, ὅπως ἀπαιτεῖ τὸ Συντακτικόν.

§ 345. Γιὰ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ρημάτων μᾶς ἐνδιαφέρουν, πρὶν ἀπ' ὅλα, οἱ **ρηματικὲς** καταλήξεις σ' ὅλους τοὺς χρόνους καὶ τὶς **ἐγκλίσεις** καὶ γενικὰ ὁ σχηματισμὸς τῶν χρόνων μετὰ τὴν προσθήκην τῶν καταλήξεων στὸ **θέμα** κάθε ρήματος.

§ 346. Οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος τῆς Νέας Ἑλληνικῆς εἶναι 8 : **Ἐνεστώτας**, **παρτατικὸς**, **μέλλοντας** (ἐξακολουθητικὸς) καὶ μέλλοντας (στιγμιαίος) **ἀόριστος**, **παρακείμενος**, **ὑπερσυντέλικος** καὶ ὁ **συντελεσμένος μέλλοντας**.

§ 347. Ἐγκλίσεις ἡ Δημοτικὴ ἔχει τὴν : **Ὀριστική**, **ὑποταχτική**, **Εὐχτική** καὶ **Προσυχτική**. Ρηματικοὺς τύπους ἔχει : τὸ **Ἀπαρέμφατο** καὶ τὴ **Μετοχή**.

§ 348. **Γενικά**.—Ἀπὸ τὶς 4 ἐγκλίσεις τῶν ρημάτων τῆς Δημοτικῆς μόνον οἱ τρεῖς : ἡ **Ὀριστική**, **Ὑποταχτική** καὶ ἡ **Προσυχτική** ἔχουν ξεχωριστὰ καταλήξεις. Ἡ Εὐχτικὴ δὲν ἔχει δικῆς τῆς καταλήξεις, ἀλλὰ σχηματίζεται ἀπὸ τὴν Ὑποταχτικὴν μὲ τὸ **νά**, μὲ προστὰ ἀπ' αὐτὸ τὸ εὐχητικὸ μόριον **εἶθε**, ἢ **μακάρι** : μακάρι **νά** ἢ εἶθε **νά**... (- ης, η - ωμε κλπ.).

§ 349. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς παραπάνω **προσωπικὲς ἐγκλίσεις** εἶναι καὶ οἱ **ἀπρόσωπες** : ἡ **Μετοχή** καὶ τὸ **Ἀπαρέμφατο**, ποὺ εἶναι ἄκλιτος ρηματικὸς τύπος οὐσιαστικοῦ· καὶ ποὺ χρησιμεύει γιὰ νὰ σχηματίζωνται περιφραστικὰ οἱ συντελεσμένοι χρόνοι·

π.χ. ἔχω **λύ-σει**, ἔχω **πεῖ**· ἔχω **λυ-θῇ**, ἔχω **γραφ-τῇ**,

Ἡ ὀρθογραφία τοῦ περιφραστικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ

§ 350. Ἡ κατάληξη τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου τοῦ συγ-
κεκομμένου ἀπαρεμφάτου τελειώνει σὲ - *σει*¹ ἢ σὲ - *ει*·

π.χ. ἔχω λύσει, ἔχω δεῖ, ἔχω πάρει, ἔχω ἔλθει.

Τοῦ δὲ παθητικοῦ τελειώνει σὲ - *θῆ* ἢ σὲ - *ῆ* (χωρὶς ὑπογε-
γραμμένη) : ἔχω λυθῆ, ἔχω γραφθῆ, ἔχω βραχῆ κλπ.

Ἡ ὀρθογραφία τῆς νεοελληνικῆς Μετοχῆς

§ 351. Ἡ μετοχὴ εἶναι ρηματικὸς τύπος ἐπιθέτου, ποὺ
φανερώνει διάθεση καὶ χρόνο καὶ δὲν ἔχει ποτὲ παραθετικὲς
καταλήξεις σὲ μονολεκτικὸ τύπο.

Σημ. Μετοχὴ ἔχουν μόνον οἱ ἐνεστώτες τῶν ἐνεργητι-
κῶν ρημάτων καὶ σχηματίζονται μὲ τὴν κατάληξη - *οντας*·

π.χ. λέγοντας, πηράφοντας, παίζοντας, τρέχοντας κλπ.

Ἄν δὲ τὸ ρῆμα εἶναι βαρύτονο τότε ἡ μετοχὴ τονίζεται
στὴν **προπαραλήγουσα** καὶ γράφεται πάντοτε μὲ *ο*·

§ 352. Στὰ ρήματα ὅμως ποὺ εἶναι *π ε ρ ι σ π ὶ μ ε ν α*
ἡ κατάληξη αὐτὴ (- *οντας*) τῆς μετοχῆς γράφεται μὲ *ω*
(- *ώντας*), ὅποτε τονίζεται ἡ **παραλήγουσα**·

π.χ. ἀγαπώντας, τιμώντας, γελώντας, φορώντας κλπ.

§ 353. Ἡ νεοελληνικὴ Μετοχὴ τοῦ παρακειμένου στὴν
Παθητικὴ φωνὴ ἔχει πάντα τὴν κατάληξη - *μένος* - *μένη* - *μένο*
(*η-μένος*, *υ-μένος*, - *ω-μένος* : *λυπημένος*, *πλυμένος*, *θυμω-
μένος*) καὶ ἔχει πρὶν ἀπὸ τὴν κατάληξη - *μένος* διάφορα θεμα-
τικά φωνήεντα ἢ τὰ σύμφωνα - *σ* ἢ *γ** (- *σμένος*, - *ει-σμένος*,
- *ι-σμένος* - *υ-σμένος*, - *ω-σμένος** *διωγ-μένος*).

1) Ἡ κατάληξη αὐτὴ γράφεται μὲ - *σει*, γιὰτὶ προῆρθε ἀπὸ
τὴν ἀρχαία κατάληξη - *σει(ν)*, τοῦ ἀπαρεμφάτου, μὲ παράλειψη τοῦ
τελικοῦ *ν*, ὅπως καὶ τὸ - *θῆ* τῆς παθητικῆς φωνῆς : - *θῆ(ναι)*, μὲ
συγκοπὴ τῆς συλλαβῆς - *ναι* : ἔχω λύσει(*ν*)—ἔχω λυθῆ(*ναι*).

§ 354. Τὰ ρήματα *ἔχω* καὶ *εἶμαι* λέγονται βοηθητικά ρήματα, γιατί βοηθοῦν γιὰ νὰ σχηματίζονται οἱ περιφραστικοὶ καὶ οἱ σύνθετοι χρόνοι τῶν ρημάτων τῆς Νέας.

§ 355. Κλίση τοῦ *ἔχω* :

Ὅριστική	Ὑποταχτική	Προσταχτική	Μετοχή
<i>ἔχω</i> <i>ἔχεις</i> <i>ἔχει</i> <i>ἔχομε</i> - ἔχομε <i>ἔχετε</i> <i>ἔχουν(ε)</i>	νὰ <i>ἔχω</i> » <i>ἔχης</i> » <i>ἔχη</i> » <i>ἔχομε</i> » <i>ἔχετε</i> » <i>ἔχουν(ε)</i>	— <i>ἔχε</i> <i>ᾶς ἔχη</i> — <i>ἔχετε</i> <i>ᾶς ἔχουν(ε)</i>	<i>ἔχοντας</i>
Παρατατικός : <i>εἶχα</i> , <i>εἶχες</i> , <i>εἶχε</i> — <i>εἶχαμε</i> , <i>εἶχατε</i> , <i>εἶχαν</i>			

§ 356. Κλίση τοῦ *εἶμαι* :

Ὅριστική	Ὑποταχτική	Προσταχτική	Μετοχή
<i>εἶμαι</i> <i>εἶσαι</i> <i>εἶναι</i> <i>εἶμαστε</i> <i>εἴστε</i> , <i>εἴσατε</i> <i>εἶναι</i>	νὰ <i>εἶμαι</i> » <i>εἴσαι</i> » <i>εἶναι</i> » <i>εἶμαστε</i> » <i>εἴσατε</i> » <i>εἶναι</i>	— νὰ <i>εἴσαι</i> <i>ᾶς εἶναι</i> — νὰ <i>εἴσατε</i> <i>ᾶς εἶναι</i>	<i>ὄντας</i>
Παρατατικός : <i>ἦμουν</i> (καὶ <i>ἦμουνα</i>), <i>ἦσουν</i> (<i>ἦσουνα</i>) <i>ἦταν</i> (<i>ἦτανε</i>) <i>ἦμαστε</i> (<i>ἦμασταν</i>), <i>ἦσατε</i> , <i>ἦταν</i> (καὶ <i>ἦτανε</i>)			

Σημ. Ὁ παρατατικός *ἦμαστε* (τότε), διαφέρει ἀπὸ τὸ α' πληθυντικὸ τοῦ ἐνεστώτα : *εἴμαστε* (τώρα)· π.χ. «ἐγὼ ἀπὸ μέρους μου δὲ θέλω τίποτα ...*εἴμαστε* τώρα ἀδερφοὶ καὶ φίλοι, καθὼς *ἦμαστε* καὶ τότες (Μακρυγιάννης).

§ 357. Πότε ἡ μετοχικὴ κατάληξι τοῦ παθητικοῦ Παρακειμένου γράφεται μὲ δύο μ (-μμένος).

Μὲ δύο -μμ γράφεται ἡ κατάληξι -μένος, μόνο στὰ ρήματα ποὺ ἔχουν χαρακτήρα π, β, φ, κ, π, τ, φτ :
 γραφ-μένος—γραμμένος, ἐγκαταλειπ-μένος, ἐγκαταλειμμένος,
 σκαβ-μένος—σκαμμένος, τριβ-μένος—τριμμένος,
 (κόπτομαι) κοπ-μένος—κομμένος· ἔτσι : (ἀπορίπτομαι) ἀπορ-
 ριμμένος (ἐπιτρέπομαι) ἐπιτετραμμένος κλπ.

Μὲ δύο -μμ μπορεῖ νὰ γράφεται ἐπίσης καὶ τὸ μαραμμένος ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο τύπο : με-μαραμμένος.

§ 358. Ἡ κατάληξι τῆς παθητικῆς μετοχῆς ποὺ τελειώνει σὲ ι-σμένος, γράφεται πάντοτε μὲ ι·

π.χ. ἀγρυπνισμένος, ἀνθισμένος, καθισμένος, κτισμένος, τυραννισμένος, καθαρισμένος κλπ.

Ἀλλὰ : μεθυ-σμένος, σβη-σμένος (σβήνομαι) δανει-σμένος, κλει-σμένος, ἀθροι-σμένος (σύμφωνα μὲ τὸν χαρακτήρα)¹.

§ 359. Ἡ κατάληξι -η-μένος, ποὺ προέρχεται ἀπὸ συνηρημένα ρήματα, γράφεται μὲ -η- π.χ. (εὐχαριστιέμαι) εὐχαριστη-μένος (ἀγαπιέμαι) ἀγαπημένος (συγκινούμαι) συγκινη-μένος κλπ.

Τὸ δὲ καμένος (τοῦ καίομαι) καὶ καημένος, μὲ ἓνα μ· ὅπως (μαθαίνω) μαθη-μένος, (κλαίω) κλαμένος, (μαζεύομαι) μαζεμένος, (πηγαίνω) πηγεμένος κ. ἄ.

Τὸ ἴδιο καὶ : ἐγκεκριμένος, διακεκριμένος, μὲ ἓνα μ.

§ 360. Μὲ η γράφεται ἐπίσης ἡ παθητικὴ μετοχὴ : ἀποθαρρημένος (τοῦ ἀποθαρρύνομαι καὶ ἀποθαρροῦμαι) καὶ ἐπιβαρημένος (τοῦ ἐπιβαρύνομαι καὶ ἐπιβαροῦμαι).

§ 361. Ἡ μετοχικὴ κατάληξι -ωμένος στὸν παρακείμενο τονίζεται πάντα στὴν παραλήγουσα καὶ γράφεται πάντοτε μὲ ω·

1) Ἀνάλογα μὲ τὸ θέμα τοῦ ρήματος· μεθυσμένος, ἀπὸ τὸ μεθῶ καὶ μεθύομαι, ξυσμένος (ξύνομαι), κλεισμένος (κλείνομαι) δανεισμένος (δανεῖζομαι) ἀθροισμένος (ἀθροῖζομαι) κ. ἄ.

π. χ. δηλωμένος, στεφανωμένος, κρυωμένος, είπωμένος, ξηλωμένος, θολωμένος, φαγωμένος.

§ 362. Ἡ μετοχική κατάληξις *-όμενος* (στὸν ἐνεστώτα τῶν βαρυτόνων) γράφεται μὲ *ο* καὶ τονίζεται στὴν προπαραλήγουσα : ὁ ἐμπορευόμενος, ὁ λεγόμενος, ὁ μαθητευόμενος.

Ἡ ὀρθογραφία τῆς Ὑποταχτικῆς καὶ Προσταχτικῆς στὴ Δημοτικῇ

§ 363. Σύμφωνα μὲ ἀπόφασις τῆς Ἀκαδημίας ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα διατηρεῖ τὴν ὀρθογραφίαν τῆς Ὑποταχτικῆς μὲ τὶς ὀρθογραφικὰς διαφορὰς τῆς ἀπὸ τὴν Ὀριστικῇ.

Κραταίει, δηλαδή, τὸ *η* τοῦ ἐνικ. καὶ τὸ *ω* τοῦ πληθ. καὶ καταργεῖ μόνον τὴν ὑπογεγραμμένην (τοῦ β' καὶ γ' ἐνικοῦ προσώπου).

π. χ. νὰ γράφης νὰ γράφη—νὰ γράφονται, ἅς ἐρθῇ. Πρὶν ξεκινήσῃ—Ἀς πηγαίνωμε. Ἀς πᾶμε νὰ φύγωμε.

§ 364. Ἡ Ὑποταχτικὴ σχηματίζεται κανονικὰ παίρνοντας μὲ προστὰ ἀπ' τὸ ρῆμα ἓνα ἀπὸ τὰ μόρια ἢ τοὺς συνδέσμους : *νά, ἄς, γιὰ νά, δταν, ἄν, ἅμα, ἀφοῦ, ἴσως, μόλις, μὴ—μήπως, ὅποτε—ὅποιος* (νά), *ὅπου* (νά), *ὅ,τι* (νά), *πρὶν, προτοῦ, ὥσπου, ὥσπου*.

Σημ. Ἡ προσπάθεια μερικῶν νὰ καταργηθοῦν οἱ τύποι τῆς Ὑποταχτικῆς καὶ νὰ ἀντικατασταθοῦν μὲ τῆς Ὀριστικῆς εἶναι ἄξια προσοχῆς, ἀλλὰ δὲ συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀπόφασις τῆς Ἀκαδημίας οὔτε καὶ μὲ τὴν ἐπίσημη Γραμματικὴ τοῦ Κράτους.

§ 365. Ὁρθογραφία μὲ τὸ *θ* ἂ. —Τὸ μελλοντικὸ μόριον *θά*, πάει πάντα μὲ Ὑποταχτικὴ : *θά* γράφης—*θά* γράφη—*θά* γράφωμε, *θά* γράψης—*θά* γράψῃ—*θά* γράψωμε κλπ.

§ 366. *Συνταχτικὲς ἐγκλίσεις*.—Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ὀριστικὴν, Ὑποταχτικὴ καὶ Προσταχτικὴ στὴ Δημοτικῇ ὑπάρχουν καὶ οἱ συνταχτικὲς ἐγκλίσεις, ὅπως λέμε, ποὺ παίρνουν τὸ νόημά τους ἀπὸ τὴ σύνταξιν. Αὐτὲς εἶναι :

α) Ἡ *Δυνητική* ἔγκλιση μὲ τὸ δυνητικὸ μόριο *θα* καὶ *πα-
ρατατικὸ* ἢ *ὑπερσυντέλικο*.

π. χ. *θα* μᾶς ἔβλεπε, ἄν ἦταν ἐδῶ, καὶ *θα* μᾶς χαιρετοῦσε.

β) Ἡ *Εὐχητική* ἔγκλιση, ποὺ ἐκφράζει εὐχὴ καὶ εἰσάγεται
μὲ ἓνα ἀπὸ τὰ νεοελληνικὰ μόρια : *μακάρι, ἄμποτε, εἴθε* καὶ
ὑποταχτικὴ ἢ καὶ δυνητικὴ ἔγκλιση.

π. χ. *μακάρι* νὰ φανῇ — *μακάρι* νὰ φαινόταν κ. ἄ.

Ἡ κατάργηση τῶν αὐξήσεων τῆς Δημοτικῆς

§ 367. Ἡ λαϊκὴ μας γλῶσσα ἀπλοποιεῖ καὶ καταργεῖ
σχεδὸν πάντοτε τὶς αὐξήσεις τῶν ρημάτων· ἐκτὸς ἄν τονίζεται
τὸ φωνῆεν ποὺ ἀποτελεῖ τὴν αὐξηση.

π. χ. *πονῶ*—*πονοῦσα*, *πόνεσα*· *πηγαίνω*—*πήγαινα*—*πῆγα*·
ἐρχομαι—*ἐρχόμουν*· *ἀνάβω*—*ἄναβα*—*ἄναψα*· *ἀκούω*—*ἄκουα*—
ἄκουσα· *ὑποφέρω*—*ὑπόφερα*· *συζητῶ*—*συζητοῦσα*.

Ἄλλὰ : *γράφω* — *ἔγραφα*, *βρίσκω* — *ἤβρα*, *ζῶ* — *ἔζησα*.
Ὁ δὲ παρατατικὸς τοῦ *βρίσκω* εἶναι *ἔβρισκα* (ὄχι *εὕρισκα*).

Τὸ ἴδιο καὶ στὴ Μέση φωνή : *αἰστάνομαι*—*αἰστανόμουν*—
αἰστάνθηκα· *ὀνομάζομαι*—*ὀνομαζόμουν*—*ὀνομάστηκα*—*ὀνομα-
σμένος*· *ὀρίζομαι*—*ὀριζόμουν*—*ὀρίστηκα*—*ὀρισμένος* κλπ.

Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ τύποι τῆς Δημοτικῆς στὴν ἀρχὴ τοῦ
θέματος γράφονται μὲ *σ* (καὶ ὄχι μὲ *ω*, ὅπως στὴν καθαρεύουσα).

§ 368. Ἐτσι καὶ στὰ ρήματα ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ *ε* οἱ
αὐξημένοι τύποι δὲ διπλασιάζουν τὸ *ε*.

π. χ. *ἐριχνα*, *ἐραιψα*, *ἐρανα*, *ἐρυμοτομήθηκε* κ.ἄ. (μὲ
ἓνα *ε*) καὶ ὄχι μὲ δύο (ὅπως γίνεται στὴν καθαρεύουσα).

Παρατήρηση.—Γιὰ τὸ κοινὸ γλωσσικὸ αἶσθημα ἡ αὐξηση
δὲν εἶναι πιά σήμερα, ὅπως ἦταν στὴν Ἀρχαιότητα, ὀργανικὸ
στοιχεῖο ἀπαραίτητο γιὰ νὰ φανῇ ὁ περασμένος χρόνος· γι' αὐ-
τὸ δὲ συνηθίζεται στὸ στόμα τοῦ λαοῦ καὶ σχεδὸν καταργήθηκε.

§ 369. Ἡ χρονικὴ αὔξηση τῶν νεοελληνικῶν ρημάτων γράφεται μὲ *η* : βρίσκω - ἤβρα, ξέρω - ἤξερα, θέλω - ἤθελα, μπορῶ (ἤ)μποροῦσα, πίνω - ἤπια, εἶμαι - ἤμουν κλπ.

Μὲ *ει* γράφεται τὸ : εἶδα, εἶπα, εἶχα.

§ 370. Ἐπειτα ἀπὸ λέξη ποὺ τελειώνει σὲ (-ε) ἡ ἄτονη συλλαβικὴ αὔξηση παραλείπεται : μὲ δείξατε, σὲ βλέπαμε· Τὸν βάλαμε καὶ χόρευε καὶ τραγούδησε κλπ.

§ 371. Ἡ τονισμένη *συλλαβικὴ* αὔξηση χάνεται στὴν ἀφαίρεση τῆς *συμπροφορᾶς* : Τοῦ ὄδειξε, ποῦ εἶναι. Ἐπίσης ὅταν ἡ προηγούμενη λέξη εἶναι ὁ σύνδεσμος *καὶ*, τότε τὸ *καὶ* αὐτὸ γράφεται ὁλόκληρο καὶ τὸ ρῆμα χωρὶς τὴν αὔξηση·

π.χ. καὶ ἐγράφαμε — καὶ γράφαμε (ὄχι *κι* ἐγράφαμε) κ.τ.ῶ.

§ 372. Ἡ *ἐσωτερικὴ αὔξηση*.—Μερικὰ σύνθετα ρήματα μὲ πρῶτο συνθετικὸ λέξη ποὺ εἶναι ἐπίρρημα, ὅπως π. χ. (*πολύ, καλά, κακά, σιγαβὰ, κουτσὰ* κ. ἄ.) παίρνουν τὴν τονισμένη αὔξηση συνήθως στὴν ἀρχὴ τοῦ δεύτερου συνθετικοῦ. Ἡ αὔξηση αὕτὴ λέγεται *ἐσωτερικὴ αὔξηση* : δὲν τὸν πολυέβλεπα, παραῆπτε, δὲν τὸ παραῆθελε, τοῦ καλοῆρθε κλπ.

373. Ὁ ἀποδιπλασιασμός (ἡ κατάργηση, δηλαδὴ, τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ) *τῆς Νέας*.—Ὅπως ἡ αὔξηση, ἔτσι καταργεῖται στὴ Δημοτικὴ καὶ ὁ ἀναδιπλασιασμός τοῦ παρακειμένου·

π. χ. γε-γραμμένος—γραμμένος, λε-λυμένος—λυμένος, δε-δεμένος—δεμένος· ἡ-γαπημένος—ἀγαπημένος, ἡ-νωμένος—ἐνωμένος, ὠρισμένος—δρισμένος κλπ.

Ἀξιοσημεῖωτη εἶναι ἡ ὀρθογραφία τοῦ παρακειμένου τῶν μετοχῶν : ἀποθαρρημένος, ἐπιβαρημένος καὶ πηγμένος (τοῦ πηγᾶινω)· ἐπίσης τοῦ (πίνω) *πιωμένος*, τοῦ (γίνομαι) *γινωμένος*.

Σημ.—Παρουσιάζονται ἔτσι μερικὲς ὀρθογραφικὲς ἰδιοτυπίες : εἰδωθήκαμε—νὰ ἰδωθοῦμε, ἔχουμε ἰδωθῆ, ἰδωμένος (μὲ *ι*)—εἰπώθηκε, εἰλωθῆ, εἰπωμένος (μὲ *ει*).

Πίνακας καταλήξεων
νεοελληνικῶν ρημάτων τῆς Ἑνεργητικῆς Φωνῆς
(α' συζυγίας)

χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ
ἐνεστώτ.	λύν - ω, - εις, - ει - ομε, - ετε, - ουν(ε)	νὰ λύν - ω, - ης, - η - ωμε ¹ , - ετε, - ουν(ε)	λύν - ε, ἄς λύν - η - ετε, ἄς λύν - ουν(ε)
Παρα- τατ.	ἔλυνα, - ες, - ε — (ἐ)λύναμε, - ατε, - ἔλυναν		
ἀόριστος	ἔλυσα, - σες, - σε (ἐ)λύσαμε, - σατε. ἔλυσαν ἢ - σαν(ε)	νὰ λύσω - σης, - σῃ - σωμε (- σουμε) ¹ - ετε, νὰ λύσουν(ε)	λύσε, ἄς λύσῃ λύσετε, ἄς λύσουν(ε)
Παρακείμενος	ἔχω λύσει ἔχεις » ἔχει » ἔχομε » ἔχετε » ἔχουν »	νὰ ἔχω λύσει ἔχῃς » ἔχῃ » νὰ ἔχωμε λύσει ἔχετε » ἔχουν(ε) »	νὰ ἔχῃς, ἄς ἔχῃ λύσει νὰ ἔχετε, ἄς ἔχουν(ε) λύσει
ὑπερ. συντ.	εἶχα, εἶχες, εἶχε λύσει	— εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν ἢ εἶχανε λύσει	
Μέλλοντ. ἐξακολου- θητικός	θὰ λύνω, - ης - η - ωμε (- ουμε) - ετε, - ουν(ε)		
Μέλλοντ. στιγμι- αῖος	θὰ λύσω, - ης - η - ωμε (- σουμε) - ετε, - σουν(ε)		
Μέλ. συντε- λεσιμ.	θὰ ἔχω, - ης, - η λύσει	— θὰ ἔχωμε, (- ουμε), λύσει	- ετε, - ουν(ε)
	Ἀπαρεμφατικός τύπος : λύ - σει(ν)		Μετοχή (ἐνεστώτα) : λύν - οντας

1) Ἡ νεοελληνικὴ ρηματικὴ κατάληξις - ουμε (τοῦ α' πληθυντ. προσώπου) χρησιμοποιεῖται πολὺ, ἀλλὰ δὲν εἶναι πανελληνία.

Πίνακας καταλήξεων

νεοελληνικῶν ρημάτων τῆς Παθητικῆς φωνῆς (α' συζυγ.)

χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ
ἐνεστώτ.	λύνομαι, - εσαι, - εται λυνόμαστε, - εστε λύνονται	νὰ λύνωμαι, - εσαι, - εται - ὠμάσῃς - εστε, - ὠνται	λύνου, ἄς λύνεται λύνεστε, ἄς ὠνται
Παρα- τατ.	ἐλυνόμουν, - ὄσουν, - ὅταν — (ἐ)λυνόμασθε, - ὄσασθε, - ὄνταν		
ἀόριστος	λύθηκα, - κες, - κε λυθήκαμε, - θήκατε λύθηκαν ἢ λυθήκανε	νὰ λυθῶ, - θῇς - θῇ νὰ λυθοῦμε, - θήτε νὰ λυθῶν ἢ νὰ λυθῶντε	λύσου, ἄς λυθῇ λυθῆτε, ἄς λυθοῦν ἢ ἄς λυθῶντε
Παρακείμενος	ἔχω λυθῇ ἔχεις » ἔχει » ἔχομε λυθῇ ἔχετε » ἔχουν(ε) »	νὰ ἔχω λυθῇ ἔχῃς » ἔχῃ » νὰ ἔχομε λυθῇ ἔχετε » ἔχουν »	
ὑπερ- συντ.	εἶχα, εἶχες, εἶχε — εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν ἢ εἶχανε λυθῇ		
Μέλ. ἐξακολου- θητικός	θὰ λύνωμαι, - εσαι, - εται θὰ λυνώμαστε, - εστε - ὠνται		
Μέλ. στινιμ- αῖος	θὰ λυθῶ, - θῇς, - θῇ θὰ λυθοῦμε, - θήτε, - θοῦν(ε)		
Μέλ. συντε- λεσμ.	θὰ ἔχω, ἔχῃς, ἔχῃ — θὰ ἔχομε, ἔχετε ἔχουν(ε) λυθῇ		
	Ἀπαρεμφατικός τύπος : λυθῇ(ναι)	Μετοχή παρακείμενου : λυμένος, - η - ο	

1) ἔχω λυθῇ· τὸ -θῇ χωρίς ὑπογεγραμμένη, ἀπὸ τὸ ἔχω λυθῇ(ναι).

**Πίνακας καταλήξεων
συνηρημένων νεοελληνικῶν ρημάτων
Ἑνεργητικῆς φωνῆς (β' συζυγίας)**

χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ σὲ ᾧ (- ᾱς, - ᾶ) σὲ ᾧ (- εἰς, - εἴ)	ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ σὲ - ᾧ (- ᾱς - ᾶ) σὲ ᾧ (- ῆς, - ῆ)	ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ τιμῶ — κινῶ
Ἑνεστώτας	τιμῶ, - ᾱς, - ᾶ τιμοῦμε, - ᾶτε - οὖν κινῶ - εἰς, - εἴ - οὔμε - εἴτε, - οὖν(ε)	νὰ τιμῶ, - ᾱς, - ᾶ - οὔμε - ᾶτε, - οὖν(ε) νὰ κινῶ - ῆς, - ῆ - οὔμε, - ῆτε, - οὖν(ε)	τίμα ᾱς τιμᾶ τιμᾶτε ᾱς τιμοῦν κίνα(ει) - ᾱς κινῆ κινεῖτε ᾱς - οὖν
παρα- τατ.	(ἐ)τιμοῦσα, - οὔσες, - οὔσε—τιμούσαμε, - σατε, - οὔσαν κινούσα, - οὔσες, - οὔσε—κινούσαμε, - σατε, - οὔσαν		
ἀόριστος	(ἐ)τίμησα, - σες, - σε τιμήσαμε, - σατε, (ἐ)τίμησαν	νὰ τιμήσω - ῆσω τιμήσης - ῆση νὰ τιμήσωμε κλπ. κινήσωμε κλπ.	τίμησε — κίνησε ᾱς τιμήση—κινήση τιμήσετε—κινήσετε ᾱς τιμήσουν - ῆσουν
Παρακείμενος	ἔχω τιμήσει ἔχεις » ἔχει » ἔχομε τιμήσει ἔχετε » ἔχουν »	νὰ ἔχω τιμήσει ἔχης » ἔχη » νὰ ἔχωμε τιμήσει ἔχετε » ἔχουν »	
ὑπερ- συντ.	εἶχα, εἶχες, εἶχε — εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν ἢ εἶχαν(ε) τιμήσει — κινήσει		
Μέλ. ἐξακολου- θητικὸς	θὰ τιμῶ, - ᾱς, - ᾶ θὰ τιμοῦμε, - ᾶτε, - οὖν ἢ (ἄνε)	θὰ κινῶ - ῆς, - ῆ - οὔμε, - ῆτε, - οὖν	
Μέλ. στιγμι- αῖος	θὰ τιμήσω, - ῆσης - ῆση, - σωμε, - σετε, - ῆσουν	θὰ κινήσω - σης, - ση - σωμε - ῆσετε, - ῆσουν	
Μέλ. συντε- λεσμ.	θὰ ἔχω, ἔχης, ἔχη — τιμήσει — κινήσει	θὰ ἔχωμε, ἔχετε, ἔχουν τιμήσει — κινήσει	
	Ἀπαρεμφατικὸς τύπος	) τιμήσει (κινήσει	Μετοχή : τιμώντας κινώντας

Πίνακας καταλήξεων
συνηρημένων νεοελληνικῶν ρημάτων β' συζυγίας
Παθητικῆς φωνῆς

χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ (ἀγαπιέμαι)	ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ (θυμοῦμαι)	ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ
ἐνεστώτ. ἐνεστώτ.	ἀγαπιέμαι, - <i>ιέσαι</i> , - <i>ιέται</i> ἀγαπιόμαστε, - <i>ιέστε</i> , - <i>ιούνται</i>	θυμοῦμαι, - <i>ᾶσαι</i> , - <i>ᾶται</i> θυμόμαστε, - <i>άστε</i> , - <i>οῦνται</i>	νά ἀγαπιέσαι ᾶς ἀγαπιέται κλπ. νά θυμᾶσαι ᾶς θυμᾶται κλπ.
Παρα- τατ.	ἀγαπιόμουν, - <i>ιόσουν</i> , - <i>ιόταν</i> — θυμόμουν, - <i>όσουν</i> , - <i>όταν</i> , —	<i>ιόμαστε</i> , - <i>ιόσαστε</i> - <i>ιόνταν</i> <i>όμαστε</i> , - <i>όσαστε</i> , - <i>όνταν</i>	
ἀόριστος	ἀγαπήθηκα, - <i>θηκες</i> - <i>θήκες</i> ἀγαπηθήκαμε κλπ. κινήθηκαμε κλπ.	νά ἀγαπηθῶ, - <i>θῆς</i> , — <i>θῇ</i> νά ἀγαπηθούμε κλπ. νά κινήθω κλπ.	ἀγαπήσου, ᾶς - <i>θῇ</i> ἀγαπηθῆτε ᾶς - <i>θοῦν</i> κινήσου, ᾶς - <i>θῇ</i> κινήθῃτε κλπ.
Παρακείμενος	ἔχω ἀγαπηθῇ ἔχεις » ἔχει » ἔχομε ἀγαπηθῇ ἔχετε » ἔχουν »	νά ἔχω ἀγαπηθῇ ἔχης » ἔχη » νά ἔχομε ἀγαπηθῇ κλπ.	
ὑπερ- συντ.	εἶχα εἶγες, εἶχε ἀγαπηθῇ, κλπ. εἶχα εἶχες, εἶχε κινήθῃ, κλπ.		
Μέλ. ἐξακολου- θητικός	θα ἀγαπιέμαι, - <i>ιέσαι</i> κλπ. θα θυμοῦμαι (ᾶμαι) - <i>ᾶσαι</i> κλπ.		
Μέλ. στιγμι- αῖος	θα ἀγαπηθῶ, - <i>θῆς</i> κλπ. θα θυμηθῶ		
Μέλ. συντε- λεστ.	θα ἔχω, (- <i>ης</i> , - <i>η</i> - <i>ωμε</i> , - <i>ετε</i> , - <i>ουν</i>) ἀγαπηθῇ — κινήθῃ		
	Ἀπαρεμφατικός : ἀγαπηθῇ τύπος κινήθῃ	Μετοχή : ἀγαπημένος, - <i>η</i> , - <i>ο</i> (παράκειμ.) κινημένος, - <i>η</i> , - <i>ο</i>	

§ 374. Τὰ περισσότερα νεοελληνικά συνηρημένα ρήματα κλίνονται ὅπως τὸ *κινῶ* καὶ τὸ *θυμοῦμαι*·

π.χ. θαρρῶ, μπορῶ, ὑπηρετῶ, τηλεγραφῶ, φορολογῶ, ἀδικῶ, ἱκανοποιῶ — κοιμοῦμαι, λυποῦμαι, φοβοῦμαι κ. ἄ.
Τὸ δὲ *ζῶ* ἔχει τὸ β' καὶ γ' πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ μὲ *η* : *ζῆς*, *ζῆ*, κανονικά ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο τύπο : (*ζήω* - *ζῶ*).

Ἡ τάση τῆς Νεοελληνικῆς εἶναι νὰ σχηματίζονται σὲ - *ᾶς*, ὅλο καὶ περισσότερα ρήματα, ποὺ κανονικά εἶναι σὲ - *εῖς* : *μιλεῖς* - *μιλᾶς*, *πονεῖς* - *πονᾶς*, *ζητεῖς* - *ζητᾶς*, *βοηθεῖς* - *βοηθᾶς*, *καρτερεῖς*, - *καρτερᾶς*, *περπατεῖς* - *περπατᾶς* κ. ἄ.

Οἱ ἄλλοι χρόνοι σχηματίζονται κανονικά, ὅπως καὶ στὴν πρώτη τάξη τῶν συνηρημένων.

Γύμνασμα 16^ο.—Νὰ βρεθοῦν διάφορα ρήματα τῆς Δημοτικῆς ἀπὸ ὅλες τὶς συζυγίες καὶ νὰ κλιθοῦν σύμφωνα μὲ τὶς νεοελληνικὲς καταλήξεις, (ὅπως π. χ. ἀπαντῶ, γελῶ, γλεντῶ, μελετῶ, πηδῶ, περπατῶ, ρωτῶ, χαιρετῶ — ἀγνοῶ, ἀπορῶ. — εὐτυχῶ, κατοικῶ, ναυαγῶ, πληροφορῶ, ποθῶ, φιλῶ, φορῶ, ὠφελῶ — λυποῦμαι, φοβοῦμαι κ. ἄ.).

Ὁρθογραφία ἐνεστωτικῶν καταλήξεων τῆς Δημοτικῆς

§ 375. Ὅλα σχεδὸν τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ (-*έβω*) γράφονται μὲ δίφθογγο - *εῦω* : ἀγνατεῦω, γυρεῦω, δουλεύω, κλαδεῦω, κοντεῦω, μαγειρεύω, μαζεῦω, ὄνειρεῦμαι.

Γράφονται μὲ *β* μόνο τὸ κλέβω (ἀρχ. κλέπτω) καὶ σέβομαι.

Ὅσα νεοελληνικά ρήματα τελειώνουν σὲ (-*άβω*) γράφονται μὲ *β* : ἀνάβω, σκάβω, ράβω, σκοντάβω κλπ. Μὲ -*αυ* γράφονται (-*αύω*) μόνο τό : ἀπολαύω καὶ παύω (παύομαι).

§ 376. Τὰ ρήματα σὲ (- *ένω*) γράφονται μὲ (*αι*) - *αίνω* : διαβαίνω, πηγαίνω, ζεσταίνω, μαθαίνω, βαραίνω, μικραίνω, ἀνασταίνω, παρασταίνω κ. ἄ.

Γράφονται με **ε** (- **ένω**) μόνο τό : δένω, μένω, και πλέονω (πλύνω)· ὅμοια και τὰ λαϊκότερα : κρένω (κρίνω = λέγω) και ψένω (ψήνω), ὅπως και τὸ ἀρχαῖο στένω (=στενάζω).

§ 377. Τὰ ρήματα σὲ - **ίζω** γράφονται ὅλα σχεδὸν με **ι**·

π.χ. δροσίζω, ἀνθίζω, νομίζω, ἐλπίζω, ζυγίζω κλπ.

Ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστα : δανείζω, ἀθροίζω, δακρύζω, γογγύζω, κατακλύζω (κατακλυσμός), συγχύζω, ἀναβλύζω, κελαρύζω, σφύζω (σφυγμός)· ἐπίσης τά : μπήζω, πήζω, προήζω.

§ 378. Τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ **λω** (- **λλω**) και εἶναι βαρύτερα γράφονται με δύο **λλ** (στὸν ἐνεστώτα και παρατατικό μόνο) στοὺς δὲ ἄλλους χρόνους και τὰ παραγώγα με ἓν **λ**.

π.χ. ἀγγέλλω, ἀνατέλλω, στέλλω, βάλλω, μέλλω κλπ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τό : θέλω, ὀφείλω και τὸ ἀπρόσωπο μέλει·

π.χ. μὴ σὲ μέλει, δὲν τὸν μέλει, τί σᾶς μέλει κ.ἄ.

§ 379. Τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ (- **σω** ἢ - **τω**) γράφονται με δύο **σσ** ἢ δύο **ττ** :

π.χ. ἐξελίσσω, ἀλλάσσω, ἀναπτύσσω - εἰσπράττω, πλήττω,

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀρέσω (ἀρχ. ἀρέσκω), τὸ θέτω (ἀρχ. τίθημι) και κείτομαι (τὸ ἀρχ. κεῖμαι).

§ 380. Τὰ ρήματα σὲ (- **ίνω**) γράφονται ἀνάλογα με τὸν θεματικό τους χαρακτήρα.

Γράφονται με **ι** : δίνω, κλίνω (γέρνω) πίνω, κρίνω κ. ἄ.

» με **η** : ἀφήνω, σβήνω, στήνω, ψήνω.

» με **υ** : γδύνω, εὐκολύνω, ντύνω, ξύνω, πλύνω κ.ἄ.

Μὲ -**ει** γράφεται μόνον τὸ κλείνω (ἀρχ. κλειώ) και τὸ τείνω.

§ 381. Τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν (-όνω) γράφονται ὅλα με **ω** (ώνω) σ' ὅλους τοὺς χρόνους και τὶς Ἑγκλίσεις·

π.χ. κλειδώνω, δηλώνω, διορθώνω, πληρώνω, στεφανώνω.

§ 382. Γενικά ὅλα τὰ συνηρημένα ῥήματα, ποὺ τονίζονται στὴ λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη·

π.χ. *κλαῖς*, *καῖς*, *φταῖς*—*κοιτῶ*, *θαρρῶ*, *μπορῶ*.

Τὸ ἴδιο καὶ ἄν τονίζονται στὴν παραλήγουσα καὶ ἔχουν βραχύχρονη τὴ λήγουσά τους ἢ ἔχουν προέρθει ἀπὸ συγκοπή.

π.χ. *ἀκοῦτε*, *μιλᾶτε*, *φορᾶτε*—*ρωτῆστε*, *ἀφῆστε*, *στεφανῶστε*.

Σημ.—Ἀπὸ ὀρθογραφικὴ ἄποψη, ἀξιοσημείωτη εἶναι στὴ Νέα, ἡ συχνὴ συγκοπὴ τοῦ καταληκτικοῦ - *ε* καὶ - *α* στὸ β' πληθυντικὸ πρόσωπο τῶν ἀορίστων τῆς Προσταχτικῆς·

π.χ. *δοκιμάσετε*—*δοκιμάστε*, *δέσετε*—*δέστε*, *ανοίξετε*—*ανοῖξετε* (*ανοῖχτε*), *ἀνάψατε*—*ἀνάψτε* κλπ.

Ἡ σύνταξη καὶ ἡ ὀρθογραφία τοῦ μή(ν).

§ 383. Τὸ ἀρνητικὸ μόριο *μή* καὶ *μὴν* (μπροστὰ ἀπὸ φωνῆεν ἢ στιγμιαῖο σύμφωνο) ἔχει πολλὰ σημασίες στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ συντάσσεται μὲ προσταχτικὴ ἢ μὲ ὑποταχτικὴ ἔγκλιση.

Συντάσσεται δηλαδὴ μὲ Προσταχτικὴ ὅταν ἔχη :

α) *ἀπαγορευτικὴ ἔννοια*·

π.χ. *μὴ* βιάζεσθε, *μὴ* μιλεῖτε — *μὴν* ἀνησυχεῖτε, *μὴν* ἀκοῦτε, *μὴν* ἀργεῖτε, *μὴν* κινεῖσθε, *μὴν* πατᾶτε κλπ.

β) Ὅταν ἔχη ἐπιφωνηματικὴ ἀπαγορευτικὴ ἔννοια·

π.χ. *μὴ* πρὸς Θεοῦ, *μή* μοῦ χαλᾶτε τὴ γλῶσσα (Γ. Ψυχάρης)

Μὲ Ὑποταχτικὴ συντάσσεται τὸ μή(ν) :

α) Ὅταν ἔχη συμβουλευτικὴ ἢ παρακλητικὴ ἔννοια·

π.χ. σὲ συμβουλευῶ *μή* φύγης, νὰ *μὴν* ἔρθης, *μή* δώσης ἀφορμὴ, *μὴν* πάρης, νὰ *μὴν* τὸ πῇς.

β) Ὅταν παίρνεται μὲ δισταχτικὴ ἔννοια, ἀντὶ τοῦ *μήπως*·

π.χ. κοίτα *μή* (=μήπως) φανῇ, ἀνησυχεῖ *μή* φύγης, πρόσεχε *μὴν* κάνης λάθος, φοβᾶται *μὴν* πέση.

Κάποτε συντάσσεται καὶ μὲ Ὅριστικὴ σὲ παρατατικὸ ἢ ἀόριστο χρόνον : *μὴν* ἦταν ἐκείνη, *μὴν* τὸν εἶδατε κ. ἄ.

7. Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΑΚΛΙΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

§ 384. Τὰ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου (τὰ *ἐπιρρήματα*, οἱ *προθέσεις*, οἱ *σύνδεσμοι* καὶ τὰ *ἐπιφωνήματα*) δὲν παρουσιάζουν πολλές ὀρθογραφικὰς δυσκολίες, γιὰτὶ δὲν ἔχουν πτωτικὰς καταλήξεις, σὰν ἄκλιτες λέξεις ποὺ εἶναι :

Τὰ ἐπιρρήματα.—Ἡ μακρόχρονη λήγουσα τῶν ἐπιρρημάτων, ὅταν τονίζεται, παίρνει περισπωμένη·

π. χ. ἀλλοῦ, παντοῦ, ἐδῶ, ἐκεῖ — καταγῆς, καταμεσῆς, ἔξαρχῆς — ἀλλιῶς, εὐτυχῶς, συνεχῶς κλπ.

§ 385. Ἐπίσης παίρνουν περισπωμένη τὸ τοπικὸ καὶ ἐρωτηματικὸ *ποῦ*, καθὼς καὶ τὸ τροπικὸ καὶ ἐρωτηματικὸ *πῶς*·

π.χ. ἀπὸ *ποῦ* κι ὡς *ποῦ*, μάθε *ποῦ* βρίσκεται. *Ποῦ* τὸ ξέρεις ; — *Πῶς* εἶπες ; *Πῶς* σοῦ φαίνεται. Μάθε *πῶς* νὰ σέβῃσαι τοὺς ἄλλους.

Ἀλλὰ τὸ ἀναφορικὸ καὶ ἀοριστολογικὸ *ποῦ*, ὅπως καὶ τὸ εἰδικὸ *πῶς* (=ὅτι), ὁξύνονται (βλ. παραδείγματα σελ. 99 § 339).

Ἐπίσης ὁξύνονται τὰ ἐπιρρήματα : *καθὼς* (κατὰ -ὼς) καὶ τὸ ἀρνητικὸ μόριο *μή*. Ὅμοια *ὁξύνονται* τὰ ἀρχαίόμορφα τροπικὰ ἐπιρρήματα σὲ -*εἰ* : αὐτολεξεί, παμψηφεί, αὐθωρεί.

§ 386. Τὸ -*α* στὸ τέλος τῶν παροξυτόνων τροπικῶν καὶ χρονικῶν ἐπιρρημάτων λογαριάζεται βραχύχρονο στὸ τονισμό, ὅπως καὶ στὰ οὐδέτερα τῶν ἐπιθέτων, ἀπὸ ὅπου καὶ προέρχεται·

π.χ. (μίλησε) ὥραιᾶ, (τὴν εἶδα) τελευταῖᾶ, (πολέμησε) γενναῖᾶ, (ἔγραψα) σπουδαῖᾶ (¹).

(1) Στὴν περίπτωσιν αὕτη πρέπει νὰ ξεχωρίζωμε τὰ ἐπιρρήματα ἀπὸ τὰ θηλυκὰ τῶν ἐπιθέτων, σὲ -*α*, ποὺ κανονικὰ παίρνουν ὀξεῖα : ἡ τελευταία, ἡ ὥραία, ἡ γενναία, ἡ σπουδαία κλπ.

§ 387. Ἡ τοπικὴ ἐπιρρηματικὴ κατάληξις (-ο) γράφεται μὲ -ω: π.χ. *πάνω, κάτω, πίσω, ἔξω, χάμω, γύρω* (ὄχι μὲ -ο).

§ 388. Ἡ κατάληξις (-ος), τῶν τροπικῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ -ως: *ἀμέσως, κάπως, συνήθως, ἀκριβῶς, ἐντελῶς, ἀλλιῶς, ὁλοταχῶς* κλπ. Ἀλλὰ τὰ χρονικὰ ἐπιρρήματα: ἐμπρὸς ἐντὸς, ἐφέτος, τέλος, γράφονται μὲ ο.

Τὸ χρονικὸ ἐπίρρημα *ἀμέσως*, ὅταν πάρῃ τὴ μορφή: *ἄμεσα*, τότε γίνεται τροπικόν: ἔλα *ἀμέσως*, ἀλλὰ κοίταξε νὰ ἐνεργήσῃς *ἄμεσα*.

Τὸ ὁμοιωματικὸ καὶ ἐπιδοτικὸ ὥς (καθώς, σὰν) δὲν παίρνει τόνο: ὥς εἴπαμε, ὥς σωτήρας—«ὥς τρέμει τὸ καρυόφυλλο νὰ τρέμῃ τὸ γεφύρι». Ἀλλὰ σὰ χρονικὸ καὶ τοπικὸ πρέπει κανονικὰ νὰ τονίζεται: π.χ. ὥς (ἔως) αὔριο, ὥς χτές, ὥς τὴ Θήβα.

§ 389. Ἡ συνηθισμένη νεοελληνικὴ κατάληξις -ιά τῶν τροπικῶν καὶ τοπικῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ ι (γιῶτα): π.χ. *φαρδιά, πλατιά, βαθιά* — *μακριά, ἄριά* κλπ.

§ 390. Ἡ κατάληξις (-ις) τῶν χρονικῶν καὶ τοπικῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ ι: *μόλις, (ἐ)νωρίς, ὀλημερίς, ὀλονυχτίς, ἀποβραδὺς* — *μεσουρανίς, μεσοστρατίς, ὀλοχρονίς* κ. ἄ.

§ 391. Ἡ παραθετικὴ ἐπιρρηματικὴ κατάληξις -ύτερα γράφεται μὲ -υ: *πρωύτερα, μακρύτερα, κονύτερα, πλατύτερα* κλπ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα *ἐνωρίτερα* (ἐνωρίς).

§ 392. Ἀπὸ τὰ ἐπιρρήματα σὲ (ι) γράφονται μὲ -ι τὰ ἑξῆς: *ἔτσι, πέρσι, πάλι, μονορούφι, σταυροπόδι, κομμάτι* (=λίγο), *τωνόντι, ὄχι, μαζὶ* (ὄχι μὲ -υ) καὶ ἄλλα πρὸ σπάνια. Μὲ υ̇ γράφονται μόνον τὰ: *ἀντικρὺ, μεταξὺ καὶ πολὺ*. Τὸ δὲ τοπικὸν ἐπίρρημα *ἐκεῖ* γράφεται μὲ -ει.

Γὰ ἐπιρρήματα *ἐδῶ* καὶ *ἐκεῖ* μπορεῖ νὰ γράφονται καὶ μὲ *ἀφαίρεση*, μόνον ἂν προηγῇται λέξις, ποὺ τελειώνει σὲ α, (ο), ου, (ε), χωρὶς ὅμως νὰ σημειώνεται ἀποστροφος:

π.χ. ἔλα *δῶ*, ἀπὸ *κεῖ*, παρὰ *κεῖ*, ἄκου *δῶ*, πηγαινε *κεῖ*.

Ἡ ὀρθογραφία τῶν νεοελληνικῶν συνδέσμων
καὶ προθέσεων

§ 393. Ἀπὸ τοὺς συνδέσμους ὁ νεοελληνικὸς σύνδεσμος *πῶς* (=ὅτι) παίρνει ὀξεῖα : π.χ. θαρρῶ *πῶς* τὸν ξέρω, ἔμαθα *πῶς* ἔφυγε, ἔμαθα *πῶς* θά ῥθῃ, ἐλπίζω *πῶς* θὰ γυρίσῃ κλπ.

§ 394. Ὁ διαχωριστικὸς (διαζευκτικὸς) σύνδεσμος ; *γιά* (=ἢ) γράφεται συνήθως μὲ ὀξεῖα : π.χ. *γιά* τώρα, *γιά* ὕστερα καὶ ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν πρόθεσιν *γιά* (=διὰ).

§ 395. Ὁ αἰτιολογικὸς σύνδεσμος ; *τί* (=γιατί) τῆς νεοελληνικῆς, πρέπει νὰ ξεχωρίζῃ καὶ ὀρθογραφικὰ (μὲ βαρεῖα) ἀπὸ τὴν ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία *τί* (μὲ ὀξεῖα)· π.χ. *Τι* πάντα θές λογοτριβές καὶ φόνους καὶ πολέμους (Ἀλ. Πάλλης).—Πάρε με πάνω στὰ βουνά, *τι* θὰ μὲ φάῃ ὁ κάμπος (Κ. Κρυστάλλης).

§ 396. Οἱ νεοελληνικοὶ εἰδικοὶ σύνδεσμοι *πῶς*, *ποῦ*, παίρνουν πάντοτε ὀξεῖα καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀνακατεύωνται μὲ τὸ τροπικὸ ἐπίρρημα : *πῶς*, καὶ τὸ τοπικὸ : *ποῦ*. Οἱ ἄλλοι σύνδεσμοι δὲν παρουσιάζουν ὀρθογραφικὴ δυσκολία.

§ 397. Ἡ ὀρθογραφία τῶν νεοελληνικῶν προθέσεων δὲν παρουσιάζει ἐπίσης δυσκολίες παρὰ μόνο σὲ γραμματικὰ φαινόμενα : στὴν ἔ κ θ λ ι ψ η, στὴν ἀ φ α ί ρ ε σ η καὶ τὴ συγκοπὴ (στὴ συμπροφορά).

Ἡ πρόθεσις *σέ* χάνει τὸ *ε* ἔμπρὸς ἀπὸ *τ* τοῦ ἄρθρου καὶ γράφεται μαζί μ' αὐτὸ σὲ μιὰ λέξη : *στο* δρόμο, *στὴν* τύχη, *στὴν* Παναγιά, *στὴ* ράχη, *στο* νησί, *στῶν* Ψαρῶν κλπ.

Οἱ προθέσεις *μέ*, *σέ*, *γιά*, κατὰ, παρὰ, *ἀπὸ*, παθαίνουν ἔκθλιψη : *μ'* ἔμένα, *σ'* ἐσένα, *γι'* αὐτό, *ἀπ'* ἐκεῖ κλπ.

§ 398. Ἡ νεοελληνικὴ πρόθεσις *σέ* (=εἰς) μὲ συγκοπὴ *σ'* μετὰ τὸ χρονικὸ ἐπίρρημα *ὥς* (=ἕως) δὲ σημειώνεται, ἀλλὰ παραλείπεται, ὅταν ἀκολουθῇ συνήθως ἄρθρο·

π.χ. *ὥς τις* πέντε (ὄχι *ὥς στις* πέντε), *ὥς τὸ* σπίτι (ὄχι *ὥς στο* σπίτι). Ἀλλὰ : *ὥς* σὲ πιὸ μέρος, *ὥς* σὲ μιὰν ὥρα κλπ.

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΤΟ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ

§ 399. Τὸ **ετυμολογικὸ** εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ τρία μεγάλα μέρη τῆς Γραμματικῆς, ποὺ πρέπει νὰ ἔχη κανεὶς ὑπ' ὄψιν του στὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων. Τὰ πολὺ στενὰ ὅρια ἑνὸς ὀρθογραφικοῦ βοηθήματος δὲ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἀναπτύξωμε εὐρύτερα τὸ τόσο σπουδαῖο αὐτὸ μέρος κάθε γλώσσας, ποὺ ὑποβοηθεῖ πάρα πολὺ γιὰ τὴν ριζικὴ μελέτη, τὴν παραγωγὴ καὶ τὴν ὀρθογραφία τῶν ἀπλῶν καὶ συνθετῶν λέξεων. Ἡ συστηματικὴ ἐξέταση τοῦ Ἑτυμολογικοῦ ἔχει πολὺ μεγάλη ἀξία καὶ ἀπὸ γλωσσικῆ καὶ ἀπὸ ὀρθογραφικῆ ἄποψη.

§ 400. Τὸ **Ἑτυμολογικὸ** χωρίζεται : Στὴν ἐτυμολογίαν τὴν ἀληθινὴν δηλαδή, τὴν πρωταρχικὴ καὶ πραγματικὴ σημασία, ποὺ ἔχει ἡ κάθε λέξις στὴ ρίζα της·

π.χ. ἀδελφός, ἄνθρωπος, δέντρο, πέτρα, Ἀττικὴ.

§ 401. Στὸ **Παραγωγικόν**: τὴν *παραγωγή*, τὴν προέλευση δηλαδή, μιᾶς λέξεως ἀπὸ μιὰν ἄλλη, μὲ τὴν προσθήκην μόνον ὀρισμένων γνωστῶν καταλήξεων στὸ θέμα τῆς ἀρχικῆς λέξεως·

π.χ. (ἀδελφός) ἀδελφικός, ἀδελφός^{νη} — (ἄνθρωπος) ἀνθρώπινος, ἀνθρωπιά — (Ἀττικὴ) ἀττικός.

§ 402. Στὸ **Συνθετικόν** : τὴν συνένωση, δηλαδή, δύο ἢ καὶ πλεονάζοντων λέξεων σὲ μιὰ μόνον λέξιν, μὲ μιὰ ξεχωριστὴ ἔννοια·

π.χ. (εὖ — ἀγγελία), εὐαγγελίζω· (ἄνθος—κόμος) ἀνθοκόμος· (βιβλία—πωλῶ) βιβλιοπώλης· (καλὴ — τύχη)—καλότυχη· (καλὸς—γέρος) καλόγερος κλπ.

Οἱ σύνθετες λέξεις στὴ νεοελληνικὴ μας γλώσσα εἶναι πάρα πολλὰ καὶ στολίζουν πραγματικὰ τὸν λεκτικὸν θησαυρὸν τῆς Δημοτικῆς μὲ τὴν ἐκφραστικὴν τους δύναμιν.

Μὲ τὴν σύνθεσιν ὅμως τῶν λέξεων ἐμφανίζονται καὶ ὀρισμένες ὀρθογραφικὰς μεταβολὰς, ποὺ πρέπει νὰ ξέρωμε.

§ 403. Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς λέξεις εἶναι *παράγωγες* καὶ *σύνθετες** οἱ πρωτότυπες εἶναι οἱ ὀλιγότερες. Ὁλος ὁ ἑκφραστικὸς πλοῦτος καὶ ἡ πλαστικὴ ὁμορφιὰ μιᾶς γλώσσας, καὶ μάλιστα τῆς Νεοελληνικῆς, βρίσκεται στὰ πολλὰ *παράγωγα* καὶ προπάντων στὶς ἄφθονες καὶ ὠραιότατες *σύνθετες λέξεις*, ποὺ τῆς δίνουν τὴ γνωστὴ χάρη καὶ τὴν σπάνια καὶ ἀσύγκριτη ὁμορφιά της, ὅπως φαίνεται μέσα ἀπὸ τὴ δημοτικὴ μας ποίηση.

§ 404. Οἱ περισσότερες λέξεις προέρχονται ἀπὸ ἄλλες ἢ μὲ παραγωγή ἀπὸ π ρ ω τ ό τ υ π ε ς ἢ μὲ ἔνωση δύο ἢ καὶ παραπάνω ἀπλῶν λέξεων σὲ μιὰ σ ύ ν θ ε τ η. Ἀπὸ ὀρθογραφικὴ ἀποψη μᾶς εἶναι πολὺ χρήσιμο νὰ ξέρωμε καλὰ τὶς τυπικὲς παραγωγικὲς καταλήξεις τῶν λέξεων καὶ νὰ ἔχωμε στὸ νοῦ μας τὶς ὁρισμένες ὀρθογραφικὲς μεταβολές, ποὺ γίνονται στὶς σ ύ ν θ ε τ ε ς, γιὰ νὰ μπορούμε ἔτσι νὰ δικαιολογοῦμε κάθε φορὰ καὶ νὰ ἐξηγοῦμε ἀσφαλῶς τὴν ὀρθογράφηση κάθε λέξης ποὺ θέλομε.

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ (ΑΠΟ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΨΗ)

§ 405. *Α) Καταλήξεις οὐσιαστικῶν :*

- *αινα* (μὲ - αι) : (ἡ) γιάτρainer, λύκαινα, Κώστainer κλπ.
- *άκης* (μὲ η) : (ὁ) ἀρχοντάκης, πατεράκης, Γιαννάκης ¹.
- *άκι* (μὲ ι) : (τὸ) δρομάκι, γεράκι, νεράκι, σπιτάκι.
- *άκος* (μὲ ὀξεία) : (ὁ) γιατράκος, φιλαράκος, κατεργαράκος*
ἔτσι καὶ τὰ κύρια ὀνόματα : Δημητράκος, Ἀντωνάκος κλπ.
- *άρι* (μὲ - ι) : (τὸ) ἀρμάρι, δοξάρι, θυμάρι, μουλάρι, φανάρι.
- *άρος* (μὲ ὀξεία) : κουμπάρος, κατεργάρος, φαντάρος, κορνάρος
- *άς* (μὲ ὀξεία) : (ὁ) ἀμαξάς, καστανάς, μυλωνάς, σιδεράς.

1) Τὴν ὑποκοριστικὴ αὐτὴ κατάληξη - άκης, ὁ γλωσσολόγος Γ. Χατζιδάκης νομίζει, πὼς πρέπει νὰ τὴ γράφωμε μὲ ι, ἀπὸ τὸ οὐδέτερο γένος* π.χ. τὸ πατεράκι - ὁ πατεράκης, τὸ Γιαννάκι, ὁ Γιαννάκις, τὸ Χατζιδάκι, ὁ Χατζιδάκις κλπ. Ἀλλὰ τότε ἡ γενικὴ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι τοῦ : πατερακιοῦ, τοῦ Γιαννακιοῦ κ.τ.ὄ.

- *άρης - άτης* (μὲ *ης*) : βαρκάρης, φούρναρης, ἐργάτης, ζευγολάτης, ἀγωγιάτης.
- *εια* (προπαροξύτονα) : ἀλήθεια, συνήθεια, εὐγένεια, συγγένεια.
- *εία* (παροξύτονα) : γοητεία, μαγεία, συνοδεία, θητεία, νοθεία, δουλεία, (δουλειά) πρεσβεία, κολακεία, βασιλεία κλπ.

Σημ. Αὐτὰ παράγονται ὅλα ἀπὸ ῥήματα ποὺ τελειώνουν σὲ - *εὖω* καὶ - *εὖομαι* : μαντεύω - μαντεία, συνοδεύω - συνοδεία

Τὸ ἀφηρημένο οὐσιαστικὸ ἐφορεία, ἀπὸ τὸ ἐφορεύω, διαφέρει ἀπὸ τὸ ἐφορία (μὲ *ι*), ἀπὸ τὸ ἐφορος¹. Ἡ δὲ λέξις *ἐταιρεία* μόνον μὲ *ει* (ἀπὸ τὸ ἐπίθετο : ἐταιρεῖος).

- *ία* (καὶ - *ιά*) : ἀγγελία, ἀφθονία, λειτουργία, κυκλοφορία, φιλία - θωριά, μιλιά, τσιμουδιά, φορεσιά, κορασιά².
- *οια* (μὲ *οι*) : ὁμόνοια, διχόνοια, διάνοια, δύσπνοια, πρόνοια.
- *εἶο* (τοπικὴ κατάληξη) : βιβλιοπωλεῖο, κουρεῖο, ταμεῖο, σχολεῖο, φαρμακεῖο, μουσεῖο, ὠδεῖο.
- *ιό* (μὲ *ι*) : χωριό, καμπαναριό, καθισιό—³ Ἀλλά : σχολεῖο (μεσ. σχολειόν), ἀργαλεῖο.
- *έλ(λ)α* (ἀπλοποιεῖται μὲ ἕνα *λ*) : κοπέλα, κορδέλα, σαρδέλα.
- *έλ(λ)ο* (ἀπλοποιεῖται μὲ ἕνα *λ*) : καπέλο, μοντέλο, πινέλο κλπ.
- *έτ(τ)α* (ἀπλοποιεῖται μὲ ἕνα *τ*) : βιολέτα, φουρκέτα, φέτα.
- *εσ(σ)α* (ἀπλοποιεῖται μὲ ἕνα *σ*) : βαρονέσα, κοντέσα, μαϊτρέσα, πριγκιπέσα.
- *ης* (μὲ *η* καὶ ὀξεῖα) : μερακλής, παραλής, νταής, πεταλωτής.
- *ητό* (μὲ *η*) : βογγητό, βουητό, ξεφωνητό, ροχαλητό.
- *ήθρα* (μὲ *η*) : κολυμπήθρα, κερήθρα, σιταρήθρα, μυζήθρα.
- *ιάς* (μὲ ὀξεῖα) : βασιλιάς, χαλκιάς, φονιάς, βοριάς.
- *ίδα* (μὲ *ι*) : ἀγουρίδα, νυχτερίδα, δροσοσταλίδα, πεταλίδα.
- *ίδι* (μὲ *ι*) : στολίδι, γλωσσίδι, σκουπίδι, στρωσίδι, ταξίδι.

1) Ἐφορεία εἶναι τὸ ἀφηρημένο οὐσιαστικὸ τοῦ εὐφορεύω· ἐνῶ ἐφορία μὲ *ι*, τὸ συγκεκριμένο (τὸ μέρος ὅπου μένει ὁ ἐφορος).

2) Αὐτὰ εἶναι ἀφηρημένα οὐσιαστικά καὶ παράγονται κυρίως ἀπὸ *περισπωμένα ῥήματα* ἢ ἀπὸ *ἐπίθετα* σὲ - *ος* : κυκλοφορῶ - κυκλοφορία, φίλος - φιλία, κακός - κακία, ἀδικός - ἀδικία κλπ.

- *ικι* (μὲ *ι*) : μανίκι, μεταλλίκι, χαρτζιλίκι, φιστίκι, τσιφλίκι.
- *ικος - ικα* (μὲ ὀξεῖα) : πιτσιρίκος, Μιμίκος - *ίκα* ; Μιμικά.
- *ίλσ* (μὲ *ι*) : ἀνατριχίλα, ξεραίλα, καπνίλα, μαυρίλα, ξυνίλα.
- *ίλι* (μὲ *ι*) : φιτίλι, ρεζίλι, κλπ. Ὑλλά : κοντύλι, σφοντύλι.
- *ίλος* (μὲ ὀξεῖα) : ναυτίλος (ὅπως καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων)
Χοιρίλος, Μυρτίλος κ. ἄ.

- *ύλος* (τῶν παροξυτόνων μὲ ἓνα *λ*) : (ὁ) Αἰσχύλος, Ρωμύλος,
- *ίλλος - υλλος* (τῶν προπαροξυτόνων μὲ δύο *λλ*) :

Κύριλλος, Θράσυλλος, Ρήγιλλος, (Ρηγίλλη).

- *ίνα* (μὲ ὀξεῖα) : κουρτίνα, ἐλαφίνα, προβατίνα - Μαρίνα.
- *ισμός* (μὲ *ι*) : ἀθλητισμός, ἀνθρωπισμός, Χριστιανισμός. Ὑλλά :
σεισμός, ἀποκλεισμός, πληθυσμός, κατακλυσμός.
- *ίτσα* (μὲ *ι*) : γατίτσα, γλίτσα, καρφίτσα, πετσετίτσα κλπ.
- *ήτης* (μὲ *η*) : μαγνήτης, πλανήτης, κυβερνήτης, Αἰγινήτης.
- *ίτης* (μὲ *ι*) : ἀποσπερίτης, σπουργίτης, ξερημοσπίτης, πετρίτης,
ξωμερίτης, Θασίτης, μαγνήτης, Οὐνίτης.

- *κόπος* (μὲ *ο*) : στρατοκόπος, λαμνοκόπος, χαροκόπος.
- *ού* (μὲ ὀξεῖα) : μυλωνού, μαιμού, φουφού, κολοκυθού κλπ.
- *ούδι* (μὲ ὀξεῖα) : ἀγγελούδι, τραγούδι, κοπελούδι, λουλούδι.
- *ούλα* (μὲ ὀξεῖα) : αὐγούλα, μανούλα, γριούλα, γατούλα,
- *ούλι* (μὲ ὀξεῖα) : δεντρούλι, μεδούλι, σακούλι, μαρούλι, πεζούλι.
- *ουλο* (προπαροξύτονα) : πούπουλο, μούσμουλο, ψίχουλο.
- *στη* (τα) : (ἡ) νιότη, ἡ ἀνθρωπότητα, ἡ θεότητα, ἡ ιδιότητα.
- *ούνα* : γούνα, μαούνα, σκούνα, παπαρούνα, κουρούνα.
- *ούνι* (μὲ ὀξεῖα) : κουδούνι, πιρουνι, σαπούνι, τακούνι.
- *ούρα* (μὲ ὀξεῖα) : σβούρα, σαβούρα, κλεισούρα, κουλούρα.
- *ούρι* (μὲ ὀξεῖα) : ψαθούρι, καναβούρι, κουλούρι, παγούρι.
- *ούς* (μὲ ὀξεῖα) : παπούς (ἀλλά : Ὑησοῦς, σὰν ἀρχαιοκλιτο)
- *ούσα* (μὲ ὀξεῖα) : βρωμούσα, πατούσα, σαρανταποδαρούσα.
- *πούλ(λ)α* μὲ ἓνα *λ*) : ἀρχοντοπούλα, βασιλοπούλα, βλαχοπούλα.
- *πουλ(λ)ο* (μὲ ἓνα *λ*) : ἀρχοντόπουλο, χωριατόπουλο, γαλό-
πουλο - Ὑγγελόπουλος, Βλαχόπουλος κλπ.
- *ση - ξη, ψη* (μὲ *η*) : ἡ βράση, πλάση, πλύση, βρύση —
ἐξέλιξη, προκήρυξη, φύλαξη—δούλεψη, θλίψη, χώνεψη.

- **σιμο** (-ξιμο - ψιμο, με ι) : (τὸ) βγάλσιμο, χτίσιμο, τρέξιμο, μπλέξιμο - γράψιμο, ράψιμο.
- **τξής** (- τσής) : ἀραμπατζής, παπουτσής, βιολιτζής, καφετζής.
- **τήρας** (με ὀξεία) : ζωστήρας, σωτήρας, φωστήρας, κρατήρας.
- **τήρι** (με ὀξεία) : μοναστήρι, ποτήρι, ποτιστήρι, ξεργαστήρι.
- **τορας** (με ο) : (ὁ) μάστορας, αὐτοκράτορας, εἰσπράχτορας.
- **ωμός** (με ω) : λυτρωμός, σηκωμός, σκοτωμός, διωγμός.
- **ώνας** (με ὀξεία) : ἀνθώνας, δαφνώνας, καλαμιώνας, ἀχερώνας, κρυψώνας· ἔτσι καὶ Παρθενώνας, Μαραθώνας.
- **ώτης** (με ω) : (ὁ) ἰδιώτης, δεσμώτης, στρατιώτης, νησιώτης.
Ἔτσι : Ἀθηνιώτης, Ἰκαριώτης, Ρουμελιώτης, Φαναριώτης.
- **ωτής** : λυτρωτής, διορθωτής, μπαλωματής, πεταλωτής.

§ 406. Β) Παραγωγικὲς καταλήξεις ἐπιθέτων

- **αῖος** (- αία, - αῖο) : ἀρχαῖος, σπουδαῖος, γενναῖος, ὠραῖος·
ἔτσι καί : Ἀθηναῖος, Θηβαῖος, Μυτιληναῖος κλπ.
- **ιακός** (- ιά - ό) : σημαδιακός, γκαρδιακός, Τηνιακός.
- **ιανός** (- ή - ό) : αὐριανός, κοντακιανός, στεφανός, Ἀσιανός.
- **αλέος** (- έα, ο) : πειναλέος, νυσταλέος, φευγαλέος (πλήν τοῦ κεφαλαῖος)
- **άνος** (- άνα - ικο) : πρωτεουσιάνος, ζητιάνος, Ναπολιτάνος.
- **άτικος** (- η, - ο) : ἀνοιξιάτικος, Λαμπριάτικος, Μαγιάτικος.
- **άτος** (- άτη - άτο) : ἀβγουλάτος, δροσάτος, μυρωδάτος.
- **ένιος** (- ια, - ιο) : ξυλένιος, τιποτένιος, χαρτένιος.
- **ερός** (- η, ή - ό) : βροχερός, δροσερός, καρπερός, σιχαμερός.
- **ής** (- ιά - ί) : βυσινής, σταχτής, θαλασσής, ψαρής.
- **(ε) ιδερός** (- ή, - ό) : ἀσπριδερός, μαυριδερός¹.
- **ικός** (με ι) : ἀδελφικός, φιλικός, νηστικός, - γέρικος, ψεύτικος.
- **εικός** (με ει) : δανεικός, Δαρεικός, Κεραμεικός.
- **υκος** (με υ) : Λιβυκός, θηλυκός, άλυκός (άλυκη).
- **ιός** (- ιά, - ιό) : ριζιμιός, βαφτισιμιός - Σμυρنيός, Λημνιός.

1) Καί : ἀσπριδερός, μαυριδερός με ει (ἀπὸ β' συνθετικὸ τὸ εἶδος = μορφή).

- **ινός** (- ή - ό) : τωρινός, περσινός, αντικρινός, μακρινός.
- **εινός** (- ει - ό) : σκοτεινός, φωτεινός (με **ει**)· τὸ δὲ μελαχροινός (με **οι**) ¹· επίσης : κόκκινος, πράσινος, κίτρινος, πέτρινος.
- **ιος** (- ια, - ιος) : ἄγριος, ἄξιος, πλάγιος, σπάνιος, ἴσιος, παλιός.
- **ήσιος** (- ια, - ιο) : βουνήσιος, κομπήσιος, ἀρκουδήσιος, κλπ.
- **ίλος** (υλός) (- η, - ο) : ποικίλος, ὀργίλος· ἀλλά : κομπύλος.
- **ήτης** (- ιο(σ)α, - κο) : Αἰγινήτης, (- ισα), ἀλήτης, (- σα), κλπ.
- **ίτης** (- ι(σ)σα - ικο) : διμοιρίτης, φαλαγγίτης, Ἀργίτης.
- **ίτικος** (- η - ο) : Ἀρβανίτικος, Ἀργίτικος, Αἰγινήτικος.
- **ούλης** (ούλα - ικο) : κοντούλης, μικρούλης, ξανθούλης.
- **ουλός** (- ή - ό) : βαθουλός, νερουλός, παχουλός, μακρουλός.
- **ύς** (- ιά - ύ) : βαθύς (βαθιά (βαθύ) - μακρὺς (μακρογιά-μακρὺ)
- **ούτσικος** (- η, - ο) : ξυπνούτσικος, ὁμορφούτσικος, κλπ.
- **ώδης** (- ώδικος) - ὠδες - ικο : μυστηριώδης, θαμνώδης, ἀλλά : πετρώδης καὶ πετρώδικος, (θαμνώδης) ἢ θαμνώδικος.
- **ωπός** (- ή - ύ) : κιτρινωπός, κοκινωπός, πρασινωπός.

Η ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΘΕΤΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ

§ 407. Ὁ σχηματισμὸς τῶν νεοελληνικῶν συνθέτων γίνεται μετὰ βάση πάντα τὸ τυπικὸ τῆς Δημοτικῆς, ἀλλὰ πολὺ συχνὰ ἔχομε καὶ σύνθετα παρμένα ἀπὸ τὸ ἄφθονο γλωσσικὸ ὕλικὸ τῆς Ἀρχαίας μετὰ ἐπίδραση ἀπὸ τὴ λόγια παράδοση.

Ἔτσι λέμε : **ἀρρώστια**, ἀλλὰ : **νοσο - κομειτο· μάτι**, ἀλλὰ : **ὀφθαλμιατρεῖτο, νερό**, ἀλλὰ ; **ὕδραγωγεῖτο**· επίσης : κρεβάτι, ἀλλὰ : **κλῖνο** - σκέπασμα, ἄλογο - **ἵππο** - δρόμιο κλπ.

Ὅλ' αὐτὰ εἶναι δοσμένα μ' ἓνα τρόπον οὐδ' ἐκφραστικὸ στὴ Νέα.

§ 408. Κατὰ τὸ σχηματισμὸ ὅμως τῶν ἀπλῶν λέξεων σὲ σύνθετες γίνονται καὶ μερικὲς γλωσσικὲς καὶ γραμματικὲς ἀνω-

1) Γι' αὐτὰ ὅλα γίνεται ἰδιαίτερη ἐξήγηση στὸ γενικὸ ἔργο «Πρακτικὸν σύστημα ὀρθογραφίας» ΞΕΝ. ΔΑΝΤΗ. Ἔκδ. Ἐκτῆ Τμημα Παραγωγικὸ.

μαλίες μεταξύ τοῦ α' καὶ τοῦ β' συνθετικοῦ, ποὺ παρουσιάζουν κάποιο ἰδιαίτερο ὀρθογραφικὸ ἐνδιαφέρον.

Ὅρθογραφικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὰ α' συνθετικὰ

§ 410. Ὅλα τὰ σύνθετα ἀπὸ τῆ λέξε *ἀρχή* (*ἀρχω*=εἶμαι πρῶτος) γράφονται μὲ *ι*.

π.χ. *ἀρχι* - μουσικός, *ἀρχι* - μηχανικός, *ἀρχι* - συντάκτης.

§ 411. Τὰ σύνθετα ἀπὸ τὸ *γῆ* μετατρέπονται σὲ : *γεω*-¹ καὶ γράφονται μὲ *ω* : *γεω* - γραφία, *γεω* - ργός, *γεω* - μετρία, *γεω* - λογία, *γεω* - πόνος κλπ. Ἀλλὰ σὲ μερικὲς λέξεις παραμένει - *γη* - π.χ. *γῆ*πεδο, *γῆ*λοφος.

§ 412. Τὸ ἀριθμητικὸ *δύο*, σὰν α' συνθετικὸ, γράφεται μὲ *ι* (*δί*-) : *δί* - δυμος, *δί* - φορος, *δί* - στομος, *δι* - γλωσσία, *δι* - μοιρία — τὸ *δί* - μνηο, *δί* - στιχο, *δί* - δραχμο κλπ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆ λέξε ; συν - *δυνασμός* (ἀπὸ τὴν ἀρχαία λέξη *δυνάς* - ἄδος)² καὶ *δυ* - ικός.

§ 413. Τὸ δὲ ἀχώριστο μόριο *δυσ* - γράφεται πάντα μὲ *υ* : *δύσ* - σκολος, *δύσ* - τυχος, *δύσ* - μοιρος, *δύσ* - τροπος, *δυσ* - φορία, *δυσ* - φήμιση, *δύσ* - πνοια.

§ 414. Ἡ λέξη *καλός*, ὡς α' συνθ. γίνεται : *καλο* - ἢ *καλλι*- : πχ. *καλο* - καιρι, *καλο* - θελητής, ἀλλά ; *καλλι* - τέχνης, *καλλι* - γράφος, *καλλί* - φωνος, *καλλι* - εργῶ κλπ.

§ 415. Στὰ σύνθετα οὐσιαστικά : *λεω* - φόρος, *λεω* - φορεῖο, *νεω* - κόρος γράφεται τὸ (*ο*), τοῦ α' συνθετικοῦ φωνήεντος, μὲ *ω* :

Ἀλλὰ οἱ λέξεις ; *κρεοπωλεῖο* - πώλης, *κρεοφαγία*, *χρεό*-γραφο, *χρεοκοπῶ*, *χρεολύσιο*, *χρεοφειλέτης* καὶ ὅσες ἄλλες εἶναι σύνθετες ἀπὸ τὸ *κρέας* καὶ *χρέος* γράφονται στὴ Δημοτικὴ μὲ *ο*.

1) Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ *γαῖο* κ τ ῆ μ ο ν α ς (ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο : ἡ *γαῖα*=μεγάλῃ ἐκτασῇ γῆς, χωράφια) καὶ οἱ γαιάνθρακες (στὴν καθαρύνουσα).

2) Ἐτσι γράφεται καὶ ἡ ἀρχαία λέξη : *δυνα* - δικός, *δυ* - ικός

Μὲ ο γράφονται ἐπίσης τὰ *παραταχτικά* ῥήματα : ἀνοίγω - κλείνω - ἀνοίγοκλείνω, τρέμω - σβήνω - τρεμοσβήνω.

§ 415. Τὰ ἐπιρρήματα σὲ - ω σὰν α' συνθετικά φυλάγουν τὸ - ω (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ χάμω καὶ γύρω); πανω - φόρι, (ἐ)ξω - κλήσι, ξώ - πορτα, ξώ - πετσα - σώγαμπρος κλπ. Ἀλλά: χαμογεῶ, χαμομήλι, χαμόκλαδα, γυρολόγος, γυροτρίγυρα. Ἡ δὲ λέξις *στοά*, σὰν α' συνθετικό, γίνεται *στω*—π.χ. *στω-ικὸς*¹.

Ὁρθογραφικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὰ β' συνθετικά :

§ 416. Ἡ λέξις *γῆ*, σὰν β' συνθετικό ἔχει θέμα *γεῖ* - : ἰσόγειος, ὑπόγειος, ἔγ - γειος (ἐγγειοβελτιωτικός) ὑδρογειος, Μεσόγειος κλπ. Τὸ ἴδιο καὶ σ' ὅλα τὰ σύνθετα ῥήματα : ἀπογειώνομαι, προσγειώνομαι καὶ τὰ παράγωγα : ἀπογείωση.

§ 417. Οἱ δὲ λέξεις ; *δμαλός*, *ὄνομα*. *ὄλεθρος*, *ὀδύνη*, *ὀβολός*, *ὄροφος*, *ὄρυχεῖο* (ἀπὸ τὸ *ὀρύσσω*) - *ὄρος*, *ὀμώνω*, ἐνῶ γράφονται στὴν ἀρχὴ μὲ ο, σὰν β' συνθετικά γράφονται μὲ ω, ἔπως καὶ στὴν καθαρεύουσα :

π.χ. ἄν - ὠμαλός, ἐπ - ὠνυμο, (παν - ὠλης), παν - ὠλεθρία, ἄν - ὠδυνος, δι - ὠβολο, πολυ - ὠροφος, μεταλλ - ὠρύχος, χρυσ - ὠρυχεῖο, ὑπῶρεια. Ἐπίσης : ὄρκ - ὠμοσία, συν - ὠμοσία, ἐν - ὠμοτία, ἔξ - ὠμότης, σ υ ν - ὠμότης κλπ.

§ 418. Ὅσες λέξεις ἀρχίζουν ἀπὸ *λ*, *μ*, *ν*, *ρ*, *σ*, ὅταν γίνονται σύνθετες μὲ ἄλλη λέξι, ποὺ τελειώνει σὲ -ν (ὅπως ἡ : *ἐν*, *σύν*, *πάλιν*, *πάν*) διπλασιάζουν τότε τὸ ἀρχικό τους σύμφωνα, μὲ ἀφομοίωση καὶ μετατροπὴ τοῦ τελικοῦ -ν τῆς προηγούμενης·

π.χ. ἔλ-λειψη, συλ-λαμβάνω, σύλ-λογος, παλ-λαϊκός, πάλ-λευκος — σύμ-μαχος, σύν-νεφο, παλιν-νόσθησις — συρ-ροή.

§ 419. Ὅσες λέξεις ἐπίσης ἀρχίζουν ἀπὸ *ρ*, ὅταν γίνονται σ υ ν θ ε τ ε ς ἀπὸ ἄλλη, διπλασιάζουν τὸ *ρ*· π.χ. μεταρρῦθμις, ἄρρωστος, ἀνάρρωση κλπ. Ἀλλὰ οἱ νεώτερες γράφονται μὲ ἓνα ρ : ἀσπρόρροχα, γλυκό-ριζα, καλοραμμένος κ. ἄ.

1) Ἀπὸ τὸν Δωρικὸν τύπον *στωά*.

Η ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΟΜΟΙΩΝ ΣΥΝΦΩΝΩΝ

§ 420. Πολλές λέξεις τῆς Δημοτικῆς ἐξακολουθοῦν νὰ γράφονται μὲ δύο ὅμοια σύμφωνα μέσα στὸ θέμα τους, ἀπὸ τὴν ἀρχαία προφορά τους· λόγοι ἱστορικοί, καὶ ὀπτικοὶ ἀκόμη, μᾶς ἐπιβάλλουν νὰ τὰ κρατήσωμε στὴν ὀρθογραφία μας, ἀφοῦ διατηροῦμε γιὰ λόγους ἐθνικοὺς τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία, ὅπως:

Ἑλλάδα, γλῶσσα, θάλασσα, θάλασος, γραμμένος κλπ.
Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλες, ἀρκετές, Μεσαιωνικὲς κυρίως καὶ νεώτερες, δικές μας καὶ ξένες, ποὺ θὰ μπορούσαν εὐκόλῃ νὰ ἀπλοποιηθοῦν ὀρθογραφικὰ, ὥστε νὰ γράφονται μὲ ἓνα, παρ' ὅλο ποὺ ἡ ἀρχικὴ τους μορφή ἦταν μὲ δύο σύμφωνα, χωρὶς αὐτὸ νὰ βλάβῃ καθόλου τὴν ἱστορικὴ μας ὀρθογραφία.

Σύμφωνα μὲ τὴν παραπάνω ὀρθογραφικὴ ἀρχὴ μπορεῖ νὰ γράφονται μὲ ἓνα μόνο ἀπὸ τὰ δύο ὅμοια σύμφωνα πολλὲς νεοσχηματίστες ἢ ξένες λέξεις.

§ 421. Μὲ ἓνα π.χ. β, ἀντὶ μὲ δύο ββ, γράφονται οἱ λέξεις: ἀβάς, κρεβάτι, ραβῖνος (ἀρχираβῖνος).

§ 422. Μὲ ἓνα κ: κουκί (κόκκος), κοῦκος, κόκαλο, κόκινος, κουκούλα, ἀκουμπῶ, κόκορας, ρόκα, σάκος, σακάκι, φλόκος.

§ 423. Μὲ ἓνα λ: βούλα, βίλα, γρίλια, γορίλας, δολάριο, καβάλα, κάγκελο, κολάρο λίβερσ, μαλώνω, μαξιλάρι, μίλι, μπάλα, πουλί, σέλα, σκύλος, τάλιρο, τορπίλα, τρελός, τροῦλος, φάλαινα, φελί, φελός, φάκελος, ψαλίδι.

Γράφονται μὲ ἓνα λ τὰ κύρια ὀνόματα: Δαρδανέλια, Καβάλα, Πορτογαλία, Τριφυλία (τρεῖς—φυλές).

§ 424. Μὲ ἓνα λ ἐπίσης πρέπει νὰ γράφονται καὶ ὅλες οἱ ξενικὲς καταλήξεις: -έλα, -έλι, -έλο, -ούλα, -πουλο.

π.χ. βδέλα,, κοπέλα, φανέλα—κουνέλι, κουρέλι, πιτζέλι—καπέλο, μοντέλο, φουρνέλο—μικρούλα, παιδούλα—γαλλόπουλο ψαρόπουλο, χωριατόπουλο κλπ.

§ 425. Μὲ ἓνα **μ** γράφονται : ἀνοιχτομάτης, γόμα, κομοδίνο, μαμά, μάμη, μαμή, μαμούνι, μαμούθ, φλαμούρι κ. ἄ.

§ 426. Μὲ ἓνα **ν** : μάνα (μάννα), γούνα, κανίβαλος, κάνουλα, νόνα, νονός, πανί, πένα, σονέτο, Βρετανία¹ κ. ἄ.

Μὲ ἓνα **π** : (πάπας) παπάς, παπούς, κάπαρη, κάπα κούπα, σούπα, στέπα, γρίπη, στουπί.

§ 427. Μὲ ἓνα **ρ** : βοριάς, ἑσώρουχο, ἀσπρόπουχα. βαθύριζος, Γαλλορωσικός, Ἑλληνορωσικός, καλορίζικος, κατάραχα, γλυκόριζα — μισοραμμένος, ξενοράβω, ξενοραμμένος, ἀναρωτιέμαι, συχνορωτῶ — ξαναρίζνω, ψευτορωμαντικός — κάρω, καρούλι, περούκα, σαβούρα, σέρα, ταράτσα.

Ἐπίσης : (ἐ)ρύθμισα, ἔραψα, ἔριπα κλπ. (δίχως αὔξησι).

§ 428. — Μὲ ἓνα **σ** : ἄσος, δισάκι, κάσα, κλώσα, πασάς, ποτάσα, ροῦσος, σουσάμι, φουσάτο. Ἐπίσης οἱ νεοελληνικὲς καὶ ξένες λέξεις σὲ -έσα : κοντέσα, μαιτρέσα, πριγκιπέσα. Ὅμοια καὶ ἡ ἐπιθετικὴ κατάληξις -ισα : λεβέντισα, ἀλήτισα, ἀσίκισα².

§ 429. Μὲ ἓνα **τ** : (τὸ) βλατί, γάτα, κότα, κότερο, (δ) λότος, (ἡ) σαῖτα κλπ. καὶ γενικὰ ὅλες οἱ ξενικὲς καταλήξεις, ποὺ γράφονται μὲ διπλὰ σύμφωνα, ἀπλοποιοῦνται στὴ Δημοτικὴ μὲ ἓνα : ὁμελέτα, ὁπερέτα, ρακέτα, τουαλέτα — κασκέτο, κουφέτο, πακέτο, σονέτο, βαρελότο, καρτό, μπισκότο.

§ 430. Μὲ δύο **φφ** δὲν πρέπει νὰ γράφεται καμιά νεοελληνικὴ λέξι, ὅπως καὶ στὴν ἀρχαία γλῶσσα.

καφές, γκάφα, καράφα, Γιάφα — σωφὲρ κλπ. μὲ ἓνα **φ**.

Οἱ ἄλλες ἀρχαῖες λέξεις διατηροῦν τὰ δύο σύμφωνα, ἂν συμβαίη νὰ ἔχουν, ὅπως καὶ μερικὲς ἐβραϊκὲς λέξεις : ἀλληλούια σάββατο, Ρεβέκκα, Σαδδουκαῖοι καὶ μερικὲς ἄλλες πρὸ σπάνιες.

1) Τὴ λέξι Βρετανία οἱ Ρωμαῖοι τὴν ἔγραφαν μὲ δύο **νν** (Britannus Britannia)· οἱ δὲ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συνήθως τὴν ἔγραφαν μὲ δύο **ττ** (Βρεττανία - Βρεττανικός).

2) Ἐνῶ ἡ κατάληξις -ισα τῶν οὐσιαστικῶν γράφεται μὲ δύο **σσ**· π.χ. μέλισσα, δασκάλισσα, μαγεύρισσα, ὅπως εἶναι καὶ στὴ γκαθαρεύουσα

Ὅρθες γραφές λέξεων πού γράφονται ἐσφαλμένα

§ 431. Στή νέα μας γλώσσα ὑπάρχουν μερικὲς λέξεις ποὺ ἐξακολουθοῦν ἀκόμη ἀπὸ ὀρθογραφικὴ παράδοση νὰ μὴ γράφονται σωστά, ἀπὸ κακὴ ἐρμηνεία τῆς ἐτυμολογίας τους στὴν ἀρχή, καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποκατασταθοῦν ὀρθογραφικά.

Παραθέτομε τίς κυριότερες ἀπ' αὐτὲς σὲ ἀλφαβητικὴ σειρὰ.

Ἡ σωστὴ γραφὴ :

ἀρματολὸς (ἀπὸ τὸ ἀρματολόγος)¹
 ἀμνηστία με **ι** (ἀπὸ τὸ ἀμνηστῶ)
 ἀντιπροσωπία (με **ι** ἀντιπρόσωπος)
 ἀντικρινὸς—βραδινὸς (με **ι**)
 ἐτερεία (ἀπὸ τὸ: ἐταιρεῖος)
 ἐφορεία (ἀπὸ τὸ: ἐφορος)²
 Ἰλισὸς —Κηφισιὰ (με ἓνα **σ**)
 καριοφύλλι (ἀπὸ τὸ: Caro e figlio
 -φίρμα ἰταλ. ἐργοστ. ὅπλων)
 κοιτάζω (με **οι** -κοίτη)
 (καίω) —καημένος (με **η**)
 λιβάδι (με **ι** ἀπὸ τὸν ἄορ. β' ἔλιβον)
 μαζί (ἀπὸ τὸ Βυζαντ. μαζίο(ν)
 Μοριάς (με **ο** ἀπὸ τὸ: μορέα)
 Μανόλης (με **ο** ἀπὸ τὸ: Μανουήλ)
 λειώνω (ἀπὸ τὸ: λεῖος)
 μετόπη (με **ο** ἀπὸ τὸ: ὀπή)
 μοιρολογῶ (ἀπὸ τὸ: μοῖρα)
 (τὰ) νοσήλια (με **ι**)
 ξίδι (ὄξος, ὀξίδιο(ν))

Ἡ λανθασμένη γραφὴ :

ὄχι ἀρματολὸς
 » ἀμνηστεία (ἀμνηστεύω)
 » ἀντιπροσωπεία
 » ἀντικρυνὸς, βραδυνὸς
 » ἐταιρία
 » ἐφορεία
 » με δύο **σσ** (Κηφισιὰ)
 » καρυοφύλλι
 » κυττάζω (κυπτάζω)
 » καυμένος
 » λειβάδι
 » μαζί
 » Μωριάς
 » Μανώλης
 » λυώνω
 » μετώπη
 » μυρολογῶ (ἀρ. μύρομαι)
 » νοσήλεια
 » ξείδι

1) Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξήγηση ὅλων αὐτῶν τῶν λέξεων δίνεται στὸ γενικὸ βοήθημα: «Πρακτικὸν σύστημα ὀρθογραφίας» Ε. ΔΑΝΤΗ.

2) Οἱ ἀρχαῖοι *ἐφορεία* (με **ει**) ἔλεγαν τὴν ιδιότητα ἢ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐφόρου.

ξέρω (ἡξεύρω—ξεύρω)	ὄχι ξαίρω
παίρνω (ἐπαίρω)	» πέρνω
σπίτι Βυζ. (δοπίτι(ον) -hospitium	» σπήτι
σπυρὶ (ἀπὸ τὸ ἀρχ. πυρός)	» σπειρὶ
Σπύρος (μὲ ὀξεία)	» Σπῦρος
(σβήνω) — σβησμένος (μὲ <i>η</i>)	» σβυσμένος
στειλίари (ἀρχ. στειλῆς)	» στηλίари
σιντριβάνι (μὲ <i>ι</i> · λ. τουρκ.)	» συντριβάνι
σάτιρα (satira)=εἶδος λογοτεχν.	» σάτυρα
ταξίδι (ταξι-ίδιον)	» ταξέιδι
τοπίο (τόπος, τοπ-ίο)	» τοπεῖο
φάκελος (μὲ ἓνα λ) λατ. fasciculus	» φάκελλος
φυσιολατρία (μὲ <i>ι</i> · ἀπὸ τὸ φυσιο-	» φυσιολατρεία κ. ᾧ.
λάτρης, ὅπως τὰ -ία ἀπὸ τὸ -λάτρης ¹)	
χλωμός (μὲ <i>ο</i> · ἀπὸ τὸ φυτὸ φλόμος)	» χλωμός
Χρῆστος (μὲ <i>ι</i> · ἀπὸ τὸ βαπτιστι-	» Χρηῖστος (ἀπὸ τὸ ἐπίθ.
κὸ ὄνομα Χριστόδουλος)	χρηστός).

§ 432. Ὅρθες γραφές ἐπίσης εἶναι μὲ **β (αβ)** ἢ **φ (αφ)** ἀντὶ μὲ τὴν ἀρχαία δίφθογγο - **αυ** ἢ - **ευ** στὶς λέξεις : ἀβγό, ἀφτί, ἡβρα, δυσκολοέβρετος, γαβγίζω, καβγάς—Δαβίδ, καταβόδιο, λάβρα (φλόγα) λάβρος (=ὀρμητικός), λαβράκι, στάβλος, τάβλα, τραβῶ — Ναβαρίνο, Ναβάρα, Καλαβρία, Μολδαβία, Σλάβος, Γιουγκοσλαβία, Νοτιοσλαβία, Παβία, Σκανδιναβία (ὄχι μὲ δίφθογγο).

¹Εἴτοι πρέπει νὰ γράφονται, μὲ *ι*, ὅλα τὰ σύνθετα σὲ - **ια** ἀπὸ τὸ — **λάτρης** : εἰδωλο-λάτρης - εἰδωλολατρία, εἰκονολάτρης - εἰκονολατρία, μοιρολάτρης - μοιρολατρία κλπ. Ὅπως καὶ τὰ σύνθετα ἀπὸ τὸ - **πόρος** : ἀεροπορία, ἀργοπορία, βραδυπορία, πρωτοπορία κ. ᾧ. Ἐνῶν τὰ ἀπλὰ οὐσιαστικά πορεία (πορεύομαι) καὶ λατρεία (λατρεύω) γράφονται κανονικὰ μὲ **ει**.

2) Ἡ δὲ λέξις **λαύρα** (μὲ δίφθογο) σημαίνει στοὺς Βυζαντινοὺς τὴ στενωπὸ, τὸ στενὸ δρομάκι ποὺ ὡδηγοῦσε σὲ Μονὴ ἢ σὲ κελιὰ μοναστηριῶν.

«Ἡ Δημοτικὴ μας γλῶσσα καὶ ἡ Ὅρθογραφία της» **Ξ. ΔΑΝΤΗ** 9

§ 433. Ὁρθότερες γραφές εἶναι ἐπίσης οἱ παρακάτω γιὰ τὶς ὀρθογραφικὰ διαφορούμενες λέξεις :

Ἡ σωστή γραφή :

Ἡ λανθασμένη γραφή :

ἀλίμονο (ἀλί-μου-ἐμένα)	ὄχι : ἀλλοίμονο
ἀλλήθωρος (ἄλλου - θωρῶ)	» ἀλλήθωρος
ἀλλιώς (ἐπίρ. ἀλλέως, ἄλλως)	» ἀλλοιῶς
ἀμφικτιονία (ἀμφικτιονικός)	» ἀμφικτυονία
ἀναστήλωση (μὲ <i>η</i> · ἀνά - στήλη) ¹	» ἀναστύλωση
ἀνθισα (ἀνθίζω)	» ἀνθησα (ἀνθῶ)
ἀπολαβή (ἀπολαμβάνω)	» ἀπολαυή (ἀπολαύω)
ἀρρώστια (ἀρρωστῶ - ἄρρωστος)	» ἀρρώστεια
ἀστιάτρος (ἄστν - ἱατρος)	» ἀστυάτρος
αὐτόφωρο (αὐτὸς — φῶρ-φωρὸς) ²	» αὐτόφορο
βοριάς (μὲ ἔνα ρ, ἀπὸ τὸ βορέας)	» βορράς (ἀρχαῖο)
γέλιο (γελῶ, ὅπως: μαρτυρῶ-τύριο)	» γέλοιο
γυριτὸς (ἀπὸ τὸ νεοελ. γέρνω)	» γυριτὸς
γλείφω (ἀρχ. λείχω=ψαύω μὲ τὴ γλώσσα)	» διαφέρει ἀπὸ τὸ γλύφω » (=σκαλίζω σὲ πέτρα)
γλιστρῶ (ἀπὸ τὸ ἀρχ. λίστρον)	ὄχι γλυστρῶ
γλυφὸς (μετγ. βλυνφὸς=στυφὸς μὲ-υ)	» γλειφὸς (μὲ -ει)
διαχείριση (ἀπὸ τὸ διαχειρίζομαι)	» διαχείρηση
γροικῶ (ἀγροικῶ)=ἐννοῶ	» γροικῶ (ἀγροικῶ)
κάθισα (μὲ <i>ι</i> · ἀπὸ τὸ καθίζω)	» κάθησα (κάθημαι)
καντήλι (ἀπὸ τὸ λατ. cantēla)	» καντύλι
καταχώριση (καταχωρίζω)	» καταχώρηση
κοινωφελὴς (κοινὸς - ὤφελῶ)	» κοινοφελὴς

1) Ὁ ἀρχαιολογικὸς ὅρος «ἀναστήλωση» πρέπει νὰ γράφεται μὲ *η*, ἀπὸ τὸ ἀνά - στήλη (ἀπὸ τὸ ἵσταμαι)· τὸ δὲ (ἀνά)στυλῶνω στή νεά μας γλώσσα θὰ πῇ: *δυναμώνω*, ἐνισχύω, ὑποστηρίζω μὲ στύλους· στυλώθηκα (δυνάμωσα) π.χ. «ἀναστυλώθηκε ὁ Μοριάς».

2) ὁ *φῶρ* - φωρὸς (=κλέφτης)· *αὐτόφωρος* (=ὁ πιασμένος ἀπάνω στὴν κλεψιά).

κώδικας (λατ. codex - icis)	ὄχι κώδηκας
λαγύνι (ἀρχ. λάγυνος)	» λαγήνι (μὲ η)
λειχούδης (ἀπὸ τὸ ἀρχ. λείχω)	» λιχούδης
λιγνός (μεσαιων. λιγνός - λεγνός)	» λυγνός
μαντήλι (λατ. mantelium)	» μαντίλι
μεικτός μεῖγμα (μὲ - ει) ¹	» μικτός, μίγμα
νιώθω (μὲ ι· ἀπὸ τὸ γνῶθω)	» νοιώθω
νιώνω (μὲ ι· ἀπὸ τὸν ἄορ. ἐνόησα)	» ἔνοιωσα
ξενιτεῖα (ἀπὸ τὸ ξενιτεύω)	» ξενητεῖα
ξυπάζω-μαι (ἀπὸ τὸ ἐκ-συσπῶμαι)	» ξιπάζομαι
πιρουνί (μὲ ι· ἀρχ. (ῆ) περόνη)	» πηρούνι
πίττα (Βυζ. λέξ. πίττακι(ο)ν)	» πήττα
πλαταιασμός (πλατειάζω-πλατεία)	» πλατυασμός
πρύμος (μὲ ι· ἰταλ. primo=εὐνοϊκός)	» πρύμο (πρύμνα)
προάστιο (πρό - ἄστυ)	» προάστειο
σειρίτι (λεξ. τουρκ.)	» σειρίτι
σμείγω=σμείχω· ὁρθότ. γραφή ἀπὸ τὸ σμίγω—σμίχω (μὲ ι)	
στρείδι (μεσαιων. ὁστρείδι(ο)ν	ὄχι στρίδι
στριφνός (ἀπὸ τὸ ἀρχ. στριφνός)	» στρυφνός
στείβω (ξεζουμίζω, πατῶ δυνατὰ)	» στίβω
στίβος (μὲ ι· ἀπὸ τὸν ἄορ. β'	
ἔ-στιβον, τοῦ ρ. στείβω=πατῶ)	» στείβος
στιβάδες (χιονιοῦ)· ἀπὸ τὸ ἀρχ.	
(ῆ) στιβάς - ἄδος)	» στοιβάς (στοίβα)
στοίβα - στοιβάζω (βάζω σὲ σωρὸ)	» στείβα, στειβάζω
στύφω (εἶμαι στυφός, στύψη)	» στείφω
φιλονικία (ἀπὸ τὸ φιλόνομος, μὲ ι)	» φιλονεικία
φινίλι (μὲ ι· Βυζ. φ τ ί λ ι(ο)ν	
τὸ ἀρχ. πτίλον)	» φντίλι
φιστίκι (μὲ ι· ἀπὸ τὸ μεσαιων.	
(ῆ) πιστάκη, π ι σ τ ἄ κ ι(ο)ν	» φυστίκι

1) Ἀλλὰ : μιγάδας, συμμιγής (ἀριθμός) μὲ ι· (ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ μέσου ἄορ. β' ἐ-μίγ-ην τοῦ ἀρχαίου ρήματος μείγνυμαι).

Ἡ ὀρθογραφία

τῶν ὁμοήχων καὶ παρωνύμων τῆς Νέας

§ 434. Κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων πρέπει νὰ προσέχωμε ἰδιαίτερα, ὅπως καὶ στὴν καθαρεύουσα, καὶ στὰ παρωρύμια, τὶς λέξεις δηλαδὴ ποὺ μοιάζουν ἀκουστικά, ἀλλὰ ξεχωρίζουν μεταξὺ τους γιατί ἔχουν ἄλλη ἔννοια. Αὐτὰ τὰ δανείστηκε ἡ Δημοτικὴ ἀπὸ τὴ λόγια γλῶσσα :

γεια (ὑγεία)

ἔλη (ἡ), λόχος τοῦ ἱππικοῦ

κλήμα (τὸ φυτὸ) μὲ **η**

δμως (ἀντιθ. σύνδεσ.)

νιφάδες (χιονιοῦ)

παιδεία (μόρφωση)

ρῆμα (ὁ λόγος—λέγω)

σατυρικός (ἀπὸ τό : σάτυρος=

ὄπαδός τοῦ Διονύσου)

(οἱ) τοῖχοι (μὲ **οι**· τὰ ντουβάρια)

στρατιά (ἀπὸ τό : στρατός)

στίχος (σειρὰ γραμμάτων,μόνον)

σχίνος (τὸ μαστιχόδεντρο)

σχολεῖτο (ὅπου διδάσκεται κανεῖς)

φύλλο (φυτοῦ ἢ χαρτιοῦ)

χοῖρος (τὸ γουρούνι)

χολή (τοῦ σώματος)

χωρικός (τοῦ χωριοῦ)

ὠφελῶ (σύνθ.-ωφελῆς)-ὠφέλεια)

ῶ (κλητικὴ ἄρθρου)

(ὁ σύνδ.) **για** (=διά, ἡ)

ῥλη (ἡ φυσ. οὐσία) πράγματος

κλῖμα (ἡ ἀτμοσφ. κατάσταση)

ὁ ῶμος (τοῦ σώματος)

οἱ νυφάδες (οἱ νύμφες)

(ἡ) παιδιά (τὸ παιγνίδι)

(ἡ)ρῆμα (ἰταλ. ὁμοιοκαταληξία)

(ὁ) σατιρικός (satira)=πει-
ραχτικός)

(τὰ) τείχη (τὰ κάστρα)

ἡ (ἐκ)στρατεία—στρετεῖω

(ὁ) στοῖχος (σειρὰ ἀτόμων)

σχοῖνος (τὸ βοῦρλο· σχοινί)

σχόλιο (ἡ ἐπίκριση)

φύλο (φυλὴ, γένος)

χῆρος (μὲ **η**· ποὺ ἔχει πεθάνει ἡ γυναῖκα του)

χωλή (κουτσή, ἐπίθ.)

χορικός (τοῦ χοροῦ)

ὀφείλω (ὄφελος, τὸ χρέος)

ῶ (ἐπιφώνημα θαναταστικόν).

Καὶ μερικὲς ἄλλες λέξεις ποὺ πρέπει νὰ τὶς προσέχωμε, ὅταν τὶς γράφωμε, γὰ νὰ ἀποφεύγωμε, ἀπὸ παρετυμολογία, τὴ συχνὴ ἀνορθογραφία τους.

Οἱ προτεινόμενες ἀπλοποιήσεις τῆς ᾽Ακαδημίας

Μὲ ἀπόφαση τῆς ᾽Ακαδημίας τῶν Ἀθηνῶν (Ἰούnius 1933) εἶχαν γίνει ὁρισμένες ὀρθογραφικὲς ἀπλοποιήσεις, ποὺ ἀργότερα ἡ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ τοῦ Ὁργανισμοῦ Βιβλίων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας υἱοθέτησε ἢ καὶ ἐτροποποίησε. Παραθέτομε τὶς κυριότερες ἀπ' αὐτὲς ποὺ ἰσχύουν καὶ στὴν ἐπίσημη Γραμματικὴ τοῦ Κράτους.

1) Διατηρεῖται ἡ ἱστορικὴ μας ὀρθογραφία.

2) Διατηρεῖται γενικὰ ἡ ὀρθογραφία τῆς Ὑποταχτικῆς

3) Νὰ μὴ γράφονται μὲ δασεῖα ὅσες λέξεις ἀρχίζουν ἀπὸ **ρ**: ράβω, ῥοῦχο, ρέμα.

4) Νὰ γράφονται χωρὶς **υ π ο γ ε γ ρ α μ ἔ ν η** τὸ β' καὶ γ' ἐνικὸ πρόσωπο τῆς Ὀριστικῆς καὶ Ὑποταχτικῆς. τῶν ρημάτων σὲ - **ᾱς**, **ᾶ**: ἀγαπᾶς, ἀγαπᾶ, τιμᾶς, τιμᾶ, πηδᾶς, πηδᾶ κλπ.

Καταργεῖται γενικὰ ἡ **υ π ο γ ε γ ρ α μ ἔ ν η** γιὰ τὸ β' καὶ γ' ἐνικὸ πρόσωπο τῆς Ὑποταχτικῆς καὶ στὸν μέλλοντα: νὰ γίνης, νὰ γίνῃ - θὰ πλυθῇς, θὰ πλυθῇ κλπ.

Διατηρεῖται ὅμως ἡ ὑπογεγραμμένη στὴν ἀρχὴ ἢ στὸ μέσο τῶν λέξεων: ᾄσμα, ᾠδεῖο, μονῳδία.

5) Νὰ γράφονται: ἡ βρύση, ἡ σκόνη, ἡ πλάση, ἡ χώνεψη, κατὰ τὰ εἰς - **η** πρωτό-

κλιτα, μὲ τὰ ὁποῖα μορφολογικὰ ἐξομοιώθηκαν.

Ἀπορρίπτεται ὅμως ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν ἡ ἐπέκταση τῆς γραφῆς αὐτῆς καὶ σ' ὅλα γενικὰ τὰ τριτόκλιτα - **ις** θηλυκά, γεν. - **εως**.

Σημ. Ἡ Γραμματικὴ ἐν τούτοις τοῦ Ὁργανισμοῦ τὰ ἀπαιτεῖ καὶ τὰ γράφει ὅλα μὲ - **η** (γενικὴ - **ης**): τῆς κίνησης, τῆς Ἀκρόπολης κλπ.

6) Νὰ γράφονται ὁμοιόμορφα μὲ - **ης** ὅλα τὰ κύρια καὶ προσηγορικὰ ὀνόματα εἰς - **ᾱκης**, καὶ - **ης**: Γρηγόρης, Βασίλης, - Παπαδάκης, Γρηγοράκης κ. λ. π.

7) Νὰ γράφονται μὲ **οξεῖα** καὶ μὲ **ι**: ξίδι, ταξίδι, φίδι (σύμφωνα καὶ μὲ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία).

8) Ὁ ἐγκλιτικὸς τόνος νὰ σημειώνεται μόνον, ὅπου προφέρεται: τὸ χτήμα μου, ὁ κήπος τους, στείλε μου κλπ.

9) Ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ «**κτῆ-**

ριο» νὰ γράφεται: τὸ κτίριο (μὲ **ι**), ἀπὸ τῆ σημασιολογικῇ συσχέτιση τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μὲ τὸ ρῆμα **κτίζω**.

10) Τὰ ἐπίθετα: ἀντικρινός, βραδινός, νὰ γράφονται μὲ **ι**: κατὰ τὸ πρωινός, ἑσπερινός, καλοκαιρινός κλπ.

11) Τὰ οὐδέτερα νεοελληνικά καὶ Μεσαιωνικά ὀνόματα, ποὺ τελειώνουν σὲ - **ι** καὶ τονίζονταν ἄλλοτε στὴν προπαραλήγουσα, νὰ ὀξύνονται: τὸ ἀλεύρι, ἀσήμι, καλοκαίρι, κουνούπι, νοίκι.

12) Τὰ σύνθετα ὀνόματα ἀπὸ τῆ λέξη **μάτι**, νὰ γράφονται μὲ ἓνα **μ**: γαλανομάτης, μαυρομάτης, ἀνοιχτομάτης, κουκουλομάτης κλπ.

13) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν νεοελληνικῶν θηλυκῶν, ποὺ τελειώνει σὲ - **άδες**, νὰ παίρῃ ὀξεία: ὀκάδες, πρασινάδες.

14) Νὰ γράφονται μὲ - **αίνω**, ὄχι μόνον ὅσα ρήματα ἔχουν ἀόριστο σὲ -άνα, -άνθη (ὑφανα, ὑφάνθη), ἀλλὰ ὅλα γενικά: μαθαίνω, τυχαίνω, παχαίνω κλπ.

15) Σὲ ὅσες λέξεις μὲ συνίζηση ἢ ἱστορικὴ ὀρθογραφία δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν

προφορά, ἡ γραφὴ θὰ ἀκολουθῇ τὴν ἀπλούστερη μορφὴ τῆς, τῇ φωνητικῇ: παλιός, Ρωμιός — ἐλιά, παλιά, γριὰ, νιός, νιάτα.

16) Τὰ νέα καὶ δημωδότερα σύνθετα, ποὺ τὸ β' συνθετικό τους ἀρχίζει ἀπὸ **ρ**- καὶ ποὺ τὸ α' συνθετικό τελειώνει σὲ βραχὺ φωνῆεν, νὰ γράφονται μὲ ἓ ν α ρ: ἀσπρόρουχα, συχνορωτῶ, καλοραμμένος, κακορίζικος.

17) Νὰ γράφεται μὲ **ω**, ὅπως ὅλα τὰ ἐπιρρήματα τὰ τοπικά: ἔσω, ἔξω κ.ἄ. ἔτσι καὶ τὸ ἐπίρρημα γύρω.

18) Οἱ λέξεις ποὺ εἶναι παρμένες ἀπὸ τὶς νεοεωρωπαϊκὰς γλῶσσες, θὰ γράφονται, ὅσο τὸ δυνατόν, πιὸ ἀπλά, μὲ κατάργηση δηλαδὴ τῶν διπλῶν συμφώνων, ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχουν: κοπέλ(λ)α κορδέλα, βιολέτα, ὀπορέτα, Ἀνέτα—καπέλο, πινέλο.

19) Νὰ γράφονται μονολεκτικά μερικοὶ σύνθετοι νεοελληνικοὶ σύνδεσμοι, ἐπιρρήματα ἢ ἀντωνυμίες: ἐνῶ, ἀφοῦ, καθότι (ὅπως τὸ διότι), προτοῦ, μολαταῦτα, ἄραγε (σὲ μιὰ μόνο λέξη).

20) Νὰ γράφονται μὲ ἔκ-

θλιψη : τ' ἀμπέλι, τ' ἄρνι,
τ' ἀστέρια κλπ.

21) Νὰ γράφονται χωρὶς κορωνίδα οἱ λέξεις : **κανένας, κάποιος, κάποτε, κάτι** κ. ἄ. πού τυχόν προῆρθαν ἀπὸ κράση (κᾶν ἕνας—κᾶνένας, κᾶ-ποιος, κᾶτι).

Σημ. Ἡ ἐπιτροπὴ πού ἔκαμε τὴ σύνταξη τοῦ ὀρθογραφικοῦ αὐτοῦ **κανονισμοῦ**

—μὲ εἰσήγησι ἀπὸ τὸν τότε καθηγητὴ τῆς Γλωσσολογίας Γ. Ἀναγνωστόπουλο — ἐζήτησε καὶ τὴν ἀντικατάστασι τῶν **τριῶν τονικῶν σημείων** μὲ ἕνα μόνο, καθὼς καὶ τὴν παράλειψι τῆς **ψιλῆς** καὶ τῆς **ὑπογεγραμμένης** ἐντελῶς. Ἀλλὰ ἡ πρότασι αὐτὴ δὲν ἔγινε τότε δεκτὴ ἀπὸ τὴν ὁλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας.

Οἱ ὀρθογραφικὲς αὐτὲς ἀπλοποιήσεις ἀποτελοῦν ἐπίσημα τὸ πρῶτο καὶ σταθερὸ βῆμα γιὰ τὴ θετικὴ ἀντιμετώπισι τοῦ ὀρθογραφικοῦ ζητήματος τότε.

Τί μπορεῖ λοιπὸν καὶ τί πρέπει νὰ γίνη πιὸ πέρα ;
— Μιὰ πιὸ γενικὴ καὶ πιὸ μελετημένη ἀπλοποίηση :

α) Νὰ ἐξακολουθῇ, δηλαδὴ, συνεχῶς νὰ ἀπλοποιῆται ἡ ἱστορικὴ μας ὀρθογραφία, ὥσπου νὰ πλησιάσῃ τὴ **φωνητικὴ**, μὲ τὸν περιορισμὸ τῆς περισπωμένης καὶ τὴ γενικὴ ἐπικράτησι τῆς ὀξείας, ὡς μοναδικοῦ νεοελληνικοῦ τόνου, καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἔτσι, ἀργότερα ἴσως, τὸ **μονοτονικὸ σύστημα**.

β) Ἐκεῖ πού δὲν ὑπάρχει ἀντίστοιχος λόγιος τύπος ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα νὰ γράφονται οἱ νεοσχημάτιστες λέξεις μὲ τὴν πιὸ ἀπλὴ γραφὴ τους (φωνητικὴ ὀρθογραφία).

γ) Νὰ καταργηθοῦν τὰ διπλά ὅμοια σύμφωνα σὲ πολλὰς νεώτερες καὶ ξένες λέξεις.

δ) Νὰ ἀπλοποιηθοῦν ἀκόμη πιὸ πολὺ τὰ δίχρονα φωνήεντα.

ε) Νὰ ἀκολουθοῦμε ὅλοι πιστὰ καὶ ὑποχρεωτικὰ τοὺς ὀρθογραφικοὺς κανόνες τῆς Δημοτικῆς, καὶ προπάντων οἱ λογοτέχνες καθὼς καὶ οἱ διάφοροι συγγραφεῖς καὶ ὁ τύπος, καὶ νὰ μὴν ἀκολουθῇ ὁ καθένας τὶς προσωπικὲς ὀρθογραφικὲς προτιμήσεις του, πράγμα πού ὀδηγεῖ σὲ ἀσυγχώρητη ὀρθογραφικὴ καὶ γλωσσικὴ ἀναρχία.

ΤΟ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ

Σύντομη ιστορική ανασκόπηση.—Τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας ἄρχισε στὴ γλώσσα μας πολὺ ἔνωρὶς — ἀπὸ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς ἀκόμη χρόνους—ἀπὸ τότε δηλαδὴ ποὺ ἡ γραφὴ τῶν διαφόρων λέξεων ἀρχίζει νὰ γίνεται διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ φωνητικὴ ἀπόδοση τῶν φθόγγων καὶ τῶν γραμμάτων. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ ἔχει τοὺς ἱστορικοὺς τῆς λόγους, γιατί προῆρθεν ἀπὸ μιὰν ἱστορικὴν ἀναγκαιότητα, ποὺ δημιουργήθηκε μεταξὺ τῆς γραπτῆς καὶ τῆς προφορικῆς μας γλώσσας μὲ τὴ φυσικὴ καὶ κοινωνικὴ τῆς ἐξέλιξη.

Καμιὰ ἱστορικὴ ὀρθογραφία δὲ μπορεῖ νὰ γράφεται, ὅπως μιλιέται ἀκριβῶς, γιατί ἡ προφορικὴ γλώσσα, σὰ φυσικὸς ὀργανισμὸς ποὺ εἶναι, ἀλλάζει συνεχῶς. Μὲ τὴ σχολικὴ ὁμως ἐπίδραση καὶ τὴν ἐπίδραση τοῦ καθημερινοῦ τύπου ἡ ζωντανὴ γλώσσα ἐμποδίζεται σημαντικὰ στὴν ἀνάπτυξή της· καὶ πρὸ πολὺ στὴν ἐπικράτηση τῆς φωνητικῆς ὀρθογραφίας της, νὰ γράφονται δηλαδὴ οἱ λέξεις, ὅπως ἀκριβῶς ἄ κ ο ύ ο ν τ α ι, ὅπως ἦταν καὶ στὴν ἀρχαία ἐποχὴ, ποὺ δὲν ὑπῆρχε γι' αὐτὸ καμιὰ ὀρθογραφία καὶ κανένα ὀρθογραφικὸ ζήτημα. Ἡ γ ρ α π τ ῆ γλώσσα ἀντιπροσωπεύει ἔτσι ἓνα πολὺ σκληρὸ καὶ ἀκοίμω φόρεμα πάνω στὸ ὀλοζώντανον σῶμα τῆς π ρ ο φ ο ρ ι κ ῆς, ποὺ ἀναπτύσσεται καὶ διαμορφώνεται ὀλοένα σὲ τέλειον ὀργανισμό· καὶ ὅσο καὶ ἂν προσπαθεῖ κανεὶς νὰ τὸ κάμῃ κάπως ἐλαστικόν, γιὰ νὰ τὸ προσαρμόσῃ μὲ τὶς νέες, κάθε φορὰ, σωματικὰς διαστάσεις ποὺ παίρνει, δὲ θὰ ἐπιτύχῃ ὅμως ποτὲ νὰ τὸ ὑποτάξῃ σὲ τὶς φυσικὰς ἰδιοτροπίαις καὶ τὶς ἀναλογίαις ἑνὸς σώματος ποὺ ἀλλάζει καθημερινῶς. Γιατὶ εἶναι κάτι τὸ νεκρὸ καὶ ἄψυχο πάνω σ' ἓνα ζωντανὸ ὀργανισμό, ὅπως λέει πολὺ χαρακτηριστικὰ ὁ Γάλλος γλωσσολόγος Vendryes : («Le language» - Paris 1921, σελ. 392).

Ἡ μακρινὴ ὅμως ἱστορικὴ παράδοση καὶ ἡ καθημερινὴ ἐξοικείωσή μας μὲ τὰ κείμενα καὶ μὲ τὶς ἀνεξάλειπτες ὀπτικές εἰκόνες τῶν λέξεων, ποὺ ἀποκτοῦμε κάθε μέρα μᾶς ἐμποδίζουν γιὰ μιὰ ριζικὴ καὶ χρήσιμη ὀρθογραφικὴ μεταρρύθμιση, ποὺ περιμένουν καὶ ἀπαιτοῦν ὅλοι ὅσοι ἀγαποῦν πραγματικά τὸ Ἕθνος καὶ πονοῦν γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὴν πνευματικὴ ἀνύψωση τῆς χώρας μας σὲ ἓνα πολὺ πιὸ ἱκανοποιητικὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο.

Ὅλοι οἱ διάσημοι γλωσσολόγοι, δικοὶ μας καὶ ξένοι, καὶ ὅλοι οἱ φωτισμένοι ἐκπαιδευτικοί, συμφωνοῦν γιὰ τὴν ὀρθογραφικὴ ἀπλοποίηση, ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὺς ποὺ ἀπὸ μιὰ στενόκαρδη ἀντίληψη τοῦ ζητήματος ἢ ἀπὸ ἀδικαιολόγητὴ γλωσσικὴ προκατάληψη ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ πιστεύουν πὼς ἡ ἀπλοποίηση αὐτὴ θὰ βλάβῃ σοβαρὰ τὴν παιδεία μας καὶ θὰ ζημιώσῃ τὸ Ἕθνος γλωσσικά.

Ἔτσι ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία μας κατάντησε σήμερα νὰ εἶναι ἀποκλειστικὸ προνόμιο πολὺ ὀλίγων, μόνον ἐκείνων ποὺ θυσίασαν ὅλα τὰ χρόνια τῆς σπουδῆς τους γιὰ νὰ τὴ μάθουν — χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ καυχῶνται καὶ πολὺ γι' αὐτὸ — ἐνῶ οἱ πιὸ πολλοὶ δὲν κατορθώνουν νὰ μάθουν πὼς νὰ γράφουν σωστὰ τὴ γλώσσα ποὺ μιλοῦν καὶ πολὺ περισσότερο νὰ ἐξηγήσουν τὶς τόσες πολλὲς δυσκολίες ποὺ ὑπάρχουν στὴ σημερινή μας ὀρθογραφία.

Πολλὰ καὶ διάφορα εἶναι τὰ συστήματα ποὺ ἔχουν ὡς τώρα προταθῇ γιὰ τὴν ἀπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας μας. Ἀλλὰ πέρα γιὰ πέρα ριζοσπαστικά, ποὺ ἀπαιτοῦν γενικὰ τὴν ἀντικατάσταση τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας μὲ τὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία καὶ ἄλλα, τὰ περισσότερα, πιὸ συντηρητικά, ποὺ ζητοῦν νὰ συμβιβάσουν, ὅσο μπορεῖ πιὸ πολὺ, τὴν ἱστορικὴ μὲ τὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία, μὲ διάφορες ἐφαρμοσίμες ἀπλοποιήσεις.

Οἱ πιὸ ἀξιόλογες ριζοσπαστικὲς προσπάθειες ποὺ ἔγιναν ἀπὸ μερικοὺς λόγιους, ὅσο κι ἂν εἶχαν στὸ βάθος εὐγενικὰ καὶ καθαρὰ ἔθνικα ἐλατήρια, δὲ μπόρεσαν νὰ καρποφορήσουν γιὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους.

Ἡ πρώτη σοβαρὴ προσπάθεια γιὰ μερικὴ ἀπλοποίηση, καὶ ὄχι γιὰ τὴν κατάργηση τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας, ἐγίνε ἀπὸ τὸν **Νικ. Σοφριανό**, μόλις τὸν 16ο αἰώνα, ποὺ ἔγραφε χωρὶς ὕπο-
γεγραμμένα καὶ τὰ μόρια : **θά, νά, ἀς**, μὲ ὀριστικὴ καὶ ὄχι μὲ ὑποταχτικὴ ἔγκλιση.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ. οἱ λόγιοι : **Ἄθαν. Ψαλίδας**, ὁ **Ἰ. Βηλαγᾶς** καὶ ὁ **Ἄθ. Χριστόπουλος**, αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ πιὸ ριζικὴ ὀρθογραφικὴ μεταρρύθμιση, δίχως ὅμως κανένα θετικὸ ἀποτέλεσμα.

Ὁ **Ἰ. Βηλαγᾶς** ἔγραφε χαρακτηριστικὰ στὸ φίλο του Ζαμπέλιο λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 1821 : « . . . Ἑλληνες ἦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ πρὸ τῆς εὐρέσεως τοῦ **Η** καὶ τοῦ **Ω**, Ἑλληνες θέλουν εἶναι **πάλιν**, ὅχι **ἀντὰφυλάξου**, χωρὶς νὰ τὰ χρειάζωνται, ἀλλ' **ἀπορρίψου** ὡς περιττά ».

Καὶ ὁ ποιητὴς **Χριστόπουλος** στὰ «**Λυρικά**» του γράφει : « . . . ἂν γράψω τὸ **τρώγω**—**τρόγο**, μήπως θὰ γίνῃ **πίνω** ; » ἢ ἂν γράφω τό : «**αὔριον**—**ἄβριον**, μήπως γίνεται σήμερον ; ἢ ἂν τό : **αὐτὸς**—**ἀφτός**, τάχα γίνεται **ἐκεῖνος** ; ».

Ἀργότερα, στὸ τέλος τοῦ 19ου αἰώνα, γίνονται νέες προσπάθειες γιὰ μιὰ νέα ὀρθογραφικὴ ἀπλοποίηση : Ὁ **Τιμόθ. Κούστας**, ριζοσπαστικότερος, ἐπρότεινε γενικὴ ἀπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας καὶ τὴν κατάργηση ὅλων τῶν διπλῶν γραμμάτων καὶ τῶν διαφόρων (**ε**) καὶ (**ι**) καθὼς καὶ τῆς **ψιλῆς** καὶ τῆς **δασείας** (καὶ γιὰ τὴν νέα καὶ γιὰ τὴν καθαρεύουσα)· καὶ λίγο ἀργότερα ὁ **Κ. Τοπχάρας** (Δ. Κανονίδης) ἔβγαλε Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ μὲ καθαρὰ φωνητικὴ ὀρθογραφία.

Τὸ 1884 ὁ **Ν. Φαρδὺς** ἐδημοσίευσε στὴ Μασσαλία τὴ γνωστὴ Διατριβή του : «**Περὶ ἀτόνου καὶ ἀπνευματίστου γραφῆς**». Πιὸ περιορισμένη εἶναι καὶ ἡ ὀρθογραφικὴ μεταρρύθμιση τοῦ Ἰσιδ. Σκυλίτη.

Ὁ Γιάν. Ψυχάρης, ὁ τόσο ριζοσπαστικὸς στὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα καὶ ὁ πιὸ καλύτερος καὶ ἀγνότερος ὑποστηρικτὴς τῆς Δημοτικῆς, γιὰ τὴν ὀρθογραφικὴν μᾶς ἀπλοποίηση, ἐπίστευε στὴ βαθμιαία καὶ σταδιακὴ τῆς κατάργησης, γι' αὐτὸ καὶ στὴν ἀρχὴ

δὲ δείχνεται τόσο ἀπόλυτος, ἀλλὰ προχωρεῖ μὲ κάποια ἐπιφύλαξη γιὰ μιὰ μελλοντικὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία, μὲ ἑλληνικὸ πάντως ἀλφάβητο (καὶ ὄχι λατινικόν) :

« Ἐλπίζω, ἔλεγε, νὰ φέξῃ γρήγορις ἡ ἄγια ὥρα μιᾶς τελειωτικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς στραβῆς μας ὀρθογραφίας . . . ».

Πολλὲς καὶ ποικίλες ὀρθογραφικὲς μεταρρυθμίσεις ἐπρότειναν ἀκόμη : ὁ Ἀλέξ. Πάλλης, ὁ Π. Βλαστός, ὁ Μ. Τριανταφυλλίδης, ὁ Δ. Γληνός, ὁ Μ. Φιλήντας, ὁ Ἐλισ. Γιαννίδης κ. ἄ. ὁ δὲ Γ. Χατζιδάκης μὲ ἀνακοίνωσή του στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, στὰ 1930, ἐπρότεινε τὴν ἀντικατάσταση τῶν τόνων μὲ ἓνα ἀπλὸ διακριτικὸ σημάδι (ὁποιοδῆποτε), ὅπως π. χ. μὲ τὴν κουκίδα. Ἰδιαίτερη σημασίαν ἔχουν καὶ οἱ ἀξιόλογες γλωσσικὲς καὶ ὀρθογραφικὲς μεταρρυθμίσεις τοῦ « **Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου** » ποὺ ἐχρησίμευσαν σὲ πολλοὺς λογοτέχνες μας σὰ βάση γιὰ μιὰν ὁμοιόμορφη ὀρθογραφία στὰ ἔργα τους καὶ ποὺ οἱ γνῶμες του εἶχαν γίνει δεκτὲς καὶ ἀπὸ τὸ Ἀνώτατο Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιο τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας στὰ 1917.

Ἀλλὰ καὶ ἔπειτα ἀπὸ τόσους ἀγῶνες τὸ ζήτημα τῆς πολυπλοκῆς ὀρθογραφίας μας ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ ὀξύτατο ἐκπαιδευτικὸ καὶ κοινωνικὸ πρόβλημα ποὺ περιμένει ἐπιτακτικὰ τὴ λύση του μὲ πολὺ φωτεινὴ ἀντίληψη καὶ στοργὴ γιὰ μιὰ πιὸ θετικὴ καὶ πιὸ οὐσιαστικὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ.

Συμπέρασμα : Ἡ σημερινή μας ὀρθογραφία εἶναι κάτι ποὺ δὲν εἶναι, βέβαια, εὐκόλο νὰ λείψῃ διὰ μιᾶς· μπορεῖ ὅμως νὰ **ἀπλοποιηθῇ συστηματικὰ καὶ ἀποφασιστικὰ**, ὅσο χωρεῖ πιὸ πολὺ, ἀπὸ ἄμεση ἐθνικὴ ἀνάγκη, γιὰτὶ πρέπει ὁ καθένας νὰ μπορῇ νὰ γράφῃ σωστὰ καὶ εὐκόλα τὴ ζωντανὴ νεοελληνικὴ μας γλῶσσα, αὐτὴ ποὺ θὰ τὸν βοηθήσῃ ἀσφαλῶς νὰ βρῇ πιὸ γρήγορα τὴν πνευματικὴν του πρόοδο, γιὰ νὰ μπορέσῃ ἔτσι νὰ ἀνταποκριθῇ στὶς σύγχρονες καὶ βαρύτερες πνευματικὲς ἀνάγκες, ποὺ τὸν ἀπασχολοῦν καὶ σὰν ἄτομο καὶ γενικότερα σὰν Ἕθνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Χατζιδάκη Γ.** «Ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα» 1898.
Γενική γλωσσική (᾽Αθῆναι 1915).
Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά (᾽Αθῆναι) 1907).
- Ἀναγνωστοπούλου Γ.** «Ἡ Ἑλληνική ὀρθογραφία» (ἄρθρ.
Μεγ. Ἐγκυκλοπ. τ. ΙΘ' 1932).
- Βηλαρά Ι.** «Ἡ ὀρθογραφία τῆς Ρομέηκης γλώσσας» Ζάκυνθος 1857).
- Φαρδῦ Ν.** «Διατριβὴ περὶ ἀτόνου καὶ ἀπνευματίστου γραφῆς τῆς Ἑλληνικῆς» (Μασσαλία 1884).
- Σκυλίτση Ἰσ.** «Ὁρθογραφικὲς προτάσεις» (στὸν «Αἰῶνα» 1886).
- Τριανταφυλλίδη Μ.** «Ἡ ὀρθογραφία μας» (᾽Αθῆναι 1913).
Δελτίον Ἐκπαιδ. Ὁμίλου, τόμ. Γ' 1912 καὶ 1917.
- Φιλήντας Μ.** «Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσογραφία Ἑλληνική»
τόμ. Α' 1921—Γ 1927.
«Ἡ ὀρθογραφία μας» (Τόμ. Α' 1919 - 1920).
- Κακριδῆ Γιάν.** «Τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μας» (Ἡμερολ.
Μ. Ἑλλάδος (1927).
«Ἡ Ἀκαδημία καὶ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα» (᾽Αθῆναι 1933).
- Γιαννίδη Ἑλισ.** «Ἡ τονικὴ μεταρρύθμιση» («Ἀναγέννηση»
τόμ. Α' 1927).
- Γληνοῦ Δ.** «Ὁρθογραφικὴ ἀπλοποίηση» (᾽Αθῆναι 1931).
«Ἡ θεραπεία τῆς ἀγραμματοσύνης».
- Λορεντζάτου Παν.** «Ἡ ὀρθογραφία μας» (Ν. Ἑστία τόμ.
στ' 1932).
- Καρθαίου Κ.** «Ἡ ἀπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας» («Κύκλος»
Τόμ. Α' 1932).
- Δραγούμη Φ.** «Νέα μορφή τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος».
- Βουτιερίδης Ἥλ.** «Ὁ διακανονισμὸς τῆς νεοελληνικῆς ὀρθογραφίας» (᾽Αθῆναι 1933).
- Βλαστοῦ Π.** «Κριτικὰ ταξίδια» (᾽Αθῆναι 1912).
- Σκιᾶ Α.** «Ἡ ἀπλοποίηση τῆς γραφομένης Ἑλληνικῆς γλώσσας».

- Ψυχάκη Γιαν.** «Ρόδα καὶ μήλα» (᾽Αθήναι 1903).
 «Τὸ ταξίδι μου» (ἔκδ. Γ' 1926).
- Ἀνδριώτη Ν.** «Ἑτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς»
 (᾽Αθήναι 1951).
- Βλαστοῦ Π.** «Ἡ Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς» (᾽Αθήναι 1914).
- Οἰκονόμου Μ.** «Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ» (᾽Αθήναι 1933).
- Τριανταφυλλίδη Μ.** «Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ» (τῆς Δημο-
 τικῆς) 1941.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Pernot H.** «Grammaire du grec moderne» (1895, 1917, 1930).
- Roussel L.** «Grammaire descriptive du roméique littéraire».
- Mirambel A.** «Précis de Grammaire élémentaire du grec moderne, 1939.
- Thumb A.** »Grammatik der Neugriechischen Volkssprache, 1915, 1928 (ἑπεξεργασία Ι. Καλιτσουνάκη).
- Paul A.** «Prinzipien der Sprachgeschichte» (Halle 1920).
- Gebelena G.** «Die spracwissenschaft (Leipzig 1901).
- Vzeren V.** «Zur Geschichte der Griechischen Orthographie».
- De Sanssure Fr.** «Cours de Linguistique général» (Lausanne - Paris 1916).
- Vendryes J.** «Le language»—Paris 1921).
- Nicolas Sophianos:** Grammaire du grec vulgaire κλπ. (ἔκδ. Ém. Legrand 1874).
- Girolamo Germano:** «Grammaire et vocabulaire du grec vulgaire (ἔκδ. Pernot 1907).
- Simon Portius:** «Grammatica linguae Graecae vulgaris (ἔκδ. Wilhelm Meyer 1889).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
<i>Πρόλογος</i>	3— 4
<i>Εἰσαγωγή</i>	5— 8
Τὰ κύρια χαρακτηριστικά τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου . .	9— 12
Ὁρθογραφικὲς ἀπλοποιήσεις τῆς Νέας	13— 14

Μ Ε Ρ Ο Σ Α' .—ΤΟ ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ.

Ἀντιστοιχία φθόγγων καὶ γραμμάτων	15— 16
Χωρισμὸς γραμμάτων	15— 16
Ἀναλυτικὸς πίνακας συμφώνων	16— 17
Τὰ δίψηφα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς	17— 18
Ἡ ὀρθογραφία τῶν συμφώνων καὶ διψήφων . . .	18— 20
Ἡ προφορὰ καὶ ἡ ὀρθογραφία τῶν διφθόγγων . .	21— 22
Ἡ ὀρθογραφία τῶν συλλαβῶν τῶν διαφόρων λέξεων	22— 24
Κανόνες συλλαβισμοῦ τῶν λέξεων	24— 25
Ὁρθογραφία τοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων	26— 29
Γενικοὶ ὀρθογραφικοὶ κανόνες γιὰ τὰ δίχρονα . .	29— 32
Ὁρθογραφία ρηματικῶν τύπων	33— 34
Οἱ δασυνόμενες λέξεις	35— 37
Κανόνες ὀρθογραφίας τῶν ἐγκλιτικῶν λέξεων τῆς Δη- μοτικῆς	37— 38
Ἡ στίξις τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου	39— 56

Μ Ε Ρ Ο Σ Β' .—ΤΟ ΤΥΠΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ.

Ἡ ὀρθογραφία τῶν κλιτῶν λέξεων (οὐσιαστικῶν) . .	65— 68
Χωρισμὸς τῶν νεοελληνικῶν ὀνομάτων σύμφωνα μὲ τὸ γένος	68— 69
Καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν ὀνομάτων	69— 70
Ὁ ἄρθρὸς τονισμὸς τῶν <i>ἀρσενικῶν</i> ὀνομάτων τῆς Δη- μοτικῆς	73— 77

Ἡ ὀρθογραφία τῶν <i>θηλυκῶν</i> ὀνομάτων τῆς Δημοτικῆς	78—82
Ἡ ὀρθογραφία τῶν <i>οὐδετέρων</i> » » »	83—86
Ἡ ὀρθογραφία τῶν νεοελληνικῶν ἐπιθέτων . . .	87—92
Ἡ ὀρθογραφία τῶν <i>παραθετικῶν</i> ἐπιθέτων . . .	93—95
» τῶν ἀριθμητικῶν ὀνομάτων . . .	95—97
» τῶν νεοελληνικῶν ἀντωνυμιῶν . . .	97—100
Ἡ ὀρθογραφία τῶν ρημάτων τῆς Δημοτικῆς . . .	101—107
Πίνακας ρηματικῶν καταλήξεων . . .	108—112
Ὁρθογραφία ἐνεστωτικῶν καταλήξεων τῆς Δημοτικῆς	112—114
Ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ σύνταξις μετὰ τὸ <i>μή(ν)</i> . . .	114—115
Ἡ ὀρθογραφία τῶν <i>ἀκλίτων</i> λέξεων . . .	115—116
Ἡ ὀρθογραφία τῶν νεοελληνικῶν συνθέσεων καὶ τῶν προθέσεων . . .	117—118

ΜΕΡΟΣ Γ'.—ΤΟ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ.

Οἱ κυριότερες παραγωγικὲς καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν . . .	119—122
Παραγωγικὲς καταλήξεις τῶν <i>ἐπιθέτων</i> τῆς Νέας	122—123
Ἡ ὀρθογραφία τῶν <i>συνθέτων</i> τῆς Νέας . . .	123—124
Ὁρθογραφικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὰ ἀ' συνθετικὰ	124—125
» » γιὰ τὰ β' συνθετικὰ	125
Ἡ τάσις τῆς Νέας γιὰ κατάργησιν τῶν δύο ὁμοίων συμφώνων . . .	126—127
Ὁρθὲς γραφὲς λέξεων ποὺ γράφονται ἐσφαλμένα . .	128—129
Οἱ ὁμόηχες λέξεις τῆς Δημοτικῆς . . .	130—131
Οἱ προτεινόμενες <i>ἀπλοποιήσεις</i> τῆς Ἀκαδημίας . .	132—135
Τὸ ὀρθογραφικὸ μας πρόβλημα καὶ ἡ ἀπλοποίησίς του	136—139
<i>Βιβλιογραφία</i> (δική μας καὶ ξένη) . . .	140—141
<i>Περιεχόμενα</i> . . .	142—143

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΒΛΕΨΙΕΣ

Παρ' όλες τὶς προσπάθειές μας δὲ μπορέσαμε ν' ἀποφύ-
γωμε μερικὰ τυπογραφικὰ σφάλματα, γιὰ τὰ ὅποια ζητοῦμε
πολλὲς φορές συγγνώμη ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μας, καὶ ποὺ
εἶναι εὐκόλο νὰ τὰ δῇ καὶ νὰ τὰ καταλάβῃ κανεὶς.

Ἀπ' αὐτὰ παραθέτομε ἑδῶ τὰ κυριότερα :

Στὴ σελίδα 3 καὶ 4	στίχ. 11	ἀντὶ :	γλῶσσα	νὰ γραφτῇ :	γλώσσα
»	9	στίχ. 7	ἀντὶ :	φραγίδα	νὰ γραφτῇ : σφραγίδα
»	14	» 24	»	νεανικῆς	» νεανικῆς
»	15	» 8	»	(ἔψιλο)	» (ῥψιλο)
»	30	» 5	»	νὰ ἐπιτύχη	» νὰ ἐπιτύχη
»	31	» 21	»	ἄσυναίρεο	» ἄσυναίρετο
»	41	» 3—4	ἡ φράση : Αὐτὲς οἱ ὅμως λέξεις νὰ διαβαστῇ : Αὐτὲς ὅμως οἱ λέξεις		
»	41	» 4	: μιὰ λέξη, νὰ προστεθῇ : σὲ μιὰ λέξη		
»	64	» 8	»	θά-λασσα	νὰ γραφτῇ : θάλασσα
»	64	» 20	»	προσφέρεται	» προφέρεται
»	80	» 28	»	ὑπερδισύλλαβων	» ὑπερδισυλλάβων
»	112	» 22	»	κλίννονται	» κλίνονται
»	112	» 22	»	ἄγνατεύω	» ἄγναντεύω
»	121	» 16	ἡ λέξη μαγνήτης, νὰ παραλειφθῇ		
»	123	» 6	ἀντὶ :	κομπύλος	νὰ γραφτῇ : καμπύλος
»	128	» 12	»	ἑτερεία	» ἔταιρεία

